

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

İKTİSAT ANABİLİM DALI

**KUZNETS'İN TERS-U HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİ: SEÇİLMİŞ
OECD ÜLKELERİ İÇİN PANEL VERİ ANALİZİ**

DOKTORA TEZİ

İDRİS YAĞMUR

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. CÜNEYT KILIÇ**

ÇANAKKALE – 2023

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

**KUZNETS'İN TERS-U HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİ: SEÇİLMİŞ
OECD ÜLKELERİ İÇİN PANEL VERİ ANALİZİ**

Doktora Tezi

İdris YAĞMUR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Cüneyt KILIÇ

Çanakkale – 2023

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İdris YAĞMUR tarafından Prof. Dr. Cüneyt KILIÇ yönetiminde hazırlanan ve **31/08/2023** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Kuznets’in Ters-U Hipotezinin Geçerliliği: Seçilmiş OECD Ülkeleri İçin Panel Veri Analizi**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **İktisat Anabilim Dalı**’nda **DOKTORA TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Prof. Dr. Cüneyt KILIÇ
(Danışman)

.....

Prof. Dr. Feyza ARICA

.....

Doç. Dr. Ahmet Tayfur AKCAN

.....

Doç. Dr. Özgür TOPKAYA

.....

Dr. Öğr. Üyesi Aslı Özen ATABEY

.....

Tez No : 10568578

Tez Savunma Tarihi : 31/08/2023

Prof. Dr. Ahmet Evren ERGİNAL
Enstitü Müdürü

...../...../2023

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

İdris YAĞMUR

31/08/2023

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, her zaman yanımda olan, rol model olarak aldığım değerli danışman hocam Prof. Dr. Cüneyt KILIÇ'a, tezin hazırlanma sürecinde bana destek olan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Feyza ARICA ve Doç. Dr. Ahmet Tayfur AKCAN'a, bölüm hocalarımdan Prof. Dr. Burcu Kılınç SAVRUL, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TORUN, Dr. Öğr. Üyesi Rüya Ataklı YAVUZ ve Dr. Öğr. Üyesi Hasan AZAZI'ye, jüri üyelerimden Doç. Dr. Özgür Topkaya ve Dr. Öğr. Üyesi Aslı Özen ATABEY'e ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen değerli arkadaşım Arş. Gör. Doruk DERELİ'ye teşekkür ederim.

Tezimin hazırlanma sürecinde bütün zorlukları benimle göğüsleyen, hayatımın her anında bana destek olan değerli eőim Merve YAĞMUR'a, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen abim Kenan TATLIDİL'e, hayatımın her döneminde bana her türlü desteği veren değerli dostlarım Abdulkadir ARSLAN, Edip İNCE, Elif MUDAM ve Umut AYDIN'a, emeğini ve sabrını hiçbir zaman esirgemeyen babam İsmail YAĞMUR'a, canım annem Aysel YAĞMUR'a, ablam Neslihan YAĞMUR'a ve kardeőim Nazlıcan YAĞMUR'a teşekkürü bir borç bilir, sonsuz saygı ve sevgilerimi sunarım.

İdris YAĞMUR
anakkale, Ağustos 2023

ÖZET

KUZNETS'İN TERS-U HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİ: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ İÇİN PANEL VERİ ANALİZİ

İdris YAĞMUR

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. Cüneyt KILIÇ

31/08/2023, 167

Ekonomik büyüme, iktisatçılar tarafından üzerinde sıklıkla tartışılan kavramlardan biridir. Fakat bir ülkede refahı gerçekleştirmek için iktisadi büyüme tek başına yeterli olamamaktadır. Büyüme sürecinde elde edilen gelirin nasıl paylaşılacağı ve gelir dağılımı konusunda eşitliğin sağlanması da önem arz eden konuların başında gelmektedir. İktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk teorik çalışma Simon Kuznets tarafından gerçekleştirilmiştir. Kuznets, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasında “ters-U” şeklinde bir ilişki bulunduğunu ve büyümenin ilk safhalarında gelir adaletsizliğinin artacağını fakat büyüme devam ettikçe belirli bir noktadan sonra gelir adaletsizliğinin azalmaya başlayacağını ileri sürmektedir.

Bu tez çalışmasında, Kuznets'in Ters-U Hipotezini test etmeye yönelik seçilmiş OECD ülkeleri için Fourier panel veri analiz yöntemi kullanılarak inceleme yapılması amaçlanmıştır. Çalışma, özellikle kullanılan yöntem bakımından literatürde yer alan diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Kurulan Fourier panel modele göre bağımlı ve bağımsız değişkenlerin tamamında yüksek anlamlılık düzeyinde ilişki olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgulara göre seçilmiş OECD ülkeleri için “ters U” şeklindeki Kuznets hipotezinin tersine, ekonomik büyüme ile gelir dağılımı arasında “U” şeklinde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre kişi başına düşen gelir arttıkça, gelir eşitsizliği önce azalmakta, belirli bir dönüm noktasından sonra ise artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Büyüme, Gelir Dağılımı, Kuznets Hipotezi, Fourier Panel Veri Analizi.

ABSTRACT

VALIDITY OF KUZNETS' INVERTED-U HYPOTHESIS: PANEL DATA ANALYSIS FOR SELECTED OECD COUNTRIES

İdris YAĞMUR

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Doctoral Dissertation in Department of Economics

Advisor: Prof. Dr. Cüneyt KILIÇ

31/08/2023, 167

Economic growth is one of the most frequently discussed concepts by economists. However, economic growth alone is not enough to realize welfare in a country. How to allocate the income generated during the growth process and ensuring equality in income distribution are also among the most important issues. The first theoretical study analyzing the relationship between economic growth and income distribution was conducted by Simon Kuznets. Kuznets argues that there is an “inverted-U” relationship between economic growth and income distribution and that income inequality will increase in the initial stages of growth, but as growth continues, income inequality will begin to decrease after a certain point.

In this thesis, it is aimed to test Kuznets' Inverted-U Hypothesis by using Fourier panel data analysis method for selected OECD countries. The study differs from other studies in the literature especially in terms of the methodology used. According to the Fourier panel model, it is observed that all dependent and independent variables are correlated at a high level of significance. According to the findings, contrary to the “inverted U” Kuznets hypothesis, there is a “U” shaped relationship between economic growth and income distribution for selected OECD countries. According to this result, as per capita income increases, income inequality first decreases and then increases after a certain turning point.

Keywords: Economic Growth, Income Distribution, Kuznets Hypothesis, Fourier Panel Data Analysis.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI	i
ETİK BEYAN	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER ve KISALTMALAR	x
TABLOLAR DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM 1

GİRİŞ

İKİNCİ BÖLÜM 4

EKONOMİK BÜYÜME VE GELİR DAĞILIMININ KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVESİ

2.1. Ekonomik Büyüme	4
2.2. Ekonomik Büyümenin Kaynakları	7
2.2.1. Sermaye	7
2.2.2. Nüfus ve İşgücü	9
2.2.3. Teknolojik Gelişme	10
2.2.4. Doğal Kaynaklar	11
2.3. Ekonomik Büyüme Teorileri	12
2.3.1. Klasik Büyüme Modeli	12
2.3.2. Harrod-Domar Büyüme Modeli	15
2.3.3. Neo-Klasik (Solow) Büyüme Modeli	18
2.3.4. İçsel Büyüme Modelleri	21

AK Modeli	23
AR-GE Modeli	24
Beşeri Sermaye Modeli	25
Kamu Politikası Modeli	27
Bilgi Üretimi ve Taşmalar Modeli	28
2.4. Gelir ve Gelir Dağılımı	29
2.5. Gelir Dağılımını Belirleyen Unsurlar	30
2.5.1. Ekonomik Büyüme	31
2.5.2. Enflasyon	32
2.5.3. İşsizlik	33
2.5.4. Vergiler	33
2.5.5. Servet	34
2.5.6. Eğitim	35
2.5.7. Demokrasi	36
2.5.8. Kayıt Dışı Ekonomi	37
2.6. Gelir Dağılımı Türleri	37
2.6.1. Kişisel (Bireysel) Gelir Dağılımı	38
2.6.2. Fonksiyonel (İşlevsel) Gelir Dağılımı	38
2.6.3. Sektörel Gelir Dağılımı	39
2.6.4. Bölgesel (Coğrafi) Gelir Dağılımı	40
2.7. Gelir Dağılımının Ölçüm Yöntemleri	41
2.7.1. Lorenz Eğrisi	41
2.7.2. Gini Katsayısı	43
2.7.3. Pareto Katsayısı	43
2.7.4. Yüzdeler Dilimleme Yöntemi	44
2.7.5. Atkinson Eşitsizlik Endeksi	45
2.7.6. Theil Endeksi	45
2.7.7. Kuznets Katsayısı	46
2.8. Gelir Dağılımı Teorileri	47
2.8.1. Fizyokratlar	48
2.8.2. Klasik Gelir Dağılımı Yaklaşımı	49

2.8.3. Neo-Klasik Gelir Dağılımı Yaklaşımı	50
2.8.4. Keynesyen Gelir Dağılımı Yaklaşımı	51
2.8.5. Monetarist Gelir Dağılımı Yaklaşımı	52
2.8.6. Neo-Keynesyen Gelir Dağılımı Yaklaşımı	53
2.9. Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Kuznets'in Ters-U Hipotezi	55
2.10. Literatür Taraması	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 71

SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİNDE EKONOMİK BÜYÜME VE GELİR DAĞILIMI İLİŞKİSİ

3.1. Seçilmiş OECD Ülkelerinde Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımının Genel Görünümü	71
3.1.1. ABD	71
3.1.2. Almanya	74
3.1.3. Avusturya	76
3.1.4. Belçika	78
3.1.5. Birleşik Krallık	80
3.1.6. Danimarka	82
3.1.7. Fransa	84
3.1.8. Hollanda	86
3.1.9. İrlanda	88
3.1.10. İspanya	90
3.1.11. İsveç	92
3.1.12. İtalya	94
3.1.13. Kanada	96
3.1.14. Lüksemburg	98
3.1.15. Norveç	100
3.1.16. Portekiz	102
3.1.17. Türkiye	104
3.1.18. Yunanistan	106

3.1.19. Finlandiya	108
3.1.20. Macaristan	110
3.1.21. Kolombiya	112
3.1.22. Kosta Rika	114
3.2. Seçilmiş OECD Ülkelerinde Ekonomik Büyümenin Karşılaştırılması	116
3.3. Seçilmiş OECD Ülkelerinde Gelir Dağılımının Karşılaştırılması	117

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 119

SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİNDE KUZNETS'İN TERS-U HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİ: PANEL VERİ ANALİZİ

4.1. Veri ve Model	119
4.2. Metodoloji	120
4.3. Uygulama Sonuçları ve Değerlendirilmesi	126
4.4. Yatay Kesit Bağımlılığı ve Homojenlik Araştırma Sonuçları	130
4.5. Fourier Durağanlık Testi Sonuçları	131
4.6. Eşbütünleşme Testi Sonuçları	133
4.7. İnteraktif Sabit Etkiler Modeli ile Uzun Dönem Katsayı Tahminleri	137
4.8. Fourier Panel Nedensellik Sonuçları	137

BEŞİNCİ BÖLÜM 142

SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA	147
----------------	-----

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
DFE	Dynamic Fixed Effect (Dinamik Sabit Etki)
GDP	Kişi Başına GSYİH
GLS	Generalized Least Squares (Genelleştirilmiş En Küçük Kareler)
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
MAKS.	Maksimum
MG	Mean Group (Ortalama Grup)
OECD	Organisation for Economic Co-Operation and Development
ORT.	Ortalama
PMG	Pooled Mean Group (Havuzlanmış Ortalama Grup)
PP	Phillips-Perron
SWIID	Standardized World Income Inequality Database
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	ABD'nin kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	72
Tablo 2	Almanya'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	74
Tablo 3	Avusturya'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	76
Tablo 4	Belçika'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	78
Tablo 5	Birleşik Krallık'ın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	80
Tablo 6	Danimarka'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	82
Tablo 7	Fransa'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	84
Tablo 8	Hollanda'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	86
Tablo 9	İrlanda'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	88
Tablo 10	İspanya'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	90
Tablo 11	İsveç'in kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	92
Tablo 12	İtalya'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	94
Tablo 13	Kanada'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	96
Tablo 14	Lüksemburg'un kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	98
Tablo 15	Norveç'in kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	100
Tablo 16	Portekiz'in kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	102
Tablo 17	Türkiye'nin kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	104
Tablo 18	Yunanistan'ın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	106
Tablo 19	Finlandiya'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	108
Tablo 20	Macaristan'ın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	110
Tablo 21	Kolombiya'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	112
Tablo 22	Kosta Rika'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri	114
Tablo 23	Seçilmiş OECD ülkelerinde kişi başına GSYİH verilerinin sıralaması	116
Tablo 24	Seçilmiş OECD ülkelerinde gini katsayısı değerlerinin sıralaması	117
Tablo 25	Değişkenlere ait açıklayıcı istatistikler	127
Tablo 26	Yatay kesit bağımlılığı testi ve homojenlik testi	130
Tablo 27	Fourier durağanlık testi sonuçları	132
Tablo 28	$GINI = \alpha_i + \beta_1 ENFLASYON + \varepsilon_{it}$ modeli eşbütünleşme testi sonuçları	133

Tablo 29	$GINI = \alpha_i + \beta_1 \text{İŞSİZLİK} + \varepsilon_{it}$ modeli eşbütünleşme testi sonuçları	134
Tablo 30	$GINI = \alpha_i + \beta_1 \text{GDP} + \varepsilon_{it}$ modeli eşbütünleşme testi sonuçları	135
Tablo 31	$GINI = \alpha_i + \beta_1 \text{GDP}^2 + \varepsilon_{it}$ modeli eşbütünleşme testi sonuçları	136
Tablo 32	Panel granger nedensellik testi sonuçları (GINI→GDP / GDP→GINI)	138
Tablo 33	Panel granger nedensellik testi sonuçları (GINI→GDP ² / GDP ² →GINI)	139
Tablo 34	Panel granger nedensellik testi sonuçları (GINI→ENF / ENF→GINI)	140
Tablo 35	Panel granger nedensellik testi sonuçları (GINI→İŞZ / İŞZ→GINI)	141

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Ekonomik büyüme	5
Şekil 2	Lorenz eğrisi	42
Şekil 3	Kuznets'in ters-U eğrisi	55
Şekil 4	ABD'nin kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	73
Şekil 5	Almanya'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	75
Şekil 6	Avusturya'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	77
Şekil 7	Belçika'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	79
Şekil 8	Birleşik Krallık'ın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	81
Şekil 9	Danimarka'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	83
Şekil 10	Fransa'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	85
Şekil 11	Hollanda'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	87
Şekil 12	İrlanda'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	89
Şekil 13	İspanya'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	91
Şekil 14	İsveç'in kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	93
Şekil 15	İtalya'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	95
Şekil 16	Kanada'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	97
Şekil 17	Lüksemburg'un kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	99
Şekil 18	Norveç'in kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	101
Şekil 19	Portekiz'in kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	103
Şekil 20	Türkiye'nin kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	105
Şekil 21	Yunanistan'ın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	107
Şekil 22	Finlandiya'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	109
Şekil 23	Macaristan'ın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	111
Şekil 24	Kolombiya'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	113
Şekil 25	Kosta Rika'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları	115

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Gelir dağılımındaki adaletsizlik, dünyadaki tüm ülkeler tarafından en önemli sorunlardan biri olarak nitelendirilmektedir. Geçmişten günümüze toplumların gelişmesiyle birlikte ekonomiler de gelişip büyümeye başlamıştır. Bu gelişme, sınırsız ihtiyaçları olan fertlerin gelir paylaşımındaki adaletsizlik problemi ile karşı karşıya kalmalarına yol açmıştır. Bu sebeple gelir dağılımı, iktisat literatüründe üzerinde en fazla tartışılan konulardan biri olmuştur.

Gelir dağılımı yalnızca ülkeler arasında değil, ayrıca bölgeler arasında hatta bireyler arasında da problem olabilmektedir. Bu sebeple gelir dağılımındaki adaletsizlik, zaman içerisinde üzerinde çözüm aranması gereken konulardan biri haline gelmiştir.

Gelirin adil olmayan dağılımı, aynı zamanda sosyal ve politik bir problemdir. Çünkü toplumun huzura ve iyi bir refah seviyesine kavuşması açısından gelirin adil bir şekilde dağılımı oldukça önemlidir. Gelir dağılımına devletin müdahale etmesiyle ortaya çıkan yeniden dağılım ise ikincil dağılımdır. Yeniden dağılım ile ülkede çalışma gücünü kaybetmiş olan ya da çalışmasına rağmen yaşamını idame ettiremeyecek kadar az kazanan fertlere gelir transferi yapılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde kaynağın bol olmasından dolayı gelirin ikincil paylaşımı için daha çok bütçe ayrılırken, az gelişmiş ekonomilerde kaynak kıt olduğu için ayrılan bütçe daha az olmaktadır. Dolayısıyla yeniden paylaşım yeteri kadar etki gösterememektedir.

Bir ülkenin üretim kapasitesinin artmasıyla birlikte milli gelir de artmaktadır. Bu sayede ekonomik büyüme gerçekleşmektedir. Büyüme hızı, ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir. Ayrıca ülkeler, büyüme hızlarını artırma konusunda birbirleri ile adeta yarış içerisinde. Çünkü büyüme, beraberinde toplumun sosyo-ekonomik refahını artırmaktadır. Farklı gelir gruplarının ülkede artış gösteren kazançtan payına düşen kısmı almaya çalışması doğal bir durumdur. Fertler arasında paylaşılacak olan bu artan gelirin daha adaletli bir şekilde bölüşülmesi de o ülkedeki sosyo-ekonomik yaşamın devam etmesi için oldukça

önemlidir. Bu sebeple ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişki, ekonomistler tarafından üzerinde çokça tartışılan konulardan biri olmuştur.

İktisat literatürüne bakıldığında, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı ilişkisi ile ilgili farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Yaygın olarak ortaya çıkan sonuç, gelir dağılımı adaletsizliğinin iktisadi büyümeyi negatif açıdan etkilediği yönünde olmasına karşın, artan büyümenin gelir adaletsizliğini yükselttiği ya da düşürdüğü konusunda elde edilen bulgularda bulunmaktadır. Aynı zamanda bu iki olgu arasında herhangi bir ilişki olmadığını ileri süren çalışmalarda mevcuttur.

Gelir dağılımına etki eden birçok makroekonomik etmen bulunmakla birlikte büyüme de bu etmenlerden sadece bir tanesidir. Ayrıca büyüme, gelir dağılımının nasıl şekilleneceğini belirlemede tek başına çok da yeterli olamamaktadır. Bu sebeple iktisatçılar arasında bu konuda ortak bir fikir birliğine varılamamıştır.

Bir ülkede gelirin adaletli bir şekilde dağıtılması, o ülkenin sosyo-ekonomik açıdan güçlü olabilme durumunu yansıtmaktadır. Bu durum, sosyal devletin sorumluluğu altındadır. Ülkeler bu sorumluluklarından uzaklaşmaya başladıkça gelir eşitsizliğinde artış yaşanacaktır.

Gelir dağılımındaki adaletsizliğin artması, insanların asgari geçim düzeylerinin düşmesine neden olurken, ekonominin sağlıklı ve istikrarlı bir şekilde büyümemesine yol açmaktadır. Ekonomi politikalarının temel amaçlarından biri, toplumu oluşturan bireylerin ve grupların ekonomik gelişmişlik düzeyini artırmaktır. Bir ülkenin ekonomisi pozitif yönde ilerlerken, bireylerin ve grupların refah düzeylerinde meydana gelen farklılığın değerlendirilmesinin kilit noktası, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı verilerinde ortaya çıkan değişimleri izlemektir.

Bu çerçevede çalışmanın amacı; seçilmiş OECD (Organisation for Economic Co-Operation and Development) ülkelerinin 1987-2021 yılları arasındaki verilerini kullanarak

ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi analiz etmektir. Bu çerçevede çalışmada ilk olarak, ekonomik büyüme kavramına, ekonomik büyümenin kaynaklarına ve ekonomik büyüme teorilerine yer verilecektir. Daha sonra gelir dağılımı kavramı, gelir dağılımını belirleyen unsurlar, gelir dağılımı türleri, gelir dağılımı ölçüm yöntemleri ve gelir dağılımı teorileri ele alınacaktır. Ekonomik büyüme ve gelir dağılımı ilişkisine değindikten sonra bu konuda yapılmış olan ulusal ve uluslararası ampirik çalışmalara yer verilecektir. Çalışmanın üçüncü bölümünde, seçilmiş OECD ülkelerinin söz konusu değişkenlere yönelik verilerini inceleyerek karşılıklı değerlendirilmesi yapılacaktır. Çalışmanın dördüncü bölümünde, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi test etmek için hangi verilerin ele alınacağına, bu verilerin dönem aralıklarına ve hangi yöntemlerin kullanılacağına yer verildikten sonra, yapılan ekonometrik uygulama sonucu ortaya çıkan bulgular yorumlanacaktır. Çalışmanın beşinci bölümünde ise, yapılan çalışma sonucunda ulaşılan sonuçlara değindikten sonra çözüm önerilerine yer verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK BÜYÜME VE GELİR DAĞILIMININ KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVESİ

Tezin bu bölümünde ilk olarak, ekonomik büyüme kavramına, ekonomik büyümenin kaynaklarına ve ekonomik büyüme teorilerine yer verilecektir. Daha sonra gelir dağılımı kavramı, gelir dağılımını belirleyen unsurlar, gelir dağılımı türleri, gelir dağılımı ölçüm yöntemleri ve gelir dağılımı teorileri ele alınacaktır. Ekonomik büyüme ve gelir dağılımı ilişkisine değindikten sonra bu konuda yapılmış olan ulusal ve uluslararası ampirik çalışmalara yer verilecektir.

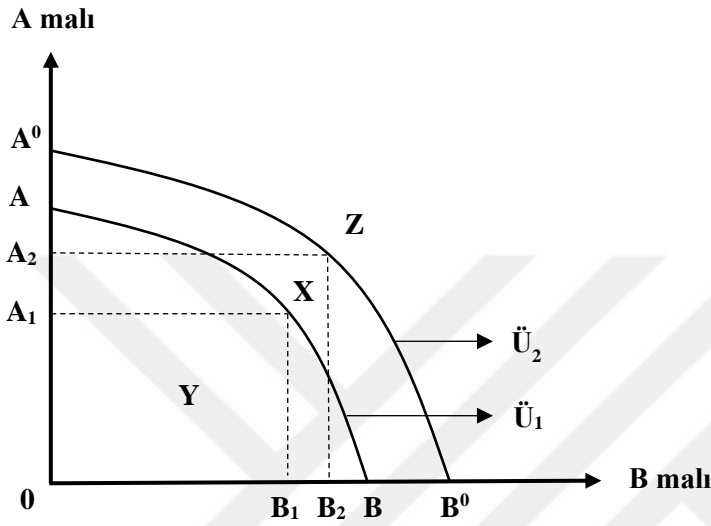
2.1. Ekonomik Büyüme

Genel olarak, “bir ülkede bir yıldan diğer yıla geçerken üretilen mal ve hizmet miktarının nicelik olarak artış göstermesine ekonomik büyüme” adı verilmektedir (Lipsev vd., 1990: 732). Başka bir ifadeyle ekonomik büyüme, fert başına düşen gelirin artması sonucunda, kişilerin daha çok mal ve hizmet talep etmesi nedeniyle refah düzeylerinin yükselmesi olarak tanımlanmaktadır (Esfahani ve Ramírez, 2003: 447).

İktisadi büyüme, üretim faaliyetlerine katılan üretim faktörlerinin, faaliyet bitiminde net katma değerlerindeki artışı ifade etmektedir (Kurtoğlu, 2019: 76). Dolayısıyla büyüme, bir ülkenin üretim hacmindeki ya da kişi başına düşen gelirindeki artış miktarlarını göstermektedir (Nafziger, 2006: 15). Ekonomik büyüme, belirli bir dönemde, bir ülkede meydana getirilen nihai mal ve hizmetlerin sürekli olarak yükselmesi şeklinde ifade edildiğinde, o ülkenin büyümesi temsili olarak gösterilmek istendiğinde, üretim imkanları eğrisinde sağa doğru bir kaymanın gerçekleştiği göze çarpmaktadır (Üzümcü, 2015: 6).

Şekil 1’de görüldüğü üzere, dikey ekseninde A malı, yatay ekseninde ise B malı olmak üzere bu ekonomide yalnızca iki mal üretilmektedir. Bu ekonomi, tüm kaynaklarını A malını üretmek için kullanırsa toplam (0A) kadar A malı üretebilirken, B malı üretememektedir.

Fakat bu ekonomi, tüm kaynaklarını B malını üretmek için ayırırsa o zaman da (0B) kadar B malı üretebilirken, A malı üretememektedir. Bu ekonomide yaşayan bireyler her iki mala da ihtiyaç duyuyorsa o zaman bütün kaynaklar bu iki malın üretimi arasında bölüştürülerek tahsis edilecek ve her iki malın da üretilmesi sağlanacaktır.

Şekil 1. Ekonomik büyüme

Kaynak: Eğilmez, 2012.

Bir ekonominin üretim olanakları eğrisi ($\dot{U}_1$) şekilde göstermektedir. Bir ülke hangi bileşimde bahsedilen iki malı üretirse üretsin büyümeyi sağlamadan $\dot{U}_1$ 'den ötede herhangi bir üretim gerçekleştirememektedir. Şekildeki Z noktası, bu ekonominin üretim olanaklarının dışında yer almaktadır. Ayrıca Y noktası da bu ekonominin üretim olanaklarının altında yer almakta ve kaynaklarını verimli bir şekilde kullanamadığını göstermektedir.

Kaynaklarını etkin ve verimli bir şekilde kullanan bir ekonominin üretimi $\dot{U}_1$ eğrisi üzerinde herhangi bir noktada gerçekleşecektir. X noktasını bu duruma örnek olarak göstermek mümkündür. X noktasında bu ekonomide (OA_1) kadar A malı ve (OB_1) kadar B malı üretilmekte birlikte kaynaklar da etkili bir şekilde kullanılmaktadır.

Yaşanan teknolojik ilerlemeler, yeni icatlar ve yeni hammaddelerin ortaya çıkması, sermaye mallarının yükselmesi ve işgücü verimliliğinin artması ile kaynakların daha etkin kullanılabilirdiği bir durumda A malının üretiminin $0A_1$ 'den $0A_2$ 'ye, B malının üretiminin de $0B_1$ 'den $0B_2$ 'ye yükseldiği görülmektedir. Bu sayede ekonominin üretim olanakları $\bar{U}_1$ 'den $\bar{U}_2$ 'ye doğru ilerlemektedir. $\bar{U}_2$ daha fazla üretim anlamına geldiği için bu noktada ekonomi $((0A_2 - 0A_1) + (0B_2 - 0B_1))$ kadar büyüyecektir (Eğilmez, 2012).

Ekonomik büyüme, kişi başına reel gelirden ortaya çıkan devamlı artışları ifade etmektedir (Ünsal, 2011: 14). Kişi başına reel gelirden meydana gelen yükselişler ancak uzun dönemde ülkenin potansiyel hasıla trendinde genişlemeyi ortaya koyabileceği için ekonomik büyüme daha çok uzun vadeli ve arz cephesine bağlı bir ekonomik kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısa dönemde eksik rekabet altında bir ekonominin, girdilerini henüz tam ve etkin kullanmadığı durumda ülkedeki politika yapıcıların uyguladığı Keynesyen genişletici politikalar sonucu toplam talebin yükselmesine bağlı olarak kişi başına reel gelirden ortaya çıkan artışlar; “büyüme kuramlarının” değil, “konjonktürel dalgalanmaların” konusunu oluşturmaktadır (Kibritçioğlu, 1998: 207-208).

Bir ülkenin ekonomik büyümesi, tam istihdam durumunda kullanmış olduğu mevcut iktisadi kaynaklarına yenilerinin eklenmesi ile meydana gelmektedir. Dolayısıyla ekonomik büyüme, üretim kaynaklarının miktarı ve üretimin verimliliği ile doğrudan ilişkilidir. Bu çerçevede ekonomik büyüme; sosyal refah seviyesi ve hayat kalitesi gibi nitel anlayıştan daha çok nicel açıdan meydana gelen, sayısal olarak ölçülebilen fiziki değişimi göstermektedir (Taban, 2016: 3).

Gelişmekte olan ülkeler, iktisadi büyüme kavramının üzerinde daha çok durmasına karşın, gelişmiş ülkeler iktisadi büyüme kavramının yanı sıra ekonomik kalkınma kavramının da üzerinde yoğunlaşmaktadırlar (Todaro, 2000: 120-121). Ayrıca kişi başına reel gelirden artış gerçekleşmeden ekonomik kalkınma olmayacağından az gelişmiş ülkelerin kalkınmalarının, istikrarlı ve sürekli bir büyümeye bağlı olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Arslan, 2015: 446).

İktisadi gelişmenin ana faktörleri arasında; kişi başına düşen gelirin yükselmesi, bireylerin hayat kalitesinin ve refah düzeylerinin yükselmesi, şehirleşme ve okuryazarlık oranlarının yükselmesi, üretim faktörlerinin etkinliğinin ve miktarlarının iyileştirilmesi, sanayi sektörünün milli hasıla ve ihracat içerisindeki payının artırılması gibi yapısal farklılıklar yer almaktadır (Tunalı ve Erbelet, 2017: 3). Dolayısıyla iktisadi gelişme kavramı, iktisadi büyüme kavramını içerisinde barındırmaktadır (Üzümcü, 2015: 8). İktisadi büyüme, milli hasıladaki rakamsal bir artışı ifade ederken, ekonomik gelişme; üretim kalitesindeki ve teknolojideki gelişmeler nedeniyle meydana gelen sosyo-ekonomik, teknolojik gelişmeleri ve gelir paylaşımındaki adaleti de kapsamaktadır. Bu nedenle iktisadi gelişme, ekonomik büyümeden daha geniş bir kavramı ifade etmektedir (Aslan, 2015: 709).

2.2. Ekonomik Büyümenin Kaynakları

Ekonomik büyüme, bir ülkedeki üretim miktarında ortaya çıkan artışlar olduğuna göre, üretime katılan faktörler artmaya başladıkça ülke ekonomisinin de daha hızlı büyüyeceğini söylemek mümkündür (Alper, 2019: 203).

Uzun dönemde belirlenebilen iktisadi büyüme, dinamik bir olgu olmasının yanı sıra ülkelerin sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi yapıları farklılık arz ettiği için pek çok unsurdan etkilenmektedir. Gerçekleştiği ortama bağlı bir kavram olan iktisadi büyüme, sermaye, nüfus ve işgücü, teknolojik gelişme ve doğal kaynaklardan oldukça etkilenmektedir (Ağayev ve Yamak, 2009: 182-184). Dolayısıyla sermaye, nüfus ve işgücü, teknolojik gelişme ve doğal kaynaklar ekonomik büyümeyi belirleyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

2.2.1. Sermaye

Sermaye faktörü, iktisadi büyüme üzerinde etkili olan faktörlerin başında yer almaktadır. Fakat sermaye, sadece parasal bir büyüklük olarak algılanmamalıdır. İktisat literatüründe sermaye, üretim aşamasında kullanılan makine, araç-gereç, ekipman ve hammadde gibi unsurları ifade etmektedir (Doğan ve Şanlı, 2003: 174). Dolayısıyla bu

unsurların artığı da sermaye birikimi olarak nitelendirilmektedir. Literatürde sermaye; sosyal, beşeri ve fiziki olmak üzere üç şekilde ele alınmaktadır.

Bireyler, kamu kuruluşları ve toplumun diğer kesimleri arasında uyumu kolaylaştıran, toplumun üretkenlik duygusunu yükselten, ilk olarak güven duygusu olmak üzere norm ve iletişim ağı özelliklerine “sosyal sermaye” adı verilmektedir (Karadal vd., 2014: 40). İktisadi açıdan bakıldığında ise, fert ve işletmeler arasındaki güven bağının, iktisadi etkinliğe ve üretime olan yansımaları olarak ifade edilmektedir (Karagül ve Masca, 2005: 39). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki farkların minimize edilebilmesi için sosyal sermayenin artırılması bu noktada önem arz etmektedir.

Üretim faktörlerinin daha etkili kullanılmasını sağlayan bilgi, tecrübe ve yetenek gibi değerlerin toplamına beşeri sermaye adı verilmektedir (Manga vd., 2015: 46). Bu değerler, yeni teknolojilerin bulunmasını, etkin kullanılmasını ve benimsenmesini sağlayarak iktisadi büyümeyi arttırıcı bir unsur haline getirmektedir. Başka bir ifadeyle bahsedilen değerler, ülke ekonomisinin daha hızlı gelişmesine yardımcı olmaktadır (Eser ve Gökmen, 2009: 42).

Fiziki sermaye, üretimi kolaylaştırabilmek ve üretim faaliyetlerini gerçekleştirebilmek amacıyla gereklilik arz eden ve emek faktörü sayesinde üretilen bütün üretim araçlarını içerisine almaktadır (Acet ve Erkoçak, 2022: 143).

Sermaye, büyümede artış sağladığı gibi emek faktörünün verimliliği üzerinde de etkili olan bir unsurdur. Öteki üretim faktörleri, fiziki sermaye birikimine yardımcı olmakla birlikte iktisadi büyümedeki yükselişin nedeni bu sermaye birikimidir (Çakmak ve Gümüş, 2005: 81-82). Sermaye birikimi sayesinde tasarruf da ortaya çıkacağı için bu durum, gelecekte sermaye faktörünü yükselterek iktisadi büyümenin hızlanmasına yardımcı olacaktır. Sermaye birikimi, kendi kendini besleyebilen ve zamanla artış gösteren bir unsurdur (Armutlu, 2020: 14). Eğer bir ülkede iktisadi büyümeyi destekleyecek yatırım ve tasarruf yapmaya yetecek seviyede bir gelir varsa bu ülkenin sermaye birikimini gerçekleştirebildiğini söylemek mümkündür.

Özet olarak; sosyal, beşeri ve fiziki sermaye, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde üretimin yükselmesine katkı sağladığı gibi iktisadi büyümenin de hızlanmasına olanak sağlayan faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.2. Nüfus ve İşgücü

İşgücü, ekonomik büyümenin en temel kaynaklarından biridir. İşgücü, bir ülkenin çalışma çağındaki nüfusuna bağlıdır (Ağayev ve Yamak, 2009: 184). Kısa dönemde değiştirilebilme imkanı ve aynı zamanda nicelik ve nitelik açısından ekonomi üzerinde dönüştürücü etkilere sahip olan bir üretim faktörüdür. Ayrıca geri besleme yolu ile ekonomideki dönüşümlerde işgücü yapısını etkileyebilmektedir. İşgücü, üretim yolu ile arz eden bir faktörken, tüketim yoluyla da talep eden bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle işgücü, bir taraftan ekonomik faaliyetlerin öznesi iken, öte yandan nesnesi konumunda bulunmaktadır (Armutlu, 2020: 12).

Ülke nüfusunun artması, pazar genişlemesini artırdığı için toplam talebi, öte yandan mal ve hizmet üretimi için gerekli olan işgücünü artırarak toplam arzın genişlemesine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla nüfusun artmasına bağlı olarak meydana gelen işgücü artışı, emeğin marjinal verimliliğini, ortalama verimlilikten daha hızlı yükselttiği sürece, azalan verimler yasası işlemeye başlayıncaya kadar ekonomik büyümeyi pozitif etkilemektedir (Günsoy ve Tekeli, 2015: 37). Ancak azalan verimler kanununun işlemesi ile birlikte nüfus artışları, üretim ve verimlilik artışlarından daha fazla olacağından iktisadi büyüme düşecektir (Taban, 2016: 32). Bu sebeple işgücünün tek başına yükseltilmesi yerine iktisadi büyümenin gerçekleştirilebilmesi için sermaye/emek (K/L) oranının artırılması gerekmektedir. Bu durum ise, ülkenin sermaye yoğun teknolojilere dayalı üretim faaliyetlerine geçmesine bağlı olmaktadır (Arslan, 2015: 500-501).

2.2.3. Teknolojik Gelişme

Ekonomik büyümenin belki de en önemli kaynağı teknolojik gelişmedir. Mal ve hizmet üretimini sağlamak için gereklilik arz eden üretim bilgisine “teknoloji” adı verilmektedir (Kibritçioğlu, 1998: 5). Teknolojinin ilerlemesi, daha fazla miktarlarda mal ve hizmet üretimine olanak sağlamaktadır. Çünkü teknolojik gelişmeler, emekten ve sermayeden tasarruf sağladığı için aynı miktarda ya da daha düşük üretim kaynağıyla daha fazla çıktı elde edilmesine yol açmaktadır (Kılıç vd., 2018: 443-444).

Joseph Alois Schumpeter, ekonomik büyüme teorilerinde teknolojik ilerlemelerin etkisi ile ilgilenen ilk iktisadi düşünür olma özelliğine sahiptir. Schumpeter’e göre, üretim sistemine entegre edilen her yeni teknoloji, kapitalist ekonomilerin rekabetçi bir üstünlük elde etmesine imkan sağlayarak büyümeyi pozitif etkilemektedir (Kitapçı, 2019: 59).

1980’li yıllara kadar büyüme teorisine hakim olan Neo-Klasik düşünürler, teknolojiyi dışsal bir faktör olarak ele almışlardır (Özel, 2012: 64). Fakat Neo-Klasik düşünürlerden Paul Michael Romer ve Robert Emerson Lucas, 1980’li ve 90’lı yıllarda yapmış oldukları çalışmalarda teknolojinin dışsal değil içsel olduğunu savunmuşlardır.

Romer (1990) ve Lucas’a (1988) göre teknolojik yeniliklerin meydana gelmesi, ülkedeki bilimsel çalışmalar ile bağlantılıdır. Toplumdaki bireylerin eğitim seviyesi arttıkça, teknolojik yenilik oluşturma potansiyeli de artmaktadır. Aynı zamanda araştırma geliştirme (AR-GE) harcamalarının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) içerisindeki payının yükseltilmesi de teknolojik yeniliklerin ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır. Bu sebeple GSYİH’lerinin %2’sinden fazlasını düzenli olarak AR-GE harcamalarına ayıran ülkeler, gelişmiş ülkeler kategorisinde yer almaktadır (Yaylalı vd., 2010: 19).

2.2.4. Doğal Kaynaklar

Doğada hazır halde bulunan ve insan ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde kullanılabilen veya kullanılmaya hazır olan varlıkların tümüne “doğal kaynak” adı verilmektedir. Bu varlıklar; hava, su, toprak, güneş enerjisi, yeraltı zenginlikleri, ormanlar, bitkiler ve hayvan türleridir (Çınar, 2015: 173-174).

Doğal kaynaklar, yenilenip yenilenmeme durumuna göre ikiye ayrılmaktadır. Örnek vermek gerekirse, kullanılan sular yağmur olarak dünyaya yeniden dönebilmektedir. Zarar verilen ormanlar tekrar yetiştirilebilmektedir. Fakat yenilenebilir doğal kaynakları çok fazla kullanarak israf etmemek gerekmektedir (Arslan, 2015: 502). Aşırı kullanıldığında, yenilenmesi güçleşmektedir. Doğal kaynakların bir bölümü ise yenilenememektedir. Kullanıldıktan sonra geri getirilmesi mümkün olmayan; petrol, doğalgaz, kömür ve yeraltı kaynakları yenilenemez kaynaklar olarak ifade edilmektedir. Bu maddelerin doğadaki miktarları kıt olduğu için tüketilen kısmın tekrar yerine konulması mümkün olamamaktadır (Dinler, 2012: 515).

Doğal kaynakların fazla olması, bir ülkenin ekonomik büyümesini pozitif yönde etkileyebilmektedir. Fakat doğal kaynakların tek başına yüksek büyümeyi garanti edemeyeceği önem arz etmektedir. Örneğin, Arjantin ve Brezilya gibi ülkeler, zengin doğal kaynaklara sahiptir fakat bu kaynaklarını üretime dönüştürebilme konusunda başarı gösterememişlerdir. Şili, Bolivya, Zambiya ve Zaire gibi ülkeler, madencilikte çok ileri oldukları halde, iktisadi kalkınma yarışında çok fazla geri kalmışlardır. Aynı şekilde İran ve Türkmenistan, doğalgaz rezervleri bakımından dünyada önde gelen ülkeler arasında yer almalarına rağmen, iktisadi büyüme açısından istenilen performansı sağlayamamışlardır (Bal, 2011: 90-91). Ancak Japonya, oldukça sınırlı doğal kaynaklara sahip olduğu halde, dünyada en hızlı şekilde kalkınan ve ekonomisi her yıl istikrarlı bir şekilde büyüyen bir ülke haline gelmiştir (Kılıç vd., 2018: 443). Bu durum, doğal kaynakların ancak etkili bir yöntemle emek ve sermaye unsurları ile uyumlu bir biçimde organize edilmesi sonucunda büyüme üzerinde olumlu etkiler bırakabileceğini göstermektedir. Bu nedenle doğal

kaynakların bir ülkede çok fazla olmasının tek başına hiçbir anlam ifade etmeyeceğini söylemek mümkündür.

2.3. Ekonomik Büyüme Teorileri

Ekonomik büyüme, bir ekonominin üretim kapasitesinde yıllar itibariyle ortaya çıkan artış olarak adlandırılmaktadır (Lipsey vd., 1990: 732). İktisadi büyüme, bütün ülkeler açısından oldukça önemli olmasına karşın, gelişmiş ülkelerin diğer ülke gruplarına göre ekonomik büyüme kavramı üzerinde daha fazla durdukları görülmektedir.

İktisadi büyümenin ülke ekonomilerinde ortaya çıkmasına zemin hazırlayan unsurların neler olduğuna yönelik olarak geliştirilmiş pek çok model bulunmaktadır. Ekonomik büyüme modelleri olarak nitelendirilen bu modeller, ülkelerin gelişiminde etkili olan faktörlerin nasıl daha verimli kullanılarak üretim artışı sağlanabileceğini açıklamaya çalışmaktadır (Ünsal, 2011: 40).

Ekonomik büyüme kuramları; “Klasik Büyüme Modeli”, “Harrod-Domar Büyüme Modeli”, “Neo-Klasik (Solow) Büyüme Modeli” ve “İçsel Büyüme Modelleri” olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır. Bu modellerden ilk üçü, teknoloji faktörünü dışsal bir unsur olarak aldıkları için “dışsal büyüme modelleri” olarak da nitelendirilmektedir. İçsel büyüme modelleri ise, teknolojinin dışsal olmadığını, içsel bir unsur olduğunu savunmaktadır (Arslan, 2015: 503).

2.3.1. Klasik Büyüme Modeli

Klasik büyüme teorisi; Adam Smith, Thomas Robert Malthus, David Ricardo ve Karl Marx gibi iktisadi düşünürlerin görüşleri sayesinde gelişim göstermiştir. Smith, iktisat biliminin babası olarak görülen ve iktisadi büyüme kavramını analiz eden ilk iktisatçılardan biridir (Arslan, 2015: 503). Smith, 1776 yılında kaleme aldığı “Ulusların Zenginliğinin

Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir Araştırma” adlı eserinde, ekonomik büyüme kavramını açıklamaya çalışırken, işbölümü, uzmanlaşma ve sermaye birikimi faktörlerini kullanmıştır (Kazgan, 2006: 88). Nüfusun yükselmesi, uluslararası ticaret ve görünmez el prensibi, büyümeyi açıklayan diğer unsurlar arasında yer almaktadır (Bocutoğlu, 2012: 51). Kişisel çıkarların temel amaç olduğu bir piyasada görünmez el, toplumsal menfaatleri en üst noktaya çıkarabilmektedir. Bu sebeple devletin ekonomiye mümkün olduğunca müdahale etmemesi gerektiği ileri sürülmektedir (Aksu, 2014: 357).

İşbölümü, “aynı firmada bir ürünün farklı bölümlerinin farklı çalışanlar tarafından üretilmesi” olarak adlandırılmaktadır (Özdurak, 2014: 108). Smith’e göre uluslararası ticaret, satış yapılan bölgeleri genişleterek ve işbölümünü sağlayarak ekonomiyi büyütmektedir. Dolayısıyla her ülkenin, ucuza üretmiş olduğu mallar konusunda uzmanlaşması gerektiğini aynı zamanda bu mallar üzerinde mutlak üstünlüğe sahip olmaya çalışması gerektiğini ve serbest dış ticaret politikalarını benimsemelerinin önemli olduğunu savunmaktadır (Skaggs, 1999: 482-484).

Smith’e göre işbölümünün sağlanması, emeğin verimliliğini artırarak işçi başına üretim miktarını yükseltmektedir (Özel, 2012: 67). Ona göre, üretim aşamasında doğada hazır halde bulunan unsurlar; doğal kaynaklar ve topraktır. Ülkelerin doğal kaynaklarını değiştirebilme imkanları olmamasına rağmen, işbölümlerini, uzmanlaşma konularını ve sermaye birikimlerini değiştirebilme imkanları bulunmaktadır (Dorfman, 1991: 574). Sermaye birikiminin ilk zamanlarda doğal kaynaklara ve toprağa göre daha az olması nedeniyle kâr oranları yüksek seyretmektedir. Dolayısıyla sermaye birikimi zamanla artacağından işgücü talebi ve ücretler de artacaktır. Aynı zamanda sermaye, azalan verimlere tabi olduğundan sermaye birikimi bir süre sonra düşmeye başlayacaktır. Buna göre sermaye birikimi, uzmanlaşmış emek gücü ve işbölümüne dayanan ekonomik büyüme de tam zenginlik aşamasında duracaktır (Aksu, 2014: 356-357).

Ricardo, kapitalizmin içsel dinamizmi sayesinde ekonominin kendiliğinden büyüyeceğini ama toprakların sınırlı olması nedeniyle nüfus artışının belirli bir düzeyden sonra bu büyümeyi durdurabileceğini savunmuştur (Kılıç vd., 2018: 444-445). Ricardo,

ücretleri “piyasa ücreti” ve “doğal ücret” olarak iki gruba ayırmış ve doğal ücreti, işgücünün asgari beslenmesini sağlayabilecek ücretler olarak nitelendirmiştir (Doğruyol ve Aydınlar, 2015: 268).

Ricardo modelinde, İngiltere'nin 19. yüzyıl başlarındaki kötü çalışma şartlarını öne çıkarmış ve emeğin büyük bir bölümünün tarım sektöründe istihdam edildiğini ayrıca modelde, tarımsal alanlarda verimliliğin düşük olduğunu ve ücretlerin en az geçim seviyesine kadar gerilediğini ileri sürmüştür (Formaini, 2004: 3). Buna göre önce yoğun tarım yöntemlerine, sonra daha da kötü nitelikte topraklar tercih edilecektir. Bu durumdan yola çıkan Ricardo, nüfusun artması nedeniyle tahıl talebinin artacağını, bu nedenle tarımsal üretim çabalarının artacağını ve zamanla daha kötü nitelikte olan topraklarda üretim yapılacağını öne sürmüştür. Bu durum, tarımsal ürünlerin daha yüksek maliyetler ile üretilmesine ve gıda ürünlerinin fiyatlarının artmasına yol açacaktır. Dolayısıyla doğal ücret seviyesi de artacağı için tarım ve sanayi sektörlerinin elde ettikleri kâr miktarları düşecektir (Önal, 2004: 91-94). Kâr oranlarının azalması, sermaye birikiminin gerilemesine yol açarak net yatırımların durmasına neden olacaktır. Dolayısıyla piyasa ücretleri, doğal ücret düzeylerine eşitlenecektir. Bu nedenle nüfus artışı ile net yatırım sıfıra inecek ve ekonomik büyüme durma noktasına gelecektir. Bahsedilen koşullar altında büyümenin tekrardan artabilmesi için emek verimliliğini yükseltecek teknolojik bir yeniliğin olması veya sermaye birikiminin artış göstermesi gerekmektedir (Becker vd., 1999: 145-149).

Klasik büyüme teorisinin temel varsayımlarını aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür (Arslan, 2015: 503-506; Özgüven, 1988: 12):

- ✓ Ekonomide tam rekabet ve tam istihdam şartları süreklilik göstermektedir.
- ✓ Tasarruf miktarı ve sermaye birikimi, kâr oranlarının yüksek olması sebebiyle başlangıçta hızlıdır.
- ✓ Sanayi alanında işgücü açısından artan verimler kanunu geçerlidir. Bu alanda teknolojik gelişmeler hızlı iken, tarım sektöründe teknolojik gelişmeler oldukça yavaştır. Tarım kesiminde toprağın sınırlı olması nedeniyle azalan verimler yasası geçerlidir.

- ✓ Üretim; işgücü, sermaye ve toprağın bir fonksiyonu olmakla birlikte üretim fonksiyonu veridir. Toprağın arzı sabitken, sermaye ve işgücü içsel olarak büyümektedir.
- ✓ Ücretler, kısa vadede işgücü arzı ve talebi ile rekabetçi biçimde belirlenmektedir. Ricardo'ya göre Malthus'un nüfus yasası geçerli olduğu için ücretler uzun dönemde, minimum ücret düzeyinde sabit kalma eğilimindedir.

Ayrıca klasik teoride, tasarruf ve yatırımlar ile girişimcilerin sermaye birikiminin yükselmesi, işbölümü ve uzmanlaşmanın da yükselmesine imkan sağlamaktadır. Sermaye birikimi ve işbölümünde uzmanlaşma sayesinde verim artışı sağlanabilmektedir. Bu noktada, yatırımlar ve tasarruflar ile beraber emeğin verimi artış gösterirken, buna bağlı olarak üretim de artış göstermektedir (Alper, 2019: 204-205). Emeğin verimi; teknolojik gelişme, sermaye ve nüfus artışına göre değişebilmektedir. Klasik teoride yüksek tasarruflar, yüksek yatırımları beraberinde getireceği için iktisadi büyüme sağlanabilmektedir. Tasarrufların ekonomik büyümeye öncülük etmesi, buradaki varsayım noktasını göstermektedir. Bu hipotez, iktisadi kalkınma için güçlü bir makroekonomik politika önerilerine sebep olmaktadır (Sinha, 1999: 79). Tam rekabet piyasası koşullarında, sermayenin verimli bir biçimde değerlendirilmesi, yapılan maliyetin azalmasına ve kârın yükselmesine imkân sağlamaktadır. Bu sayede sermaye birikimi ve yatırımlar artarak, iktisadi büyümenin gerçekleşmesi sağlanacaktır (Yılmaz, 2005: 65).

2.3.2. Harrod-Domar Büyüme Modeli

Harrod-Domar modelleri, benzerlik göstermesine rağmen aralarında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Harrod (1939), tam istihdam dengesine ulaşmayı sağlayacak büyümenin koşullarını incelemek için eksik istihdam dengesinden yola çıkmasına karşın; Domar (1946), tam istihdam dengesinden yola çıkmış ve büyümenin sürdürülebilmesini gerçekleştirecek olan şartları incelemiştir. Neden sonuç açısından vardıkları hipotezler sebebiyle büyüme modelleri benzerlik gösterdiği için beraber anılmışlardır (Aksu, 2014: 365-366).

Harrod-Domar büyüme teorisi, nüfustaki artışlar ve teknik gelişme gibi dış faktörlere bağlı olduğu tam istihdam durumundaki ekonomileri inceleyen uzun dönem denge modelidir (Alkin, 1987: 204-205).

Domar (1946) büyümeyi, yatırım (I), yatırımın potansiyel sosyal ortalama verimliliği (σ) ve çarpanın ($1/1-c$) değerine bağlamış ve bu model, Keynesyen ekolün tasarruf-yatırım teorisine dayanmakla birlikte temel vurgusu dinamik bir ekonominin uzun vadede dengeli büyümesi üzerine yaptığı için Keynesyen ekolden bu noktada ayrılmaktadır. Harrod, gerekli büyüme hızı, fiili büyüme hızı ve doğal büyüme hızı olmak üzere birbirinden farklı üç büyüme oranını kabul etmiştir (Berber, 2006: 96-97; Kaynak, 2009: 77-78).

Modelde, iktisadi büyüme, sermaye hasıla katsayısı ile açıklanmaya çalışılmıştır. Burada tam istihdam düzeyinde emek faktörü kullanıldığında doğal büyüme gerçekleşmekle birlikte doğal büyüme ve emek faktörünün tam istihdam edilmesi, çıktı artışının emek kullanımındaki artışa eşit olduğunda gerçekleşmektedir. Bu nedenle modele göre doğal büyüme oranı, fiili büyüme oranına eşit duruma gelmektedir (Eğilmez, 2019: 178).

Modelin temel varsayımları aşağıdaki gibidir (Arslan, 2015: 506-507; Kaynak, 2009: 71-72; Ülgener, 1991: 423-425):

- ✓ Ekonomi, dışa kapalıdır ve devlet harcamaları yoktur.
- ✓ Ekonomi, tam istihdam seviyesinde dengededir.
- ✓ Ekonomide gecikmeler yoktur.
- ✓ Modelde işgücü verimliliği, kabiliyetler ve teknolojik gelişmeler dikkate alınmamıştır. Modelde, ek bir üretim faktörü olarak sermaye yer almaktadır.
- ✓ Tasarruflar (S), Milli gelirin (Y) basit oransal bir fonksiyonudur: $S = s \cdot Y$ 'dir. Burada (s) marjinal tasarruf eğilimi göstermektedir.
- ✓ Üretim sadece sermayenin bir fonksiyonudur. Sermaye (K) ve emek (L) arasında tek ve sabit bir faktör bileşimi olarak değerlendirilmiştir.
- ✓ Planlanan yatırımlar, sabit bir hızlandırıcı katsayısı olarak da açıklanabilen sermaye-hasıla oranı tarafından belirlenmektedir.

Domar (1947), “Büyüme ve İstihdam” adlı çalışmasında, belirli bir dönemde tam istihdamı gerçekleştirmenin gerektirdiği milli hasıla büyüme oranını dikkate almış ve yatırımdaki artışların milli hasılayı ve üretim kapasitesini nasıl yükselteceği konularına değinmiştir. Modelde ekonomik büyüme, tasarrufların bir fonksiyonudur ve bu fonksiyon aşağıdaki gibidir (Gürak, 2006: 88):

$$g = f(sY) \quad (2.1)$$

Harrod-Domar modelinde denge şartı; ex-ante ya da ex-post, tasarruf-yatırım eşitliğidir (Ferguson, 1964: 27).

$$I_{expost} = S_{exante} = Sy \quad (2.2)$$

Harrod-Domar büyüme modeline göre, bir ekonomide fiyat istikrarını sağlayarak büyümenin sağlanabilmesi için yatırımların kapasite artırıcı ve gelir artırıcı etkisinin; tam istihdamı koruyarak büyüebilmesi için ise, fiili büyüme, gerekli büyüme ve doğal büyüme oranlarının birbirine eşit olması gerekmektedir (Alkin, 1987: 183-187; Kaynak, 2009: 78-79; Ülgener, 1991: 423-424). Fakat sermayenin marjinal etkinliği, marjinal tasarruf ve tüketim eğilimi, nüfus artış miktarı ve beklentiler, zaman içerisinde değişeceği için bu şartların piyasa koşullarında kendi kendine sağlanması imkansız olarak görülmektedir. Bu nedenle bir düzenleyici güç olarak devletin ekonomiye müdahale etmesi gerekmektedir (Parasız, 2003: 143).

Harrod-Domar büyüme modelinde, toplam talep, üretim ve istihdam arasındaki ilişkileri açıklayarak ekonominin büyüme hızını belirlenirken; marjinal tasarruf oranı ve sermaye-hasıla katsayısı kullanılmıştır (Esen ve Yıldırım, 2019: 398). Bir ekonomide büyüme oranı; marjinal tasarruf oranı ile pozitif, sermaye-hasıla katsayısı ile negatif yönlü ilişki içerisindedir. Dolayısıyla bir ekonomide marjinal tasarruf oranı ne kadar yüksekse ve sermaye-hasıla katsayısı ne kadar düşükse, o ekonominin büyüme hızı o derece büyük olmaktadır. Başka bir ifadeyle yatırım (I) miktarı, tasarruf (S) hacmine eşit (I = S) olduğunda

marjinal tasarruf eğilimi ile sermaye-hasıla katsayısı tarafından belirlenen oranda ekonomi büyümektedir (Dinler, 2009: 371).

Harrod-Domar modeline yönelik birtakım eleştiriler yapılmıştır. Keynes’de görülen eksiklik bu modelde de yer almaktadır. Üretim faktörlerinin daha etkili kullanılmasını sağlayan bilgi, tecrübe ve yetenek gibi değerler yani beşeri sermaye ve teknolojik yenilik kavramları modelde yer almamaktadır (Manga vd., 2015: 46). Yalnızca sermaye kavramını üretimin artmasını sağlayan bir araç olarak görmüşlerdir. Büyüme hesaplarını, az gelişmiş ülkeler için değil, sadece gelişmiş ülkeler için formüle etmişlerdir. Harrod-Domar büyüme modelinde, dış tasarruflara hiç yer verilmemiş ve büyümenin gerçekleşmesini sağlayan hasılanın içeriğinde bir değişken olarak dış tasarrufların olmaması büyük bir eksiklik olarak görülmektedir. Aynı zamanda modelde sermaye, üretim artışını sağlayan tek unsur olarak ele alınmasına rağmen, işgücü verimliliği, beceriler ve teknolojik gelişmeler dikkate alınmamıştır (Kılıç vd., 2018: 448). Harrod-Domar modelinin, sermaye-değer teorisine dayanması ve emek değişimlerinin dikkate alınmaması yani Malthus, Ricardo ve Marx’ın önemle üzerinde durduğu emek-değer teorisine hiç yer verilmemesi, modelin en büyük eksiklerinden biri olarak görülmektedir (Aksu, 2014: 365-369).

2.3.3. Neo-Klasik (Solow) Büyüme Modeli

Neo-Klasik büyüme teorisi, Robert Merton Solow (1956)’un “Ekonomik Büyüme Teorisine Bir Katkı (A Contribution to the Theory of Economic Growth)” adlı çalışması ile ortaya çıkmış ve ekonomik büyüme literatürüne önemli katkılar yapmıştır. Ayrıca 1987 yılında Nobel İktisat ödülüne layık görülmüştür (Özateşler vd., 1998: 154-155).

Neo-Klasik düşünürlerin ana amacı, gelir düzeyini veri olarak fiyat mekanizmasını kullanarak, piyasanın ve kişilerin davranışlarını düzenleyen bir araç olduğunu ispatlamaya çalışırken, tam rekabet piyasası çerçevesinde oluşturulan hipotezler içerisinde normatif nitelikte büyüme modeli şeklinde ortaya koymaktır (Guerrien, 1991: 138). Dengelerin optimal ve etkin olması, bu büyüme modelinin normatif nitelikte olmasına yol açmaktadır.

Neo-Klasik büyüme teorisi, Keynes'in ekonomik görüşlerine olan tepkilerinden yola çıkarak görüşlerini ortaya koymuştur (Yülek, 1997: 1). Bu modelin temelinde, sermaye stoku ile verimlilik fonksiyonu yer almaktadır. Kişi başına düşen sermaye miktarı ne kadar hızlı artarsa, reel Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) ve kişi başına düşen gelir miktarı da o derece hızlı artacaktır (Parasız, 2003: 131). Model, azalan verimler yasası işlediği için teknolojideki ilerlemeler ve nüfus artış hızı, büyümeyi belirleyen ana faktörlerdir (Bulut, 2009: 25-27; Çetiner ve Çelik, 2021: 543-544).

Solow büyüme modelinde, tasarrufun, nüfus artışının ve teknolojik gelişmenin zaman içerisinde büyümeyi nasıl etkileyeceği ortaya konulmuş ve devlete ekonomik hayatta sınırlı bir rol tanınmıştır (Tunalı ve Etbelet, 2003: 4).

Solow'un adıyla anılan Neo-Klasik büyüme teorisi şu varsayımlara dayanmaktadır (Berber, 2006: 142-143; Jones, 2001: 18-19; Kibritçioğlu, 1998: 215):

- ✓ Sermayenin marjinal verimliliği azalmaktadır.
- ✓ Bağımsız bir yatırım fonksiyonu bulunmaktadır.
- ✓ Nüfus, dışsal olarak belirlenen sabit bir hızla büyümektedir.
- ✓ Modelde, tek bir sektör ve homojen tek bir mal bulunmaktadır.
- ✓ Devletin olmadığı ve dış ticaretin yapılmadığı dışa kapalı bir ekonomi söz konusudur.
- ✓ Teknolojik ilerlemeler dışsaldır.
- ✓ Üretim fonksiyonu ölçeğe göre sabit getiri özelliğini taşımakta ve üretim faktörleri birbirinin ikamesi olarak kullanılabilir.
- ✓ Emek ve sermaye için azalan verimler yasası geçerlidir.
- ✓ Tam rekabet ve tam istihdam şartları geçerlidir.
- ✓ Yakınsama hipotezi geçerlidir.

Bu varsayımlar altında Solow ekonomik büyüme kuramı, dört değişken üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlar; çıktı (Y), fiziksel sermaye (K), işgücü (L) ve bilgi veya işgücü etkinliği (A) şeklindedir. t zamanındaki üretim fonksiyonu aşağıdaki gibidir (Solow, 1957: 312):

$$Y_t = F(K_t, A_t, L_t) \quad (2.3)$$

Bu üretim fonksiyonuna göre üretim, bu girdilerin artan bir fonksiyonu olup, veri sermaye-işgücü seviyesinde üretim ve teknolojik ilerleme, (A)'daki değişimler yolu ile yükseltilmektedir (Turan, 2001: 133).

Neo-Klasik kuramın iki temel varsayımı bulunmaktadır. Bu modelde tasarruf oranı ile durağan olan sermaye, işgücü ve kişi başına gelir değerleri ile doğru orantılıdır (Yülek, 1997: 5). Dolayısıyla daha fazla tasarruf sağlayan bir ülke, daha düşük düzeyde tasarruf eden ülkeye kıyasla daha zengin olacaktır. Fakat tasarruf miktarındaki yükseliş, durağan haldeki büyüme hızını etkilememektedir. Model, azalan verimler ile açıklandığı için model durağan hale geldiğinde ekonomik büyümeyi belirleyen temel faktör; “teknolojideki değişimler” ve “nüfus artış hızı” olmaktadır (Kar ve Taban, 2003: 148). Ayrıca bu iki faktör, model içerisinde belirlenmemekle birlikte dışsal olarak kabul edilmektedir.

Neo-Klasik büyüme kuramı, Harrod-Domar modelinin aksine sürdürülmesi oldukça zor olan, denge koşullarına bağlı olmayan, devletin müdahalesine gereksinim duymayan ve beşeri sermaye faktörlerini içselleştiren dengeli bir büyümeyi amaçlamaktadır (Turan, 2008: 27). Neo-Klasik düşünürler, piyasa şartlarında, çıktı düzeyinin sermaye ve emek girdisi tarafından belirlendiğini, azalan verimlerin ve ölçeğe göre sabit bir getirinin olduğunu öne sürmektedirler (Bulut, 2009: 26).

Neo-Klasik büyüme kuramı, ekonomik büyümeyi üretim fonksiyonundan hareketle belirlemekte ve ekonomik büyümeyi üretim fonksiyonunun yukarıya doğru kayması şeklinde ifade etmektedir (Özel, 2012: 64). Tek sektörlü standart Neo-Klasik ekonomik büyüme kuramının temel hipotezleri; ölçeğe göre getirilerin sabit olduğu, sermayenin marjinal verimliliğinin azaldığı, teknolojinin dışsal olarak kabul edildiği, faktörler arası ikamenin mümkün olduğu ve bağımsız bir yatırım fonksiyonunun bulunmadığı varsayımına dayandırılmaktadır (Solow, 1956: 68). Aynı zamanda kısa dönemde tasarruf eğiliminde ortaya çıkan yükselişler, birim emek başına sermaye ve birim emek başına geliri geçici olarak yükseltmesine rağmen, uzun dönemde büyüme üzerindeki değişikliklere yönelik etkisi

olmayacaktır (Kaynak, 2009: 114-115). Modelde yer alan teknolojik ilerleme, emek arttırıcı teknolojik gelişme niteliğindedir ve bu tür teknolojik ilerleme büyümeyi gerçekleştirirken, birim başına sermaye ihtiyacının da karşılanmasını gerekli kılmaktadır. Nüfus artışının emek veya etkin emek başına düşen sermaye stokunun azalacağını ve üretimi düşürücü etkisi olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple nitelikli beşeri sermaye ve ekonomik büyüme ilişkisini net olarak açıklamakta yetersiz kalmışlardır (Berber, 2006: 164-165; Gürak, 2006: 89).

Neo-Klasik düşünürler, teknik ilerleme olmadığı zaman ekonomik büyümenin olmayacağını, tasarruf oranında bir artışın büyüme üzerindeki etkisinin ise, şokun durumu kadar etkili olacağını ileri sürmüşlerdir (Parasız, 2003: 136). Ekonominin durağan durum dengesinde iken, tasarruflarda ortaya çıkan artışların kısa dönemde emek ya da etkin emek başına düşen fiili yatırım ve çıktı düzeyini yükselteceğini ileri süren Solow modeli, toplumların artış sağlayan gelirlerinin büyük bir kısmını tasarruf yerine tüketime ayırdıkları gerçeği sebebiyle eleştiri almıştır. Çünkü artan gelirlerinin daha büyük bir kısmını tüketime ayıran ekonomilerde tasarruf oranının yükselmesi, büyüme üzerinde etkili olamamaktadır. Bu nedenle büyüme hızı üzerinde etkili olan tek unsur teknolojik gelişme olmaktadır (Kılıç vd., 2018: 448-453).

2.3.4. İçsel Büyüme Modelleri

Neo-Klasik ekolün, ölçeğe göre azalan getiri, dışsal teknolojik gelişmenin varlığı ve uzun dönemde iktisadi büyümenin tasarruf oranlarından bağımsız oluşu gibi hipotezlerin eksik görülmesine ek olarak özellikle 1980’li yılların sonlarına doğru büyüme oranını etkileyen unsurları açıklamasındaki yetersizlikler sebebiyle büyüme literatüründe yeni arayışlara gidilmiştir (Kibritçioğlu, 1998: 4-5). Bu arayışlar, her alanda olduğu gibi iktisadi büyüme teorilerinin gelişmesine katkı sağlayarak günümüzde “içsel büyüme modelleri” olarak nitelendirilen büyüme modellerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Kar ve Ağır, 2006: 54).

İçsel büyüme teorilerinde, teknolojik gelişmenin üretim aşamasında daha fazla verim sağlayacak şekilde içselleştirilmesi söz konusu olmaktadır. Burada bilginin, üretim aşaması

içerisinde bir girdi olarak ele alınması nedeniyle insan sermayesinin AR-GE yoluyla üretime faydasının daha çok olacağı görüşü kabul edilmektedir (Kurtoğlu, 2019: 78).

Romer (1986) ve Lucas (1988)'in yapmış olduğu içsel büyüme teorilerinde, beşeri sermaye ve bilgi birikimi etkin olarak kullanılmıştır. Bu çerçevede, ülkeler arasında uzun dönemli büyüme oranlarının açıklanmasına yönelik değerlendirmeler yapılabilmektedir (Helpman, 1991: 2).

İçsel büyüme teorilerinde, teknolojik gelişmeler dışsal değil, içsel olarak görülmektedir (Altıntaş ve Çetintaş, 2010: 37). Buna göre teknolojik ilerlemelerin meydana gelmesinde asıl önemli olan unsurlar, fiziki sermayeden çok beşeri sermaye ve AR-GE faaliyetleridir (Koç, 2018: 479). Bu durum, büyümeye içsel bir karakter sağlamaktadır. Bu nedenle ekonomik büyüme, kendi kendini besleyebilen bir süreç olarak nitelendirilmektedir. Bu modellerde, büyüme sağlayan faktörlerden; fiziki sermaye, beşeri sermaye, kamusal yatırımlar, yaparak öğrenme kavramı, AR-GE faaliyetleri ve teknolojik gelişmelere yer verilmektedir (Yardımcı, 2006: 99-100).

İçsel büyüme teorilere göre teknolojik ilerlemeler, pozitif dışsallığa yol açarak üretim süreçlerinde verimliliği artırmakta ve maliyetleri düşürmektedir. Ayrıca teknolojik gelişmeler ve beşeri sermaye yatırımları arasında da yakın bir ilişki bulunmaktadır. Beşeri sermaye yatırımlarının yükselmesi, teknolojik yeniliklerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Aksu, 2014: 375-376). Bir ülkenin sahip olduğu beşeri sermaye potansiyelinin gelişmeye başlaması AR-GE faaliyetlerine önem veren yeni bir üretici sınıfının da ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Birdsall vd., 2000: 4).

Ekonomik büyümeye yönelik olarak geliştirilen içsel büyüme modelleri kendi içinde “AK modeli”, “AR-GE modeli”, “beşeri sermaye modeli”, “kamu politikası modeli” ve “bilgi üretimi ve taşmalar modeli” olmak üzere beş grupta sınıflandırılmaktadır.

AK Modeli

AK model, Sergio Rebelo (1991) tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra Romer ve Lucas tarafından benimsenen modelin temelinde, Neo-Klasik ekolün dışsal olarak kabul ettiği teknolojiyi açıklama çabası yatmaktadır. Bu konu, AK Modelin en önemli özelliği olarak kabul edilmektedir (Arısoy, 2011: 284). Ölçeğe göre sabit getiri varsayımının geçerli olduğu AK model en basit şekliyle aşağıdaki gibidir (Yardımcı, 2006: 101):

$$Y = AK \quad (2.4)$$

Denklemden; (Y) üretim hacmini, (A) teknoloji düzeyini gösteren sabit bir sayıyı, (K) ise, daha geniş kapsamda hem fiziksel hem de beşeri sermayeyi ifade etmektedir. Dolayısıyla sermayenin azalmayan getirisi, kendiliğinden büyümeyi sağlayacaktır (Ay ve Yardımcı, 2008: 43). Modelde sermaye stokundaki değişimi ifade eden denklem ise aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Kaya, 1999: 392):

$$\Delta K = sY - \delta K \quad (2.5)$$

Denklemden (ΔK) sermaye miktarında ortaya çıkan değişimi, (δK) sermayedeki aşınma payını ve (sY) tasarrufları ifade eden kavramlardır. Sermaye miktarındaki değişim (ΔK), tasarruflardan (sY) sermayedeki aşınma payının (δK) çıkartılması ile elde edilmektedir. Denkleme devam edildiğinde ise aşağıdaki sonuca ulaşılmaktadır:

$$\frac{\Delta Y}{Y} = \frac{\Delta K}{K} = sA - \delta \quad (2.6)$$

Görüldüğü üzere, iktisadi büyüme oranı ($\Delta Y/Y$) sermaye stokundaki değişmeye bağlı olarak gösterilmektedir. Burada (K) yalnızca makine, araç-gereç gibi fiziksel sermaye olarak yorumlanmamakta, ayrıca bilgi birikimi ve beşeri sermayeyi de kapsayacak şekilde

ele alındığında azalan verimler kanununun gerekli olmadığı öne sürülmektedir. Bu durumda $sA > \delta$ olacağı için iktisadi büyüme, dışsal bir faktör olarak varsayılmadan da açıklanabilmektedir (Ayaz, 2023: 40).

Ekonominin büyüme oranı, yatırım oranının artan bir fonksiyonu olduğu için bu ekonominin yatırım oranını istikrarlı bir biçimde artırıcı nitelikteki kamu politikaları, ekonominin büyüme oranını da sürekli olarak yükseltecektir. AK modeli, içsel büyümeyi sağlayarak kişi başına büyümenin meydana getirilebilmesi için dışsal bir oranda büyümekte olan teknoloji ve nüfus gibi değişkenlerin varsayılmaması gerektiğini kanıtlamaktadır. Ayrıca AK modelinde yakınsama söz konusu değildir (Yıldırım vd., 2014: 540-541).

AR-GE Modeli

Toplumların günümüzdeki medeniyet seviyelerine ulaşmalarında, teknolojik gelişmelerin etkisi önemli olduğu gibi içsel büyüme modellerine göre, iktisadi büyümenin açıklanmasında teknolojik gelişmeler önem arz etmektedir (Kılıç vd., 2018: 455-456). Teknolojinin temelinde, bilgi birikimi yer almaktadır. Günümüzde firmaların büyümelerini sürdürebilmeleri ve varlıklarını koruyabilmeleri büyük oranda AR-GE çalışmalarına bağlı olmaktadır (Arslan, 2015: 526-527). Ancak yeniliğin maliyetinin ve kazanılacak başarının getirisinin önceden belirlenmesi güç olduğu için AR-GE çalışmalarının temel bir özelliği de belirsizlik olmaktadır. AR-GE'ye yapılan yatırımlar uzun zaman almakta, risk içermekte ve maliyetli olmasına rağmen, ekonominin bütünü için uzun dönemde getirisi oldukça büyük olmaktadır (Yardımcı, 2006: 101-102).

Romer'e göre iktisadi büyüme, kâr maksimizasyonunu amaç edinen şirketlerin yatırım kararlarından doğan teknolojik gelişme ile gerçekleşmektedir. Teknolojinin ne geleneksel bir mal ne de kamusal mal olması onun ayırt edici özelliğini yansıtmaktadır. Romer modelinde, beşeri sermaye stokunun iktisadi büyümeyi belirlediğini, ekonominin denge halindeyken AR-GE sektörüne ayrılan beşeri sermaye oranının çok az olduğunu, dünya piyasaları ile entegrasyonun büyüme oranlarını yükselteceğini ve çok fazla nüfusa

sahip olmanın büyümeyi sağlamak için yeterli olmadığını vurgulamaktadır (Özer ve Çiftçi, 2009: 221).

Romer (1986) çalışmasında, ekonomideki kalkınma çabaları ve AR-GE faaliyetleri neticesinde, verimli bir bilgi birikiminin sağlanabileceğini ileri sürmüştür. Bu bilgi birikiminin, herkes tarafından kullanılabilmesini ve bu sayede bilimsel sonuçların sır olarak tutulmasının mümkün olmayacağını ve tüm üreticiler veya araştırmacıların herhangi bir karşılık ödemedi bundan yararlanabileceğini savunmaktadır. Dolayısıyla işletmeler bu bilgileri, üretimi gerçekleştirirken herhangi bir bedel ödemedi kullanabileceği için pozitif dışsallık meydana gelecek ve bu sayede büyümenin içsel bir şekilde ortaya çıkması sağlanacaktır.

İçsel büyüme kuramı, kamu politikalarına büyüme alanında önemli görevler yüklemektedir. Bu gereklilik, üretim ve yatırımların taşımış olduğu pozitif dışsallıktan, beşeri sermayenin üretimdeki öneminden, altyapı ve süreklilik gibi kamu politikalarının doğrudan sonuçlarından kaynaklanmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler; AR-GE, eğitim, finansal kalkınma, dış ticaret ve etkili kamu harcamaları politikalarına önem göstererek iktisadi büyümelerini hızlandırabileceklerdir (Kar ve Taban, 2003: 28).

İçsel büyüme modellerinde, Neo-Klasik büyüme kuramının dışarda bıraktığı devletin, AR-GE faaliyetlerini gerçekleştirilmesi, kaliteli eğitim hizmeti sunmaya çalışması, yabancı yatırımı teşvik etmesi, patent ve mülkiyet haklarını da koruyarak tekrar önem kazanması gerekmektedir (Aksu, 2014: 376-377). İçsel büyüme modellerinin geliştirilmesi ile beraber bilgi birikimi, eğitim, beşeri sermaye ve AR-GE faaliyetlerini dikkate almadan bir büyüme modeli oluşturmak olanaksız hale gelmiştir (Demir, 2002: 12).

Beşeri Sermaye Modeli

Robert E. Lucas, içsel büyüme modellerini savunmakta ve ona göre beşeri sermayenin tıpkı fiziki sermaye gibi ayrı bir üretim faktörü olarak kabul edilmesi

gerekmektedir (Yardımcı, 2006: 101). Lucas, beşeri sermaye modelinde; nüfus artışı ve beşeri sermayenin iktisadi büyüme ile olan ilişkisini araştırmıştır. Beşeri sermaye, devlet tarafından bilinçli bir şekilde meydana getirilebileceği gibi Arrow'un yaparak öğrenme modelinde ileri sürdüğü gibi kendi kendine de oluşabilmektedir (Kar ve Ağır, 2006: 58).

Lucas (1988), aynı zamanda iyi eğitilmiş bir beşeri sermayenin yeni teknolojiye daha hızlı adapte olacağını ileri sürmüş ve beşeri sermayeyi AR-GE'nin bir tamamlayıcısı olarak değerlendirmiştir. Ona göre, gelişmiş teknoloji ile mal ve hizmet üretilen alanlarda bilgi birikimi daha hızlı olacaktır ve bu sayede beşeri sermaye birikimi de daha hızlı gelişecektir.

Lucas'a göre beşeri sermayenin meydana getirilmesinde en etkili unsurlardan biri olan eğitimin, iktisadi büyüme üzerindeki etkileri aşağıdaki gibidir (Çeştepe ve Gençel, 2019: 140):

- ✓ Eğitilmiş bir işgücü sayesinde var olan ve yeni üretilen üretim araçları daha verimli kullanabilmektedir.
- ✓ Kaliteli eğitim alan bireyler, daha etkili iletişim kurabilmektedir. Bu sayede bireyler, mesleki ve teknik konularda öğrenmiş oldukları bilgileri, iş arkadaşlarına daha kolay bir şekilde aktarabilmektedir.
- ✓ Eğitilmiş olan bir topluluğun, yeni teknolojik gelişmeler ortaya çıkarması ve bu kişilerin sisteme uyum sağlaması daha kolay olmaktadır.

Lucas (1988), "Ekonomik Kalkınma Mekanizması Üzerine (On The Mechanics of Economic Development)" adlı yayınlamış olduğu makalesinde beşeri sermayenin, iktisadi büyüme üzerindeki etkilerini Neo-Klasik bir modelden yararlanarak açıklamaya çalışmıştır (Bayraktar ve Kazancıgil, 2020: 14). Lucas'a göre, başlangıç aşamasında farklı fiziki ve beşeri sermaye birikimine sahip olan ülkeler arasındaki farkın kapanması mümkün değildir. Çünkü yüksek fiziki ve beşeri sermaye birikimine sahip olan ülkeler, bilgiye daha kolay ulaşabilecek ve bu bilgi sayesinde daha fazla dışsallık sağlayabileceklerdir (Çakmak ve Gümüş, 2005: 60-61).

Beşeri sermayenin gelecek nesillere aktarım yoluyla artış göstereceğini ve beşeri sermaye sayesinde diğer üretim faktörlerinin daha verimli kullanılabileceğini öne süren Lucas, ülkeler arasındaki gelir farklılıklarını da beşeri sermaye farklılığı ile açıklamıştır (Yaylalı ve Lebe, 2011: 27). Lucas, ülkelerin gelişmişlik ve gelir düzeylerindeki farklılıkları, beşeri sermaye stokuna ve ülkelerin sahip oldukları faktör donatımına bağlamıştır. Ona göre, iktisadi büyüme için itici güç, beşeri sermayenin oluşturulması ve bilgi birikimi için ayrılan zamandır (Bozkurt ve Balmumcu, 2018: 401). Burada büyüme oranları, eğitim seviyesi için gösterilen çabaya bağlı olmaktadır. Lucas'a göre bir ülkede, beşeri sermayeye yapılan yatırım miktarlarının arttıkça ve kaliteli eğitim için çaba harcanıyorsa o ekonominin hızla büyümesi mümkün olmaktadır (Arslan, 2015: 526).

Kamu Politikası Modeli

Kamu politikası modelinde; iktisadi büyüme, verimlilik artışı ve teknolojik ilerlemelerin kamu harcamaları ile olan ilişkisine değinilmektedir (Yardımcı, 2006: 53). Kamu tarafından meydana getirilen mal ve hizmetler, ayrı bir üretim faktörü olarak kabul edilmektedir. Modele, üretim faktörlerinden emeğin yerine kamu eklenmiştir. Modelde kolaylık sağlamak adına kamunun tek gelirin gelir vergisi ve tek harcamasının da kamusal mal ve hizmet arzı olduğu denk bir bütçe varsayılmaktadır (Aksu, 2014: 31). Ekonomiye yapılan her bir ek yatırım, var olan sermaye miktarını arttıracığından vergi gelirlerinin yükselmesi de denk bütçe sağlamak için kamu mal ve hizmet arzının yükselmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle devletin, özel sektörün yatırım yapmasını ve sermaye stokunu arttırabilmesi için işletmelere gerekli olan sübvansiyon ve kolaylıkları sağlaması gerekmektedir (Yülek, 1997: 10-11).

Özel sektörün yatırım yapmadığı güvenlik, yargı hizmetleri, mülkiyet hakları ve haberleşme gibi alanlarda devletin kendisinin yatırım yaparak özel sektörün büyümesini desteklemesi gerekmektedir. Yapılan kamu harcamaları vergiler aracılığı ile giderildiği zaman, vergi oranlarında artış yaşanacak ve büyümenin besleyicisi konumundaki tasarrufların da azalmasına yol açacaktır. Mülkiyet haklarının korunması adına yapılacak

gideler ise, vergileri azaltarak tasarrufları arttıracak ve bu sayede ekonomiyi pozitif yönde etkileyecektir (Barro, 1990: 103-125).

Barro'ya göre kamu tarafından gerçekleştirilen; güvenlik, altyapı, ulaşım, sağlık ve adalet gibi mal ve hizmet yatırımlarının, özel sektörün faktör verimliliğini arttırdığını da ileri sürmüştür. Beşeri sermayenin temel faktörü sayılan eğitimin kalitesinin artması ile birlikte eğitilmiş bireyler daha az çocuk yapacak ve nüfus artış hızı da bu sayede azalacaktır. Nüfus artış hızının azalmasıyla birlikte kişi başına düşen beşeri sermaye yatırımı da artacaktır (Söylemez ve Yurttañıkma, 2020: 176). Ayrıca Barro'ya göre, sağlıklı bir hukuk sisteminin varlığı, daha az yolsuzlukların ve düşük enflasyona dayalı hükümet politikalarının olması, düşük doğurganlık oranları, ilk ve orta öğretimde eğitimin artması ve dış ticaret dengesinin iyileşmesi, kişi başına reel GSYİH artışına katkı sağlayacağı için büyümeye de pozitif katkı sağlayacaktır (Gürak, 2006: 124).

Bilgi Üretimi ve Taşmalar Modeli

Bilgi üretimi ve taşmalar modeli, Kenneth Joseph Arrow'un 1962'de kaleme aldığı "The Economic Implications of Learning by Doing (Yaparak Öğrenmenin Ekonomik Sonuçları)" adlı makaleye dayanmakta ve "yaparak öğrenme" kavramı ile ifade edilmektedir. Arrow, bilgi üretimindeki artışların "yayıma" ve "yaparak öğrenme" yolu ile tüm ekonomiye sağlayacağı faydanın, firmanın kendi edinimlerinden daha fazla olduğunu öne sürmektedir (Arrow, 1962: 155-156).

Arrow'a göre bazı sektörlerde zaman içerisinde maliyetler azalırken, ürün kalitesi artmaya başlamaktadır. Böylece üretim artışı da gerçekleşecektir. Bu durum "yaparak öğrenme" olarak adlandırılmaktadır (Ercan, 2000: 131-132). Arrow, öğrenmeyi işgücü tecrübesinin bir ürünü olarak kabul eden işletmelerin, zaman içerisinde işlerini daha iyi yapması sayesinde ekonomide toplam bir verimlilik yükselişine yol açacağını belirtmektedir. Ülkede çok fazla işletme olduğu için bir işletmenin "yaparak öğrenme" yolu ile ulaşılmış olduğu yeni bilgiler ve tecrübeler, orta ve uzun vadede bütün şirketlere ulaşacaktır. Bir başka ifadeyle pozitif dışsallık oluşacağı için yeni bilgiler bedava bir girdi

olarak bütün işletmelerin/kurumların kullanımına açılacaktır. Bu durum, “bilgi üretiminin taşması” olarak nitelendirilmektedir (Yardımcı, 2006: 40-43).

Yeni tecrübe ve bilgilerin taşma etkisi ile ekonomiye yayılmaya başlaması, rekabetçi bir piyasa yapısının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu sayede üretim kapasitesi artış gösterecek ve ekonomi istikrarlı bir şekilde büyümeye başlayacaktır (Koç, 2018: 479). Bu noktada devletin, patent ve lisans hakları yolu ile üstüne düşen görevi yerine getirmesi ve ürünlerin mülkiyetlerini koruma altına alması gerekmektedir. Mülkiyetin korunma altına alınması sayesinde yenilik yapmak teşvik edilecek ve böylece yatırımlar yükselecektir (Arrow, 1962: 172).

Bilgi üretimi ve taşmalar modeline en büyük katkı, David Romer tarafından 1986 yılında yapılmıştır. Ona göre üretim aşamasında teknik bilgiler, bir yan ürün olarak ortaya çıkmakta ve yeni ürünlerin daha az maliyetler ile daha kaliteli olarak üretilmesi de teknik bilgilerle gerçekleşebilmektedir (Yülek, 1997: 7). Teknik bilgiler, “dışsallıklar ve yayılma” yolu ile bütün işletmeleri pozitif açıdan etkilemektedir. Bu bağlamda Romer, gerçekleştirilen yatırımların yükselmesinin, teknolojik bilgileri de arttıracığını öne sürmüş ve büyümenin kaynağını, toplam sermaye oranındaki yükselişler neticesinde verimlilikte gözlenen artışlar olarak değerlendirmektedir (Arslan, 2015: 528).

2.4. Gelir ve Gelir Dağılımı

Gelir, gerçek ve tüzel kişilerin üretim ve hizmet faaliyetleri sonucunda kazandıkları maddi değer olarak adlandırılmaktadır (Kubar, 2011: 228). Aynı zamanda gelir, birey ya da farklı grupların belirlenen zamanlarda elde ettikleri maddi kazanç olarak da ifade edilmektedir (Teyyare ve Sayaner, 2018: 311). Başka bir ifadeyle gelir, herhangi bir ülkede belirli bir zaman aralığında (genellikle bir takvim yılında) üretilen mal ve hizmetlerin toplam parasal değeri olarak ifade edilmektedir. Mal ve hizmet üretmek için kullanılan üretim faktörleri sayesinde elde edilen gelir, faktör gelirlerini meydana getirmektedir (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 88).

Gelir dağılımı kavramı ise, bir ülke ekonomisinin belirli bir zaman diliminde elde ettiği toplam gelirin; kişiler, emek ve sermaye sahipleri arasındaki bölüşümü olarak adlandırılmaktadır (Üzümcü ve Korkat, 2014: 137). Burada önem arz eden husus, yapılan bu bölüşümün mümkün olduğunca eşit bir şekilde gerçekleştirilmesidir. Çünkü bir toplumda en yüksek gelire sahip olan grup ile en düşük gelire sahip olan grup arasındaki gelir farkı artmaya başladıkça, toplumun sağlıklı işleyen istikrarlı yapısı da zaman içerisinde bozulmaya başlayacaktır. Bu sebeple toplumda sosyal barışın tesis edilebilmesi için gelir dağılımının adaletli bir biçimde sağlanması gerekmektedir (Çalışkan, 2010: 90-91).

Gelir dağılımında temel amaç; herhangi bir ülkedeki sosyo-ekonomik, psikolojik ve siyasi açıdan ortaya çıkan problemlerin temelinde, o ekonomideki gelir dağılımının adil bir şekilde dağıtılmadığını ortaya koymaktır (Şerbetçi, 2014: 94).

Gelir dağılımında adaleti sağlamak, bir ülkenin demokratik bir şekilde yönetilebilmesindeki en önemli faktörlerden biridir. Sosyal devlet anlayışının bir sonucu olarak gelir dağılımında adaletin sağlanmasını hedefleyen politikalar ile gelir dağılımında adaleti sağlamak mümkün olabilmektedir (Demirgil, 2018: 119-120). Bu çerçevede adil bir şekilde gerçekleştirilen gelir dağılımı; sosyal barışın sağlanması ve korunmasında, büyüme ve kalkınmanın sağlıklı bir şekilde tesis edilmesinde, bireylerin çalışma konusunda motivasyonunun sağlanması ve üretkenliğinin artırılmasında, yatırım kapasitesinin artırılmasında, ekonomik ve siyasal istikrarın gerçekleştirilmesinde oldukça etkili olmaktadır (Öztürk, 2017: 7-8).

2.5. Gelir Dağılımını Belirleyen Unsurlar

Gelir dağılımını etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler, aynı zamanda gelir eşitsizliğinin nasıl ortaya çıktığı sonucunu da göstermektedir. Gelir dağılımı çalışmalarının temelinde; gelirin kişiler, gruplar ve sosyal sınıflar arasında nasıl paylaşıldığını araştırdıktan sonra elde edilen bulgulara göre hangi politikaların uygulanması gerektiği yatmaktadır (Pehlivan, 2009: 23). Araştırmacılar genellikle beş temel ilke üzerinde

durarak gelir dağılımı konusundaki çalışmalarını gerçekleştirmektedir (Armutlu, 2020: 101-102).

Eşitlik ve adalet ilkesi üzerine varsayımlarını öne süren araştırmacılar, herkesin eşit miktarda gelir elde etmesinin adaletli olmadığını ve mutlak olarak gerçekleştirilen eşitliğin, ekonomik büyümeyi de olumsuz olarak etkileyeceğini ileri sürmüşlerdir. İhtiyaç ilkesi üzerinde duran araştırmacılar, elde edilen gelirin insanların ihtiyaçlarına uygun olarak bölüştürülmesi gerektiğini düşünmektedirler. Asgari geçim düzeyi ilkesini benimseyen görüş, asgari seviyede hayatın garanti altına alınması gerektiğini savunmaktadırlar. Gelir miktarının üst seviyede sınırlandırılması ilkesi, gelir farklılıklarının belirli bir düzeyi aşmamasını savunurken, çalışma ilkesini öne süren araştırmacılar da herkesin çalıştığı miktar kadar gelir elde etmesi gerektiğini savunmaktadır (Aydın, 2012: 148-150).

Gelir dağılımı; ekonomik, sosyal ve demografik birçok unsurdan etkilendiği için çalışmanın bu bölümünde gelir dağılıma etki eden unsurlara yer verilecektir.

2.5.1. Ekonomik Büyüme

Gelir dağılımını etkileyen en önemli makroekonomik değişken ekonomik büyümedir. İktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasında tek taraflı değil de karşılıklı bir ilişki söz konusudur. İktisadi büyüme, yatırımları ve dolayısıyla istihdamın artmasını sağladığından gelir dağılımı üzerinde etkisi büyüktür (Akça ve Ela, 2012: 246). Gelir dağılımında adaletin sağlanması ile iktisadi büyümede iyileşme sağlanabilir ancak iktisadi büyümenin önemli ölçüde sermaye sahipleri tarafından üretildiği ülkelerde gelir dağılımında adaletsizliklerin ortaya çıkması mümkündür (Baytar, 2010: 122-123).

Alesina ve Perotti'ye göre, gelir dağılımı ile iktisadi büyüme arasında bir bağlantı olduğunu gösteren en temel etmen politik istikrarsızlıktır. Gelir dağılımı eşitsizliği, politik istikrarsızlık sonucu ortaya çıkan sosyo-ekonomik bir olgudur. Sosyal huzursuzlukların kaynağını oluşturan gelir dağılımı eşitsizliği, toplumdaki bireylerin ya da grupların

fakirleşmesine yol açmaktadır. Bu kimselerin fakirleşmesi ise, mal ve hizmetlere olan talep miktarının azalmasına ve yatırımların düşmesine yol açacaktır. Bu çerçevede, gelir dağılımı eşitsizliği ile sermaye birikimi arasındaki ilişkinin, politik istikrarsızlığa bağlı olduğunu ileri sürmüşlerdir (Alesina ve Perotti, 1996: 1204).

Kuznets (1955) çalışmasında, iktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve literatüre “Ters-U Eğrisi” hipotezini kazandırmıştır (Jha, 1996: 773). İktisadi büyümenin, gelir dağılımındaki adaletsizliği ilk safhalarda azaltsa da iktisadi büyümenin daha sonraki safhalarında gelir dağılımında tekrar bozulmalara yol açacağını savunmaktadır (Aghion ve Williamson, 1998: 8-9). Kuznets, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin farklı olması yani ülkelerin farklı farklı sosyo-ekonomik yapılaraya sahip olması nedeniyle gelir dağılımı ve büyüme ilişkisinin, her ülke ekonomisi için farklı olabileceğini ileri sürmüştür (Bükey ve Çetin, 2017: 104-105).

2.5.2. Enflasyon

Enflasyon, “fiyatlar genel düzeyinin sürekli ve hissedilebilir olarak artışı” ifade etmektedir (Ünsal, 2011: 20). Başka bir ifadeyle enflasyon, “hane halkının en sık tükettiği mal ve hizmet sepetinin ortalama fiyatının yükselmesi” olarak tanımlanmaktadır (Özdurak, 2014: 129).

Enflasyonun yaşandığı ülkelerde, istikrarsız ve verimsizlik bir ekonomi düzeni ortaya çıkmaktadır. Sabit ücret alan bireyler ya da hane halkları, fiyatların artışına yetişemedikleri için satın alma güçlerinde bozulmalar meydana gelmektedir. Bu problem, gelir eşitsizliklerine yol açmaktadır (Dişbudak ve Süslü, 2007: 5).

Enflasyon, sermaye faktöründen elde edilen gelir ile emek faktöründen elde edilen gelir arasında farklılıkların görülmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla yüksek gelire sahip olan sermayedar sınıf enflasyon karşısında kendisini koruma imkanına sahipken, özellikle sabit ve dar gelirli bireyler, gelirlerini arttıramadıkları için reel gelirlerindeki düşüş

nedeniyle gelir dağılımından olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu durum, gelir dağılımındaki adaletin bozulmasına sebep olmaktadır (Akın ve Aytun, 2018: 60-61).

2.5.3. İşsizlik

İşsizlik, gelir dağılımında adaleti bozduğu gibi toplumların yoksullaşmasına da neden olan bir unsurdur. İşsizlik, “bir ekonomide çalışma gücünde ve kabiliyetinde olup, piyasada geçerli olan ücret düzeyinde iş aradığı halde iş bulamayanların oluşturduğu iktisadi sorun” olarak tanımlanmaktadır (Harvey, 1998: 343). Bu sebeple işsizlik, ülkelerin ekonomik veya gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın her ülkede ortaya çıkabilecek sosyo-ekonomik bir sorundur.

Üretim sürecine dahil olmayan kişiler, üretim faktörlerinden olan emek faktörünü sisteme dahil etmedikleri için elde edilecek olan gelirden mahrum kalacaklardır (Akça ve Ela, (2012) 245-246). Dolayısıyla işsizlik beraberinde yoksulluğu getirdiği gibi gelir dağılımında da adaletin bozulmasına yol açacaktır (Lynch ve Kaplan, 1997: 311).

Ülke ekonomilerinde yaşanan işsizlik, devletlerin sosyal harcamalarının artmasına ve bütçe açıklarına yol açmaktadır. Bu sebeple devletlerin işsizlik probleminden etkilenmemesi için istihdamı artırıcı politikalara yönelmesi gerekmektedir. Bu politikalar, bireylerin iş imkanına kavuşmasına ve gelir dağılımında adaletin sağlanmasına olanak sağlayacaktır (Çalışkan, 2010: 95).

2.5.4. Vergiler

Devletler ellerindeki en güçlü mali araç olan vergiler ile kamu borç ve harcamalarını finanse edebildiği gibi aldığı kararlarla gelir dağılımını da etkilemektedir. Vergilerin sosyal amacı, vergiyi ekonomik açıdan daha güçsüz olan birey ya da grupların lehine kullanmaktır (Kanca ve Bayrak, 2019: 1497). Dolayısıyla vergileme konusunda tarafların ödeme gücünün

dikkate alınıp alınmadığı, vergilerin niteliği, vergi miktarları ve vergi denetimlerinin yapılıp yapılmadığı gibi faktörler, gelirin yeniden dağıtılması üzerinde etkili olmaktadır (Demirgil, 2018: 120-121).

Vergileme politikası ile gelir dağılımını adaletini sağlamayı hedefleyen vergi çeşidi artan oranlı vergi türüdür. Artan oranlı vergi türünde matrah yükseldikçe vergi oranı da yükselmektedir. Daha fazla gelir elde eden kişilerden daha yüksek miktarlarda vergi alınırken, nispeten daha az gelire sahip olan kişilerden daha az oranlarda vergi alınması, gelir dağılımında adaleti sağlama açısından oldukça önem arz etmektedir (Yüce, 2002: 13-14).

Uygulanan vergi politikaları, gelir dağılımındaki eşitsizliği azalttığı gibi bu politikaların olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Örneğin, harcamalar üzerinden alınan tüketim vergileri, kişilerin ödeme gücünü dikkate almadan zengin ve yoksul kişilere aynı oranda uygulandığı için kısa dönemde tüketim vergisi, vergi sonrası gelir dağılımında adaletsizliğin yükselmesine yol açabilmektedir (Sağbaş, 2013: 84). Özet olarak, uygulanan vergi politikalarının gelir dağılımını ne şekilde etkileyeceği, önemli ölçüde verginin türüne ve yapısına bağlı olduğu görülmektedir.

2.5.5. Servet

Servet farklılıkları, gelir dağılımında adaletsizliğin en temel sebeplerinden biridir. Servet faktörünün başında, toprak ve taşınmaz mallar vardır. Toprak ve taşınmaz mal gibi gelir sağlayan mal varlıklarının dengesiz bir şekilde dağılımı, gelir dağılımında adaleti bozmaktadır (Şengül, 2022: 13-15).

Vergileme ya da kamu harcamalarını içerisinde barındıran maliye politikaları ile gelir dağılımında adaleti sağlamak adına izlenen yollar veya yüksek gelir elde eden bireylerden, düşük ve sabit gelir elde eden bireyler için transfer aktarımını gerçekleştirmek, milli gelirin adaletli bir şekilde bölüştürülmesinde yeterli olmamaktadır. Bu nedenle bir ülkede toprak reformunu gerçekleştirmeden toplumsal dengenin sağlanması mümkün olamamaktadır. Bu

reform ile beraber tarım alanlarında doğru teknolojinin kullanılması ve bilinçli bir üretimin de yapılması oldukça önemlidir (Özgüler, 2014: 65).

2.5.6. Eğitim

Eğitim, kişiler ve toplumların gelişmişlik düzeyini gösterdiği gibi ülkelerin refah düzeyinde de önemli bir artış sağlamaktadır. Ayrıca eğitim sayesinde gelir dağılımında adaletin, çevre bilincinin ve hukuk sisteminde adaletin sağlanması da mümkün olabilmektedir (Pamuk ve Bektaş, 2014: 78).

Eğitim, gelir dağılımında adaletin sağlanmasında önem arz eden bir politika aracı olarak görülmekte fakat kaliteli eğitimin sağlanması ülkeler açısından güç olabilmektedir. Kırsal kesimde eğitim seviyesinin düşük olduğu ve eğitim düzeyi düşük kişilerin köyden kente göç ederek ucuz işgücü ile çalıştıkları görülmektedir. Bu sebeple bir ülkenin refah düzeyinin yükselmesi, ülkedeki kişilerin almış olduğu kaliteli ve devamlı eğitime bağlıdır (DPT, 2001: 63-64).

İnsanlar edindikleri bilgi ve yetenekler sayesinde iktisadi büyümeye katkı sağlamaktadır. Ayrıca eğitim, gelir dağılımında adaletin sağlanmasına da yardımcı olmaktadır. Devletin eğitime yönelik politikalar uygulaması ile ekonomik büyümede artış yaşandığı ve gelir dağılımında eşitsizliğin azaldığı göze çarpmaktadır. Kaliteli eğitim ile verimlilik arasında sağlam bir ilişki söz konusudur (Ulusoy vd., 2015: 52-54). Eğitim sayesinde; tarım toplumundan sanayi toplumuna, daha sonra da bilgi toplumuna geçiş yapılmakta ve bu sayede verimlilik artışıyla beraber çalışan kimselerin gelir seviyesi de artmaktadır (Altınışık ve Peker, 2008: 110-117).

Hemen hemen her ülkede sosyal sınıf atlamanın en önemli kriterlerinden biri eğitimidir. Geliri düşük olan bireyler ya da gruplar, eğitim sayesinde bilgi ve yeteneklerinde artış sağlayarak nitelikli işler bulabilmektedir. Böylece çalışkan ve kabiliyet sahibi kişiler, doğal olarak sınıf atlayabilmektedir (Öztürk, 2005: 30-31). Özet olarak, eğitim sistemine

bağlı olarak ülkelerdeki gelir dağılımı şekillenmekte ve gelir dağılımında yükseliş ya da düşüş yaşandığı görülmektedir.

Güçlü kamu otoritesine sahip ülkeler, kaliteli eğitim politikalarının uygulanması ile gelir dağılımındaki eşitsizlikleri giderilebilmektedir. Eğitimde fırsat eşitliğine dikkat edilmesi yani bütün bireylerin eğitim görme imkanından eşit olarak faydalanabilmesi ve kaliteli eğitim anlayışının benimsenmesi gerekmektedir. Eğitime yönelik yapılan harcamalar sayesinde ekonomik büyümede artış ve gelir dağılımında adaleti sağlamak mümkün olabilmektedir (Akça ve Ela, 2012: 252-253).

2.5.7. Demokrasi

Gelir dağılımına etki eden faktörlerden biri de ülkelerin demokrasi düzeyleridir. Demokrasinin yoğun olarak uygulandığı ülkelerde, gelirin yeniden dağılımını sağlayacak politikalar ile özellikle düşük ve sabit gelirli kesime destek sağlanmaktadır (Erçakar ve Güvenoğlu, 2018: 43). Ancak demokrasinin uygulanmadığı ülkelerde bu durumun tam tersi ile karşılaşılmaktadır.

Antidemokratik ülkelerde, yüksek gelir elde eden bireylere ya da gruplara yönelik politikaların uygulandığı görülmektedir. Bu durum, ülkede elde edilen toplam gelirin topluma adil bir şekilde dağıtılamamasına ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin artmasına yol açmaktadır (Işığışık, 1998: 6-18). Bu nedenle ülkeler, demokrasinin ülkedeki bütün vatandaşların yararına olacak şekilde ve gelir dağılımındaki adaletsizlikleri mümkün olduğunca azaltacak şekilde uygulanmasına özen göstermelidir (Reuveny ve Li, 2003: 577-578).

2.5.8. Kayıt Dışı Ekonomi

Kayıt dışı ekonomi, “kamunun denetimi dışında meydana gelen her türlü ekonomik işlem ya da faaliyet” olarak tanımlanmaktadır (Dam vd., 2018: 295-296). Kayıt dışı ekonomi, makroekonomik göstergeler hakkında eksik bilgiye sebebiyet verdiği için kamu otoritelerinin politikalarını uygulamasına engel olmaktadır. Bu sebeple kamu otoriteleri, geliri yeniden dağıtma konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır (Işık ve Acar, 2003: 120).

Kayıt dışı ekonomi, kaynak dağılımında etkinliği ve gelir dağılımında adaleti bozduğu gibi ülkelerin refah kaybına da yol açmaktadır (Yurdakul, 2008: 206-207). Ayrıca kayıt dışı ekonominin kamu otoritelerine vermiş olduğu en büyük zararı, sosyal güvenlik kurumlarının görev zararlarına uğramasına ve hükümetlerin vergi gelirlerinde düşüşler yaşanmasına sebep olmasıdır (Altınışik ve Peker, 2008: 105-106). Artış gösteren görev zararları ve düşüş gösteren vergi gelirleri, kamu ve transfer harcamalarını da etkilemektedir. Sosyal transferlerin sınırlandırılması, düşük ya da sabit gelire sahip olan kimselerin daha zorlu hayat şartlarıyla mücadele etmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla düşük gelir elde eden bireylerin gelirlerinde azalma ve toplumda gelir dağılımında adaletsizlikler ortaya çıkacaktır (Bozkurt, 2014: 42-45).

2.6. Gelir Dağılımı Türleri

Gelir dağılımı, bir ülke ekonomisinde belirli bir zaman aralığında elde edilen toplam gelirin; kişiler, üretim öğeleri, bölgeler, sektörler ve gelirin ikincil dağılımı şeklinde sıralanmaktadır (Teyyare ve Sayaner, 2018: 311).

Gelir dağılımı türleri, toplumlardaki gelir dağılımının şeklini bütünü ile ortaya koymaktadır. Ücret gelirleri arasındaki farkların anlaşılabilmesi için gelir dağılımı türlerine bakılması gerekmektedir. Dolayısıyla tezin bu bölümünde gelir dağılımı türlerine yer verilecektir.

2.6.1. Kişisel (Bireysel) Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı, “bir ülkede oluşan ulusal gelirin ülke nüfusuna ne oranda dağıldığını” ifade etmektedir (Akın ve Aytun, 2018: 54). Bu dağılımda, kişiler eşit olarak düşünülmekte ve sosyal sınıf farklılıkları dikkate alınmamaktadır (Karabulut, 2006: 24). Bir ülkede gelirin adaletli bir şekilde dağıtılıp dağıtılmadığına bakılmak isteniyorsa o ülkedeki bireysel gelir dağılımına bakılması gerekmektedir (Pehlivan, 2009: 25). Bu yaklaşımda kişilerin bu gelirleri nasıl elde ettikleri önemli değilken, ne kadar kazandıkları önem arz etmektedir (Çalışkan, 2010: 93).

Kişi başına düşen milli gelir, milli gelirin toplam nüfusa oranlanması ile veya ülkedeki nüfusun, en düşük ve en yüksek olmak üzere beş eşit gruba ayrılması ile hesaplanabilmektedir. En düşük ve en yüksek gelir gruplarının milli gelirden almış olduğu %20’lik paylar arasında ciddi farkların bulunması gelir dağılımında adaletsizliği gözler önüne sermektedir (Kuştepe ve Halaç, 2004: 147).

Bireysel gelir dağılımının tespit edilmesi ile gelir dağılımında adaletin olup olmadığını belirlemek mümkün olabilmektedir. Bireysel gelir dağılımı, sosyal refah tespitinde önemli bir yere sahiptir. Bireysel gelir dağılımının sağlıklı işlemesi ile sosyal refah ve fırsat eşitliği de söz konusu olabilmektedir (Karacan, 2017: 49-50). Böylece toplumdaki her birey; beslenme, sağlık ve eğitim imkanlarından faydalanabilmektedir. Gelir dağılımının adaletli olmaması da sosyal problemlere yol açmaktadır. Bireysel gelir dağılımının adil bir şekilde paylaşılmasıyla insanlar arasındaki eşitsizlik ve refah farkında düşüş yaşanması mümkündür. Bununla beraber yüksek gelirlilerden düşük gelirlilere yönelik gerçekleşen refah akışının toplumsal fayda sağladığı ileri sürülmektedir (Ayan, 2023: 42-43).

2.6.2. Fonksiyonel (İşlevsel) Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımı, “belirli bir zaman diliminde ülkede oluşan toplam gelirin üretim öğeleri arasındaki bölüşümü” olarak tanımlanmaktadır (Kuştepe ve Halaç, 2004:

146-147). Fonksiyonel gelir dağılımı, ekonomide oluşan toplam gelirin faktör gelirleri olan ücret, faiz, kar ve rant (kira) açısından hangi oranlarda paylaşılacağını gösteren dağılımdır (Kaya, 2009: 55). Aynı zamanda işlevsel gelir dağılımı, ekonomilerin sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyini analiz etmeye de olanak sağlamaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 155).

İşlevsel gelir dağılımı, emek sahipleri ve diğer üretim öğeleri arasındaki dağılımı belirlemek için kullanılmaktadır (Çetinkaya, 2017: 2). Toplumdaki fertlerin büyük bir bölümü bağımlı çalışan olduğu için gelirlerini emek faktörünü kullanarak sağlamaktadır. Buna karşın yüksek gelir elde eden grupların büyük bir çoğunluğu ise, emek dışı faktörlerden gelir elde etmektedir (Çalışkan, 2010: 92-94).

Günümüzde farklı sosyal sınıflardan insanların elde ettikleri ücret ve karların farklılık gösterdiği görülmektedir (Aydın, 2012: 148-149). Örnek verecek olursak, toprak sahipleri ile toprağı işleyen işçilerin elde ettikleri gelirlerin farklı olması ya da herhangi bir şirket yöneticisinin işçi statüsünde çalışmasına karşın yüksek ücret alması bu durumu özetlemektedir. Bu durum, işlevsel gelir dağılımının sağlıklı bir şekilde işlemediğini göstermektedir (Önal, 2019: 13-14).

İşlevsel gelir dağılımı, bir ülkenin gelişmişlik seviyesi ile ilgili bilgiler de sunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde gelişmişlik seviyesine göre, ücretli çalışanların milli gelir içerisindeki payının artmaya başladığı, gelişmekte olan ülkelerde ise, tarım sektöründe çalışan kesimin payının artış gösterdiği görülmektedir (Güçlü ve Bilen, 1995: 160-161). Ayrıca işlevsel gelir dağılımı ile milli gelir ve üretim faktörlerinin milli gelirden aldığı paylar incelenerek bu bölüşümün milli gelire ve istihdama olan etkisi de hesaplanabilmektedir (Dinler, 2009: 296).

2.6.3. Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı, farklı üretim sektörlerinin milli gelirden aldıkları payları göstermektedir (Karacan, 2017: 48). Başka bir ifadeyle sektörel gelir dağılımı; tarım, sanayi

ve hizmet sektörlerinin milli gelirden almış oldukları payları, bunların farklı dönemlerdeki görünümünü ve gelir dağılımında yaşanan değişimlerin hangi sektörlerin lehine veya aleyhine geliştiğini gösteren gelir dağılımı türüdür (Uysal, 2007: 251).

Ayrıca sektörel gelir dağılımı, ülkelerin ekonomik açıdan gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi vermektedir. Bu sebeple ülkelerin sektörlerden almış oldukları paylar da farklı olmaktadır (Karabulut, 2006: 24). Gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelerin tarım sektöründen almış oldukları pay daha az olmasına karşın, gelişmişlik düzeyi daha düşük olan ülkelerde ise daha fazladır (Işık, 2006: 123). Kırsal alanlarda tarım yoğun üretim gerçekleştirilirken, kentsel alanlarda sanayi ve hizmet sektörünün yoğun olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kentsel alanlarda sanayileşmenin artması ile sanayi yatırımlarında artış yaşanmakta ve sanayi sektöründe çalışan bireylerin gelirlerinde artış yaşandığı görülmektedir. Bu durum, sanayi ve tarım sektöründe çalışan bireyler arasında gelir eşitsizliğine yol açmaktadır (Karataş, 2019: 59).

2.6.4. Bölgesel (Coğrafi) Gelir Dağılımı

Bölgesel gelir dağılımı, farklı bölgelerde yaşamını sürdüren insanların, o ülkede meydana getirilen milli gelirden ne kadar pay aldıklarını gösteren dağılım türüdür (Acar, 2015: 45-46). Başka bir ifadeyle coğrafi gelir dağılımı, milli gelirin o ülkenin farklı bölgelerinde yaşayan bireylere bölüşümü olarak ifade edilmektedir. Farklı coğrafyalarda gelir dağılımında adaletin olup olmadığını görebilmek açısından oldukça önemlidir (Karaman ve Özçalık, 2007: 26-27).

Coğrafi gelir dağılımı, toplumsal yapıdaki farklılıkları görmek açısından önemli bir olgudur. Gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelerde bölgeler arası farklar daha az görülürken, gelişmişlik düzeyi az olan ülkelerde bu farkların daha fazla olduğu görülmektedir (Kuştepeli ve Halaç, 2004: 147). Eğitim, demografik yapı, coğrafi konum, pazara yakınlık, doğal kaynaklar, ekonomik faaliyetler, bölgesel sermaye birikimi, iş olanakları ve alt yapı gibi farklı etmenler, ülkede bölgesel farklılıklara ve gelir dağılımında dengesizliklere yol açmaktadır (Çalışkan, 2010: 93-94). Dolayısıyla gelir dağılımındaki farklılıkların tek başına

ele alınmaması gerekmektedir. Bu sebeple bölgeler arasındaki farklılıklara yol açan faktörlerin tespit edilip bu farklılıkları azaltmaya yönelik politikaların uygulanması önem arz etmektedir (Kaya, 2009: 56-57).

2.7. Gelir Dağılımının Ölçüm Yöntemleri

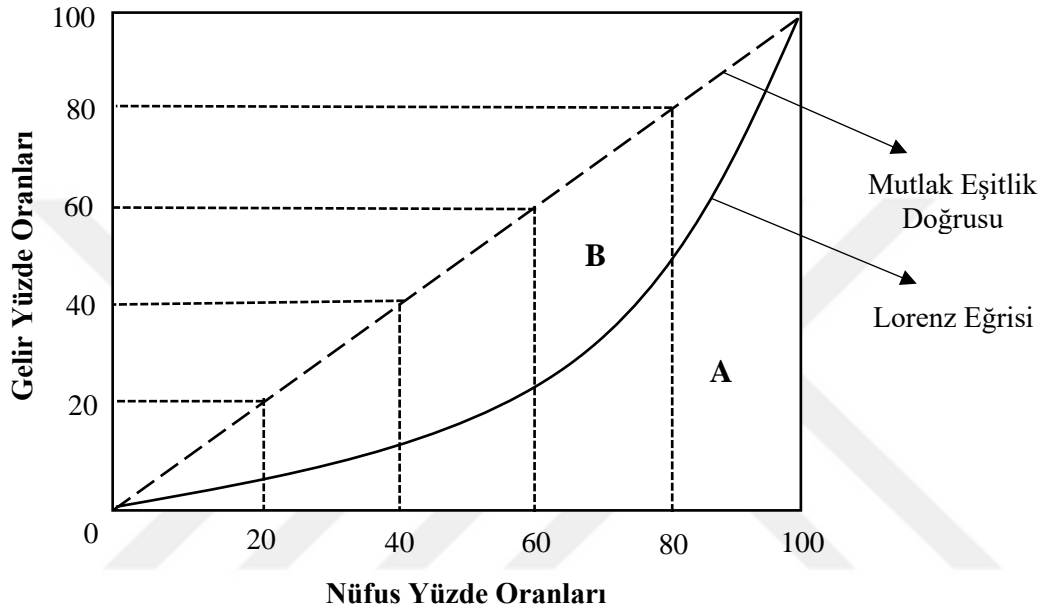
Bir ülkede gelir eşitsizliği, ekonomik problemlere yol açtığı gibi sosyal sorunlara da yol açmaktadır. Gelir dağılımı adaletli olmadığında; eğitim, sağlık, barınma ve gıda gibi hizmetlerden toplumun her kesimi eşit olarak yararlanamamakta ve eşitsizliğin boyutu da gün geçtikçe artmaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliğinin ölçülmesi konusunda pek çok yöntem olsa da kullanılan yöntemlerin temel amacı, gelir eşitsizliğinin boyutunu analiz etmektir (Karacan, 2017: 36-39).

Gelişmekte olan ülkelerde farklı bölgelerde yaşamını sürdüren bireyler arasında gelir farklılıkları söz konusu ise o ülkede şartların adaletli olmadığını ileri sürmek mümkündür (Demirgil, 2018: 119). Düşük gelir düzeyine sahip olan bireylerin sağlıklı bir hayat sürdürebilmeleri için gelir eşitsizliğinin giderilmesi gerekmektedir (Doğan ve Tek, 2007: 98). Bu eşitsizliğin boyutlarını görebilmek için birçok ölçüt kullanılmaktadır. Bu ölçütlerden; Lorenz Eğrisi, Gini Katsayısı, Pareto Katsayısı, Yüzdelik Dilimleme Yöntemi, Atkinson Eşitsizlik Endeksi, Theil Endeksi ve Kuznets Katsayısı daha yaygın olarak kullanılmaktadır (Altınışık ve Peker, 2008: 103).

2.7.1. Lorenz Eğrisi

Lorenz eğrisi, 1905 yılında Max Otto Lorenz tarafından geliştirilen ve bir ülkedeki nüfusun yüzde kaçının o ülkede meydana getirilen toplam gelirin yüzde kaçını aldığını gösteren bir eğridir (Bellù ve Liberati, 2005: 2). Başka bir ifadeyle Lorenz eğrisi, bir ekonomide oluşan milli gelirin o ekonomide bulunan gruplar arasındaki bölüşümünü ölçmeye olanak sağlayan eğri olarak ifade edilmektedir (Çalışkan, 2010: 98-99).

Aşağıdaki şeklin dikey bölümüne %20'lik dilimler halinde GSYİH'den düşen payları birikimli şekilde, yatay bölüme ise nüfusun %20'lik paylar halinde birikimli bir şekilde yerleştirildiği göze çarpmaktadır. %20'lik paylar halinde olan nüfusun gelirden hangi oranda pay alabildiği, eksenler arasındaki kalan kısımda işaretlendiğinde bir eğri meydana gelmektedir. Bu eğriye Lorenz eğrisi adı verilmektedir (İzgi ve Alyu, 2018: 990).

Şekil 2. Lorenz eğrisi

Kaynak: Günel, 2019: 279.

Gelir, fertler arasında eşit olarak dağıldığında, Lorenz eğrisi 45 derecelik bir doğru biçimini almaktadır. Lorenz eğrisinin tam eşitlik doğrusundan uzaklaşmaya başlaması ve daha çukur hale gelmesi, gelir dağılımında eşitsizlik olduğunu göstermektedir. Mutlak eşitlik doğrusu olarak adlandırılan her noktada, milli gelirin toplumdaki her bireye eşit olarak dağıtıldığı başka bir ifadeyle bireylerin ya da hane halklarının nüfus içerisindeki yüzde payları, gelirden aldıkları yüzde paylara eşittir (Kurtipek, 2011: 10-12).

2.7.2. Gini Katsayısı

Gini katsayısı, 1912 yılında Corrado Gini tarafından gelir dağılımlarındaki farkı ortaya koyabilmek adına en çok tercih edilen bir katsayıdır (Karataş, 2019: 63). Başka bir ifadeyle Gini katsayısı; belirli bir dönemde, belirli bir ekonomide, meydana getirilen gelirin o dönemde yaşayan insanlara hangi oranda paylaştırıldığıнын ölçümünü gösteren bir katsayıdır (Demirgil, 2018: 119).

Gini katsayısı, Lorenz eğrisi ile mutlak eşitlik doğrusunun arasında kalan alanın (Şekil 2’de B ile gösterilen alan), mutlak eşitlik doğrusunun altında kalan üçgen alana (A+B) oranlanması ile hesaplanmaktadır (Kurtipek, 2011: 12-13).

Gini katsayısı, sıfır ile 1 arasında değer almakta ve sıfıra yaklaştıkça eşitsizlik azalmakta, 1’e doğru yaklaştığında ise eşitsizlik artmaktadır (Altunöz ve Çondur, 2018: 180). Bu katsayı sıfır olduğunda tam eşitlik durumunu, 1 olduğunda ise tam eşitsizlik durumunu ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle Gini katsayısı, eşitliğin bir bütün olarak sağlandığı durumda Gini katsayısı “sıfır”, eşitsizliğin tam olarak mevcut olduğu durumda ise “1” değerini almaktadır (Beşer ve Güllü, 2019: 335). Kısaca Gini katsayısının yükselmesi gelir eşitsizliğinin arttığı, düşmesi ise gelir eşitsizliğinin azalması anlamına gelmektedir.

2.7.3. Pareto Katsayısı

Pareto katsayısı ile bireysel gelir paylaşımında gelir kaynağına ve hane halkının bulunduğu toplumsal sınıfa bakılmadan gelir paylaşımı analizi yapılmaktadır. Pareto katsayısı, belirli bir oranda geliri olanlar ile bu geliri veya daha fazlasını elde edenlerin sayısı arasında belirli bir ilişki olduğu hipotezine dayanmakta ve bu ölçüt, gelir düzeyi arttıkça bireylerin üst gelir grubuna yükselme ihtimalinin yükseldiğini yaklaşık olarak göstermeye olanak sağlamaktadır (Öztürk ve Göktolga, 2010: 13).

Vilfredo Pareto, yapmış olduğu çeşitli araştırmalar bitiminde bölüşüm yasaını oluşturmuştur (Altınışık ve Peker, 2008: 104). Pareto, bütün ekonomilerde meydana getirilen toplam gelirlerin hane halkları arasındaki bölüşümünü piramite benzetmekte ve gelir dağılımının eşit olmadığı ülkelerde piramidin en üst noktasının çok sivri, tabanının ise çok yayvan olduğunu belirtmektedir (Gençler vd., 2017: 103). Piramidin şeklinin en uç noktasında o ekonomideki çok yüksek gelire sahip olan grup içinde yer alan yalnızca birkaç ailenin bulunduğunu ve piramidin aşağısına doğru inildikçe daha düşük gelire sahip olan çok sayıda aileler olduğunu ileri sürmektedir (Karacan, 2017: 45).

2.7.4. Yüzdeler Dilimleme Yöntemi

Bireysel gelir dağılımını ölçmek için kullanılan yöntemlerden biri olan yüzdeler dilimleme yöntemi, birey ya da hane halklarının toplam gelirden aldıkları payların yüzdeler dilimlere göre karşılaştırılması ile hesaplanmaktadır (Beşer ve Güllü, 2019: 334). Bu yöntemde, toplam gelirden en düşük pay alan belirli yüzdelerdeki grup ile en yüksek pay alan aynı yüzdelerdeki grup karşılaştırılmaktadır. Bu sayede yüzdeler dilimlere göre grupların toplam gelirden aldıkları paylar gelir eşitsizliği çerçevesinde değerlendirilmektedir (Gençler vd., 2017: 94).

%1, 5, 10 ya da 20'lik dilimlere göre karşılaştırma yapılabilen analizde; bireyler, hane halkı kullanılabilir gelirlerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanmaktadır (DPT, 2001: 7). Daha sonra gruplar, almış oldukları paylara göre sınıflandırılmakta ve son yüzde 20'lik grubun toplam gelirden almış olduğu pay, ilk yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı paya oranlanarak gruplar arasında kaç kat fark olduğu hesaplanmaktadır (Pehlivan, 2009: 43-44). Bu sınıflandırmanın amacı, ulusal gelirden her bir sınıfın ne kadar pay aldığını göstermek ve gelir dengesizliklerinin ne seviyede olduğunu belirlemektir (Fahlıoğulları vd., 2018: 29).

2.7.5. Atkinson Eşitsizlik Endeksi

Anthony B. Atkinson tarafından geliştirilen endeks, eşitsizliğe karşı toplumun hoşnut olup olmadığını ölçmek için kullanılmaktadır (Atkinson, 1970: 257). Atkinson, eşitsizlik yargılarına bir sosyal refah fonksiyonu ekleyerek eşitsizlik ölçütlerini bu fonksiyona göre yeniden sıralamaya tabi tutmuştur (Kurtipek, 2011: 15).

Atkinson'un sosyal refah fonksiyonunda, toplumun eşitsizliğe vermiş olduğu değer sıfır ile sonsuz arasındadır. Bu değerın sıfır olması, toplumun gelir dağılımı konusunda kayıtsız kaldığını gösterirken, ağırlığın sonsuz olması durumu ise, toplumda sadece en düşük gelir grubuna sahip bireyler tarafından önem verildiğini ifade etmektedir (De Maio, 2007: 850). Atkinson endeksinin denklem ile ifade edilişi aşağıdaki gibidir (Atkinson, 1970: 257):

$$I = 1 - \left[\frac{1}{n} \sum_i \left(\frac{Y_i}{\mu} \right)^{1-\epsilon} f(Y_i) \right]^{1/1-\epsilon} \quad (2.7)$$

Atkinson'un sosyal refah fonksiyonundaki normatif yargılar, eşitsizliğin duyarlılık ölçüsü olan “ ϵ ” değeriyle birleştirilmekte ve bu ölçü, farklı gelir seviyelerindeki bireylerin gelir dağılımına ilişkin göreceli duyarlılığını ifade etmektedir. “ ϵ ” arttıkça, gelir dağılımının tabanında yer alan gelir gruplarına duyarlılığın arttığı sonucuna ulaşılmaktadır (Kubar, 2011: 233-234). Atkinson endeksi, gelir dağılımında eşitsizliğin neden olduğu fiili oransal refah kaybını ölçmek yerine, toplumsal refaha ulaşmak için fiili gelir dağılımında ne kadarlık toplam gelire daha ihtiyaç duyulduğunu tahmin etmeye çalışmaktadır (Armutlu, 2020: 80).

2.7.6. Theil Endeksi

Theil endeksi, ekonomik aktörler arasında bilginin aktarımı sırasında meydana gelen kayıpların ölçülmesi için Henri Theil tarafından 1967 yılında geliştirilen bir endeks türüdür (Cowell, 2003: 1).

Theil endeksi, özellikle ülkelerin gelir dağılımlarını karşılaştırmak amacıyla kullanılan bir endekstir (Haughton ve Khandker, 2009: 101-102). Theil endeksi özellikle nüfusun alt gruplarının gelir eşitsizliğini araştırmak için tercih edilen bir endeks olmakla birlikte yeterli uzunlukta verinin olmadığı durumlarda diğer yöntemlere göre daha iyi sonuçlar vermektedir (Taştan ve Akar, 2013: 2).

Bu endeksin üretilme süreci daha önce açıklanan gelir eşitsizliği yöntemlerinden farklıdır. Theil endeksinin sıfır değerini alması, tüm gelir gruplarının gelirden eşit pay aldığını ifade etmektedir (Kurtipek, 2011: 14). Theil endeksi, zengin bir bireyden yoksul bir bireye yapılacak gelir transferi Theil endeksini küçültmekte ve endeksin küçülmesi gelirin daha adaletli paylaştırıldığını ifade etmektedir. Theil endeksinin ne kadar küçüleceği ise, yalnızca bireylerin gelirleri arasındaki orana bağlı olmaktadır (Aktan ve Vural, 2002a: 17-18).

2.7.7. Kuznets Katsayısı

Bir ekonominin ciddi sorunlarının başında gelen gelir dağılımındaki adaletsizlik ile ilgili fikirleri olan Simon Kuznets, 1955 yılında Kuznets eğrisini geliştirmiştir. Bu eğri, “ters-U” şeklinde olup iktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir (Güzel, 2018: 392). Bu yöntemde, gelir seviyesi yükseldikçe ilk olarak gelir adaletsizliğinin de yükseleceğini daha sonra bu adaletsizliğin düşeceği ifade edilmektedir (Doğan ve Tek, 2007: 99).

Kuznets katsayısı, iki sektörlü bir ekonomi için sıfır ile 1 arasında bir değer almaktadır. Eğer sektörel ortalama ülke ortalamasına eşitse Kuznets katsayısı sıfıra eşit olmakta; toplam çıktı tek bir sektör tarafından üretiliyor ve bu sektörün istihdam içindeki payı kayda değer olmayacak şekilde küçükse katsayı 1'e eşit olmaktadır (Aktan ve Vural, 2002a: 16).

Kuznets, tarım kesimindeki verimliliğinin diğer kesimlerdeki verimlilikten daha düşük olduğunu ve iş alanlarının tarım sektöründen diğer sektörler kaymasına yol açacağını ileri sürmektedir. Ayrıca bu durum, göçe sebep olarak en başta üretimin artmasını sağlayacak ancak gelir eşitliğinde dengesizlik meydana getirecektir. Aynı zamanda üretimin artması ile daha sonraki aşamalarda gelir eşitliği durumundaki dengesizliklerin azalabileceğini öne sürmektedir (Campano ve Salvatore, 2006: 107-110).

İki sektörlü ekonomilerde uygulanmakta olan model, sektörlerden birini oluşturan tarım sektöründen başlamaktadır (Öztürk ve Göktolga, 2010: 13). Tarım sektöründe istihdam yüksek iken, verimlilik ve gelir düşük kalmaktadır. Tarım sektöründe istihdam edilenler nispeten daha eşit bir gelir dağılımına sahip olmaktadır (Kubar, 2011: 233).

Ekonomik ve teknolojik gelişme ile beraber tarım dışı sektör daha yüksek verimliliğe dolayısıyla daha yüksek gelir elde ettiği için gelir dağılımında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla tarım sektöründen diğer sektörler doğru işgücü akışı meydana gelecektir (Gençler vd., 2017: 98). Tarım sektöründen diğer sektörler doğru gelir ve istihdam transferi gerçekleştiği için tarım dışı sektörün ekonomide ağırlığı artmaya başlayacaktır. Böylece gelir dağılımındaki eşitsizlik ilk olarak yükselecek, tarım dışı sektörün istihdam payı belirli bir seviyeye ulaştıktan sonra ise, eşitsizlik zamanla azalacak ve sıfırlanacaktır (Doğan ve Tek, 2007: 99-100). Bu sayede “ters-U eğrisi” meydana gelmektedir. Kuznets bu düşünce yapısı ile gelirin sektörel açıdan dağılımını ele almıştır.

2.8. Gelir Dağılımı Teorileri

Gelir dağılımı konusu, geçmişten günümüze ülkeler açısından üzerinde daha fazla durulan sorunların başında yer almaktadır. Bu sebeple gelir dağılımı, ülkeler tarafından birçok kez ele alınmış ve farklı iktisadi kuramlar çerçevesinde incelenmiştir. Bu bölümde iktisadi kuramların gelir dağılımı konusundaki görüşlerine yer verilecektir.

2.8.1. Fizyokratlar

Bölüşüm konusuna ilk olarak değinen Fizyokratlar, servetin üretim faaliyetinden kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Bu düşünce yapısı, tarım sektöründe yapılan üretim sonucunda elde edilen gelirin nasıl paylaşılması gerektiği hakkında bilgi vermektedir (Uysal, 1997: 12-13).

Toplumsal düşünce tarihinde, iktisadi faaliyetler esas alınarak oluşturulan sınıf kategorileri ilk olarak Fizyokratlar ve kurucuları François Quesnay tarafından ortaya çıkmıştır (Başaran, 2017: 223). Quesnay'e göre iktisadi üretim, üç toplumsal sınıf tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu sınıflar; tüccarlar (üretken sınıf), toprak sahipleri (dağıtıcı sınıf) ve zanaatkârlardan (verimsiz veya kısır sınıf) oluşmaktadır. Fizyokratların yapmış olduğu bu sınıflandırma sadece teknik anlamda bir ayırım gibi görünse de daha sonraki sınıf analizlerine de önemli katkılar sağlamıştır (Beneton, 1991: 15).

Quesnay'a göre zenginliğin kaynağı tarımdır (Fusfeld, 1988: 19). Bu zenginliği meydana getiren ise toprak sahipleri değil, o toprak üzerinde kiracı olan üreticilerdir (Tiryaki, 2013: 13-14). Üretici sınıf ortaya çıkardığı gelir ile kendisi ile beraber diğer iki sınıfında yaşamını idame etmesine olanak sağlamaktadır (Kazgan, 2006: 57).

Gelir dağılımı konusunu, üzerinde çözüm aranması gereken bir konu olarak görmeyen Fizyokratlar, doğal düzen düşüncesi ile tutarlı olacak şekilde devletin gelir dağılımı konusuna müdahale etmesinden söz etmemişlerdir. Fizyokratlar, devletin ekonomiye müdahale etmesini kabul etmemekle birlikte servetin takastan değil, üretimden elde edildiğini ileri sürmektedirler (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 91).

2.8.2. Klasik Gelir Dağılımı Yaklaşımı

Adam Smith tarafından 1776 yılında yazılmış olan “Ulusların Zenginliği” adlı çalışma, klasik iktisadi okulun temellerinin atılmasına ve klasik iktisatçıların ekonomi ile ilgili varsayımlarını içermesi açısından ekonomi bilimi için oldukça önem arz etmektedir (Öztürk, 2010: 2). Smith, bir ülkenin servetini, o ülkenin toprağının ve orada yaşamını sürdüren bireylerinin bir yıllık üretimi olarak ifade etmektedir. Emek faktörünün, bu üretimde son derece önemli olduğunu ve emeği, değer kaynağı olduğunu savunmuştur (Kurtipek, 2011: 16-18).

Klasik düşünürler, gelirin elde edilmesi ile ilgilendiği gibi aynı zamanda bu gelirin paylaşımıyla da ilgilenmişlerdir. Bu düşünürler, kazanılan gelirin; işçiler, sermayedar ve toprak sahipleri arasında bölüştürülmesini öngörmektedirler (Özgüven, 2005: 62-68). Bu yaklaşıma göre, ücret düzeyleri yükselince kâr oranları da maliyet baskısı sebebiyle yükselecektir. Dolayısıyla işçilerin en verimli şekilde kullanılması gerekmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi de işbölümüne bağlı olmaktadır. Yapılan işbölümü sayesinde sermayedarın kârı yükseltmekte, artan kâr miktarı ile dağıtılan gelir miktarı da artmaktadır (Alyu, 2018: 27).

Gelirin bölüşülmesi konusunu daha geniş bir bakış açısı ile ele alan David Ricardo, ekonominin anlaşılması için paylaşım konusunun oldukça önemli olduğunu savunmaktadır. Ricardo, kuramında ulusal ekonomiyi tarım ve endüstri sektörü olmak üzere iki temel sektöre ayırmaktadır. Ancak bu kuramda, tarımsal faaliyetlerin ekonominin gelişmesinde kilit rol oynadığını ifade etmektedir (Peterson, 1976: 452). Teorisini, üç ana hipoteze dayanarak açıklamaktadır. Hipotezlerden birincisine göre, tarım arazisinin sınırlı olması ve tarım arazilerinin farklı verimliliklere sahip olduğu için tarım, azalan verimler kanununa tabi olmaktadır (Aktan ve Vural, 2002b: 1). İkinci hipotez (Malthus Yasası), ücretlerin asgari geçim seviyesinin üzerine çıkması durumunda nüfusun hızla artacağını ve bu seviyenin altına inmesi durumunda ise azalacağını öngörmektedir. Sonuncu hipoteze göre, ekonomik gelişmede önemli bir role sahip olan sermaye birikimi için kâr oldukça önem arz etmektedir (Gençler, 2017: 41-45).

2.8.3. Neo-Klasik Gelir Dağılımı Yaklaşımı

Neo-Klasik ekol, geçimlik veya doğal ücret anlayışından marjinal verime bağlı ücret anlayışına geçişi sağlayarak klasik değer teorisinde ciddi bir değişim gerçekleştirmiştir. Bu sayede emek-değer teorisine yeni bir alternatif meydana getirilmiştir (Kazgan, 2006: 106). Bu teoride malların değişim değerini, kullanım değeri başka bir ifadeyle o malın faydası belirlemektedir (Özgüler, 2014: 242).

Neo-Klasik ekolde gelir dağılımı teorisinde bölüşüm, faktör fiyatlaması şeklinde fiyat teorisinin özel bir sorunu olarak değerlendirilmekte ve bu ekolde, fayda-değer teorisinin ele alınması sebebiyle üretim ile birlikte bölüşüm problemi de incelenmektedir (Robinson, 1984: 47). Bölüşüm problemi, fertler arasında ve faktörler arasındaki bölüşüm olarak iki ayrı şekilde ele alınmaktadır. Gelirin fertler arasında paylaşılması, kişiler arasında üretim faktörlerinin paylaşımına ve faktör fiyatlarına bağlıdır (Aslan, 2019: 1265). Neo-Klasik ekolde üretimin nesnel koşulları ve marjinal verimlilik teorisi, paylaşımı belirleyen ana faktörler olarak nitelendirilmektedir (Akyüz, 1980: 89-97).

Marjinal verimlilik ilkesine dayalı bölüşüm hipotezi, John Bates Clark tarafından ileri sürülmüş daha sonra Johan G. Knut Wicksell ve Philip H. Wicksteed tarafından geliştirilmiştir (Özguven, 2005: 196-205). Neo-Klasik düşünürler, faktör payları ve paylaşım problemleri için kavramsal araç olarak faktörlerin marjinal verimlilikleri ve esnekliklerini geliştirmişlerdir (Fusfeld, 1988: 128-129). Üretim fonksiyonu ise, verimlilik ve eş-ürün analizleri ile birlikte bir bütün olduğu için Neo-Klasik ekolde üretim ve bölüşüm teorileri iç içe girmiş durumdadır. Bu sebeple bölüşümle ilgili bütün bulgular üretim fonksiyonundan elde edilebilmektedir (Uysal, 1997: 27).

Neo-Klasik ekolde gelir dağılımı problemi, öncelik arz etmeyip ikinci plana atılmıştır. Aynı zamanda gelir dağılımı kavramının toplumsal refah üzerindeki etkisinden de bahsedilmemektedir (Pasinetti, 2000: 388). Bu sebeple Neo-Klasik düşünürler, gelir dağılımını bir problem olarak nitelendirmemektedir.

Neo-Klasik düşünürler göre insanlar, üretime ne kadar katkı yaparlarsa o kadar gelir elde edebilmektedir. Bu sayede gelir dağılımında adalet sağlanmış olacaktır. Bu sebeple devlet müdahalesine ihtiyaç duyulmamaktadır (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 95).

2.8.4. Keynesyen Gelir Dağılımı Yaklaşımı

John Maynard Keynes 1936 yılında yazdığı “İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi” adlı eseriyle iktisat tarihinde yeni bir dönem başlatmış ve iktisat literatüründe bir devrim olarak tanınmıştır (Özgüven, 2005: 224). Keynes, kapitalist sisteminin iki temel problemini ele almıştır. Bunlardan ilki, piyasanın eksik istihdamda olması ve bu sebeple tam istihdamın gerçekleşmemesi, ikincisi ise üretim faktörlerinin kullanılması sonucu meydana getirilen gelirin adaletli bir şekilde dağıtılmamasıdır (Ataman, 1996: 53-55). Keynes, efektif talep ve çarpan mekanizması yardımıyla tam istihdam problemine çözüm aramaya çalışmış ve eserinde, gelir dağılımını açıklamaya yönelik bir model oluşturulmasına karşın, gelir dağılımı ile ilgili tahminlerde bulunmuştur (Alkin, 1969: 131-132).

Keynes’e göre gelir, tüketim ve yatırım mallarının üretimi sonucu meydana gelebildiği gibi aynı zamanda tüketim ve yatırım mallarına yapılan harcamalar ile tasarrufların toplamından da oluşabilmektedir (Arslan, 2015: 92-93). Tüketim, ücret gelirlerinden ve kârlardan yapılan harcamalardan oluşmaktadır. Aynı zamanda işçilerin gelirlerinin yalnızca ücret gelirlerinden meydana geldiği ve bu gelirin hepsinin tüketim harcamasına aktarıldığı hipotezinden yola çıkılmıştır (Tiryaki, 2013: 23). Öte yandan, yatırımların tasarruflardan bağımsız olarak gerçekleşebileceğini ileri süren Keynes, ekonominin genellikle eksik istihdamda olduğunu ve bu eksik istihdam durumunda bile üretim artışının, gelir ve tasarrufu yükseltip yatırım tasarruf eşitliği sağlayabildiğini ileri sürmüştür (Akyüz, 1980: 224-225). Tüm bu süreç sonunda gelir dağılımında bir değişiklik meydana gelmeyecektir (Kurtipek, 2011: 19-20). Düşük ücret kazanan işçi sınıfı, ücretinin hepsini harcayarak tasarruf yapmayacaktır. Tasarruf ise, yüksek kazanç sağlayan zengin kesim tarafından gerçekleştirilecektir (Tiryaki, 2013: 24).

Keynes, adaletsiz gelir dağılımı probleminin çözümü için devlet müdahalesinin gerekli olduğunu ve maliye politikasının uygulanması gerektiğini ileri sürmüştür. Ona göre maliye politikası, uzun dönemde enflasyon, işsizlik ve milli gelir gibi ekonomik göstergelerde değişiklik yaparak gelir dağılımını etkileyebilecektir (Şengül, 2022: 8-9). Keynes, devletin müdahale etmesi sonucu tüketimin artırılmasında ve gelirin yeniden dağıtılmasında vergilerin önem arz ettiğini belirtmiştir (Arslan, 2015: 80-86). Keynes'e göre, gelir dağılımındaki adaletsizlik, vergiler yardımıyla düzeltilebilmektedir. Keynes, gelirin yeniden dağıtıcı bir vergi sistemiyle yüksek gelire sahip gruptan, daha düşük gelire sahip gruba aktarılabilceğini öne sürmektedir (Gençler, 2017: 52-54).

2.8.5. Monetarist Gelir Dağılımı Yaklaşımı

Monetarist (Parasalıcı) iktisatçılar, Keynesyen iktisadi düşünce yapısına karşı oluşan tepkilerden yola çıkarak ekonomide uygulanan para politikalarının, mali politikalara göre daha faydalı ve etkili olduğunu ileri sürmüşlerdir (Şengül, 2022: 9). Parasalcılar, devletin ekonomiye müdahale etmesi sonucu piyasadaki dengelerin bozulacağını ve ekonomiye ciddi zararlar vereceğini belirtmişlerdir (Öztürk, 2009: 191).

Parasalıcı akımın önde gelen temsilcilerinden Milton Friedman'a göre devletin ekonomiye müdahalesi sonucu meydana gelen yeni şartların maliyeti, taraf olmayan piyasa aktörlerine yüklenmekteyken, elde edilen kazançlardan ise yalnızca şanslı bir grup yararlanmaktadır. Bu sebeple devletin iktisadi sisteme müdahalesinin minimum düzeyde olması gerektiğini savunmaktadır (Aktan, 2010: 169-171).

Friedman, gelir ile ilgili pek çok çalışma yapmıştır ancak gelir dağılımı üzerinde çok yoğunlaşmamıştır. Diğer yaklaşımlardan farklı olarak gelir dağılımını risk ve tercihler gibi kavramlarla tanımlamıştır. Devlet müdahalesinin ekonomide yıpranmalara yol açacağını ileri sürdüğü için gelir dağılımına devletin müdahale etmemesi gerektiğini savunmuştur (Ulutürk ve Ersezer, 2011: 95-96).

Friedman, ülkelerin uyguladığı sosyal güvenlik sistemleri ve mali sistemdeki garantilerin birtakım problemlere yol açacağını ileri sürmektedir. Maliyetlerin artması, piyasa mekanizmasının işleyişinde aksaklıkların yaşanması, bireylere sağlanan avantajlar, ekonomide gelirin yeniden dağıtımında bir etki yaratmadığı gibi enflasyonist bir süreci de beraberinde getirmektedir (Arslan, 2015: 126-132). Bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak için Friedman daha adaletli, daha homojen, geliri yeniden dağıtma konusunda daha nitelikli bir mali garanti önermektedir (Armutlu, 2020: 92-93). “Negatif gelir vergisi” olarak iktisat literatürüne dahil olan bu kavram; bireyin, asgari geçim seviyesi olarak kabul edilen ücret seviyesinden daha az bir gelir elde etmesi sonucu, devletin o bireyden vergi almamasını ve aynı zamanda o bireye para yardımı yapmasını garanti eden bir sistemdir (Önal, 2019: 31-32). Bu nedenle Friedman, toplumda düşük gelir elde eden kişilerden devletin vergi almak yerine bu kişilere sosyal transferde bulunulması ve gelirin ikincil düzeyde paylaşılması noktasında “negatif gelir vergisini” etkin bir mali araç olarak nitelendirmektedir (Öncel, 2012: 1-14).

2.8.6. Neo-Keynesyen Gelir Dağılımı Yaklaşımı

Keynes, tam istihdam ve gelirin oluşumu problemleri ile ilgilenmesine rağmen gelir dağılımı konusunu ikinci plana atmıştır. Daha sonra Keynes’in görüşlerini benimseyen çoğu iktisatçı, Keynes’in ortaya attığı kuramlardan faydalanarak çok sayıda gelir dağılımı modeli geliştirmişlerdir. Bunların başında; Kaldor Modeli, Pasinetti Modeli, Kalecki Modeli, Robinson Modeli gelmektedir (Önal, 2019: 32-33). Neo-Keynesyen kuram, ücreti ile yaşamını sürdüren bireylerin, kazançlarının tamamını cari tüketime harcadıklarını ileri sürmekte ve sermaye sahiplerinin daha çok yatırım gerçekleştirerek milli gelir içindeki paylarını yükselttiklerini ileri sürmektedir (Takım vd., 2020: 230-231).

Neo-Keynesyen iktisatçılar, 1980’li yılların sonunda yaygınlaşan liberalleşme olgusuyla birlikte ücret paylarının azaldığını ve kişisel gelir dağılımında adaletsizliklerin çoğaldığını yapmış oldukları çalışmalarda ele almışlardır (Armutlu, 2020: 91-92). Post-Keynesyen olarak da adlandırılan bu düşünürlere göre, gelir dağılımındaki adaletsizliklerin artma sebebi, politika yapıcıların, sermaye lehine iktisat politikalarını gerçekleştirmeleri ve

buna uygun olarak kurumsal ve yasal çerçeve hazırlamalarıdır (Akyüz, 1980: 550-553). Post-Keynesyenler, gelir dağılımında adaletin sağlanabilmesi için devletin gelir dağılımı üzerinde sosyal politikalar, vergi politikaları ve işgücü piyasası politikaları gibi düzenlemelerle iyileştirmeler yapması gerekmektedir (Akçoraoğlu, 2015: 93-95).

Post-Keynesyen düşünürler, Neo-Klasik düşüncenin yanlış bir Keynes yorumu olduğunu ileri sürmektedirler. Klasik iktisadi düşüncenin ileri sürdüğü gibi ekonomiyi yönlendiren, düzenleyen sistematik ilişkilerin ve değişmeyen yasaların olmadığını bu sebeple geleceği geçmişe bakarak yorumlamanın mümkün olmadığını savunmaktadırlar. Gelecek, bireylerin tercihleri doğrultusunda şekillenmekte ve geçmiş zaman geri döndürülemediği için gelecek de belirsiz olmaktadır. Bu belirgin olmayan ortamda, iktisadi faaliyetlerde büyük risk taşımaktadır (Paya, 2001: 286-287). Ekonomi sürekli bir değişim içinde olduğu için üretim teknolojisi ile tüketici seçimlerinde gerçekleşen farklılıklar ekonominin işleyişinde de farklılıklara yol açmaktadır (Gerni, 2012: 17).

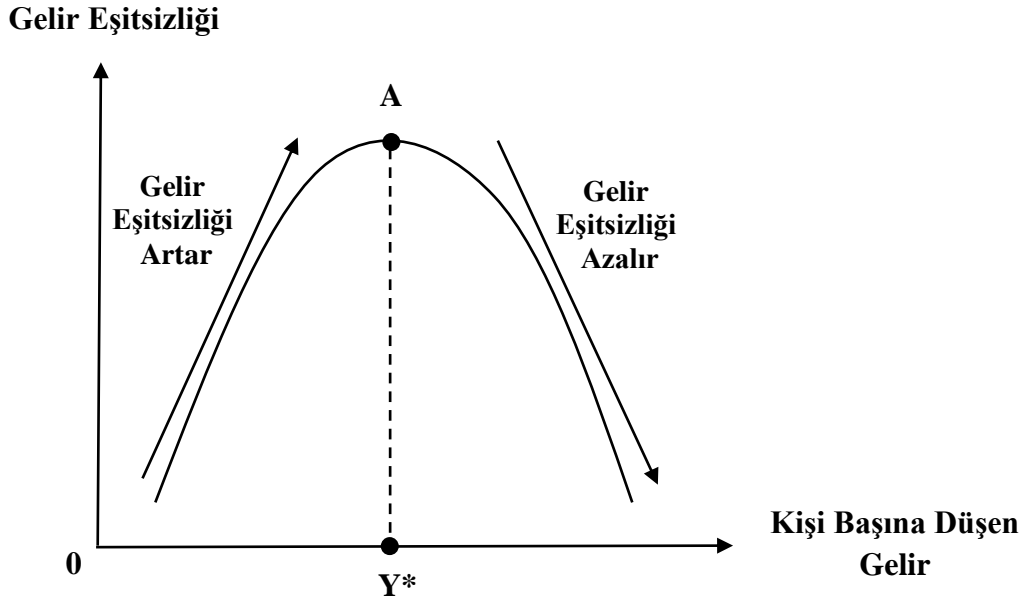
Post-Keynesyen kurama göre, toplam talepte yaşanan değişimler gelirdeki değişimlere bağlıdır. Maliye ve para politikaları, uzun dönemde büyüme üzerinde olumsuz etkilere yol açmakta ve stagflasyon probleminin çözülmesine yardımcı olamamaktadır (Caldentey ve Vernengo, 2013: 1-2). Dolayısıyla uygulanan politikalar, işsizliğin yükselmesine ve büyümenin yavaşlamasına yol açmaktadır. Bundan dolayı para ve maliye politikalarının gelir politikası ile desteklenmesi gerektiğini savunmuşlardır. Aynı zamanda ekonomide gerçekleşen sürekli enflasyon, düşük gelire sahip gruplardan yüksek gelire sahip gruplara doğru gelir transferine yol açmaktadır. Bu durum, farklı ekonomik güçlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 98-99).

Post-Keynesyenlere göre, para ve maliye politikalarının uygulanmasıyla enflasyon problemi ortadan kaldırılamamaktadır. Bunun nedenini; enflasyonun kaynağının, gelir bölüşümü ve üretimin paylaşımında ortaya çıkan anlaşmazlıklara bağlamaktadırlar. Bu durumda uygulanan para ve maliye politikaları iktisadi faaliyetlerin düşmesine yol açarak gelirin ve üretimin azalmasına ve en sonunda sosyal patlamalara yol açacaktır (Ülgen, 2004: 208-209).

2.9. Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Kuznets'in Ters-U Hipotezi

İktisat literatüründe, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilk çalışma Kuznets (1955) tarafından yapılmıştır. Kuznets, iktisadi büyümenin başlangıç safhasında büyüme oranlarındaki yükseliş ile beraber gelir eşitsizliğinden uzaklaşıldığını, büyümenin daha sonraki aşamalarında ise, gelir dağılımında bir iyileşmenin yaşanacağını savunmaktadır (Kılıç vd., 2022: 171). Ekonomik büyüme ile beraber farklı periyodik dönemlerde gelir eşitsizliğinin çizmiş olduğu bu yol “ters-U” şeklinde olduğundan hipotez, Kuznets'in “Ters-U hipotezi” olarak nitelendirilmektedir (Akıncı ve Akıncı, 2016: 61-63).

Kuznets eğrisi şekil 3’de gösterilmektedir. Kuznets eğrisinin “ters-U” şeklinde seyrettiği göze çarpmaktadır. Dikey ekseninde gelir eşitsizliği, yatay ekseninde ise büyümenin göstergesi olarak kişi başına düşen gelir yer almaktadır. Kişi başına düşen gelir yükseldikçe eşitsizlik artarken, belirli bir gelir düzeyinden sonra eğri tepe noktası yapmakta (A) ve eşitsizlik giderek azalmaktadır (Nişancı vd., 2017: 148).

Şekil 3. Kuznets'in ters-U eğrisi

Kaynak: Weil, 2016: 389.

Kuznets, gelişmişlik seviyesi yüksek olan ekonomilerin uzun zaman dilimindeki performanslarının belirlenmesinde iki temel unsur olduğunu ileri sürmektedir. Bunlardan ilki, tasarrufların üst gelir sınıflarında toplanması ile ilişkilidir. Bu durum, yüksek gelir sınıfının daha fazla zenginleşmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla kişi başına düşen gelir arttıkça ekonomideki gelişme durumunun ilk safhalarında gelir eşitliği daha fazla bozulmaktadır. Diğer unsur ise, endüstriyel gelişim ile gelir paylaşımı arasındaki bağlantı ile ilgilidir. Ekonomideki gelişim için ülkede yaşamını sürdüren kişilerin, geleneksel yapıdan uzaklaşıp modern yapıya yönelmesi gerekmektedir (Tatlıldil, 1993: 61-63).

Gelişmişlik seviyesi yüksek olan ekonomilerde büyüme, tarımdan sanayi kesimine doğru ilerlemeye başlamaktadır. Bu sebeple ülkede hayatını sürdüren kişilerin gelir seviyelerinin, kırsal ve kentsel gelir seviyelerini oluşturduğu ileri sürülmektedir. Diğer unsurların sabit olduğu varsayılmak üzere, kentsel bölgede yaşamını sürdüren fertlerin sayısının hızla artması, gelir dağılımındaki adaletin bozulacağını ifade etmektedir. Kırsal kesime oranla kentsel kesimde yaşayanların kişi başına düşen gelirleri daha fazla artacağı için gelir adaletsizliğinin, ülkedeki gelişme durumunun ilk evrelerinde artması söz konusudur (Abdioğlu vd., 2019: 723-724).

Ekonomik büyüme ile gelir dağılımı arasında makroekonomik anlamda var olan ilişki hakkında iktisatçılar arasında fikir birliği sağlanamamıştır. Kaldor, Kuznets ve Lewis'e göre gelirdeki eşitsizlikler, ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkileyebilir veya tam tersine büyüme ilk başta eşitsizliğe yol açsa dahi daha sonraki aşamalarda eşitsizlikte iyileşmeye yol açabilmektedir (Arslan, 2013: 46-49). Stiglitz'e (2000) göre, ekonomik gelişmenin ilk safhalarında gelir dağılımında adaletsizliğin yükseldiği, ekonomik gelişimin ileri boyutlarında ise dengeli bir gelir dağılımı paylaşımının olduğunu savunmaktadır.

Ekonomik büyüme konusunda çalışmalar yapan Kaldor, toplumda yüksek gelirli grupların marjinal tasarruf eğilimlerinin, düşük gelirli grupların marjinal tasarruf eğilimlerine göre daha yüksek olduğunu belirtmektedir (Tosun, 2016: 25-28). Ekonomide yüksek bir gelir eşitsizliğinin yaşanması durumunda yüksek gelire sahip olan gruplar, toplam tasarruflarını daha fazla yükselterek, ekonomide biriken "sermaye stokunun" belirleyicileri

rolüne bürünmektedirler. Dolayısıyla ekonomide biriken sermaye stoku, ekonomik büyümenin gelişimi için temel kaynak durumuna gelmektedir (Erkişi ve Ceyhan, 2020: 196).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bazı ekonomilerde, yaşanan yüksek düzeyli gelir eşitsizliklerinin, ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönde etki yaratacağı yönünde iktisadi düşünürler tarafından bir fikir birliği oluşmuştur. Bu düşüncenin altında yatan faktörlerden biri, gelir eşitsizliğinin toplumdaki fertlerin çalışma ve yatırımda bulunma güdüsü üzerinde özendirici rol oynayacağı ve ekonomik gelişime katkı sunacağı yönündedir. İkinci faktör ise, elde edilen çıktıdan yüksek seviyede pay alan grubun, tasarruf ve yatırım yapma hassasiyeti daha fazla olacağından, eşitsizliğin yüksek seviyede kazanç sağlayan fertlerin yatırımlarını kanalize etmesine bağlı olarak ekonomik büyüme oranları üzerinde pozitif etki yapacağı yönünde açıklanmaktadır (Barış ve Çiftçi, 2018: 181-183).

Arthur Lewis, büyüme ve gelir dağılımı ile ilgili modelinde, gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme için ön şart olduğunu ileri sürmekte ve adaletli olmayan bir gelir dağılımı sonunda, tasarruf düzeylerinin yükselmesi yolu ile daha hızlı bir iktisadi büyümenin gerçekleşeceğini ileri sürmüştür (Findlay, 1980: 62-79). Lewis, kaynak aktarılması amacıyla yüksek gelir elde eden gruptan, düşük gelir elde eden gruplara yapılan yeniden dağıtımın, yüksek gelirli grubun toplam tasarruf oranını düşürerek, ekonomide birikmiş sermaye stokunun düşmesine yol açacağını ve büyüme oranının yavaşlamasına yol açacağını savunmaktadır (Todaro ve Smith, 2012: 115-120).

İktisadi düşünürlerin, gelir dağılımındaki adaletsizliğin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği yönündeki görüşlerinin yanı sıra ekonomik büyüme üzerinde negatif etkiler ortaya çıkardığını ileri sürenlerde bulunmaktadır (Erkişi ve Ceyhan, 2020: 197). Bu fikirlerin altında yatan unsur; gelir dağılımındaki adaletsizliğin, toplumda avantajlı pozisyonda olmayan kişilerin mesleki gelişim olanaklarını kısıtladığı ayrıca toplumsal hareketliliği sınırlandırarak ekonomik büyüme potansiyelini de kısıtladığı şeklinde ifade edilmektedir (Armutlu, 2020: 121-122). Düşük gelire sahip bireylerin, bireysel gelişimleri ve mesleki gelişimleri için daha az yatırımda bulunmaları, toplumda yaşayan fertler arasında beşeri sermaye yönünden aradaki farkın açılmasına yol açarak gelecek nesiller arasında sosyal

hareketliliğin azalmasına ve eşitsizliğin kronik hale gelmesine sebep olmaktadır. Öte yandan eşitsizlik, hükümetlerin popülist politikalara başvurmalarına sebep olarak iç ve dış borçlanmayı teşvik ederek, ekonomik büyüme üzerinde yavaşlatmaya sebep olabilecek bir etki meydana getirebilmektedir (Topuz ve Yıldırım, 2017: 58-60).

Ekonomide gerçekleştirilen yatırım ve üretim faaliyetleri, özellikle sermayenin büyük bir kısmını servet olarak elinde bulunduran yüksek gelire sahip birey ya da gruplar tarafından gerçekleştirilmektedir (Şahin, 2022: 21). Bu grubun marjinal tasarruf eğilimi yüksektir ve daha fazla tasarruf ve yatırım yaparak, ekonomik büyümeyi hızlandırmaktadır. Büyüme gerçekleştikçe, artış gösteren kamusal hizmetlerden, istihdam imkanlarından faydalanma ve bireysel gelişim gibi konularda düşük gelir elde eden gruplara olanak sağlayarak, gelir eşitsizliği konusunda iyileştirmeler yapılabilmektedir (Atmutlu, 2020: 118-123). Bu sebeple neo-liberal düşünceye göre, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasında pozitif yönde bir ilişki söz konusudur. Ayrıca neo-liberal politikalarda, doğrudan yüksek gelire sahip gruptan, düşük gelire sahip gruba yönelik kaynak transferine olumlu bakılmamaktadır (İsagiller, 2007: 84-88). Çünkü kaynak transferi şeklinde yapılan sosyal yardımların bireylerin çalışma isteklerini azalttıkları ileri sürülmektedir. Aynı zamanda, gelir politikası için uygulanan artan vergi oranları, üretimi ve yatırımı sınırlandırarak arzı düşürdüğü için ekonomik büyümenin negatif bir şekilde etkilenmesine sebep olmaktadır (İncekara ve Mutlugün, 2016: 358-367).

Bir ülkede refah seviyesinin ve hayat standartlarının yükseltilebilmesi için üretim yapılırken teknolojiye de yararlanarak yüksek katma değerli ürünlerin üretilmesi ve ekonomide meydana getirilen çıktının toplumdaki her bir bireye ya da gruba adaletli bir şekilde bölüştürülmesi gerekmektedir (Cural, 2009: 74).

2.10. Literatür Taraması

Kuznets tarafından oluşturulan hipotezin geçmişten günümüze birçok çalışmaya konu olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmaların bazıları hipotezi destekleyen sonuçlara

ulaşırken, bazıları hipotezin tersi sonuçlara ulaşmakta, bazıları da hipotezi desteklememekte ya da doğru kurgulanmadığını ileri sürmektedir.

Ekonomik büyüme ve gelir dağılımı yanında enflasyon ve işsizlik gibi kavramları da dikkate alan çalışmalarla birlikte Kuznets hipotezi ile ilgili literatür genişletilmiştir. Bu çerçevede tezin bu bölümünde, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişki ile ilgili ulusal ve uluslararası ampirik çalışmalara ve bu çalışmaların sonuçları hakkında bilgilere yer verilecektir.

Kuznets (1955) çalışmasında, gelir eşitsizliği ile ilgili ampirik çalışmalarda en temel problemin veri yetersizliği olduğunu ileri sürmüştür. Klasik iktisatçıları ve hipotezlerini de eleştirmiştir. Bu hipotezlerin genelleştirilmiş hipotezler olduğunu ve Marksist iktisatçıların da bu genelleştirmeleri saptırdıklarını ve marjinalleştirdiklerini, özellikle İngiltere’de Sanayi Devrimi sonrasında artış gösteren gelir eşitsizliğini yanlış yorumladıklarını ileri sürmüştür (Kuznets, 1955: 5; Lahouij, 2017: 4; Tuominen, 2015: 24).

Kuznets ilişkisi, kişi başına GSYİH değişkeni ile incelemiştir. Elde edilen gelirin toplam nüfus arasında nasıl paylaşıldığını ve gelir eşitsizliğini de toplam gelirin ekonomide düşük, orta ve yüksek gelirli gruplar arasında nasıl elde edildiği çerçevesinde ele almıştır. Dönemin koşulları veri elde etme konusunda oldukça güç olsa da Kuznets’in yapmış olduğu bu çalışma, bazı çıkarımların yapılabilmesi için önemli bir başlangıç noktası olmuştur. Kuznets çalışmasında, eşitsizliğin yönünü belirlemeye çalışmaktadır (Kuznets, 1955: 3-14; Kuznets, 1973: 251; Todaro ve Smith, 2012: 224). Örneğin çalışmasında, 1944 yılında Amerika’da toplam gelirin %44’ünün, nüfusun %20’sini oluşturan yüksek gelirli grup tarafından elde edildiğini bulmuştur. Kuznets, eşitsizliğin farklı gelir gruplarında ekonomik büyüme arttıkça başlangıçta arttığını daha sonra ise azaldığını ve “ters bir U eğrisi” şeklini aldığını ileri sürmektedir. Sonuç olarak Kuznets, kişi başına düşen gelir arttıkça gelirin önce daha adaletsiz dağılacığını, ardından gelir dağılımındaki eşitsizliğin azalacağını ileri sürmektedir.

Chen (2003) çalışmasında, 43 ülkenin kişi başına düşen GSYİH, 1970 yılına ait Gini katsayıları, 1965-1975 yıllarına ait Gini katsayılarının ortalaması, fiziki ve beşeri sermaye, döviz karaborsası, hükümet harcamalarının GSYİH içindeki payı, enflasyon, sivil özgürlük endeksi verilerinden yararlanarak Kuznets hipotezini yatay kesit veri yöntemi ile test etmiştir. Çalışma sonucunda Kuznets'in "ters-U hipotezini" destekleyen bulgulara ulaşmıştır.

Huang (2004) çalışmasında, Kuznets hipotezini tekrar araştırmak için Hamilton (2001, 2003) tarafından önerilen esnek doğrusal olmayan çıkarım yaklaşımını kullanmıştır. Geleneksel parametrik yöntemin yerine kullanılan bu yaklaşım, verilerin ilişkinin doğrusal olup olmadığını, doğrusal olmamanın neye benzediğini ve ilişkinin belirli bir parametrik model tarafından yeterince açıklanıp tanımlanmadığını belirlemesine olanak sağlamaktadır. Çalışmada, 75 ülkeye ilişkin veriler kullanılmıştır. Sonuçların, gelir eşitsizliği ile kişi başına düşen GSYİH arasında "ters-U" şekline uygun olduğu görülmektedir.

Kuştepelı (2006) çalışmasında, gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi yani Kuznets eğrisini, Avrupa Birliği (AB) genişlemesi bağlamında incelemektedir. Elde edilen bulgular, AB'nin en son genişlemesinin hem AB üyesi ülkeler hem de bir bölge olarak AB için gelir eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkiyi nasıl etkilediğine ilişkin çıkarımları göstermektedir. Sonuçlar, çalışmadaki ülke gruplarının hiçbiri için önemli bir orijinal veya "ters Kuznets eğrisi" olduğuna dair bir kanıt olmadığını göstermektedir. Bu sebeple çalışmada, en son genişlemenin ve adayların gelecekte olası bir katılımının, AB için bir Kuznets eğrisinin olmadığı gerçeğini değiştiremeyebileceği ileri sürülmektedir.

Bahmani-Oskooee ve Gelan (2008) çalışmalarında, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) 1957-2002 dönemine ait zaman serisi verilerini kullanarak; ekonomik büyüme, nüfus artışı ve para birimindeki değer kaybının bir gelir eşitsizliği ölçütü üzerindeki etkisini test etmişlerdir. Kısa dönem etkilerini uzun dönem etkilerinden ayırmak için bir hata düzeltme modelleme tekniği kullanmışlardır. Sonuçlar, Kuznets'in hipotezine alternatif bir yorum getirmektedir. Ekonomik büyümenin kısa vadede gelir eşitsizliğini kötüleştirdiğini ancak uzun vadede Kuznets'i destekleyecek şekilde iyileştirdiğini göstermektedir. Nüfus artışının

hem kısa hem de uzun dönemde gelir eşitsizliğini kötüleştirdiğini bulmuşlardır. Son olarak, doların değer kaybetmesinin kısa dönemde gelir eşitsizliğini kötüleştirdiğini ancak uzun dönem etkisinin ihmal edilebilir olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Sato ve Fukushige (2009) çalışmalarında, 1975-1995 yılları arasında Güney Kore’de gelir ve giderler için Gini katsayısının belirleyicilerini analizlerine dahil etmişlerdir. Her iki durumda da Kuznets “ters-U hipotezi” için destek bulamamışlardır. Ekonomik küreselleşme açısından, mal piyasalarının açılması hem kısa vadede (gelir için Gini katsayısı) hem de uzun vadede (harcama için Gini katsayısı) gelir eşitsizliğini azaltacağı ve sermaye piyasalarının açılması, istatistiksel olarak anlamlı olmasa da hem kısa hem de uzun vadede gelir eşitsizliğini artıracaklarını ileri sürmüşlerdir. Sonuçlar, ekonomik küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin iki rotası ve iki farklı hızı olduğunu göstermektedir.

Dişbudak ve Süslü (2009) çalışmalarında, Kuznets hipotezinin 1963-1998 yıllarını kapsayan dönemde Türkiye’de geçerli olup olamayacağını incelemişlerdir. Çalışmada UTIP tarafından oluşturulan veriler ve ARDL zaman serisi modeli kullanılarak gelir dağılımının ilk başta bozulacağı daha sonra ise iyileşeceğine ilişkin hipotezi test etmişlerdir. Sonuçlara bakıldığında, ele alınan dönemde Kuznets’in ters-U hipotezinin Türkiye’de geçerli olmadığı, aksine değişkenler arasındaki ilişkinin “U” şekline benzediği sonucuna varmışlardır.

Angeles (2010) çalışmasında, Kuznets’in hipotezini test etmek için yeni bir yaklaşım kullanmıştır. Kuznets’in orijinal görüşlerini takip ederek, kişi başına düşen GSYİH ve gelir eşitsizliğine geleneksel olarak odaklanmak yerine, tarım dışı istihdam ve gelir eşitsizliği arasında “ters-U” ilişkisini test etmiştir. Çalışmada 226 bölge ve ülke için 1980-2005 dönemi tarım dışı istihdam ve 1960-2005 dönemi şehir nüfusu verilerini kullanmıştır. Panel ve ülke bazında regresyonlar kullanılarak elde edilen sonuçlara göre Kuznets’in hipotezini desteklemediği sonucuna ulaşmıştır.

Zhou ve Li (2011) çalışmalarında, 75 ülkeyi ele alarak 1962-2003 dönemini kapsayacak şekilde, eşitsizlik ve gelişme ilişkisinin geçerliliğini incelemek için sabit etkilere sahip parametrik olmayan ve yarı parametrik dengesiz panel veri modellerini

kullanmışlardır. Kişi başına düşen reel GSYİH (2005 sabit fiyatlarıyla) gelişmişlik göstergesi olarak kullanmışlardır. Penn Dünya Tablosu ve Dünya Gelişmişlik Göstergelerinden elde edilen açıklık (2005 sabit fiyatıyla ticaretin GSYİH içindeki yüzde payı), kentleşme (toplam nüfusun yüzdesi olarak kentli nüfus), yatırım (kişi başına reel GSYİH içinde yatırımın payı), büyüme ve enflasyon (GSYİH deflatörünün yıllık yüzdesi) gibi ekonomik ve politika değişkenleri kontrol değişkenleri olarak ele almışlardır. Sabit etkili parametrik olmayan ve yarı parametrik dengesiz panel veri modellerinden elde edilen kanıtlar, Kuznets'in "ters-U" ilişkisinin ekonomik kalkınma bir eşiğe ulaştığında doğrulandığını göstermektedir. Model testleri yarı parametrik spesifikasyonu haklı çıkarmaktadır. Kontrol değişkenlerinin eşitsizliğin azaltılmasına entegre net katkısı anlamlıdır sonucuna ulaşmışlardır.

Desbordes ve Verardi (2012) çalışmalarında, Baltagi ve Li'nin (2002) yarı parametrik sabit etkiler regresyon tahmincisini kullanarak, 1960-2000 döneminde 113 ülke örneğinde toplu bir Kuznets Eğrisinin varlığını araştırmışlardır. Çalışmada, sabit etkilere sahip bir panel modelinde fonksiyonel formun yanlış tanımlanmasının ve kişi başına düşen gelirin içselliğinin kontrol edilememesinin, ekonomik kalkınmanın eşitsizlik üzerindeki etkisine ilişkin önemli ölçüde farklı sonuçlara yol açabileceğini ileri sürmüşlerdir. Eşitsizlik ve ekonomik gelişme arasında "ters-U" ilişkisi olduğuna dair gözlemsel kanıtlar bulsalar da bu ilişkinin nedensel olmadığını bulmuşlardır. İçselliği hesaba kattıklarında, eşitsizliğin kişi başına düşen gelirele monoton bir şekilde azaldığını gözlemlemişlerdir.

Huang vd. (2012) çalışmalarında, ABD'nin 1917-2007 dönemindeki yıllık verilerini kullanarak, en yüksek gelir payı ile kişi başına düşen reel gelir arasındaki ilişkiyi test etmişlerdir. Uygun Mann-Whitney U testinin sonuçları, Kuznets hipoteziyle tutarsız bir şekilde, ekonomi ilerledikçe gelir dağılımının önce iyileştiğini ve ardından kötüleştiğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle ekonomik büyüme ile gelir dağılımı arasındaki "ters-U" ilişkisi reddedilmiş, söz konusu ilişkinin "U" şeklinde olduğunu bulmuşlardır.

Risso vd. (2013) çalışmalarında, Meksika ülkesi için ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasındaki uzun dönemli ilişkiyi incelemişlerdir. Bu çerçevede, Gini katsayılarına

ilişkin 1968-2010 dönemini kapsayan zaman serisi verilerini bir eşbütünleşme çalışması kapsamında kullanmışlardır. Sonuçlar tek bir ülkeyle ilgili olduğu için ülkeler arası büyüme regresyonlarında yaygın olarak karşılaşılan heterojenlik, içsellik ve ölçüm hataları gibi problemlerden daha az etkilendiğini ileri sürmüşlerdir. En başta kişi başına düşen GSYİH ve Gini endeksi serilerinin eşbütünleşik olduğunu araştırmışlar ve çalışmalarında beş farklı metodoloji uygulayarak eşbütünleşme sonuçlarının sağlamlığını garanti altına almışlardır. Değişkenler arasındaki ilişkinin negatif olduğunu bulmuşlardır. Aynı zamanda bulgular, kişi başına düşen GSYİH'nin zayıf bir şekilde dışsal olduğunu göstermektedir. Granger nedensellik testlerine göre, tek yönlü nedensellik kişi başına düşen GSYİH'den Gini endeksine doğru ilerlemektedir.

Cho vd. (2014) çalışmalarında, 77 ülkeden oluşan ve 1980-2007 yıllarını kapsayan, heterojen bir panel veri seti kullanarak Kuznets'e göre gelir eşitsizliği ve iktisadi büyüme arasındaki doğrusal olmayan ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmada, iktisadi büyümeyi temsilen reel GSYİH, eşitsizlik verisi olarak Gini katsayısı ve kontrol değişken olarak da beşeri sermaye ve dışa açıklık verileri kullanılmıştır. Eşitsizlik üzerindeki zamanla değişen katsayı tahmininin pozitiften negatife döndüğü noktayı, 24.5'lik Gini endeksi olarak bulmuşlardır. Bulgulara bakıldığında, eşitsizliğin ülkelerin çoğunda ekonomik büyümeyi engellediği, sadece eşitsizlik seviyesinin çok düşük olduğu Danimarka'da iktisadi büyümeyi hızlandırdığı görülmektedir. Ayrıca sonuçlar, gelir eşitsizliğinin iktisadi büyüme üzerindeki negatif etkilerinin, eşitsizlik düzeyi görece daha yüksek olan gelişmekte olan ülkelere daha ciddi hale geldiğini göstermektedir.

Ding vd. (2015) çalışmalarında, Çin ekonomisi için 1997-2010 yılları arasındaki verileri kullanarak Kuznets eğrisini; ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Hipotez, iktisadi büyümenin Çin'de gelir eşitsizliğinde bir artışa yol açtığıdır. Alternatif hipotez ise, iktisadi büyümenin Çin'deki gelir eşitsizliğinde bir düşüşe yol açtığı yönündedir. Elde edilen bulgulara göre, Çin'de kişi başına düşen GSYİH ile Gini endeksi arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Aynı zamanda, diğer değişken testlerinin sonuçları da kentsel-kırsal ücret farkının yanı sıra Lerner endeksinde de (bankalar için) bir artış olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak çalışmada, iktisadi büyümenin Çin'de gelir eşitsizliğinin artmasına yol açtığı hipotezi kabul edilmiştir.

Theyson ve Heller (2015) çalışmalarında, 147 ülkenin 1992-2007 yılları arasındaki verilerini kullanarak, Gini katsayısı ile ölçülen gelir eşitsizliği ile İnsani Gelişme Endeksi ve onu oluşturan GSYİH endeksi, Yaşam Beklentisi Endeksi ve Eğitim Endeksi ile ölçülen ekonomik gelişme arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Hem kümelenmiş standart hataları olan sıradan En Küçük Kareler hem de Sabit Etkiler analizini kullanarak, farklı kalkınma ölçütlerinin kullanılmasının Kuznets eğrisinin şeklini önemli ölçüde etkilediğini bulmuşlardır. Sonuçlar özellikle, bir ülkenin kalkınmasının en erken aşamalarından başlayarak, insani kalkınmadaki büyümenin (İGE ile ölçülen) gelir eşitsizliğinde düşüşe neden olduğu ve ardından gelir eşitsizliğinde kısa bir yükseliş ve ardından başka bir düşüşün yaşandığı bir “S eğrisi” şeklinde seyretmektedir. Böylece sonuçların, gelir eşitsizliği ve insani gelişme arasındaki ilişkiye dair geleneksel görüşü sorgulamaya açtığını ayrıca Kuznets hipotezinin gelecekte daha fazla incelenebileceği bir temel sağladığını ve artan eşitsizliğin bir ülkenin kalkınma sürecinin gerekli bir parçası olmayabileceğini öne sürmüşlerdir.

Akıncı ve Akıncı (2016) çalışmalarında, Türkiye’de 1960-2014 yıllarını kapsayacak şekilde iktisadi büyüme, finansal kalkınma ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkileri “Ters-U Hipotezi” bağlamında ele almışlardır. Çalışmada ele alınan değişkenler arasındaki eşbütünleşme ilişkisinin belirlenebilmesi için Enders-Siklos eşbütünleşme analizi uygulandıktan sonra TAR ile M-TAR analiz sonuçları, ilgili değişkenler arasında uzun dönemli ilişkilerin geçerli olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışmada, değişkenler arasındaki nedensellik ilişkileri TECM temelli Toda-Yamamoto nedensellik testi ile sınanmış ve beklentilerle uyumlu olan nedensellik ilişkilerinin varlığı ispat edilmiştir. Finansal kalkınmanın uyardığı iktisadi büyüme süreci ile beraber belirli bir eşik düzeyine kadar gelir adaletinin güçlü bir biçimde bozulduğunu ortaya koyan analiz sonuçları, ilgili eşik seviyesinin aşılmasından sonra gelir eşitsizliklerinin azaldığını fakat bu sürecin zayıf bir eğilimle hareket ettiğini göstermektedir. Çalışma, Türkiye ekonomisinde Kuznets’in “ters-U Hipotezinin” geçerli olduğunu ileri sürmektedir.

Ak ve Altıntaş (2016) çalışmalarında, Türkiye ekonomisi için 1986-2012 yılları arasındaki verileri kullanılarak Kuznets’in ters-U hipotezinin geçerli olup olmadığını test etmişlerdir. ARDL yaklaşımı ile yapılan çalışmanın sonuçları, Türkiye ekonomisi için ele

alınan dönemde Kuznets hipotezinin geçerli olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla çalışmada, iktisadi büyüme ile gelir dağılımı arasında “ters-U” yerine “U” şeklinde bir ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar, Türkiye ekonomisi için ele alınan dönemde, iktisadi büyümenin doğrudan ve mekanik bir şekilde gelir dağılımındaki eşitsizliği ortadan kaldıracığına dair literatürde genel kabul gören liberal söylemin tersini göstermektedir.

Çakmak ve Tosun (2017) çalışmalarında, 2002-2013 yılları arasındaki veriler ile iktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi yani Kuznets hipotezini 25 ülke açısından; seçili üst-orta ve yüksek gelir grubu ülkeler için büyüme-gelir dağılımı ilişkisinin nasıl gerçekleştiğini panel veri yöntemi ile incelemişlerdir. Sonuçlara bakıldığında, ele alınan ülkeler için “ters-U” şeklindeki Kuznets hipotezinin tersine, iktisadi büyüme ile gelir dağılımı arasında “U” şeklinde bir ilişkinin varlığı görülmektedir. Dolayısıyla kişi başına düşen gelir yükseldikçe, gelir eşitsizliği ilk önce azalış göstermekte, belirli bir dönüm noktasından sonra ise artış göstermektedir.

Oczki vd. (2017) çalışmalarında, 2004-2013 dönemi için Eurostat (EU-SILC), Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası verilerini ve sabit etkili ve rastgele etkili panel veri modellerini kullanarak AB ülkeleri için Kuznets hipotezini test etmişlerdir. Analizlerini üç AB ülkesi grubu için yapmışlar: EU27, EU15 ve EU12. Sonuçlar, gelir eşitsizliği ve iktisadi büyüme arasında istatistiksel olarak anlamlı fakat Kuznets hipoteziyle çelişmekte yani “ters-U” yerine “U” şeklinde bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Akalin vd. (2018) çalışmalarında, gelir dağılımı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemek için Türkiye'nin 1984 ve 2011 yılları arasındaki verilerini kullanarak Kuznets hipotezini ARDL sınır testi yaklaşımı ile test etmişlerdir. Çalışmalarında, gelir dağılımını için Gini katsayısını, ekonomik büyüme için ise, kişi başına düşen reel GSYİH verilerini kullanmışlardır. Modele; sendikalaşma oranı, GSYİH deflatörü ve toplam vergi gelirlerinin GSYİH'ye oranlarını da kontrol değişken olarak eklenmişlerdir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında, Kuadratik model için elde edilen uzun dönemli katsayılara göre, kişi başına gelir ile Gini katsayısı arasında “ters-U” şeklinde bir ilişkinin var olduğu yani Kuznets

Eğrisi Hipotezi'nin Türkiye için 1984-2011 döneminde geçerli olduğu sonucuna varmışlardır. Kubik model için elde edilen uzun dönemli katsayılara göre, kişi başına gelir ile Gini katsayısı arasında ise “ters N” şeklinde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Kızmaz (2019) çalışmasında, 2002-2015 yılları arasında üst-orta gelirli ülkeleri kapsayacak şekilde ekonomik büyümenin gelir dağılımına etkisinin olup olmadığını panel veri analiz yöntemi ile incelemiştir. Çalışma sonuçlarına göre, Kuznets'in hipotezinin aksine U şeklinde bir grafik elde etmiştir. Buna göre kişi başına düşen gelir arttıkça gelir eşitsizliği önce azalmakta, belli bir dönüm noktasından sonra da artmaktadır. Bu nedenle küreselleşmenin gelişmesiyle beraber artan kapitalizm ile sosyal devlet düşünce yapısının da göz ardı edildiği bir dönemi kapsayan çalışmada “ters-U” değil, “U” şeklinde bir ilişkinin varlığını elde ettiği görülmektedir.

Makreshanska-Mladenovska ve Petrevski (2019) çalışmalarında, 1992-2016 dönemini kapsayacak şekilde Orta ve Doğu Avrupa ülkesi olan 11 ülke için finansal açıdan merkezden yönetimin gelir eşitsizliği üzerinde yaratmış olduğu etki ile beraber Kuznets hipotezini de analiz etmişlerdir. Çalışmada; Gini katsayısı, logaritması alınmış kişi başına düşen GSYİH ve karesi, işsizlik oranı, işgücü yüzdesi, ekonominin açıklık derecesi, şehir nüfusunun toplam nüfusa oranı, yaş bağımlılığı oranı, enflasyon oranı ve yüksek okul kayıt oranı gibi değişkenler kullanılmıştır. Analiz sonuçları şunlardır: İlk olarak, merkezden yönetimin Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde gelir dağılımı üzerindeki varsayılan olumlu etkilerine dair sağlam kanıtlar bulunmuş, ikinci olarak ampirik modelin merkezden yönetimin, gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerinin ulus-altı hükümetlerin finansman kaynağına bağlı olduğunu, yani hükümetler arası transferlerin gelir eşitlemesinde bir rolü olabileceğini göstermektedir. Son olarak, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde Kuznets hipotezinin geçerliliği ile ilgili sonuçlara ulaşamamıştır.

Önal (2019) çalışmasında, ekonomik büyüme ile gelir dağılımı ilişkisini, üst gelir grubu, üst orta gelir grubu ve alt orta gelir grubuna seçilmiş bazı ülkeler için 1979-2015 dönemini kapsayan yıllık verileri kullanarak Granger nedensellik analizi ile test etmiştir. Çalışma sonuçlarına bakıldığında her ülke grubu içinde bazı ülkelerde değişkenler arasında

tek yönlü nedensellik bulduğu görülmektedir. Bazı ülkeler için değişkenler arasında tek yönlü Granger nedensellik ve ülkelerin korelasyon matrislerine göre ise değişkenler arasında bazı ülkeler için pozitif bazı ülkeler için de negatif bir ilişki bulunmuştur.

Velkovska vd. (2020) çalışmalarında, 2001-2012 dönemi için panel veri regresyon analizi uygulayarak seçilmiş Balkan ülkelerinde Kuznets hipotezini test etmişlerdir. Sonuçlar, ekonomik kalkınmanın ilk aşamalarında daha düz olan Kuznets eğrisinin varlığına ve ekonomik büyümenin sonraki aşamalarında gelir eşitsizliğinin azaldığına işaret etmektedir.

Erkişi ve Ceyhan (2020) çalışmalarında, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı adaleti arasındaki uzun ve kısa dönemli ilişkileri incelenmek için seçilmiş 14 AB ülkesi için 1993-2016 yılları arasındaki verileri analizlerine dahil etmişlerdir. Analizlerinde uygun test yöntemini seçebilmek adına; “Pesaran CD testi” ile yatay kesit bağımlılığı; “Swamy S testi” ile parametrelerin homojenliği; “Pesaran 2007 CADF Testi” ile serilerin durağanlığı; “Hansen J Testi” ile uygun gecikme uzunluğu; “Westerlund Panel Eşbütünlük Testi” ile seriler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığını irdelemişlerdir. “Havuzlanmış Ortalama Grup (PMG), Ortalama Grup (MG), Dinamik Sabit Etkiler (DFE) Tahmincileri” ile model tahminleri yapmışlardır. Hausman Testi ile PMG Tahmincisinin modelin açıklanmasında uygun olduğu tespit etmişlerdir. PMG Tahmincisi sonuçlarına bakıldığında, reel ekonomik büyüme ile gelir dağılımı adaleti arasında kısa dönemde bir ilişkinin olmadığı fakat uzun dönemde reel ekonomik büyümenin gelir dağılımı adaletini negatif etkilediği; reel ekonomik büyümede %1’lik bir artışın, uzun dönemde gelir dağılımı adaletini %0,22 oranında bozduğu görülmektedir. Yani uzun dönemde ekonomik büyüme, gelir dağılımı adaletinin bozulması pahasına gerçekleşmektedir. Sonuçlar, Kuznets’in gelir dağılımı adaletinin uzun dönemde düzeleceği görüşünü reddetmektedir.

Younsi ve Bechtini (2020) çalışmalarında, 1990-2015 dönemini kapsayan yıllık panel verilerini kullanarak BRICS ülkelerinde, yani Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika’da; ekonomik büyüme, finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasındaki nedensel ilişkilerini incelemişlerdir. Sonuçlara bakıldığında, Kuznets’in ekonomik büyüme

ve gelir eşitsizliği bağlantısına ilişkin “ters-U” şeklindeki hipotezini destekleyen kanıtların olduğu göze çarpmaktadır. Kişi başına düşen GSYİH büyümesinin doğrusal teriminin pozitif, karesinin negatif işaretli olduğunu ve tüm özelliklerde %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu bulmuşlardır. Aynı zamanda, Granger nedensellik testi sonuçları, tüm finansal gelişmişlik göstergelerinden gelir eşitsizliğine doğru tek yönlü bir nedensellik olduğunu ve enflasyon ile gelir eşitsizliği arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunduğunu doğrularken, gelir eşitsizliğinden ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik bulmuşlardır. Bu durum, BRICS ülkelerinde gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Hailemariam ve Dzhumashev (2020) çalışmalarında, 1965-2014 yıllarını kapsayan dönemde geniş bir ülke panelinde gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Ülkeler arası karşılaştırılabilirliği teşvik eden azaltılmış ölçüm hatalarıyla eşitsizlik için geliştirilmiş bir veri setini kullanmışlardır. Ayrıca ülkeler arasındaki heterojenliği hesaba katmanın eşitsizliğin büyüme üzerindeki tahmini etkisini değiştirip değiştirmediğini ve eşitsizlik-büyüme bağlantısının gelir eşitsizliği düzeyine göre değişip değişmediğini araştırmışlardır. Sonuçlar, kesin doğrusal bir ilişkiden doğrusal olmayan bir ilişkiye geçerken, eşik etkilerine ilişkin ampirik tahminler, gelir eşitsizliğinin daha yüksek bir gelir eşitsizliği düzeyinde büyümeyi geciktirdiğini göstermektedir.

Şengür (2020) çalışmasında, ekonomik büyümenin gelir dağılımının üzerindeki etkilerini, geçiş ekonomisine sahip seçilen on ülke için 1995-2013 dönemine ait ekonomik büyüme ve Gini değerlerini kullanarak statik panel veri yöntemi ile test etmiştir. Analizin amacı, Kuznets’in “ters-U hipotezinin” geçiş ekonomileri için geçerliliğini sınamaktır. Çalışma sonuçlarına bakıldığında, geçiş ekonomisine sahip ülkelerde Kuznets’in “ters-U hipotezine” uygun olarak iktisadi gelişmenin ilk safhalarında gelir eşitsizliğinin arttığı görülmektedir. Gelişmenin sonraki safhalarında, iktisadi büyümenin gelir eşitsizliğini azaltıcı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kontrol değişkenlerinden eğitime katılım oranının istatistiksel olarak anlamlı olduğu fakat kamu harcamalarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi istatistiki olarak anlamlı bir sonuç çıkmamıştır. Bulgular, incelenen geçiş ekonomilerine sahip ülkelerde Kuznets’in “ters-U hipotezini” destekler niteliktedir.

Kılıç vd. (2022) çalışmalarında, Kuznets hipotezini, Türkiye ekonomisinin 1987-2019 yılları arasındaki verilerini kullanarak ARDL sınır testi yaklaşımı yardımıyla test etmişlerdir. Elde edilen bulgulara göre, iktisadi büyüme ile gelir eşitsizliği arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Bu durum, Kuznets'in "ters-U hipotezinin" Türkiye'de geçerli olmadığını ve iktisadi büyüme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin "U" şekline benzediğini göstermektedir.

Kazazi vd. (2022) çalışmalarında, Doğu Avrupa ve Batı Avrupa'da gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme ile ilişkisini Kuznets hipotezi çerçevesinde ele almışlar ve 1990-2015 yılları arasındaki veriler ile panel veri analizini kullanarak incelenmişlerdir. Aynı zamanda 1995-2016 yılları için gelir eşitsizliği, ekonomik büyüme ve yoksulluk arasındaki ilişki, eşitsizlik ve yoksulluk değişkeninin bağımlı değişken olduğu iki denklem oluşturarak, panel veri analizi yoluyla ele almışlardır. Çalışmada, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye bakıldığında, Doğu Avrupa ülkelerinde Kuznets hipotezinin aksine "U" şeklinde seyrettiği görülmektedir. Kişi başına düşen reel GSYİH arttıkça gelir eşitsizliğinin önce azaldığı daha sonra artış gösterdiği sonucuna varılmıştır. Batı Avrupa ülkelerine bakıldığında ise, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığı görülmektedir. Elde edilen bulgularda, ekonomik büyümenin, Doğu Avrupa'da gelir eşitsizliğini arttırdığı gözlemlenirken, Batı Avrupa'da bu iki makroekonomik gösterge arasında ilişki olduğuna dair sonuçlar elde edilememiştir.

Ayan (2023) çalışmasında, gelir dağılımı ile büyüme arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla Türkiye için 1986-2021 dönemini kapsayan yıllık verileri kullanarak zaman serisi yöntemi ile analizini gerçekleştirmiştir. Çalışmada, gelir dağılımını temsilen Gini katsayısını, büyümeyi temsilen kişi başına düşen GSYİH değerleri kullanılmıştır. Aynı zamanda modeline gelir dağılımına etki eden değişkenlerden enflasyon ve dışa açıklık verilerini de eklemiştir. ARDL test sonuçlarına bakıldığında, değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olduğunu tespit etmiş fakat ele alınan dönemde uzun dönem katsayıları istatistikî olarak anlamlı bulunmadığından Türkiye için Kuznets Hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşamadığı görülmektedir.

Yapılan literatür çalışmaları değerlendirildiğinde; ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişki, farklı ülke ya da ülke grupları için farklı çalışma dönemleri ile farklı ekonometrik yöntemlerle çok fazla incelenen bir konudur. Yapılan çalışmalarda ele alınan yılların, ülkelerin ve kontrol değişkeni olarak eklenen verilerin farklı farklı olması, çıkan sonuçların birbirinden farklı olmasına neden olmuştur. Bu sebeple ele alınan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişki hakkında iktisatçıların ortak bir kaniya varamadıkları dolayısıyla Kuznets Hipotezini destekleyen nitelikte “ters-U” ve desteklemeyen nitelikte olan “U” şeklindeki sonuçlara ulaşıldığı göze çarpmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİNDE EKONOMİK BÜYÜME VE GELİR DAĞILIMI İLİŞKİSİ

Kuznets'in Ters-U Hipotezinin Geçerliliği: Seçilmiş OECD Ülkeleri İçin Panel Veri Analizi tez çalışmasının üçüncü bölümünde seçilmiş OECD ülkelerinde; büyümeyi temsilen kişi başına GSYİH, gelir dağılımını temsilen Gini katsayılarına yer verilmiştir. Gini katsayısı değerleri 100'e bölünerek tablolara dahil edilmiştir. Sonrasında seçilmiş OECD ülkelerinde ekonomik büyümenin ve gelir dağılımının karşılaştırmalı analizi yapılmıştır.

3.1. Seçilmiş OECD Ülkelerinde Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımının Genel Görünümü

Yapılan tez çalışmasında, 1987-2021 dönemine ait kişi başına GSYİH büyüme ve Gini değerleri, analizde kullanılan her bir OECD ülkesi için verilmiştir. Bu bağlamda, seçilmiş OECD ülkelere ait veriler tablolaştırılarak yorumlanmış ve bu tablolardaki veriler ışığında şekiller oluşturularak yıllar itibariyle değerlendirilmiştir.

3.1.1. ABD

ABD'deki kişi başına GSYİH değerlerine bakıldığında, tablo 1'e göre genel olarak yükseliş trendinde olduğu göze çarpmaktadır. Ancak 2008 yılında ABD'de ortaya çıkan küresel krizin de etkisiyle 2009 yılına geçerken 1368 dolarlık bir düşüş yaşandığı, Covid-19 Pandemisinin etkisiyle 2019 yılından 2020 yılına geçerken 1973 dolarlık bir düşüş yaşandığı görülmektedir (Gökpınar, 2022: 123-124; Güvenek vd., 2018: 39-40).

Tablo 1 incelendiğinde, ABD'nin 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine göre, en düşük değer 1987 yılında 20 bin dolar iken, en yüksek değer 2021 yılında 69 bin 227 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 1

ABD'nin kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

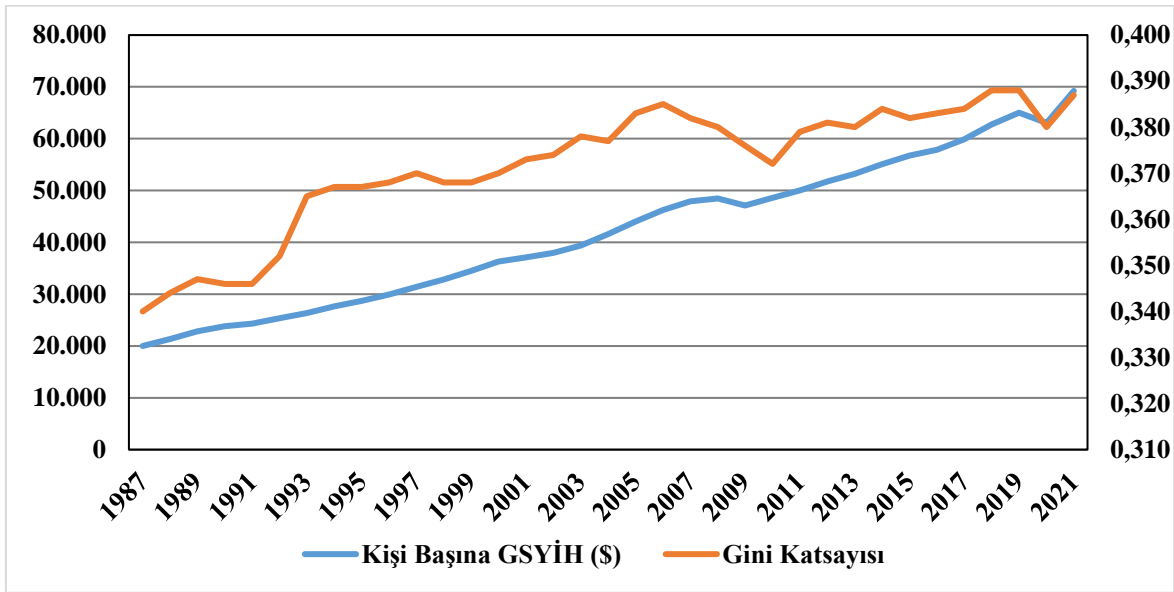
Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	20,000	0,34	2005	44,034	0,383
1988	21,375	0,344	2006	46,216	0,385
1989	22,814	0,347	2007	47,943	0,382
1990	23,847	0,346	2008	48,470	0,38
1991	24,302	0,346	2009	47,102	0,376
1992	25,392	0,352	2010	48,586	0,372
1993	26,364	0,365	2011	50,008	0,379
1994	27,674	0,367	2012	51,736	0,381
1995	28,671	0,367	2013	53,245	0,38
1996	29,946	0,368	2014	55,083	0,384
1997	31,440	0,37	2015	56,729	0,382
1998	32,833	0,368	2016	57,839	0,383
1999	34,496	0,368	2017	59,885	0,384
2000	36,312	0,37	2018	62,769	0,388
2001	37,101	0,373	2019	65,051	0,388
2002	37,945	0,374	2020	63,078	0,38
2003	39,405	0,378	2021	69,227	0,387
2004	41,641	0,377			

Kaynak: Standardized World Income Inequality Database (SWIID - Version 9.5), (2023) ve International Monetary Fund (IMF), (2022).

Tabloya göre ABD'nin 1990'lı yıllardaki kişi başına düşen GSYİH değerleri ortalama 28 bin 497 dolar iken, 2000'li yıllarda ortalama 50 bin 882 dolar olarak hesaplanmıştır. Veriler incelendiğinde, kişi başına düşen GSYİH değerlerinin 2009 ve 2020 yılları hariç bir önceki yıllara göre sürekli artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Ayrıca 1987 yılından 2021 yılına geçerken kişi başına düşen GSYİH'nin yaklaşık 3,5 kat arttığı göze çarpmaktadır.

ABD'nin 1987-2021 yılları arasındaki Gini değerlerine bakıldığında, en düşük değer 1987 yılında 0,34 iken, en yüksek değer 2018 ve 2019 yıllarında 0,388 olarak gerçekleşmiştir. Yıllar itibariyle Gini değerleri incelendiğinde, genel olarak bir önceki yıllara göre artış yaşandığı fakat bazı yıllarda da düşüşler yaşandığı görülmektedir. Aynı zamanda, kişi başına düşen GSYİH ve Gini değerleri karşılaştırıldığında, en düşük değer her ikisinde de aynı yılda yani 1987 yılında gerçekleşirken, en yüksek değerlerde farklılık söz konusudur.

Şekil 4. ABD'nin kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 1'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 1'deki verilerden yararlanarak oluşturulan Şekil 4 incelendiğinde, kişi başına düşen GSYİH eğrisinin yıllar itibariyle sürekli artış eğiliminde olduğu, Gini eğrisinin ise arada çok büyük veri farklılıkları olmamasına rağmen dalgalı seyrettiğini söylemek mümkündür.

3.1.2. Almanya

Almanya'daki kişi başına GSYİH değerlerine bakıldığında, tablo 2'ye göre 2008 yılında küresel krizin de etkisiyle 2009 ve 2010 yılına geçerken yaklaşık 4000 dolarlık bir düşüş yaşandığı göze çarpmaktadır (Göçer, 2013: 172-175).

Tablo 2

Almanya'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

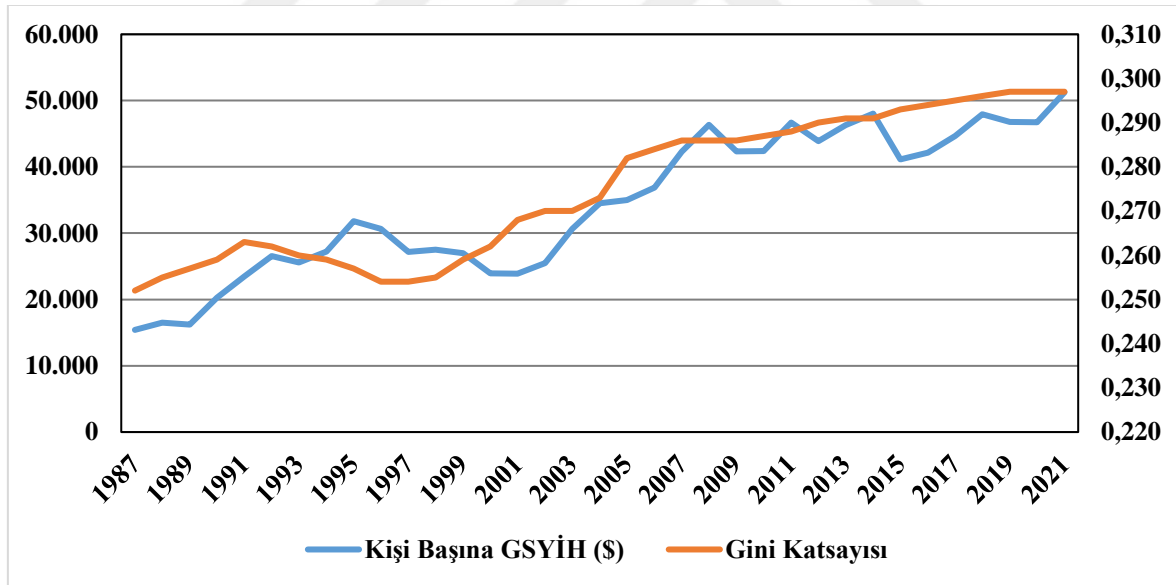
Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	15,411	0,252	2005	35,020	0,282
1988	16,514	0,255	2006	36,894	0,284
1989	16,232	0,257	2007	42,299	0,286
1990	20,249	0,259	2008	46,367	0,286
1991	23,453	0,263	2009	42,338	0,286
1992	26,538	0,262	2010	42,379	0,287
1993	25,602	0,26	2011	46,697	0,288
1994	27,233	0,259	2012	43,883	0,29
1995	31,829	0,257	2013	46,299	0,291
1996	30,664	0,254	2014	48,035	0,291
1997	27,170	0,254	2015	41,107	0,293
1998	27,528	0,255	2016	42,124	0,294
1999	26,984	0,259	2017	44,636	0,295
2000	23,924	0,262	2018	47,961	0,296
2001	23,869	0,268	2019	46,798	0,297
2002	25,460	0,27	2020	46,735	0,297
2003	30,668	0,27	2021	51,237	0,297
2004	34,534	0,273			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Almanya'nın 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, tablo 2'ye göre en düşük değer 1987 yılında 15 bin 411 dolar iken, en yüksek

değer ise 2021 yılında 51 bin 237 dolar olarak hesaplanmıştır. Buna dayanarak karşılaştırma yapıldığında, kişi başına düşen GSYİH değerinde 1987 yılından 2021 yılına kadar geçen sürede 3 katdan daha fazla bir artış yaşandığını söylemek mümkündür. Almanya'nın 1990'lı yıllardaki kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalaması 26 bin 725 dolar olarak hesaplanırken, 2000'li yıllardaki ortalaması ise 40 bin 421 dolar olarak hesaplanmıştır.

Almanya'nın Gini değerleri incelendiğinde, en düşük değer 1987 yılında 0,252 olduğu, en yüksek değer ise tabloda yer alan son üç yılda yani 2019, 2020 ve 2021 yıllarında 0,297 olarak hesaplandığı görülmektedir. Genel itibariyle Gini değerleri 0,2 düzeyinde seyretmiştir. 2000'li yıllarda sürekli yükseliş içerisinde olsa da 0,3 seviyelerine dahi ulaşmaması ile Almanya'nın gelir dağılımında eşitsizliğin az olduğunu söylemek mümkündür. Kişi başına düşen GSYİH değeri ile Gini değerinin en düşük hesaplandıkları yıl 1987 iken, en yüksek hesaplandıkları yıl ise 2021 olarak benzerlik göstermektedir.

Şekil 5. Almanya'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 2'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 5'e göre belirlenen yıllar arasında Almanya'nın kişi başına düşen GSYİH değerleri incelendiğinde, 1987 yılından 1996 yılına kadar ortalama 2 kat arttığı, 1996 yılından 2001 yılına kadar ise sürekli bir düşüş yaşandığı göze çarpmaktadır. Kişi başına

düşen GSYİH eğrisinde özellikle 2002 yılından itibaren genel bir yükseliş görülse de 2008 yılından sonra sürekli bir dalgalanma yaşandığını söylemek mümkündür. Gini eğrisine bakıldığında, yıllar içerisinde çok büyük bir veri değişikliği olmadığı görülmektedir. 1997 yılından 2021 yılına kadar olan sürede eğrinin yükselişte olduğu gözlemlenmektedir.

3.1.3. Avusturya

Avusturya'nın 1987-2021 yılları arasındaki Gini değerlerine bakıldığında, tablo 3'e göre en düşük değer 2000 yılında 0,261 iken, en yüksek değer 1987 yılında 0,39 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3

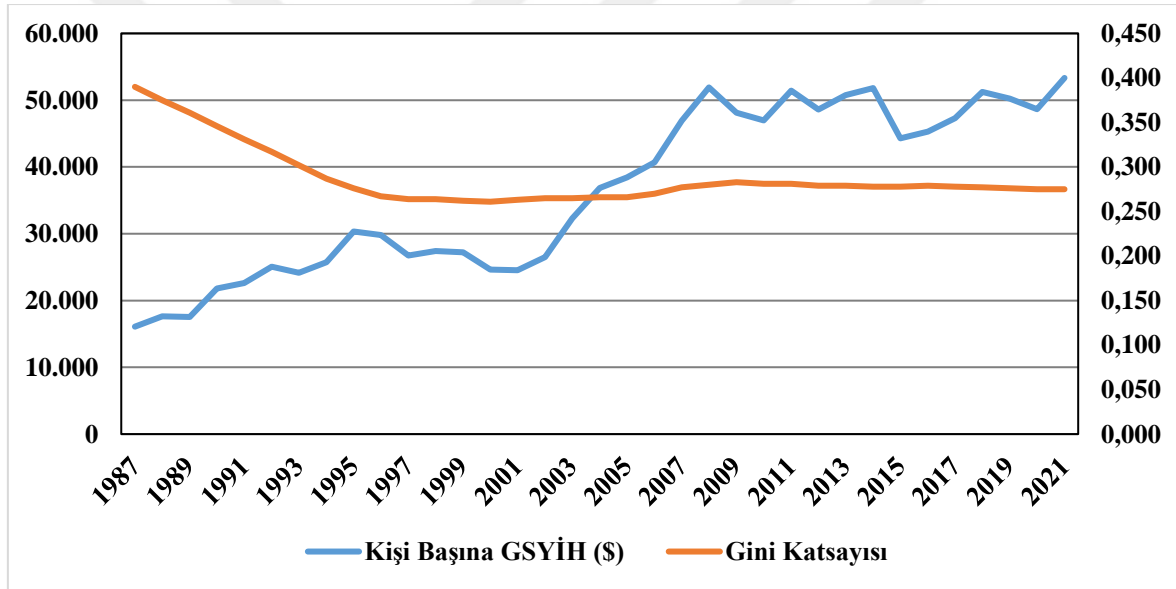
Avusturya'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	16,093	0,39	2005	38,450	0,266
1988	17,632	0,375	2006	40,674	0,27
1989	17,547	0,361	2007	46,922	0,277
1990	21,827	0,346	2008	51,914	0,28
1991	22,621	0,331	2009	48,111	0,283
1992	25,068	0,317	2010	46,955	0,281
1993	24,152	0,302	2011	51,452	0,281
1994	25,725	0,287	2012	48,616	0,279
1995	30,350	0,276	2013	50,747	0,279
1996	29,820	0,267	2014	51,814	0,278
1997	26,737	0,264	2015	44,267	0,278
1998	27,399	0,264	2016	45,278	0,279
1999	27,210	0,262	2017	47,320	0,278
2000	24,636	0,261	2018	51,254	0,277
2001	24,558	0,263	2019	50,239	0,276
2002	26,508	0,265	2020	48,636	0,275
2003	32,298	0,265	2021	53,332	0,275
2004	36,883	0,266			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

1987 yılından 2001 yılına kadar sürekli düşüş gösteren Gini değerleri, ülkede gelir dağılımı adaletsizliğinin azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, en düşük değer 1987 yılında 16 bin 93 dolar iken, en yüksek değer ise 2021 yılında 53 bin 332 dolar olarak hesaplanmıştır. Buna göre, 1987 yılından 2021 yılına geçerken kişi başına düşen GSYİH değerinin 3 kattan daha fazla artış gösterdiği göze çarpmaktadır.

Avusturya'nın 1990'lı yıllardaki kişi başına düşen GSYİH değerleri ortalama 26 bin 91 dolar iken, 2000'li yıllarda ortalama 43 bin 676 dolar olarak hesaplanmıştır.

Şekil 6. Avusturya'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 3'teki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 6 incelendiğinde, Gini eğrisinin 1987 yılından 2001 yılına kadar düşme eğiliminde olduğu, 2002 yılından 2010 yılına kadar olan süreçte ufak bir artış gösterdiği, 2010 yılından sonra ise stabil şekilde ilerlediği görülmektedir. Kişi başına düşen GSYİH eğrisinin, 1987 yılından 1996 yılına kadar yükselme, 1997 yılından 2002 yılına kadar ise düşme eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. 2003 yılı itibariyle tekrar yükselişte ivme kazanan kişi başına düşen GSYİH eğrisinin 2008 yılından sonra sürekli bir dalgalanma halinde olduğu göze çarpmaktadır.

3.1.4. Belçika

Belçika'nın 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, tablo 4'e göre en düşük değer 1987 yılında 14 bin 740 dolar, en yüksek değer ise 2021 yılında 51 bin 849 dolar olduğu görülmektedir. Kişi başına düşen GSYİH değerlerindeki en yüksek artış, 2020 yılından 2021 yılına geçerken 6 bin 611 dolar olarak, en yüksek düşüş ise 2014 yılından 2015 yılına geçerken 6 bin 750 dolar olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4

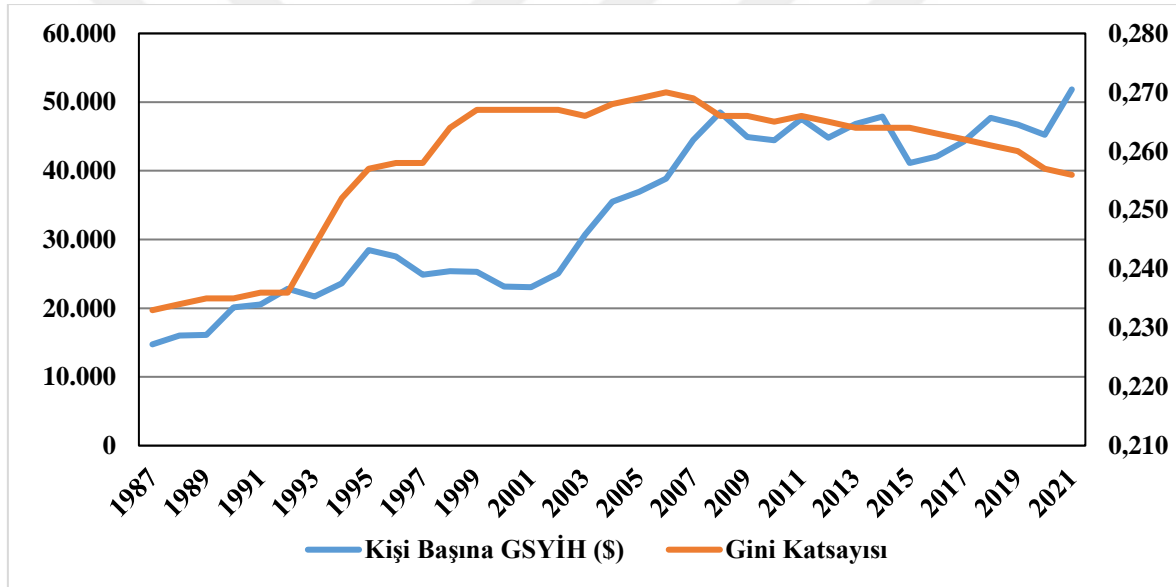
Belçika'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	14,740	0,233	2005	36,945	0,269
1988	16,008	0,234	2006	38,841	0,27
1989	16,098	0,235	2007	44,496	0,269
1990	20,119	0,235	2008	48,493	0,266
1991	20,563	0,236	2009	44,892	0,266
1992	22,823	0,236	2010	44,448	0,265
1993	21,723	0,244	2011	47,564	0,266
1994	23,624	0,252	2012	44,824	0,265
1995	28,458	0,257	2013	46,848	0,264
1996	27,535	0,258	2014	47,897	0,264
1997	24,878	0,258	2015	41,147	0,264
1998	25,399	0,264	2016	42,076	0,263
1999	25,309	0,267	2017	44,274	0,262
2000	23,136	0,267	2018	47,689	0,261
2001	23,067	0,267	2019	46,740	0,26
2002	25,044	0,267	2020	45,238	0,257
2003	30,707	0,266	2021	51,849	0,256
2004	35,497	0,268			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Belçika'nın tabloda yer alan 35 yıllık verilerine göre, kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalaması 33 bin 971 dolar olarak hesaplanmıştır. Ayrıca 1987 yılından 2021 yılına geçerken kişi başına düşen GSYİH'nin 3,5 kat arttığı göze çarpmaktadır.

Belçika'nın Gini değerleri incelendiğinde, en düşük değer 1987 yılında 0,233, en yüksek değer ise 2006 yılında 0,27 olduğu görülmektedir. Gini değerindeki bu artış, 2006 yılında ülkede gelir adaletsizliğinin arttığını göstermektedir. Kişi başına düşen GSYİH değerleri ile Gini değerlerinin en düşük hesaplandıkları yıl 1987 iken, en yüksek hesaplandıkları yıllar farklılık arz etmektedir.

Şekil 7. Belçika'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 4'teki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 7'ye göre Gini eğrisi, 1987 yılından 2002 yılına kadar yükselme eğiliminde iken, 2002 yılından sonra çok az farklar göstererek sürekli bir dalgalanma halindedir. Kişi başına düşen GSYİH eğrisinin, 1987 yılından 1996 yılına kadar genellikle yükselme trendinde olduğunu söylemek mümkündür. Ancak en yüksek artışın, 2001 yılından 2009 yılına geçerken yaşandığı, 2009 yılından sonra ise sürekli bir dalgalanma halinde olduğu gözlemlenmektedir.

3.1.5. Birleşik Krallık

Birleşik Krallık'ın 1990'lı yıllardaki kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalaması tablo 5'e göre 23 bin 807 dolar iken, 2000'li yıllardaki ortalamasının ise 41 bin 153 dolar olarak hesaplanmıştır.

Tablo 5

Birleşik Krallık'ın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

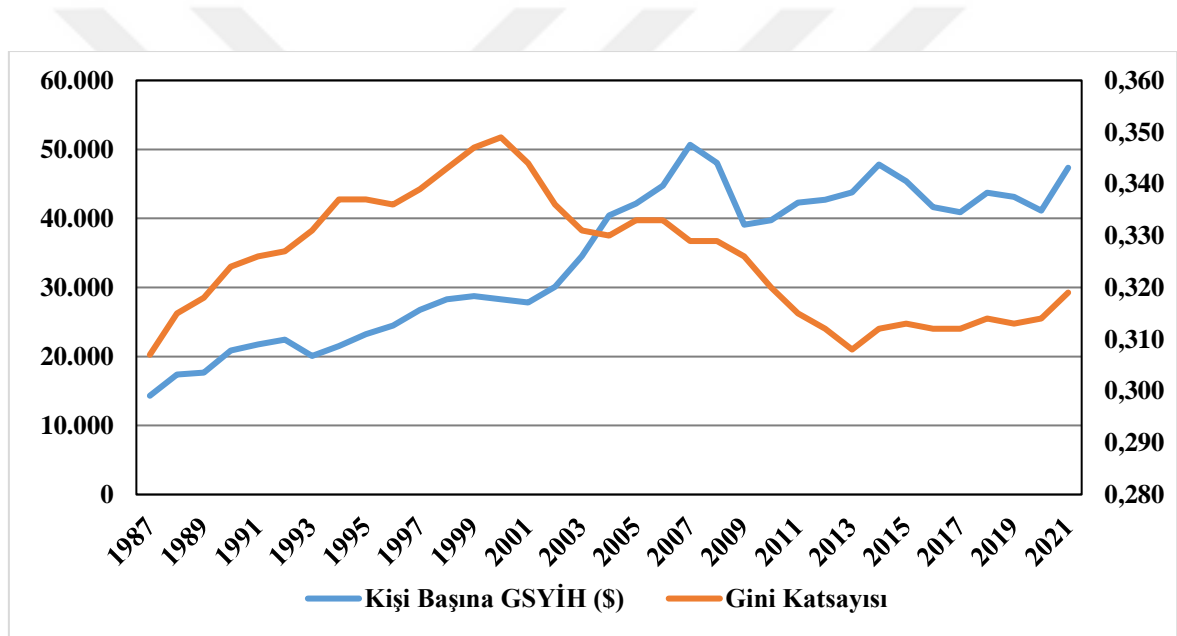
Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	14,314	0,307	2005	42,171	0,333
1988	17,398	0,315	2006	44,731	0,333
1989	17,667	0,318	2007	50,675	0,329
1990	20,884	0,324	2008	48,038	0,329
1991	21,767	0,326	2009	39,101	0,326
1992	22,438	0,327	2010	39,731	0,32
1993	20,055	0,331	2011	42,281	0,315
1994	21,499	0,337	2012	42,691	0,312
1995	23,208	0,337	2013	43,757	0,308
1996	24,464	0,336	2014	47,816	0,312
1997	26,749	0,339	2015	45,418	0,313
1998	28,277	0,343	2016	41,630	0,312
1999	28,733	0,347	2017	40,903	0,312
2000	28,279	0,349	2018	43,718	0,314
2001	27,816	0,344	2019	43,121	0,313
2002	30,099	0,336	2020	41,127	0,314
2003	34,524	0,331	2021	47,328	0,319
2004	40,415	0,33			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Birleşik Krallık'ın 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerleri incelendiğinde, en düşük değerin 1987 yılında 14 bin 314 dolar, en yüksek değerin ise 2007 yılında 50 bin 675 dolar olduğu göze çarpmaktadır. Kişi başına düşen GSYİH değerleri göz önüne alındığında, 1987 yılından 2008 yılına kadar genel bir yükseliş trendinin hakim olduğunu söylemek mümkündür.

Tabloda yer alan Gini değerlerine bakıldığında, en düşük değer 1987 yılında 0,307 iken, en yüksek değer ise 2000 yılında 0,349 olarak hesaplanmıştır. Genel itibariyle Gini değerleri 0,3 düzeyinde seyretmektedir.

Şekil 8. Birleşik Krallık'ın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 5'teki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 8'deki Gini eğrisi incelendiğinde, 1987 yılından 2001 yılına kadar geçen sürede devamlı bir yükseliş yaşandığı görülmektedir. Buna göre, bu yıllarda ülkenin gelir dağılımında eşitsizliğin arttığını söylemek mümkündür. 2001 yılından 2014 yılına kadar geçen sürede ise Gini değerlerinde düşüş meydana gelmiştir. Aynı şekilde, düşüş meydana gelen yıllarda ülkenin gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaldığı söylenebilmektedir. 2014 yılından sonra ise çok az farklar ile dalgalanma halinde seyrettiği göze çarpmaktadır.

Birleşik Krallık'ın kişi başına düşen GSYİH eğrisi, 2008 yılına kadar artış eğiliminde iken, 2009 yılından itibaren ise negatif ve pozitif yönlü dalgalanma halinde olduğu görülmektedir.

3.1.6. Danimarka

Danimarka'nın 1987-2021 yılları arasındaki Gini değerlerine bakıldığında, tablo 6'ya göre en düşük değer 1996 yılında 0,219 iken, en yüksek değer 2021 yılında 0,271 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 6

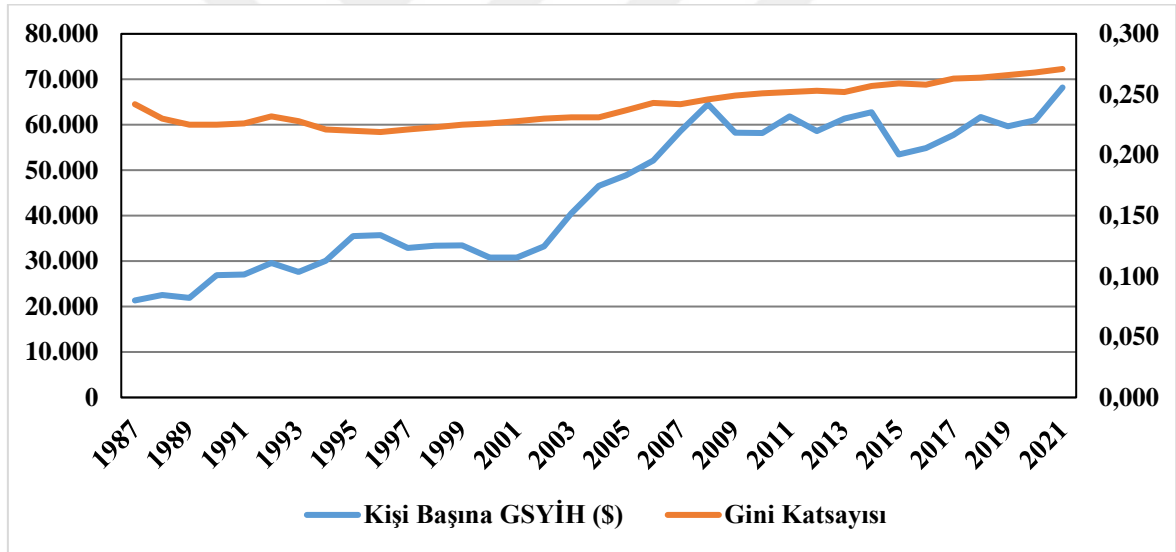
Danimarka'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	21,349	0,242	2005	48,872	0,237
1988	22,528	0,23	2006	52,121	0,243
1989	21,913	0,225	2007	58,641	0,242
1990	26,920	0,225	2008	64,531	0,246
1991	27,052	0,226	2009	58,286	0,249
1992	29,622	0,232	2010	58,177	0,251
1993	27,640	0,228	2011	61,864	0,252
1994	30,050	0,221	2012	58,623	0,253
1995	35,471	0,22	2013	61,325	0,252
1996	35,732	0,219	2014	62,729	0,257
1997	32,897	0,221	2015	53,478	0,259
1998	33,426	0,223	2016	54,862	0,258
1999	33,492	0,225	2017	57,772	0,263
2000	30,798	0,226	2018	61,724	0,264
2001	30,806	0,228	2019	59,678	0,266
2002	33,275	0,23	2020	61,005	0,268
2003	40,512	0,231	2021	68,202	0,271
2004	46,571	0,231			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

İncelenen 35 yıllık süreçte Gini değerleri 0,2 seviyelerinde seyretmiştir. En yüksek ve en düşük değer arasındaki fark 0,052 olarak hesaplanmıştır. Kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, en düşük değer 1987 yılında 21 bin 349 dolar iken, en yüksek değer 2021 yılında 68 bin 202 dolar olarak hesaplanmıştır. Buna göre, 1987 yılından 2021 yılına geçerken kişi başına düşen GSYİH değerinin 3,2 kat artış gösterdiği göze çarpmaktadır.

Danimarka'nın 1987-2021 yılları arasındaki verilerine göre, kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalaması 44 bin 627 dolar olarak hesaplanmıştır. Kişi başına düşen GSYİH değerlerindeki en yüksek artış, 2002 yılından 2003 yılına geçerken 7 bin 237 dolar olarak, en yüksek düşüş ise 2014 yılından 2015 yılına geçerken 9 bin 251 dolar olarak hesaplanmıştır.

Şekil 9. Danimarka'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 6'daki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 9'daki kişi başına düşen GSYİH eğrisi incelendiğinde, 2001 yılından 2008 yılına kadar geçen sürede genellikle bir yükselme eğilimi görülmektedir. 2008 yılından sonra ise eğri 50,000-70,000 dolar düzeyinde dalgalı seyretmektedir. Gini eğrisine bakıldığında, yıllar arasında çok düşük değer farkları olduğu bu sebeple eğrinin genel olarak stabil ilerlediği söylenebilmektedir. Gini değerlerinin 0,3 seviyelerine dahi ulaşmaması ülkede gelir dağılımı adaletsizliğinin düşük olduğunu göstermektedir.

3.1.7. Fransa

Fransa'nın 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, tablo 7'ye göre en düşük değer 1987 yılında 16 bin 793 dolar iken, en yüksek değer 2008 yılında 47 bin 155 dolar olarak hesaplanmıştır.

Tablo 7

Fransa'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

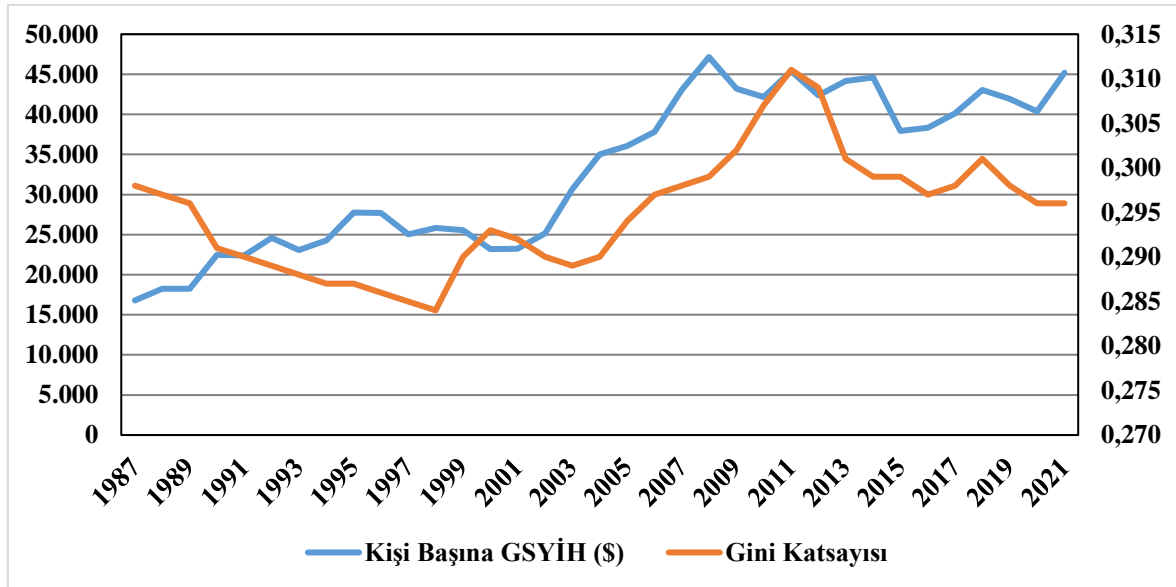
Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	16,793	0,298	2005	36,057	0,294
1988	18,240	0,297	2006	37,795	0,297
1989	18,236	0,296	2007	43,060	0,298
1990	22,490	0,291	2008	47,155	0,299
1991	22,406	0,29	2009	43,190	0,302
1992	24,590	0,289	2010	42,178	0,307
1993	23,082	0,288	2011	45,419	0,311
1994	24,262	0,287	2012	42,372	0,309
1995	27,741	0,287	2013	44,144	0,301
1996	27,720	0,286	2014	44,616	0,299
1997	25,028	0,285	2015	37,937	0,299
1998	25,818	0,284	2016	38,348	0,297
1999	25,550	0,29	2017	40,134	0,298
2000	23,212	0,293	2018	43,060	0,301
2001	23,245	0,292	2019	41,924	0,298
2002	25,137	0,29	2020	40,377	0,296
2003	30,682	0,289	2021	45,187	0,296
2004	35,016	0,29			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Tabloya göre, Fransa'nın 1990'lı yıllardaki kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalaması 24 bin 869 dolar, 2000'li yıllardaki ortalamasının ise 38 bin 648 dolar olarak

hesaplanmıştır. Kişi başına düşen GSYİH değerlerinin, 2000 yılından 2009 yılına geçerken 2 kattan fazla arttığını ve en yüksek artışı gösterdiğini söylemek mümkündür.

Fransa'nın 1987-2021 yılları arasındaki Gini değerleri ele alındığında, en düşük değerin 1998 yılında 0,284 olduğu, en yüksek değerin ise 2011 yılında 0,311 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Değerler arasındaki maksimum fark 0,027 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, Gini değerlerinin yıllar arasında az farklarla değişkenlik gösterdiği göze çarpmaktadır.

Şekil 10. Fransa'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 7'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 10'daki Gini eğrisi incelendiğinde, 1987 yılından 1999 yılına kadar sürekli bir düşüş yaşandığı, 2003 yılından 2012 yılına kadar geçen sürede ise devamlı bir yükseliş yaşandığı görülmektedir. Buna göre, yükseliş yaşanan yıllarda ülkede gelir dağılımında adaletsizliğin arttığını söylemek mümkündür.

Fransa'nın kişi başına düşen GSYİH eğrisi, 2000 yılından 2009 yılına kadar geçen sürede yükseliş eğiliminde olduğu, 2008 yılında zirve noktasına ulaştığı gözlemlenmektedir. Ayrıca, 2009 yılından itibaren inişli çıkışlı hareketler sergilediği göze çarpmaktadır.

3.1.8. Hollanda

Tablo 8’de Hollanda’nın Gini değerlerine bakıldığında, en düşük değer 1987 yılında 0,242 iken, en yüksek değer 2016 ve 2017 yıllarında 0,273 olarak hesaplanmıştır. 1995 yılından 2000 yılına kadar sürekli düşüş gösteren Gini değerleri, ülkede gelir dağılımı adaletsizliğinin azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

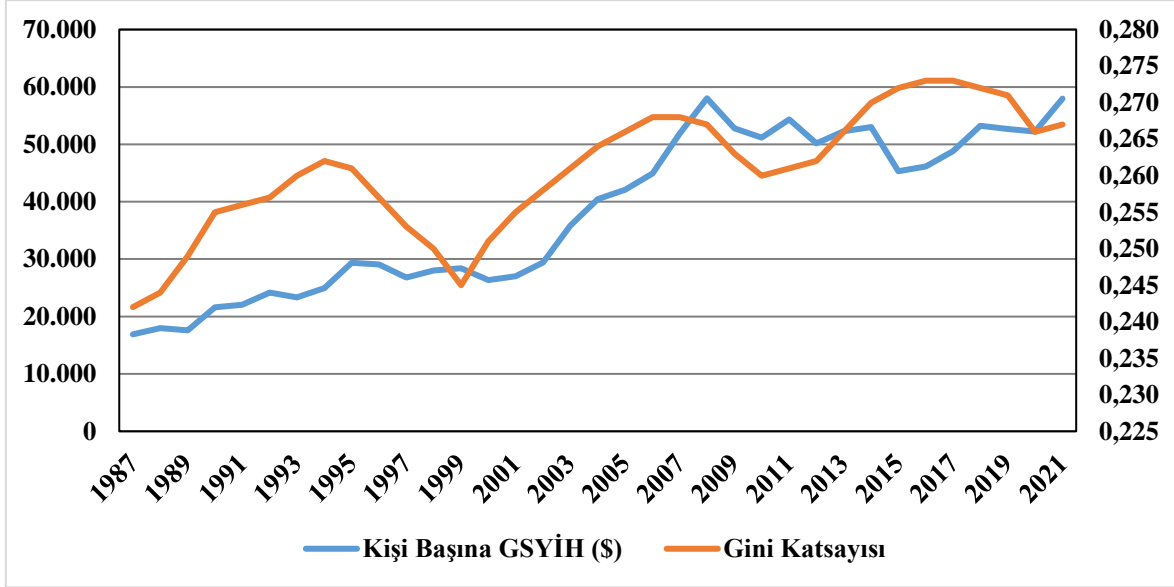
Tablo 8

Hollanda’nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	16,895	0,242	2005	42,054	0,266
1988	17,956	0,244	2006	44,936	0,268
1989	17,597	0,249	2007	51,880	0,268
1990	21,581	0,255	2008	58,015	0,267
1991	22,057	0,256	2009	52,807	0,263
1992	24,191	0,257	2010	51,165	0,26
1993	23,356	0,26	2011	54,342	0,261
1994	24,935	0,262	2012	50,175	0,262
1995	29,350	0,261	2013	52,276	0,266
1996	29,084	0,257	2014	53,026	0,27
1997	26,808	0,253	2015	45,302	0,272
1998	28,018	0,25	2016	46,165	0,273
1999	28,393	0,245	2017	48,799	0,273
2000	26,327	0,251	2018	53,224	0,272
2001	26,996	0,255	2019	52,672	0,271
2002	29,401	0,258	2020	52,222	0,266
2003	35,814	0,261	2021	57,996	0,267
2004	40,477	0,264			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Hollanda'nın 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerleri incelendiğinde, en düşük değer 1987 yılında 16 bin 895 dolar iken, en yüksek değer 2008 yılında 58 bin 15 dolar olarak hesaplandığı görülmektedir. Tabloya göre, Hollanda'nın 1990'lı yıllardaki kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalaması 25 bin 777 dolar, 2000'li yıllardaki ortalaması ise 46 bin 640 dolar olarak hesaplanmıştır.

Şekil 11. Hollanda'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 8'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 11'deki kişi başına düşen GSYİH eğrisi incelendiğinde, 1987 yılından 2008 yılına kadar geçen sürede genellikle bir yükselme eğilimi göze çarpmaktadır. 2008 yılından sonra ise eğri birbirine yakın seviyelerde ancak dalgalı şekilde seyretmektedir.

Gini eğrisine bakıldığında, 1987 yılından 1995 yılına kadar geçen sürede sürekli artış, 1995 yılından 2000 yılına kadar geçen sürede ise sürekli bir düşüş yaşandığı gözlemlenmektedir. 2000 yılından sonra tekrar hızlı bir artış yaşanmış ancak genel olarak Gini eğrisinin incelenen 35 yıl içerisinde devamlı dalgalanma halinde olduğunu söylemek mümkündür.

3.1.9. İrlanda

İrlanda'nın 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, tablo 9'a göre en düşük değer 1987 yılında 9 bin 419 dolar iken, en yüksek değer 2021 yılında 100 bin 129 dolar olarak hesaplanmıştır. İncelenen 35 yıllık süreçte kişi başına düşen GSYİH değerlerinin, büyük bir gelişme gösterdiği söylenebilmektedir. En yüksek değer olarak hesaplanan 2021 yılı verisinin, en düşük hesaplanan 1987 yılı verisinden 10 kat fazla artış gösterdiğini söylemek mümkündür.

Tablo 9

İrlanda'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

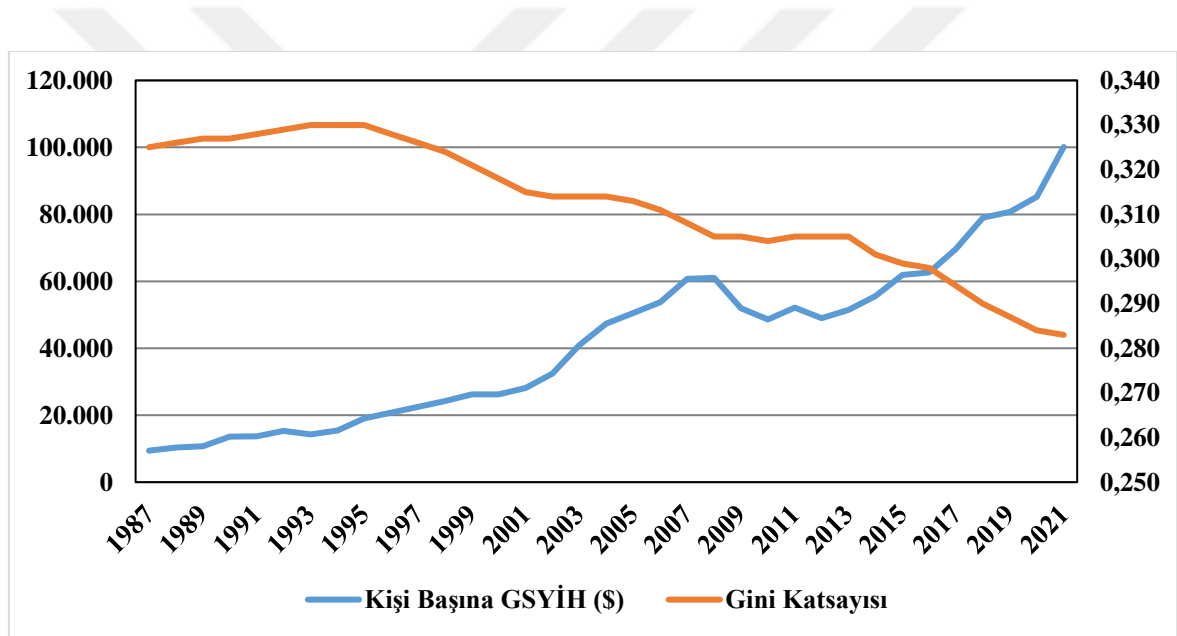
Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	9,419	0,325	2005	50,476	0,313
1988	10,365	0,326	2006	53,738	0,311
1989	10,754	0,327	2007	60,770	0,308
1990	13,644	0,327	2008	60,989	0,305
1991	13,748	0,328	2009	51,943	0,305
1992	15,331	0,329	2010	48,620	0,304
1993	14,262	0,33	2011	52,122	0,305
1994	15,455	0,33	2012	49,029	0,305
1995	19,086	0,33	2013	51,472	0,305
1996	20,781	0,328	2014	55,542	0,301
1997	22,468	0,326	2015	61,902	0,299
1998	24,202	0,324	2016	62,668	0,298
1999	26,233	0,321	2017	69,685	0,294
2000	26,186	0,318	2018	78,988	0,29
2001	28,120	0,315	2019	80,690	0,287
2002	32,482	0,314	2020	85,225	0,284
2003	40,940	0,314	2021	100,129	0,283
2004	47,389	0,314			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Tabloya göre, İrlanda'nın 1990'lı yıllardaki kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalaması 18 bin 521 dolar, 2000'li yıllardaki ortalaması ise 56 bin 778 dolar olarak hesaplanmıştır.

İrlanda'nın 1987-2021 yılları arasındaki Gini değerleri ele alındığında, en düşük değerin 2021 yılında 0,283 olduğu, en yüksek değerin ise 1993, 1994 ve 1995 yıllarında 0,33 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Kişi başına düşen GSYİH değerleri arttıkça, Gini değerlerinin düşüş göstermesi dolayısıyla ülkede gelir dağılımı adaletsizliğinin azalması pozitif bir gelişme olarak yorumlanabilmektedir.

Şekil 12. İrlanda'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 9'daki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 12'deki Gini eğrisi incelendiğinde, 1987-1993 yılları arasında sürekli bir artış olduğu, 1993-1994-1995 yıllarında verinin sabit kaldığı, sonrasında ise devamlı bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Buna göre, 1995 yılından sonra ülkede gelir dağılımındaki eşitliğin arttığını söylemek mümkündür. Şekle göre İrlanda'nın kişi başına düşen GSYİH eğrisinin, 2009-2012 yılları arasında bir düşüş yaşadığı, diğer yıllarda ise sürekli bir yükselme eğiliminde olduğu göze çarpmaktadır.

3.1.10. İspanya

İspanya'nın 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, tablo 10'a göre en düşük değer 1987 yılında 8 bin 187 dolar iken, en yüksek değer 2008 yılında 35 bin 484 dolar olarak gerçekleşmiştir. Kişi başına düşen GSYİH değerlerinin, 1987-2021 yılları arasındaki ortalaması 22 bin 79 dolar olarak hesaplanmıştır.

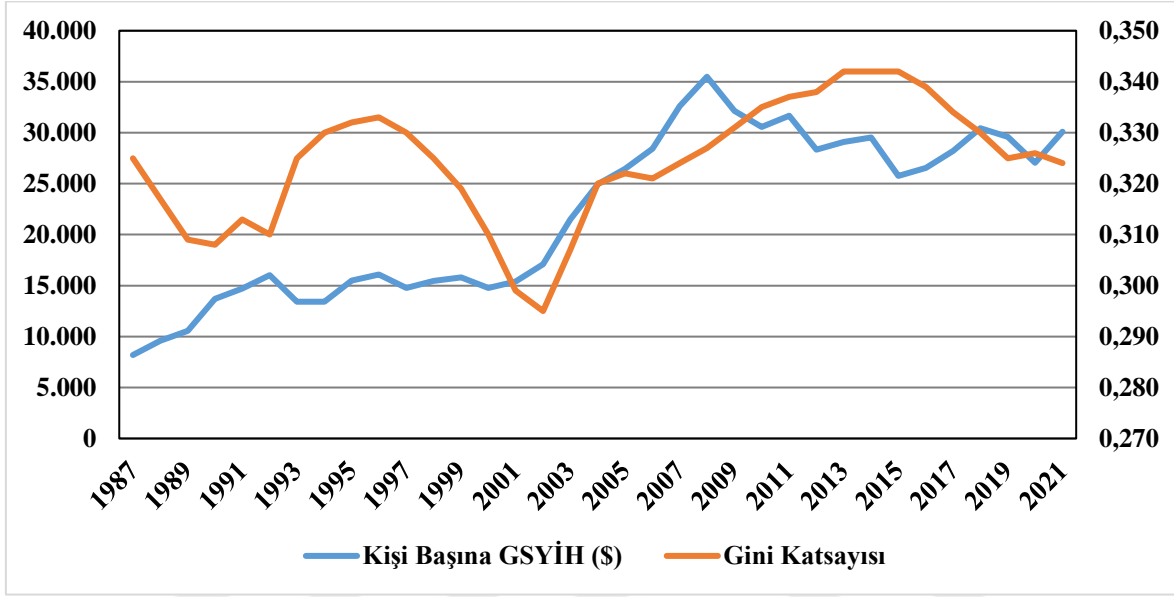
Tablo 10

İspanya'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	8,187	0,325	2005	26,438	0,322
1988	9,598	0,317	2006	28,414	0,321
1989	10,566	0,309	2007	32,588	0,324
1990	13,693	0,308	2008	35,484	0,327
1991	14,697	0,313	2009	32,131	0,331
1992	16,013	0,31	2010	30,566	0,335
1993	13,409	0,325	2011	31,676	0,337
1994	13,419	0,33	2012	28,344	0,338
1995	15,475	0,332	2013	29,084	0,342
1996	16,095	0,333	2014	29,524	0,342
1997	14,782	0,33	2015	25,764	0,342
1998	15,457	0,325	2016	26,535	0,339
1999	15,814	0,319	2017	28,196	0,334
2000	14,761	0,31	2018	30,423	0,33
2001	15,400	0,299	2019	29,576	0,325
2002	17,097	0,295	2020	27,039	0,326
2003	21,501	0,307	2021	30,089	0,324
2004	24,932	0,32			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

İspanya'nın tabloda yer alan Gini değerleri incelendiğinde, en düşük değer 2002 yılında 0,295 iken, en yüksek değer 2013, 2014 ve 2015 yıllarında 0,342 olarak hesaplanmıştır. 2003 yılından 2016 yılına kadar geçen sürede, Gini değerlerinin artış göstermesi ülkede gelir dağılımındaki adaletsizliğin arttığını göstermektedir.

Şekil 13. İspanya'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 10'daki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 13'deki kişi başına düşen GSYİH eğrisi, 2000 yılından 2008 yılına kadar geçen sürede sürekli bir yükselme eğilimindedir ve 2008 yılında zirve noktasına ulaşmıştır. Genel itibariyle inişli çıkışlı bir seyir izlediği görülmektedir.

Gini eğrisine bakıldığında, 1996 yılından 2003 yılına kadar geçen sürede sürekli azalış, 2003 yılından 2015 yılına kadar geçen sürede ise sürekli bir yükseliş yaşandığı gözlemlenmektedir. Genel olarak Gini eğrisinin takip edilen 35 yıl içerisinde devamlı dalgalanma halinde olduğu göze çarpmaktadır.

3.1.11. İsveç

İsveç'in tablo 11'de yer alan Gini değerlerine bakıldığında, en düşük değer 1987 yılında 0,218 iken, en yüksek değer 2021 yılında 0,289 olarak hesaplanmıştır. İncelenen 35 yıllık süreçte Gini değerleri 0,2 seviyelerinde ve birbirine yakın seyretmiştir.

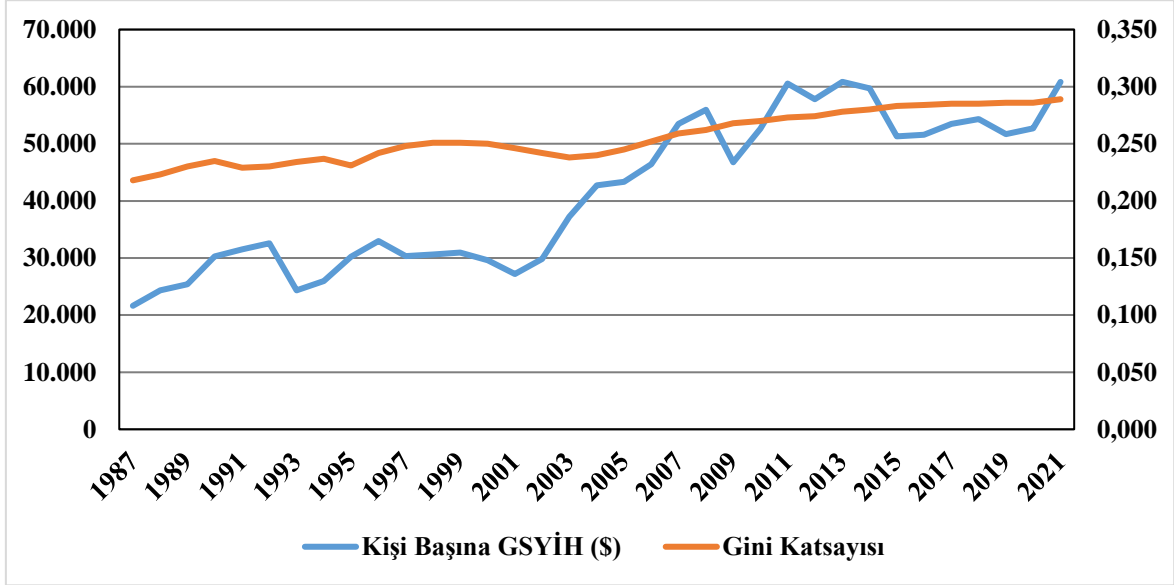
Tablo 11

İsveç'in kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	21.629	0,218	2005	43.349	0,245
1988	24.339	0,223	2006	46.425	0,252
1989	25.412	0,23	2007	53.496	0,259
1990	30.253	0,235	2008	55.929	0,262
1991	31.490	0,229	2009	46.734	0,268
1992	32.584	0,23	2010	52.658	0,27
1993	24.351	0,234	2011	60.540	0,273
1994	25.978	0,237	2012	57.816	0,274
1995	30.246	0,231	2013	60.845	0,278
1996	32.986	0,242	2014	59.704	0,28
1997	30.307	0,248	2015	51.274	0,283
1998	30.585	0,251	2016	51.590	0,284
1999	30.928	0,251	2017	53.459	0,285
2000	29.589	0,25	2018	54.295	0,285
2001	27.207	0,246	2019	51.694	0,286
2002	29.846	0,242	2020	52.706	0,286
2003	37.249	0,238	2021	60,815	0,289
2004	42.736	0,24			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, 1987 yılında 21 bin 629 dolar, 1997 yılında 30 bin 307 dolar, 2007 yılında 53 bin 496 dolar ve 2017 yılında 53 bin 459 dolar olarak hesaplandığı göze çarpmaktadır. Kişi başına düşen GSYİH değerlerinin, 1987-2021 yılları arasındaki ortalaması 41 bin 458 dolar olarak hesaplanmıştır.

Şekil 14. İsveç'in kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 11'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 14'deki Gini eğrisine bakıldığında, genellikle yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. Hesaplanan yıllar arasında çok düşük değer farkları olduğu bu sebeple eğrinin genel olarak durağan ilerlediğini söylemek mümkündür. Gini değerlerinin 0,3 seviyelerine dahi ulaşmaması ülkede gelir dağılımı eşitsizliğinin düşük olduğunu göstermektedir.

Şekilde kişi başına düşen GSYİH eğrisi incelendiğinde, 1987-2003 yılları arasında 20,000-30,000 dolar seviyesinde iken, 2004-2021 yılları arasında 50,000-60,000 dolar seviyesine yükseldiği görülmektedir. Özellikle 2001 yılından 2009 yılına kadar geçen sürede istikrarlı bir yükseliş eğilimi sergilediği göze çarpmaktadır.

3.1.12. İtalya

1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, tablo 12'ye göre en yüksek artış gösteren değerler 1989 yılından 1990 yılına geçerken 4 bin 91 dolar, 2002 yılından 2003 yılına geçerken 5 bin 194 dolar, 2003 yılından 2004 yılına geçerken 3 bin 762 dolar, 2006 yılından 2007 yılına geçerken 4 bin 380 dolar ve 2020 yılından 2021 yılına geçerken 3 bin 765 dolar olarak hesaplanmıştır.

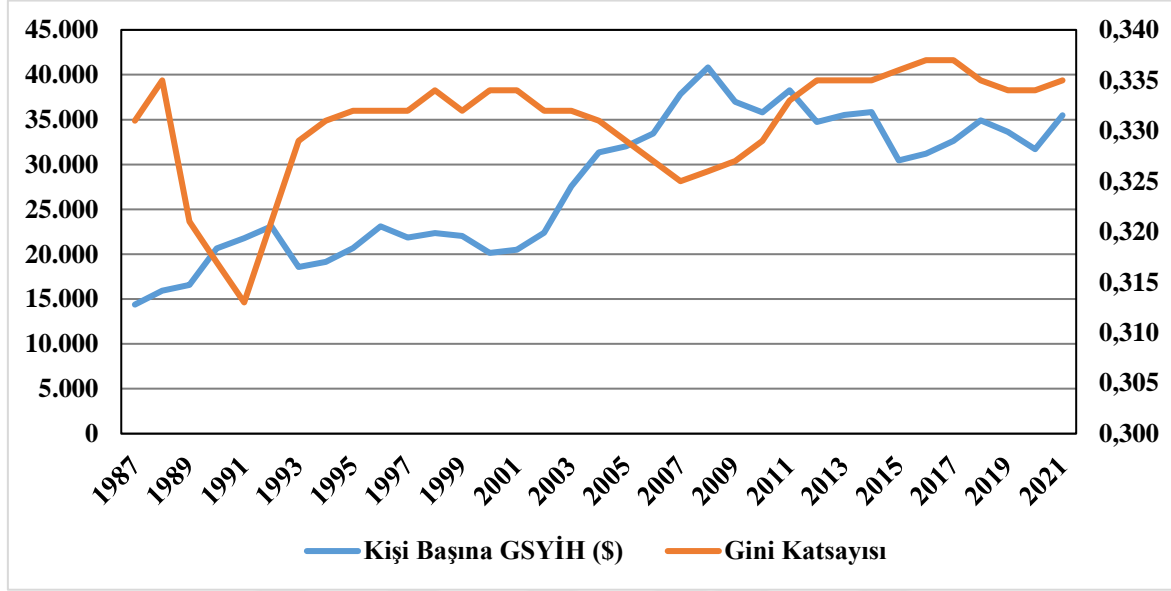
Tablo 12

İtalya'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	14.385	0,331	2005	32.031	0,329
1988	15.934	0,335	2006	33.448	0,327
1989	16.560	0,321	2007	37.828	0,325
1990	20.651	0,317	2008	40.818	0,326
1991	21.795	0,313	2009	36.982	0,327
1992	23.116	0,321	2010	35.815	0,329
1993	18.572	0,329	2011	38.276	0,333
1994	19.149	0,331	2012	34.743	0,335
1995	20.675	0,332	2013	35.534	0,335
1996	23.094	0,332	2014	35.836	0,335
1997	21.858	0,332	2015	30.463	0,336
1998	22.348	0,334	2016	31.190	0,337
1999	22.029	0,332	2017	32.648	0,337
2000	20.153	0,334	2018	34.917	0,335
2001	20.505	0,334	2019	33.627	0,334
2002	22.386	0,332	2020	31.707	0,334
2003	27.580	0,332	2021	35,472	0,335
2004	31.342	0,331			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

İtalya'nın tabloda yer alan Gini değerleri incelendiğinde, 1987 yılında 0,331 iken, 1997 yılında 0,332 olduğu, 2007 yılında 0,325 ve 2017 yılında 0,337 olarak hesaplandığı göze çarpmaktadır. Değerler birbirine çok yakın seyretmektedir.

Şekil 15. İtalya'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 12'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 15'deki kişi başına düşen GSYİH eğrisinin, 1987 yılından 2009 yılına kadar geçen sürede genellikle bir yükselme eğilimi içinde olduğu ancak dalgalı bir seyir izlediği göze çarpmaktadır. 2008 yılında zirve noktasına ulaşmıştır. Kişi başına düşen GSYİH eğrisi, 2008 yılından sonra azalma eğiliminde olsa da 1990'lı yıllardaki seviyelere gerilemediği görülmektedir.

İtalya'nın Gini eğrisine bakıldığında, 1988 yılından 1992 yılına kadar geçen sürede hızla azalma yaşandığı ve en düşük seviyeye indiği söylenebilmektedir. Gini verisinin en düşük hesaplandığı 1991 yılı için ülkede gelir dağılımı adaletsizliğinin az olduğunu söylemek mümkündür. 1992 yılından itibaren yükselme eğiliminde olsa da inişli çıkışlı bir yol izlediği gözlemlenmektedir.

3.1.13. Kanada

Kanada'nın 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, tablo 13'e göre en düşük değer 1987 yılında 16 bin 408 dolar iken, en yüksek değer 2012 yılında 52 bin 744 dolar olarak gerçekleştiği görülmektedir. Buna dayanarak karşılaştırma yapıldığında, kişi başına düşen GSYİH değerinde 1987 yılından 2021 yılına kadar geçen sürede 3 kattan daha fazla bir artış yaşandığını söylemek mümkündür.

Tablo 13

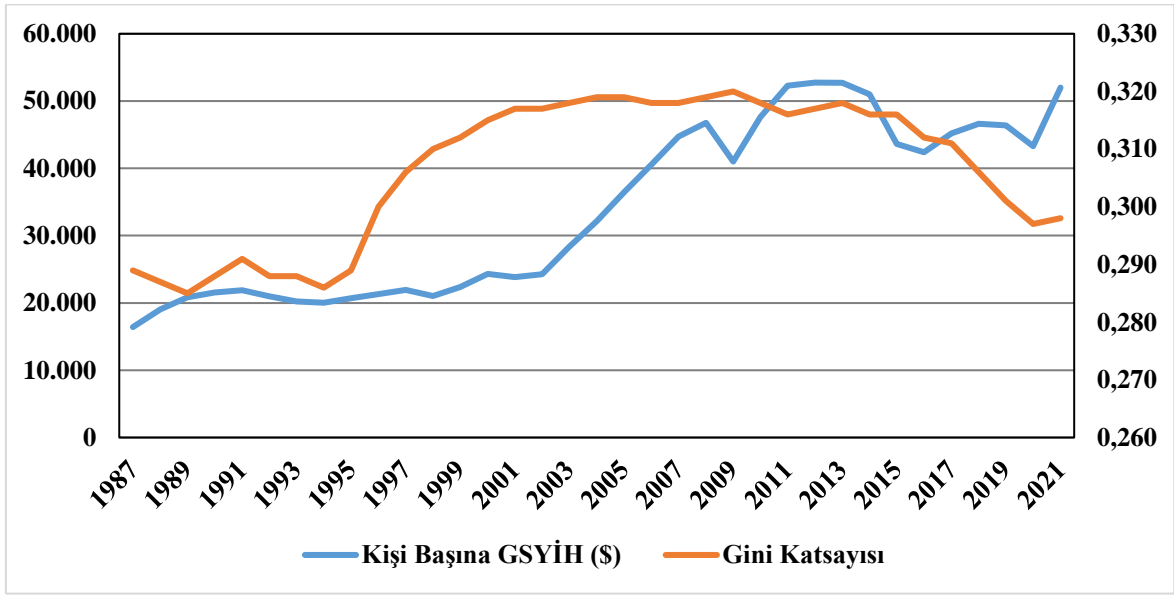
Kanada'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	16.408	0,289	2005	36.439	0,319
1988	19.041	0,287	2006	40.558	0,318
1989	20.842	0,285	2007	44.716	0,318
1990	21.572	0,288	2008	46.773	0,319
1991	21.885	0,291	2009	40.990	0,32
1992	20.984	0,288	2010	47.627	0,318
1993	20.210	0,288	2011	52.285	0,316
1994	20.024	0,286	2012	52.744	0,317
1995	20.706	0,289	2013	52.708	0,318
1996	21.325	0,3	2014	51.020	0,316
1997	21.930	0,306	2015	43.626	0,316
1998	21.046	0,31	2016	42.382	0,312
1999	22.340	0,312	2017	45.191	0,311
2000	24.296	0,315	2018	46.625	0,306
2001	23.859	0,317	2019	46.403	0,301
2002	24.279	0,317	2020	43.306	0,297
2003	28.338	0,318	2021	52,015	0,298
2004	32.176	0,319			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Kişi başına düşen GSYİH değerlerinin, 1987-1999 yılları arasındaki ortalaması 20 bin 639 dolar, 2000-2021 yılları arasındaki ortalaması ise 41 bin 743 dolar olarak hesaplanmıştır. Kanada'nın Gini değerlerine bakıldığında, en düşük değer 1989 yılında 0,285 iken, en yüksek değer 2009 yılında 0,32 olarak hesaplanmıştır. 1995 yılından 2009 yılına kadar sürekli artış gösteren Gini değerleri, ülkede gelir dağılımı eşitsizliğinin arttığını göstermektedir.

Şekil 16. Kanada'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 13'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 16'daki kişi başına düşen GSYİH eğrisi incelendiğinde, 1987 yılından 2013 yılına kadar geçen sürede genellikle bir yükselme eğiliminde olduğu, 2013 yılından sonra 40.000-50.000 dolar seviyelerinde dalgalı seyrettiği görülmektedir.

Gini eğrisine bakıldığında, 1994 yılından 2009 yılına kadar geçen sürede sürekli artış, 2010 yılından 2016 yılına kadar geçen sürede durağan, 2016 yılından 2021 yılına kadar geçen sürede ise istikrarlı bir düşüş yaşandığı gözlemlenmektedir.

3.1.14. Lüksemburg

1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, tablo 14'e göre 1990 yılında 33 bin 66 dolar, 2000 yılında 48 bin 984 dolar, 2010 yılında 112 bin 49 dolar ve 2020 yılında 117 bin 63 dolar olarak hesaplandığı görülmektedir. Lüksemburg'un en düşük kişi başına düşen GSYİH değeri 1987 yılında 22 bin 149 dolar iken, en yüksek değer 2021 yılında 136 bin 701 dolar olarak gözlemlenmektedir. Ayrıca 1987 yılından 2021 yılına geçerken kişi başına düşen GSYİH'nin 6,17 kat arttığı hesaplanmıştır.

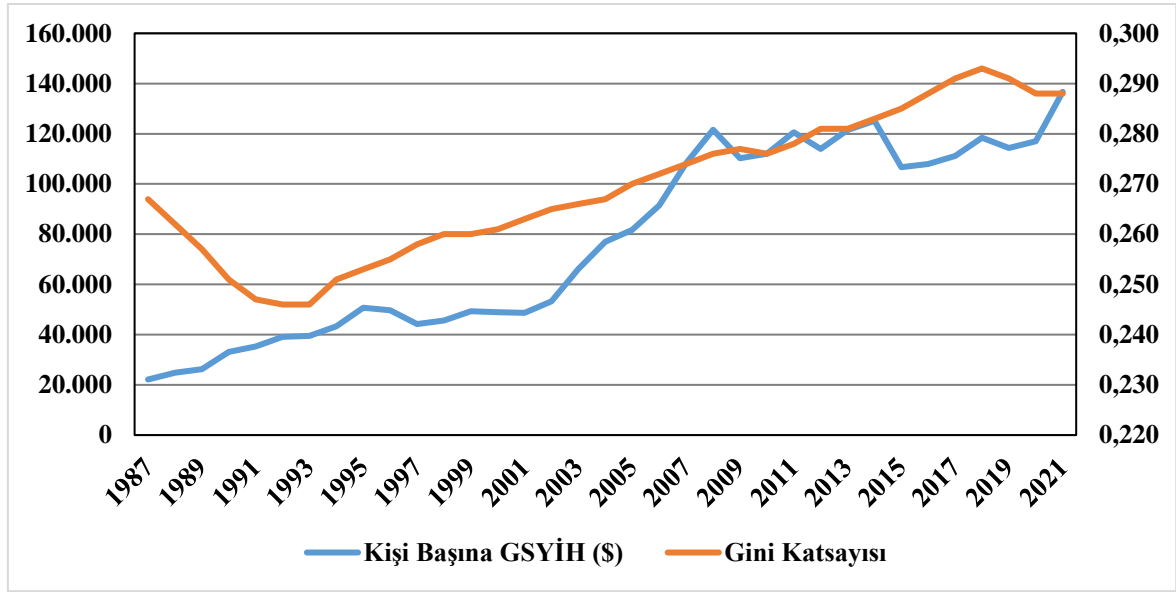
Tablo 14

Lüksemburg'un kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	22.149	0,267	2005	81.728	0,27
1988	24.875	0,262	2006	91.478	0,272
1989	26.226	0,257	2007	108.343	0,274
1990	33.066	0,251	2008	121.616	0,276
1991	35.346	0,247	2009	110.249	0,277
1992	39.061	0,246	2010	112.049	0,276
1993	39.483	0,246	2011	120.526	0,278
1994	43.306	0,251	2012	113.953	0,281
1995	50.705	0,253	2013	121.423	0,281
1996	49.718	0,255	2014	125.200	0,283
1997	44.202	0,258	2015	106.710	0,285
1998	45.636	0,26	2016	107.948	0,288
1999	49.341	0,26	2017	111.211	0,291
2000	48.984	0,261	2018	118.466	0,293
2001	48.719	0,263	2019	114.357	0,291
2002	53.227	0,265	2020	117.063	0,288
2003	66.160	0,266	2021	136.701	0,288
2004	77.030	0,267			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Lüksemburg'un Gini değerlerine bakıldığında, en düşük değer 1992-1993 yıllarında 0,246 iken, en yüksek değer 2018 yılında 0,293 olarak hesaplanmıştır. İncelenen 35 yıllık süreçte Gini değerleri 0,2 seviyelerinde ve birbirine yakın seyretmiştir. Bu seviyeler göz önüne alındığında, ülkede gelir dağılımının adaletli olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 17. Lüksemburg'un kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 14'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Gini eğrisi incelendiğinde, 1987-1993 yılları arasında sürekli bir düşüş halinde olduğu, 1993 yılından 2019 yılına kadar geçen sürede genellikle bir yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir.

Şekil 17'ye göre Lüksemburg'un kişi başına düşen GSYİH eğrisinin, başlangıç noktasına göre büyük oranda yükseliş sağladığını söylemek mümkündür. Kişi başına düşen GSYİH eğrisi, en yüksek değerlerin gerçekleştiği 2007-2021 yılları arasında 100,000-130,000 dolar seviyelerinde seyretmiştir.

3.1.15. Norveç

Tablo 15’de Norveç’in 1987-2021 yılları arasındaki Gini değerlerine bakıldığında, 1990 yılında 0,224 iken, 2000 yılında 0,248 olduğu, 2010 yılında 0,247 ve 2020 yılında ise 0,262 olarak hesaplandığı görülmektedir. İncelenen 35 yıllık süreçte Gini değerleri 0,2 seviyelerinde seyretmiştir.

Tablo 15

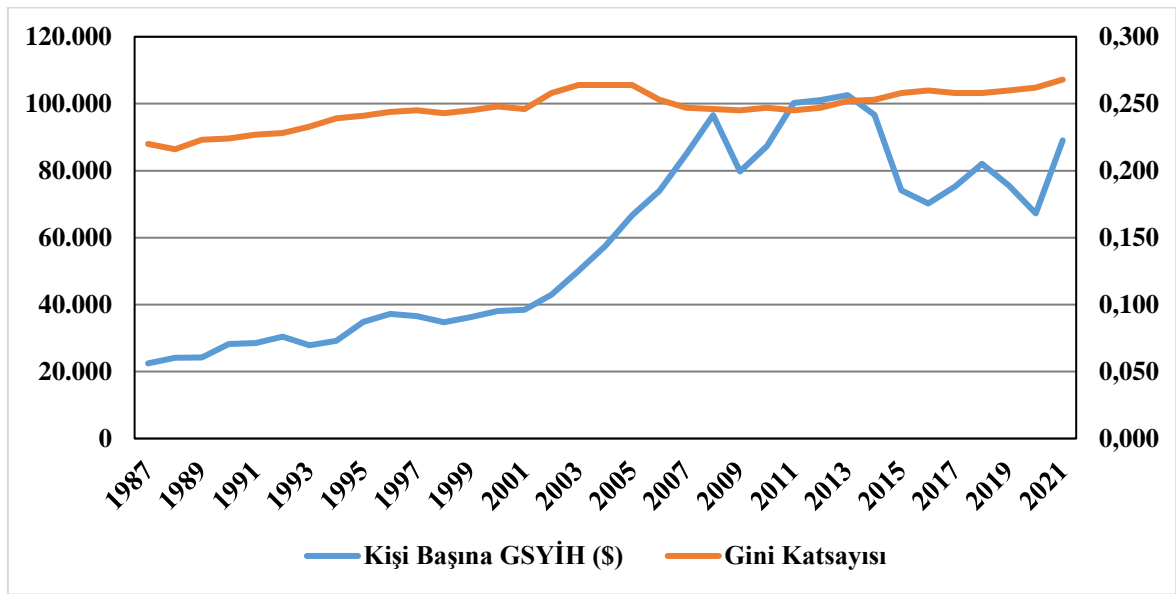
Norveç’in kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	22.445	0,22	2005	66.687	0,264
1988	24.143	0,216	2006	73.970	0,253
1989	24.245	0,223	2007	84.915	0,247
1990	28.187	0,224	2008	96.563	0,246
1991	28.514	0,227	2009	79.746	0,245
1992	30.432	0,228	2010	87.356	0,247
1993	27.880	0,233	2011	100.197	0,245
1994	29.236	0,239	2012	101.129	0,247
1995	34.790	0,241	2013	102.576	0,252
1996	37.225	0,244	2014	96.657	0,253
1997	36.561	0,245	2015	74.115	0,258
1998	34.717	0,243	2016	70.223	0,26
1999	36.278	0,245	2017	75.306	0,258
2000	38.047	0,248	2018	82.082	0,258
2001	38.494	0,246	2019	75.594	0,26
2002	42.997	0,258	2020	67.265	0,262
2003	50.046	0,264	2021	89.041	0,268
2004	57.512	0,264			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

İncelenen 35 yıllık süreçte kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, 22 bin 445 dolar seviyelerinden 102 bin 576 dolar seviyelerine çıkarak yaklaşık 4,6 kat artış gösterdiğini söylemek mümkündür.

Tabloya göre, Norveç'in 1990'lı yıllardaki kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalaması 32 bin 382 dolar, 2000'li yıllardaki ortalaması ise 75 bin 24 dolar olarak hesaplanmıştır.

Şekil 18. Norveç'in kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 15'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 18'deki kişi başına düşen GSYİH eğrisi incelendiğinde, 1998 yılından 2008 yılına kadar geçen sürede sürekli bir yükseliş gösterdiği, 2008 yılından 2021 yılına geçen sürede ise çok iniş çıkışlı hareket ettiği gözlemlenmekte ve 2013 yılında en yüksek değere ulaştığını söylemek mümkündür.

Gini eğrisine bakıldığında, az miktarda yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. Kişi başına düşen GSYİH değerleri hızla artış gösterse de Gini değerlerinin genellikle durağan ilerlediği söylenebilmektedir.

3.1.16. Portekiz

Portekiz'in 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, tablo 16'ya göre 35 yıllık ortalamaları 16 bin 218 olarak hesaplanmıştır. Kişi başına düşen GSYİH değerlerindeki en yüksek artış, 2002 yılından 2003 yılına geçerken 2 bin 866 dolar olarak, en yüksek düşüş ise 2014 yılından 2015 yılına geçerken 2 bin 857 dolar olarak hesaplanmıştır. Tabloya göre, en yüksek kişi başına düşen GSYİH değerinin 2008 yılında 24 bin 946 dolar olduğu söylenebilmektedir.

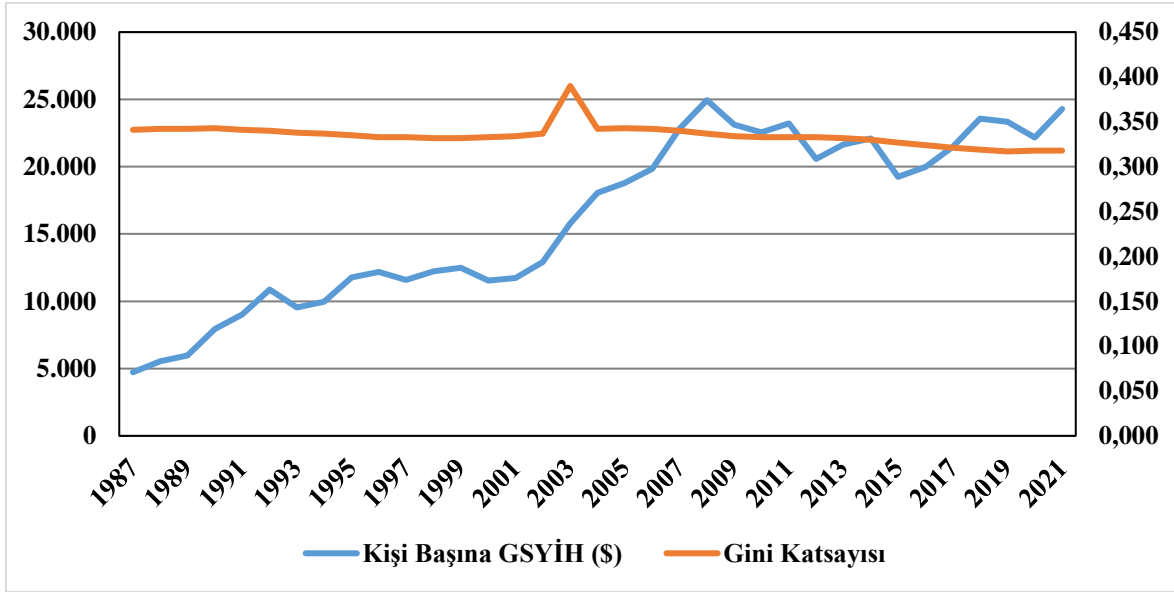
Tablo 16

Portekiz'in kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	4.724	0,341	2005	18.790	0,343
1988	5.532	0,342	2006	19.840	0,342
1989	5.977	0,342	2007	22.813	0,34
1990	7.957	0,343	2008	24.946	0,337
1991	9.026	0,341	2009	23.126	0,334
1992	10.863	0,34	2010	22.539	0,333
1993	9.547	0,338	2011	23.213	0,333
1994	9.977	0,337	2012	20.576	0,333
1995	11.787	0,335	2013	21.653	0,332
1996	12.187	0,333	2014	22.109	0,33
1997	11.594	0,333	2015	19.252	0,327
1998	12.216	0,332	2016	19.986	0,324
1999	12.487	0,332	2017	21.482	0,321
2000	11.531	0,333	2018	23.573	0,319
2001	11.734	0,334	2019	23.333	0,317
2002	12.927	0,337	2020	22.176	0,318
2003	15.793	0,39	2021	24,296	0,318
2004	18.055	0,342			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Portekiz'in Gini değerlerine bakıldığında, 1987 yılında 0,341 iken, 1997 yılında 0,333 olduğu, 2007 yılında 0,340 ve 2017 yılında ise 0,321 olarak hesaplandığı görülmektedir. İncelenen yıllar içerisinde değerler genellikle birbirine yakın seyretmiştir. En büyük fark, 2002 yılından 2003 yılına geçerken 0,053 olarak hesaplanmıştır.

Şekil 19. Portekiz'in kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 16'daki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 19'daki Gini eğrisine bakıldığında, 1991 yılından 2000 yılına geçerken ve 2006 yılından 2019 yılına geçerken sürekli ve az farklarla düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Zirve noktasına 2003 yılında çıktığı, genel olarak ise stabil şekilde ilerlemiş olduğu söylenebilmektedir.

Şekilde kişi başına düşen GSYİH eğrisi incelendiğinde, 1987 yılından 2009 yılına geçerken genellikle yükselme eğiliminde olduğunu, 2009 yılından 2021 yılına geçerken ise dalgalı şekilde hareket ettiğini söylemek mümkündür.

3.1.17. Türkiye

Tablo 17'ye göre Türkiye'nin 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, en düşük değer 1987 yılında 2 bin 260 dolar iken, en yüksek değer 2013 yılında 12 bin 488 dolar olarak gerçekleştiği görülmektedir. Buna dayanarak karşılaştırma yapıldığında, kişi başına düşen GSYİH değerinde 1987 yılından 2013 yılına kadar geçen sürede 5,5 kattan daha fazla bir artış yaşandığını söylemek mümkündür. Kişi başına düşen GSYİH değerlerinin, 1990'lı yıllardaki ortalaması 3 bin 914 dolar, 2000'li yıllardaki ortalaması ise 8 bin 803 dolar olarak hesaplanmıştır.

Tablo 17

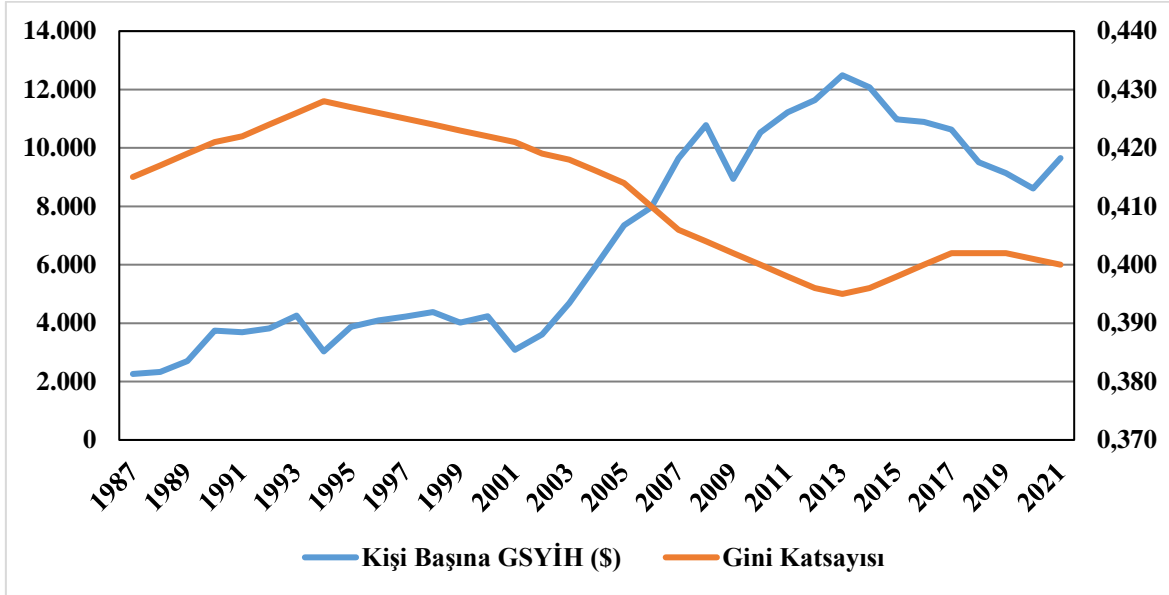
Türkiye'nin kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	2.260	0,415	2005	7.350	0,414
1988	2.333	0,417	2006	7.961	0,41
1989	2.707	0,419	2007	9.640	0,406
1990	3.738	0,421	2008	10.778	0,404
1991	3.691	0,422	2009	8.941	0,402
1992	3.818	0,424	2010	10.533	0,4
1993	4.261	0,426	2011	11.221	0,398
1994	3.026	0,428	2012	11.637	0,396
1995	3.880	0,427	2013	12.488	0,395
1996	4.099	0,426	2014	12.079	0,396
1997	4.221	0,425	2015	10.973	0,398
1998	4.384	0,424	2016	10.891	0,4
1999	4.020	0,423	2017	10.628	0,402
2000	4.237	0,422	2018	9.507	0,402
2001	3.082	0,421	2019	9.132	0,402
2002	3.617	0,419	2020	8.612	0,401
2003	4.684	0,418	2021	9.654	0,4
2004	6.015	0,416			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Türkiye'nin Gini değerlerine bakıldığında, 1994 yılında 0,428 iken, 2013 yılında 0,395 olarak hesaplanarak gerileme gösterdiğini ve gelir eşitsizliğinde bir düzelmeye yaşandığını söylemek mümkündür. 2017 yılında ise 0,402'ye yükselmiştir.

Şekil 20. Türkiye'nin kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 17'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 20'de kişi başına düşen GSYİH eğrisinin, 1987 yılından 2001 yılına kadar geçen sürede dalgalı bir seyir izlediği, 2001 yılından 2009 yılına kadar geçen sürede hızlı bir yükseliş eğiliminde olduğu, 2013 yılında zirve noktasına ulaştığı ve 2013-2021 yılları arasında ise devamlı olarak düşüş halinde olduğu göze çarpmaktadır.

Türkiye'nin Gini eğrisine bakıldığında, 1987 yılından 1995 yılına kadar geçen sürede devamlı yükseliş halinde olduğu, 1995 yılından 2014 yılına kadar geçen sürede ise istikrarlı bir azalma yaşandığı görülmektedir. Gini katsayısının düşüş yaşadığı yıllarda, gelir dağılımı eşitsizliğinde azalma yaşandığını söylemek mümkündür.

3.1.18. Yunanistan

1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, tablo 18'e göre 1991 yılında 10 bin 196 dolar, 2001 yılında 12 bin 473 dolar, 2011 yılında 25 bin 437 dolar ve 2021 yılında 20 bin 263 dolar olarak hesaplandığı görülmektedir. En yüksek kişi başına düşen GSYİH değeri, 2008 yılında 31 bin 902 dolar olarak hesaplanmıştır.

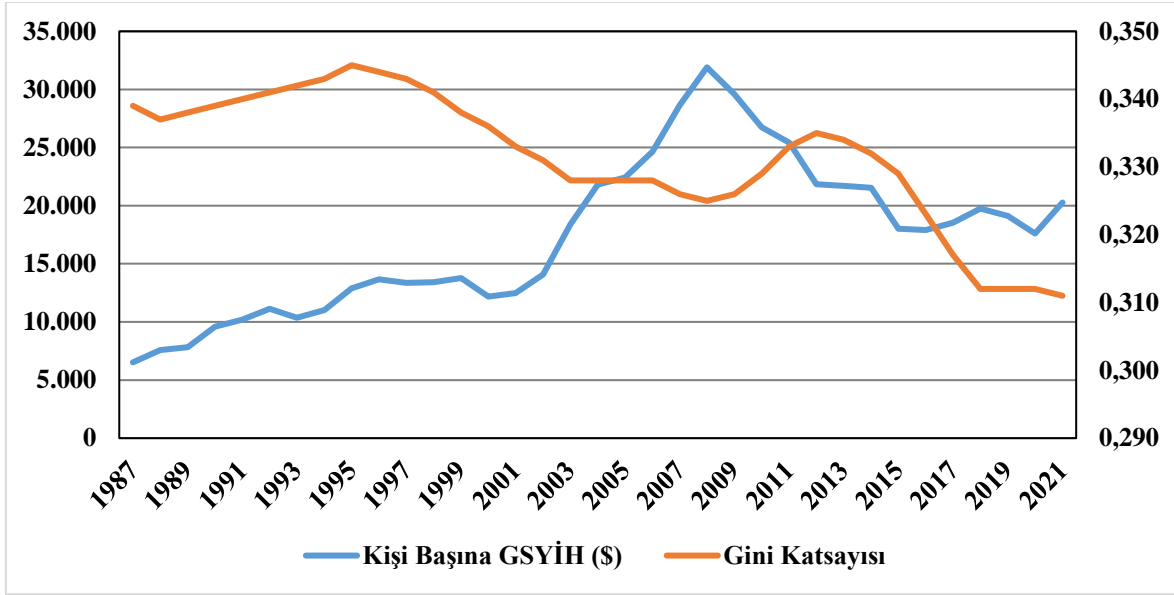
Tablo 18

Yunanistan'ın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	6.522	0,339	2005	22.417	0,328
1988	7.568	0,337	2006	24.648	0,328
1989	7.812	0,338	2007	28.656	0,326
1990	9.597	0,339	2008	31.902	0,325
1991	10.196	0,34	2009	29.577	0,326
1992	11.139	0,341	2010	26.743	0,329
1993	10.363	0,342	2011	25.437	0,333
1994	11.029	0,343	2012	21.845	0,335
1995	12.887	0,345	2013	21.712	0,334
1996	13.660	0,344	2014	21.554	0,332
1997	13.370	0,343	2015	18.023	0,329
1998	13.412	0,341	2016	17.906	0,323
1999	13.784	0,338	2017	18.552	0,317
2000	12.164	0,336	2018	19.750	0,312
2001	12.473	0,333	2019	19.130	0,312
2002	14.065	0,331	2020	17.603	0,312
2003	18.378	0,328	2021	20,263	0,311
2004	21.829	0,328			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Yunanistan'ın 1987-2021 yılları arasındaki Gini değerleri ele alındığında, en düşük değer 2021 yılında 0,311 olduğu, en yüksek değer ise 1995 yılında 0,345 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Değerler arasındaki maksimum fark 0,034 olarak hesaplanmıştır. Gini değerlerinin genel olarak 0,3 seviyelerinde seyrettiğini söylemek mümkündür.

Şekil 21. Yunanistan'ın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 18'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 21'de kişi başına düşen GSYİH eğrisinin, 1987 yılından 2008 yılına kadar geçen sürede genellikle bir yükselme eğilimi içinde olduğu, 2008 yılında zirve noktasına ulaştığı, 2008 yılından sonra ise genel olarak düşme halinde olduğu gözlemlenmektedir.

Yunanistan'ın Gini eğrisine bakıldığında, 1988 yılından 1995 yılına kadar geçen sürede sürekli artış yaşandığı, 1995-2009 yılları arasında ve 2012-2021 yılları arasında sürekli azalma gerçekleştiği ve en düşük olduğu noktanın ise 2021 yılında gerçekleştiği görülmektedir.

3.1.19. Finlandiya

Finlandiya'nın 1987-2021 yılları arasındaki Gini değerlerine bakıldığında, tablo 19'a göre 1987 yılında 0,207 iken, 1997 yılında 0,236 olduğu, 2007 yılında 0,257 ve 2017 yılında 0,259 olarak hesaplandığı görülmektedir. 2021 yılında 0,263 olarak hesaplanarak en yüksek değere ulaştığı gözlemlenmektedir. En yüksek değer dahi sıfıra yakın olduğu için ülkede gelir dağılımı eşitsizliğinin az olduğunu söylemek mümkündür.

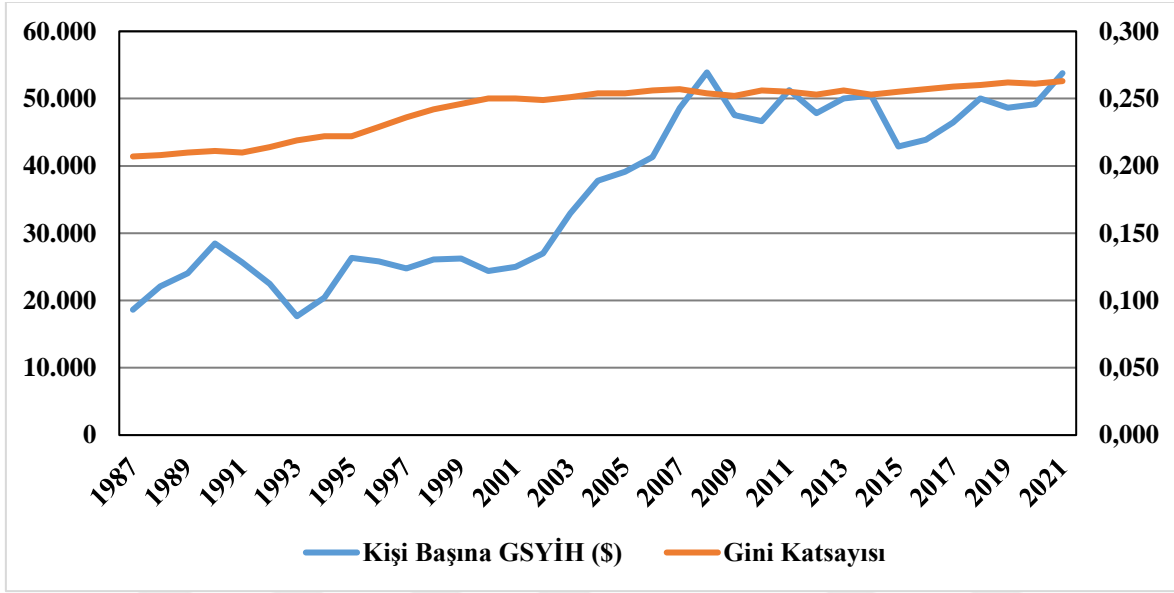
Tablo 19

Finlandiya'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	18.632	0,207	2005	39.147	0,254
1988	22.122	0,208	2006	41.308	0,256
1989	24.040	0,21	2007	48.590	0,257
1990	28.489	0,211	2008	53.897	0,254
1991	25.646	0,21	2009	47.541	0,252
1992	22.496	0,214	2010	46.647	0,256
1993	17.661	0,219	2011	51.263	0,255
1994	20.429	0,222	2012	47.850	0,253
1995	26.347	0,222	2013	50.006	0,256
1996	25.833	0,229	2014	50.434	0,253
1997	24.759	0,236	2015	42.867	0,255
1998	26.074	0,242	2016	43.865	0,257
1999	26.241	0,246	2017	46.437	0,259
2000	24.379	0,25	2018	50.032	0,26
2001	25.001	0,25	2019	48.667	0,262
2002	27.008	0,249	2020	49.157	0,261
2003	32.961	0,251	2021	53,774	0,263
2004	37.816	0,254			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Tabloda yer alan kişi başına düşen GSYİH değerleri incelendiğinde, 1987 yılında 18 bin dolar seviyelerinde iken, 2021 yılında 53 bin dolar seviyelerine yükseldiği göze çarpmaktadır. Üzerinde çalışılan 35 yıllık süreçte yaklaşık 3 kat artış gösterdiğini söylemek mümkündür. Tabloya göre kişi başına düşen GSYİH değerlerinin, 1987-2021 yılları arasındaki ortalaması 36 bin 212 dolar olarak hesaplanmıştır.

Şekil 22. Finlandiya'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 19'daki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 19'daki verilere göre hazırlanan şekil 22'deki kişi başına düşen GSYİH eğrisi incelendiğinde, 1987 yılından 1991 yılına kadar geçen sürede yükselme, 1991 yılından 1994 yılına kadar geçen sürede azalma ve 2000 yılından 2009 yılına kadar geçen sürede hızlı bir yükseliş yaşandığı göze çarpmaktadır. Kişi başına düşen GSYİH eğrisi genel olarak dalgalı şekilde seyretmektedir.

Gini eğrisine bakıldığında, 1987-2001 yılları arasında genellikle yükselme eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. 2001 yılından sonra çok düşük değer değişiklikleri yaşandığı için durağan ilerlediği söylenebilmektedir.

3.1.20. Macaristan

Tablo 20 incelendiğinde, kişi başına düşen GSYİH değerlerindeki en yüksek artış 2020 yılından 2021 yılına geçerken 2 bin 688 dolar, en yüksek düşüş ise 2008 yılından 2009 yılına geçerken 2 bin 707 dolar olarak hesaplanmıştır. 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerine bakıldığında, 2000, 2009, 2012, 2015 ve 2020 yılları hariç diğer 30 yılda bir önceki yıla göre veriler artış göstermektedir.

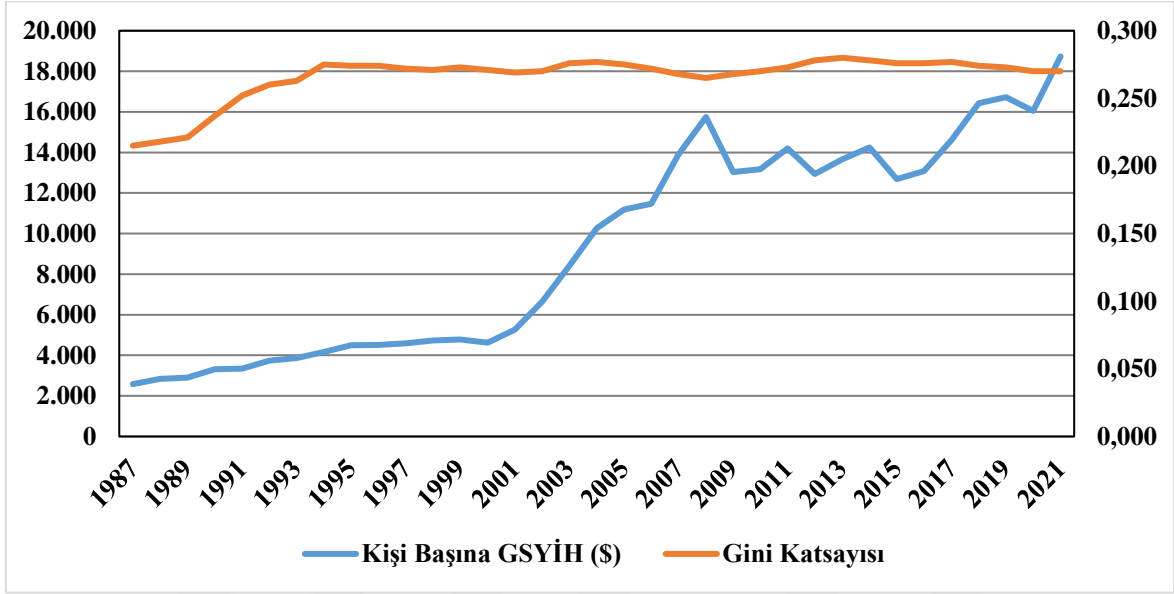
Tablo 20

Macaristan'ın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	2.582	0,215	2005	11.188	0,275
1988	2.838	0,218	2006	11.469	0,272
1989	2.909	0,221	2007	13.904	0,268
1990	3.312	0,237	2008	15.742	0,265
1991	3.350	0,252	2009	13.035	0,268
1992	3.733	0,26	2010	13.173	0,27
1993	3.871	0,263	2011	14.195	0,273
1994	4.170	0,275	2012	12.935	0,278
1995	4.491	0,274	2013	13.665	0,28
1996	4.520	0,274	2014	14.251	0,278
1997	4.591	0,272	2015	12.690	0,276
1998	4.738	0,271	2016	13.086	0,276
1999	4.786	0,273	2017	14.608	0,277
2000	4.619	0,271	2018	16.423	0,274
2001	5.269	0,269	2019	16.731	0,273
2002	6.644	0,27	2020	16.044	0,27
2003	8.410	0,276	2021	18.732	0,27
2004	10.275	0,277			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Macaristan'ın tablo 20'de yer alan Gini değerlerine bakıldığında, en düşük değer 1987 yılında 0,215 iken, en yüksek değer 2013 yılında 0,28 olarak hesaplanmıştır. Kişi başına düşen GSYİH değerleri artmasına rağmen Gini değerlerinin durağan ilerlemesi pozitif bir durum olarak yorumlanabilmektedir.

Şekil 23. Macaristan'ın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 20'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 23'deki Gini eğrisine bakıldığında, 1987 yılından 1995 yılına kadar geçen sürede sürekli yükseliş gösterdiğini, 1995 yılından sonra ise ufak farklar ile iniş çıkış yaşadığı için şekilde durağan gözüktüğünü söylemek mümkündür.

Kişi başına düşen GSYİH eğrisi incelendiğinde, genel itibariyle yükselme eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. 2000-2008 yılları arasında istikrarlı bir yükselişin hakim olduğu, 2008 yılından sonra dalgalı şekilde hareket ettiği, 2021 yılında ise hesaplanan en yüksek veri ile zirve noktaya ulaştığı görülmektedir.

3.1.21. Kolombiya

Kolombiya'nın tablo 21'de yer alan Gini değerlerine bakıldığında, 1987 yılından 2007 yılına kadar geçen sürede sürekli artış yaşandığı görülmektedir. Sadece 2003 yılında bir önceki yıla göre azalma yaşandığı gözlemlenmektedir. 1987-2021 yılları arasında incelenen Gini değerleri 0,5 seviyelerinde seyretmektedir. Bu seviyelerde seyreden Gini değerleri, o ülkede gelir dağılımının bozuk olduğunun göstergesi olarak yorumlanabilmektedir.

Tablo 21

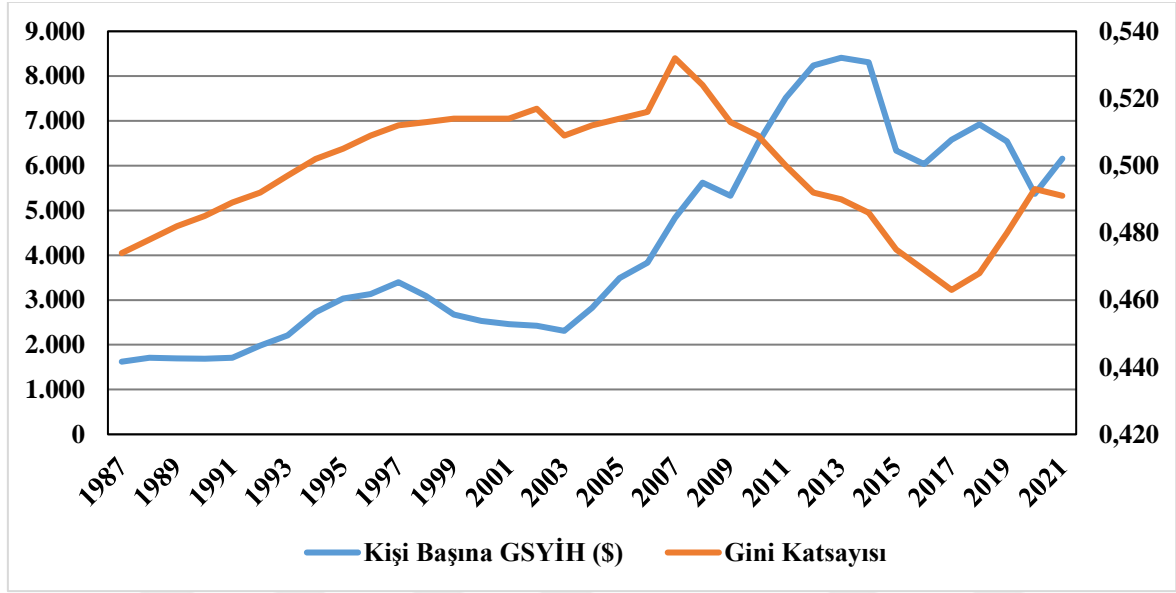
Kolombiya'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	1.623	0,474	2005	3.493	0,514
1988	1.714	0,478	2006	3.836	0,516
1989	1.693	0,482	2007	4.834	0,532
1990	1.690	0,485	2008	5.622	0,524
1991	1.711	0,489	2009	5.330	0,513
1992	1.985	0,492	2010	6.498	0,509
1993	2.208	0,497	2011	7.518	0,5
1994	2.725	0,502	2012	8.237	0,492
1995	3.034	0,505	2013	8.409	0,49
1996	3.135	0,509	2014	8.312	0,486
1997	3.397	0,512	2015	6.337	0,475
1998	3.089	0,513	2016	6.037	0,469
1999	2.672	0,514	2017	6.577	0,463
2000	2.534	0,514	2018	6.923	0,468
2001	2.460	0,514	2019	6.540	0,48
2002	2.423	0,517	2020	5.368	0,493
2003	2.312	0,509	2021	6.158	0,491
2004	2.826	0,512			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Tablo 21'e göre Kolombiya'nın 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerleri incelendiğinde, en düşük değer 1987 yılında 1623 dolar iken, en yüksek değer 2013 yılında 8 bin 409 dolar olarak hesaplandığı görülmektedir. Kolombiya'nın 1990'lı yıllardaki kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalaması 2 bin 565 dolar, 2000'li yıllardaki ortalaması ise 5 bin 390 dolar olarak hesaplanmıştır.

Şekil 24. Kolombiya'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 21'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 24'de kişi başına düşen GSYİH eğrisinin, 1990 yılından 1998 yılına, 2003 yılından 2009 yılına, 2009 yılından 2014 yılına kadar geçen sürede sürekli bir yükselme eğilimi içinde olduğu göze çarpmaktadır. 2014 yılından sonra ise dalgalı bir seyir izlemektedir.

Kolombiya'nın Gini eğrisine bakıldığında, 1987 yılından 2003 yılına kadar geçen sürede devamlı yükseliş yaşandığını, 2008-2018 yılları arasında ise hızlı bir azalma eğiliminde olduğunu ve bu aralıkta gelir dağılımı eşitsizliğinde düzelmeye yaşandığını söylemek mümkündür. Gini eğrisinin 2018 yılından sonra tekrardan yükselme eğilimine geçtiği görülmektedir.

3.1.22. Kosta Rika

Kosta Rika'nın tablo 22'de yer alan 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerleri incelendiğinde, 1988, 1996, 2009 ve 2020 yıllarında bir önceki yıla göre küçülme gözlemlenmektedir. Diğer tüm yıllarda sürekli bir artış yaşandığı görülmektedir. En yüksek değer 2019 yılında 12 bin 691 dolar olarak ele alınmıştır. Kosta Rika'nın, 1987-2021 yılları arasında kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalaması 6 bin 314 olarak hesaplanmıştır.

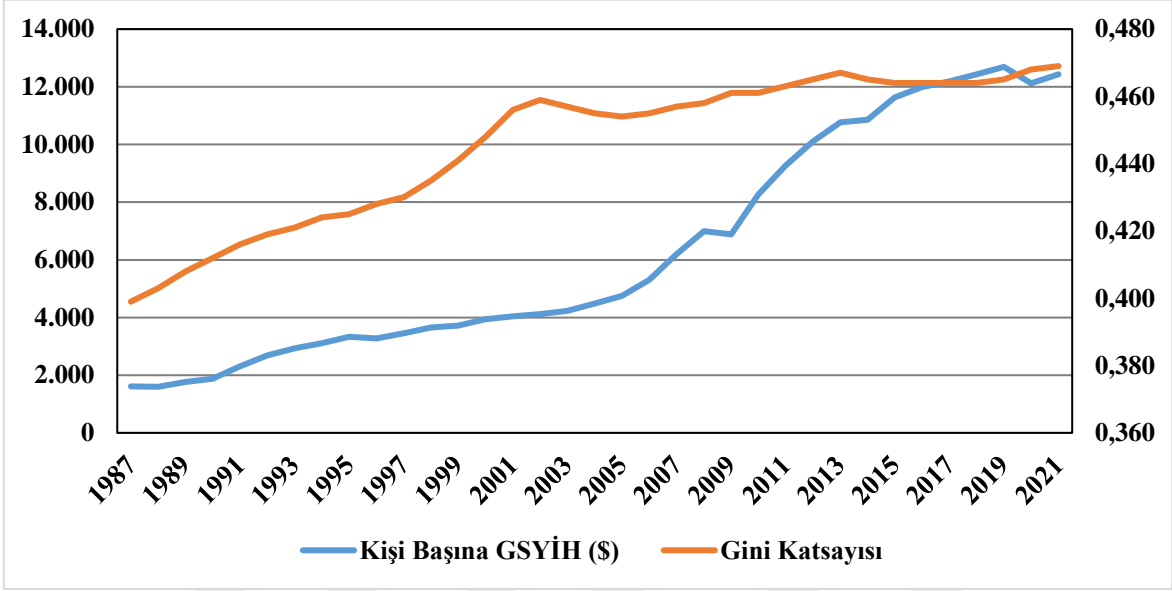
Tablo 22

Kosta Rika'nın kişi başına GSYİH ve gini katsayısı değerleri

Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini	Yıllar	Kişi Başına GSYİH (\$)	Gini
1987	1.612	0,399	2005	4.756	0,454
1988	1.598	0,403	2006	5.309	0,455
1989	1.763	0,408	2007	6.194	0,457
1990	1.880	0,412	2008	6.993	0,458
1991	2.305	0,416	2009	6.879	0,461
1992	2.684	0,419	2010	8.268	0,461
1993	2.926	0,421	2011	9.270	0,463
1994	3.110	0,424	2012	10.107	0,465
1995	3.336	0,425	2013	10.764	0,467
1996	3.277	0,428	2014	10.853	0,465
1997	3.450	0,43	2015	11.635	0,464
1998	3.653	0,435	2016	11.986	0,464
1999	3.715	0,441	2017	12.185	0,464
2000	3.941	0,448	2018	12.428	0,464
2001	4.041	0,456	2019	12.691	0,465
2002	4.122	0,459	2020	12.117	0,468
2003	4.227	0,457	2021	12,435	0,469
2004	4.483	0,455			

Kaynak: SWIID (2023) ve IMF (2022).

Tablodaki Gini değerleri ele alındığında, 1987-2021 yılları arasında 2004, 2005, 2014 ve 2015 yıllarında bir önceki yıla göre azalma söz konusudur. Geriye kalan 31 yıllık süreçte yükselme olduğu söylenebilmektedir. Gini değerleri, 1'e yaklaştığı için gelir dağılımı adaletsizliğinin fazla olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 25. Kosta Rika'nın kişi başına GSYİH değerleri ve gini katsayıları

Kaynak: Tablo 22'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 25'deki Gini eğrisine bakıldığında, 1987 yılından 2003 yılına kadar geçen sürede yükselme eğiliminde olduğu, 2003 yılından 2021 yılına kadar geçen sürede ise çok yakın farklarla durağan seyrettiği, 2021 yılında ise en yüksek seviyede yer aldığı görülmektedir.

Kişi başına düşen GSYİH eğrisi incelendiğinde, genel itibariyle yükselme eğiliminde olduğu söylenebilmektedir. En düşük değer aldığı nokta 1988 yılı, en yüksek değer aldığı nokta 2019 yılı olarak gözlemlenmektedir. Kişi başına düşen GSYİH değerleri arttıkça, Gini değerlerinin de artış göstermesi dolayısıyla ülkede gelir dağılımı adaletsizliğinin artması negatif bir durum olarak yorumlanabilmektedir.

3.2. Seçilmiş OECD Ülkelerinde Ekonomik Büyümenin Karşılaştırılması

Seçilmiş OECD ülkelerinde 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalamaları incelendiğinde, tablo 23'e göre ilk 3 sırada Lüksemburg, Norveç ve Danimarka, son 3 sırada ise Türkiye, Kosta Rika ve Kolombiya yer almaktadır. Tabloya bakıldığında, en yüksek ortalama 77 bin 607 dolar ile Lüksemburg 1. sırada, en düşük ortalama 4 bin 265 dolar ile Kolombiya 22. sırada yer almaktadır. Lüksemburg ile Kolombiya'nın kişi başına düşen GSYİH ortalamalarının farkı 73 bin 342 dolar olarak hesaplanmıştır.

İlk 10 sırada yer alan ülkelerin kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalamaları 30.000-70.000 dolar seviyelerinde, son 10 sırada yer alan ülkelerin kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalamaları ise 4.000-30.000 dolar seviyelerinde seyretmektedir.

Tablo 23

Seçilmiş OECD ülkelerinde kişi başına GSYİH verilerinin sıralaması

Sıra	Ülkeler	Kişi Başına GSYİH Ortalaması (\$)	Sıra	Ülkeler	Kişi Başına GSYİH Ortalaması (\$)
1	Lüksemburg	77.607	12	Belçika	33.971
2	Norveç	58.433	13	Kanada	33.905
3	Danimarka	44.627	14	Fransa	32.920
4	ABD	41.959	15	İtalya	27.813
5	İrlanda	41.853	16	İspanya	22.079
6	İsveç	41.458	17	Yunanistan	17.313
7	Hollanda	38.180	18	Portekiz	16.218
8	Avusturya	36.373	19	Macaristan	9.342
9	Finlandiya	36.212	20	Türkiye	6.860
10	Almanya	34.419	21	Kosta Rika	6.314
11	Birleşik Krallık	34.081	22	Kolombiya	4.265

Kaynak: IMF (2022).

Birleşik Krallık'ın 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalamasının Belçika'dan 110 dolar yüksek, ABD'nin ortalamasının İrlanda'dan 106 dolar yüksek ve Belçika'nın ortalamasının ise Kanada'dan 66 dolar yüksek olduğu hesaplanarak, veriler arasında çok az farklar olduğu gözlemlenmektedir.

3.3. Seçilmiş OECD Ülkelerinde Gelir Dağılımının Karşılaştırılması

Gini katsayısı, sıfır ile 1 arasında değer alan bir veridir ve sıfıra yaklaştıkça gelir dağılımı adaletinin, 1'e yaklaştıkça gelir dağılımı adaletsizliğinin arttığını söylemek mümkündür (Altunöz ve Çondur, 2018: 180).

Tablo 24

Seçilmiş OECD ülkelerinde gini katsayısı değerlerinin sıralaması

Sıra	Ülkeler	Gini Katsayısı Ortalamaları	Sıra	Ülkeler	Gini Katsayısı Ortalamaları
1	Danimarka	0,24	12	Kanada	0,306
2	Finlandiya	0,242	13	İrlanda	0,312
3	Norveç	0,246	14	İspanya	0,324
4	İsveç	0,255	15	Birleşik Krallık	0,325
5	Belçika	0,258	16	İtalya	0,33
6	Hollanda	0,26	17	Yunanistan	0,331
7	Macaristan	0,266	18	Portekiz	0,335
8	Lüksemburg	0,269	19	ABD	0,372
9	Almanya	0,275	20	Türkiye	0,411
10	Avusturya	0,287	21	Kosta Rika	0,445
11	Fransa	0,294	22	Kolombiya	0,498

Kaynak: SWIID (2023).

Seçilmiş OECD ülkelerinde 1987-2021 yılları arasındaki Gini katsayısı değerlerinin ortalamalarına bakıldığında, tablo 24'e göre ilk 3 sırada Danimarka, Finlandiya ve Norveç, son 3 sırada ise Türkiye, Kosta Rika ve Kolombiya yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, en yüksek ortalama 0,498 ile Kolombiya 22. sırada, en düşük ortalama 0,24 ile Danimarka 1. sırada yer almaktadır. Danimarka ile Kolombiya'nın Gini ortalamalarının farkı 0,258 olarak hesaplanmıştır.

Kuzey Avrupa ülkeleri olarak adlandırılan Danimarka, Finlandiya, Norveç ve İsveç'in Gini katsayısı ortalamalarının 0,24 - 0,255 seviyelerinde seyretmesi, gelir dağılımının adaletli olduğunu göstermektedir.

Tablo 23'e göre Lüksemburg'un 1987-2021 yılları arasındaki kişi başına düşen GSYİH değerlerinin ortalamasına bakıldığında ilk sırada yer aldığı, tablo 24'deki Gini katsayısı değerlerinin ortalamasına bakıldığında 0,269 ile 9. sırada yer aldığı görülmektedir. Buna göre, kişi başına düşen GSYİH değeri yüksek olmasına rağmen, Gini değerinin sıfıra yakın olması ülkede gelir dağılımı adaletinin arttığını göstermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİNDE KUZNETS'İN TERS-U HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİ: PANEL VERİ ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi test etmek için hangi verilerin ele alınacağına, bu verilerin dönem aralıklarına ve hangi yöntemlerin kullanılacağına yer verildikten sonra, yapılan ekonometrik uygulama sonucu ortaya çıkan bulgular yorumlanacaktır.

4.1. Veri ve Model

Kuznets'in ters-U hipotezinin seçilmiş OECD ülkelerinde geçerli olup olmadığını test etmek amacıyla kurulan modelde, bağımlı değişken olarak gelir dağılımı eşitsizliğini temsil etmesi açısından gini katsayısı, bağımsız değişkenler olarak ise; işsizlik, enflasyon ve ekonomik büyümeyi temsil etmesi açısından kişi başına GSYİH kullanılmıştır. Analize dahil edilen tüm değişkenlerin tanımlandığı panel modeli denlem 4.1'deki gibi oluşturulmuştur.

$$\text{GINI} = \alpha_i + \beta_1 \text{GDP} + \beta_2 \text{GDP}^2 + \beta_3 \text{ENF} + \beta_4 \text{ISZ} + \varepsilon_{it} \quad (4.1)$$

Modelde $t=1987, \dots, 2021$ zaman dilimini, $i=1,2,3, \dots, 22$ ülke sayısını, ε_{it} hata terimini, α_i ülkeye özgü sabit etkileri, GDP kişi başına GSYİH'yi yani ekonomik büyümeyi, GDP^2 kişi başına GSYİH'nin karesini, ENF enflasyon değişkenini, ISZ ise işsizlik değişkenini temsil etmektedir.

1987-2021 dönemine ait gini katsayısı verileri Solt (2023) tarafından oluşturulan Standardize Edilmiş Dünya Gelir Dağılımı Eşitsizliği Veri Tabanı (SWIID-Versiyon 9.5)'nden, işsizlik ve kişi başına GSYİH IMF'nin Dünya Ekonomik Görünüm veri tabanından, enflasyon ise Dünya Bankası'nın Dünya Gelişmişlik Göstergeleri veri tabanından temin edilmiştir.

4.2. Metodoloji

Yöntem olarak panel veri analizi kısmında, 1987-2021 dönemi verileriyle model oluşturulmuş ve çalışma grubu ülkelerine yönelik yatay kesit bağımlılığı, homojenlik, panel birim kök, eşbütünleşme ve nedensellik analizi uygulanmıştır.

Durağanlık, sahte regresyonu önlemeye yardımcı olduğundan ekonometrik analizlerde önem arz eden bir kavramdır. İki değişken birbiriyle ilişkili görüldüğünde sahte bir regresyon meydana gelmektedir fakat bunlar gerçekte değildir. Panel veri analizinde iki tür birim kök testi bulunmaktadır. Bunlar; birinci nesil birim kök testleri ve ikinci nesil birim kök testleridir. Birinci nesil birim kök testleri, kesitsel bağımlılık olmadığına kullanılmakta iken, kesit bağımlılığı olduğunda ikinci nesil birim kök testleri kullanılmaktadır. Kesitsel bağımlılık, bir panel veri setindeki farklı birimlerin hata terimleri arasındaki korelasyonu ifade etmektedir. Kesitsel bağımlılık olduğunda, birim kök test sonuçlarının geçerliliğini etkileyebilmektedir. Dolayısıyla bir birim kök testi yapmadan önce, uygun testi seçmek için kesitsel bağımlılığı incelemek önem arz etmektedir. LM testi, panel veri analizinde kullanılan birinci nesil birim kök testidir ve zaman boyutunun (zaman periyodu sayısı) kesit boyutundan (bireysel birimlerin sayısı) daha büyük olduğu durumlar için özel olarak tasarlanmış ve Breusch ve Pagan (1980) tarafından geliştirilmiştir. Fourier panel koentegrasyon testi, panel verilerinde koentegrasyonu test etmek için kullanılmaktadır. Eşbütünleşme, iki veya daha fazla değişken arasındaki uzun vadeli ilişkiyi ifade etmektedir. Fourier panel koentegrasyon testi, Olayeni vd. (2020) tarafından ortaya çıkarılmıştır. Pesaran (2004) tarafından geliştirilen CDLM1 testi için test istatistiği Denklem 4.2'de gösterilmiştir. CDLM1 testi, panel verilerinde kesitsel bağımlılığı test etmek için kullanılmaktadır.

Kesit bağımlılığı, bir panel veri kümesindeki bireysel birimler (ülkeler ya da işletmeler vb.) arasındaki korelasyonu ifade etmektedir. Bu, hesaba katılmadığında önyargılı sonuçlara neden olabilmektedir. LM testi, kişiye özgü etkileri ve zamana özgü etkileri içerisinde barındıran bir regresyon modelini tahmin ederek ve ardından kişiye özgü etkilerin birlikte sıfıra eşit olup olmadığını test ederek çalışmaktadır. Kesit bağımlılığının olmadığı

sıfır hipotezi reddedilirse, panel veri kümesindeki tek tek birimler arasında önemli bir korelasyon olduğunu ve ikinci nesil birim kök testinin (Fourier paneli LM birim kök testi gibi) yerine durağanlığı test etmek için kullanılması gerekmektedir.

$$CDLM_1 = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij}^2 \quad (4.2)$$

$\hat{\rho}_{ij}^2$ testte, panel verilerindeki değişkenler arasındaki ikili korelasyonları temsil etmektedir. Testin sıfır hipotezi, kesit bağımlılığının olmamasıdır başka bir ifadeyle değişkenler, paneldeki farklı birimler arasında birbirinden bağımsızdır. LM testini geliştiren Breusch ve Pagan (1980), CDLM1 test istatistiklerinin sıfır hipotezi altında asimptotik olarak bir dağılımı izlediğini göstermektedir. Fakat Pesaran, büyük N ve T değerleri için kullanılabilecek başka bir test geliştirmiştir. Burada (N) kesit birimlerinin sayısını, (T) ise panel verilerinin zaman boyutunu göstermektedir. (N) sonsuzluğa yaklaştıkça LM testinin rahatlığı azalmaktadır. Dolayısıyla Pesaran'ın testi, büyük panel veri kümeleri için daha iyi bir seçenek sağlamaktadır. Pesaran'ın testi için CDLM2 adı verilen test istatistikleri, CDLM1 test istatistiklerinin ölçeklendirilmiş bir versiyonu olarak nitelendirilmektedir (Pesaran, 2004: 5):

$$CDLM_2 = \sqrt{\frac{1}{N(N-1)}} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (T\hat{\rho}_{ij}^2 - 1) \quad (4.3)$$

LM testi, panel veri analizinde kesit bağımlılığını test etmek adına genel olarak kullanılan bir metot olduğu gibi farklı ortamlarda etkili olduğu görülmektedir. LM testinin yeni varyasyonlarının bulunması, ekonometri ve istatistik literatüründe devam eden bir inceleme alanıdır. Özet olarak, LM testi, panel verileri ile çalışan ve kesitsel bağımlılığı test etmek isteyenler için önemli bir araç olarak görülmektedir (Pesaran, 2004: 9):

$$LM_{adj} = \sqrt{\left(\frac{2T}{N(N-1)}\right)} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij} \frac{(T-k)\hat{\rho}_{ij}^2 - \mu_{Tij}}{\sqrt{v_{Tij}^2}} \quad (4.4)$$

Panel veri analizinde eğim katsayılarının heterojenliğini incelemek önem arz etmektedir. Bu, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin paneldeki tüm varlıklar ya da kurumlar arasında tutarlılık gösterip göstermediğini incelememiz gerektiği anlamına gelmektedir. Örneğin, farklı ülkelerde gelir ve eğitim arasındaki ilişki incelenmek istendiğinde, eğitim için eğim katsayısının bütün ülkeler için farklı olup olmadığı ya da değişkenlik gösterip göstermediği kontrol edilmelidir. Pesaran ve Yamagata (2008), panel verilerinde bu özelliği araştırmak için bir homojenlik testi geliştirmişlerdir. Yapılan testin amacı, eğim katsayılarının homojen olup olmadığını ya da varlıklar arasında farklılık arz edip etmediğini belirlemeye çalışmaktır. Bu testin sıfır hipotezi, eğim katsayılarının homojen olduğu başka bir ifadeyle paneldeki tüm değişkenler için aynı olduğu anlamına gelmektedir. Alternatif hipotez, eğim katsayılarının heterojen olması başka bir ifadeyle paneldeki varlıklar arasında değişkenlik göstermesidir. Sıfır hipotezi reddedilirse, eğim katsayılarında heterojenlik kanıtı olduğu anlamına gelmekte ve bunu analizlerde dikkate almak gerekmektedir. Bu test oldukça önemlidir. Bunun nedeni, eğim katsayılarının gerçekte heterojen oldukları halde homojen olduğu varsayıldığında, tahminlerin tutarsız olma ihtimalinin olmasıdır.

$$H_0: \beta_i = \beta, \quad \forall i$$

$$H_1: \beta_i \neq \beta_j$$

Fourier paneli, LM birim kök testi adı verilen belirli bir testin uygulanmasını göstermektedir. Bu test, önceki testlerden elde edilen kesit bağımlılığı ve heterojenlik sonuçları incelendikten sonra uygulanmaktadır. Fourier panel LM birim kök testi, Nazlıoğlu ve Karul tarafından 2017 yılında genişletilmiş ve bu test için bir regresyon modeli tahmin etmişlerdir. Bu testin amacı, bir zaman serisinin sabit olup olmadığını belirlemeye çalışmaktır. Ekonometrik uygulamalarda durağanlık önemli bir konudur. Bunun nedeni, yanlış sonuçlara sebep olabilecek sahte gerilemeyi önlemeye yardımcı olmaktır. Fourier

panel LM birim kök testi, birinci nesil bir birim kök testidir dolayısıyla kesit bağımlılığı olmadığına kullanılmaktadır. Test, bir regresyon modelinin tahmin edilmesini ve ardından gecikmiş bağımlı değişken üzerindeki katsayıların sifıra eşit olduğuna dair sıfır hipotezini test etmeyi içermektedir. Sıfır hipotezi reddedilirse, zaman serilerinin sabit olduğunu ve ekonometrik uygulamada kullanılabileceğini göstermektedir (Nazlıoğlu ve Karul, 2017: 5):

$$FP(k) = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N n(k) \quad (4.5)$$

Bireysel istatistikler, kademeli ya da düzgün yapısal kaymaları modellemek için bir Fourier yaklaşımı kullanılarak hesaplanmaktadır. Fourier panel istatistiği, standart bir normal dağılıma sahip olmakla birlikte ortalama sıfır ve standart sapma 1 olan normal bir dağılımı takip ettiği anlamına gelmektedir. Fourier yaklaşımının kullanılması, ele alınan değişkenlerin davranışını anlamada önemli olabilecek verilerdeki yapısal kaymaların saptanmasına izin vermektedir. Panel istatistiğinin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bunun nedeni, kesit bağımlılığı olan verilerin analizine izin vermesi bu da gözlemlerin birbirinden bağımsız olmadığı anlamına gelmektedir. Panel istatistiğinin kullanılması, seri korelasyona sahip verilerin analizine de izin vermektedir. Bu da verilerdeki hataların zaman içerisinde ilişkilendirildiği anlamına gelmektedir. Panel istatistiğinin geliştirilmesi, testin boyut ve güç özelliklerini test etmek adına kullanılan Monte Carlo simülasyonlarına dayanmaktadır. Hata terimleri seri olarak ilişkili olduğunda, test hala makul boyuta ve yüksek güce sahip olmaktadır (Gutierrez, 2006: 520-526).

$$FZ(k) = \frac{\sqrt{N} (FP(k) - \xi(k))}{\zeta(k)} \sim N(0,1) \quad (4.6)$$

Durağanlık testi yapıldıktan sonra Fourier paneli koentegrasyon testi uygulanmaktadır. Bu eşbütünleşme testi, Olayeni vd. (2020) tarafından geliştirilmiş ve doğrusal olmama, kesit bağımlılığı ve bilinmeyen sayı ve yapısal kırılma biçimlerine karşı sağlam olduğu için üstün kabul edilmektedir. Eşbütünleşme, iki ya da daha fazla zaman serisi değişkeni arasındaki uzun vadeli ilişkiyi analiz etmek için kullanılan istatistiksel bir tekniği ifade etmektedir.

Panel veri analizi, zaman boyutuna ve kesit boyutuna sahip verilerin analizini içermektedir. Fourier paneli koentegrasyon testi, bir zaman serisini bileşen frekanslarına ayırmak için kullanılan matematiksel bir teknik olan Fourier dönüşümüne dayanmaktadır. Test, $X_{i,t}$ ve $Z_{i,t}$ olmak üzere iki değişken arasındaki ilişkiyi takip etmekte ve bunların birlikte entegre olup olmadıklarını belirlemektedir. Doğrusal olmama, X ve Z arasındaki ilişkinin doğrusal olmayabileceği gerçeğini ifade etmesine karşın kesit bağımlılığı, değişkenlerin farklı kesit birimleri arasında ilişkilendirilebileceği gerçeğini göstermektedir. Yapısal kırılmalar, zaman içerisinde X ve Z arasındaki temel ilişkide ortaya çıkan farklılıkları nitelendirmektedir.

Fourier paneli koentegrasyon testi bu faktörleri açıklayabilmekte ve X ile Z arasında sağlam bir koentegrasyon testi sağlayabilmektedir.

$$X_{i,t} = \beta_{0,i} + \beta_{1,i}Z_{i,t} + v_{i,t} \quad (4.7)$$

$$v_{i,t} = \rho_i v_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t} \quad (4.8)$$

$$\tilde{v}_{i,t} = \hat{v}_{i,t} - \hat{\alpha}_i - \hat{\chi}_i \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) - \hat{\varphi}_i \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) \quad (4.9)$$

Eşbütünleşme, kısa vadeli bir ilişkileri olmasa dahi iki ya da daha fazla değişken arasında uzun vadeli bir ilişkiyi açıklayan istatistiksel bir özelliktir. Bu bağlamdaki boş hipotez, verilerde hiçbir koentegrasyon olmadığı hipotezini ifade etmektedir. Sıfır hipotezi reddedilirse, panel verilerinde birlikte bütünleşme kanıtı olduğu anlamına gelmektedir. Eşbütünleşme tespitinden sonra, uzun vadeli katsayılar tahmin edilmektedir. Uzun vadeli katsayılar, sadece değişkenler arasındaki ani ilişkiyi dikkate alan kısa vadeli katsayılar değil de değişkenler arasındaki ilişkiyi daha uzun bir süre boyunca ifade etmektedir. Uzun vadeli katsayıları tahmin etmek, değişkenler arasındaki temel ilişkileri anlamaya ve gelecekteki davranışları hakkında tahminlerde bulunmaya imkan sağladığından ekonometrik uygulamalarda önem arz etmektedir.

Değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin tespit edildiği bir modelde uzun vadeli katsayıları tahmin etmek için 4.10, 4.11 ve 4.12 denklemleri kullanılmaktadır. Denklemler, Bai vd. (2009) tarafından geliştirilmiştir. Potansiyel içsellik sorunlarını hesaba katmak için etkileşimli bir sabit etkiler bileşeni içermektedir. Bu denklemlerin kullanılması, incelenen sistemin altında yatan dinamikleri anlamak adına önemli olan modeldeki değişkenler arasındaki uzun vadeli ilişkiyi tahmin etmek için gereklilik göstermektedir. Etkileşimli sabit etkiler bileşeninin dahil edilmesi, verilerdeki varlıklar ya da gruplar arasında gözlemlenmemiş heterojenlik sebebiyle meydana gelebilecek potansiyel önyargıların ele alınmasına yardımcı olmaktadır. Uzun vadeli katsayıların tahmini, modeldeki değişkenlerin gelecekteki davranışları hakkında tahminlerde bulunmanın yanında politika müdahalelerinin ya da incelenen sistemdeki diğer değişikliklerin potansiyel etkisini anlamak için önem arz etmektedir.

Özet olarak, bu denklemlerin kullanılması, ekonometri literatüründe önemli bir metodolojik ilerlemeyi temsil etmekte ve karmaşık ekonomik sistemleri analiz etmek adına daha özel ve doğru modeller geliştirmeye yönelik devam eden çabaları vurgulamaktadır.

$$Y_{it} = X'_{it} \beta + \alpha_i + \xi_t + \varepsilon_{it} \quad (4.10)$$

$$\lambda'_i F_t = \alpha_i + \xi_t \quad (4.11)$$

$$SSR(\beta, F, \lambda) = \sum_{i=1}^N (Y_i - X_i \beta - F \lambda)' (Y_i - X_i \beta - F \lambda) \quad (4.12)$$

Denklemler, nedensel ilişkileri incelemek için bir modelin oluşturulduğu çalışmanın son adımını vurgulamaktadır. Nedenselliği test etmek için Nazlıoğlu vd. (2016) ve Bozoklu vd. (2020) tarafından Jones ve Enders'in (2014) çalışmalarına dayanarak geliştirilen 4.13 ve 4.14 denklemleri kullanılarak bir panel Fourier nedensellik testi uygulanmaktadır. Panel Fourier nedensellik testi, panel verilerindeki değişkenler arasındaki nedensellik yönünü belirlemek için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir.

Panel verileri, kesit ve zaman serisi boyutlarına sahip verileri gösterdiği gibi Fourier yaklaşımı, bu tür verileri analiz etmeye olanak sağlamaktadır. Test, bir dizi regresyon denklemini tahmin etmeyi ve daha sonra artıkların frekans alanı özelliklerini analiz etmek için Fourier dönüşümlerini kullanmayı içermektedir.

Testte kullanılan 4.13 ve 4.14 denklemleri, Fourier yaklaşımına özgü olmasının yanı sıra, regresyon denklemlerinin katsayılarını tahmin etmek için kullanılmaktadır. Panel Fourier nedensellik testinin sonuçları, modeldeki değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerin belirlenmesine imkan sağlayabilmekte ve bu da tahminlerde bulunmak için yararlı olabilmektedir.

$$y_{i,t} = \mu_i + \sum_{j=1}^{k_i+d_{max_i}} A_{11}y_{i,t-j} + \sum_{j=1}^{k_i+d_{max_i}} A_{12}x_{i,t-j} + A_{13}\sin\left(\frac{2\pi t f_i}{T}\right) + A_{14}\cos\left(\frac{2\pi t f_i}{T}\right) + u_{i,t} \quad (4.13)$$

$$x_{i,t} = \mu_i + \sum_{j=1}^{k_i+d_{max_i}} A_{21}y_{i,t-j} + \sum_{j=1}^{k_i+d_{max_i}} A_{22}x_{i,t-j} + A_{23}\sin\left(\frac{2\pi t f_i}{T}\right) + A_{24}\cos\left(\frac{2\pi t f_i}{T}\right) + u_{i,t} \quad (4.14)$$

4.3. Uygulama Sonuçları ve Değerlendirilmesi

Uygulanan panel veri analizinde değişkenlere ait açıklayıcı istatistiklere yer verdikten sonra, analizde hangi yöntemin kullanılacağına dair ilk olarak, yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik araştırması yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, birim kök testinde ve diğer araştırma analizinde hangi testlerin kullanılacağına karar verilmiştir.

Tablo 25’de çalışmada kullanılan değişkenlere ait açıklayıcı istatistikler yer almaktadır. Gini katsayısı değerleri 100’e bölünerek analize dahil edilmiştir. GDP değişkeni, kişi başına GSYİH’yi temsil etmektedir. Analizde işsizlik, GDP ve GDP² değişkeninin logaritması alınmış ancak enflasyon verilerinde negatif değerler mevcut olduğu için logaritması alınmadan değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 25

Değişkenlere ait açıklayıcı istatistikler

	ORTALAMA	MEDYAN	MAKSİMUM	MİNİMUM	TOPLAM
	GİNİ				
ABD	0.371829	0.376	0.388	0.34	13.014
Almanya	0.275114	0.273	0.297	0.252	9.629
Avusturya	0.287829	0.278	0.39	0.261	10.074
Belçika	0.258029	0.264	0.27	0.233	9.031
Birleşik Krallık	0.325457	0.326	0.349	0.307	11.391
Danimarka	0.2404	0.237	0.271	0.219	8.414
Fransa	0.294971	0.296	0.311	0.284	10.324
Hollanda	0.260714	0.261	0.273	0.242	9.125
İrlanda	0.312086	0.314	0.33	0.283	10.923
İspanya	0.324171	0.325	0.342	0.295	11.346
İsviçre	0.255257	0.251	0.289	0.218	8.934
İtalya	0.330629	0.332	0.337	0.313	11.572
Kanada	0.306429	0.312	0.32	0.285	10.725
Lüksemburg	0.269343	0.267	0.293	0.246	9.427
Norveç	0.2466	0.247	0.268	0.216	8.631
Portekiz	0.335029	0.334	0.39	0.317	11.726
Türkiye	0.411971	0.415	0.428	0.395	14.419
Yunanistan	0.331371	0.333	0.345	0.311	11.598
Finlandiya	0.242657	0.252	0.263	0.207	8.493
Macaristan	0.266029	0.272	0.28	0.215	9.311
Kolombiya	0.498086	0.5	0.532	0.463	17.433
Kosta Rika	0.445714	0.456	0.469	0.399	15.6
	GDP				
ABD	4.596805	4.619528	4.840276	4.301051	160.8882
Almanya	4.513626	4.538257	4.709589	4.187846	157.9769
Avusturya	4.533579	4.566837	4.72699	4.206637	158.6753
Belçika	4.50286	4.550198	4.714743	4.168511	157.6001
Birleşik Krallık	4.508018	4.59219	4.704798	4.15579	157.7806
Danimarka	4.622683	4.668118	4.833798	4.329397	161.7939
Fransa	4.497743	4.544269	4.67353	4.225153	157.421
Hollanda	4.551384	4.607212	4.763543	4.227768	159.2984
İrlanda	4.533666	4.67568	5.000562	3.974028	158.6783
İspanya	4.3121	4.396759	4.550037	3.91314	150.9235
İsviçre	4.59538	4.630803	4.784225	4.335042	160.8383
İtalya	4.426953	4.483783	4.610862	4.157935	154.9434
Kanada	4.498407	4.50754	4.722173	4.215059	157.4442
Lüksemburg	4.831761	4.886664	5.135773	4.345364	169.1116
Norveç	4.716209	4.75976	5.011049	4.35112	165.0673

Portekiz	4.170288	4.256619	4.397005	3.674351	145.9601
Türkiye	3.777137	3.779284	4.096527	3.354235	132.1998
Yunanistan	4.205044	4.253001	4.503818	3.814409	147.1765
Finlandiya	4.533062	4.577677	4.731572	4.24703	158.6572
Macaristan	3.890389	4.011815	4.272593	3.412099	136.1636
Kolombiya	3.569905	3.531216	3.924781	3.210423	124.9467
Kosta Rika	3.712195	3.651626	4.1035	3.203587	129.9268
	GDP²				
ABD	21.15423	21.34004	23.42827	18.49904	740.3981
Almanya	20.39445	20.59578	22.18023	17.53805	713.8056
Avusturya	20.57839	20.856	22.34443	17.6958	720.2435
Belçika	20.30189	20.70431	22.2288	17.37648	710.5663
Birleşik Krallık	20.34519	21.08821	22.13513	17.27059	712.0817
Danimarka	21.39381	21.79133	23.3656	18.74368	748.7835
Fransa	20.2476	20.65038	21.84188	17.85192	708.666
Hollanda	20.74322	21.2264	22.69134	17.87403	726.0126
İrlanda	20.64049	21.86198	25.00562	15.7929	722.4172
İspanya	18.62406	19.33149	20.70284	15.31267	651.8421
İsviçre	21.13739	21.44433	22.88881	18.79259	739.8085
İtalya	19.6136	20.10431	21.26005	17.28842	686.4761
Kanada	20.26402	20.31792	22.29892	17.76673	709.2407
Lüksemburg	23.40164	23.87948	26.37616	18.88219	819.0574
Norveç	22.28888	22.65532	25.11061	18.93225	780.1109
Portekiz	17.43057	18.11881	19.33366	13.50086	610.0699
Türkiye	14.32141	14.28298	16.78153	11.25089	501.2493
Yunanistan	17.71295	18.08801	20.28438	14.54971	619.9532
Finlandiya	20.57196	20.95512	22.38777	18.03726	720.0185
Macaristan	15.21194	16.09466	18.25505	11.64242	532.4178
Kolombiya	12.798	12.46949	15.4039	10.30682	447.9301
Kosta Rika	13.86177	13.33437	16.83871	10.26297	485.162
	ENFLASYON				
ABD	2.627026	2.677237	5.397956	-0.35555	91.94591
Almanya	1.791869	1.54691	5.056979	0.249906	62.71543
Avusturya	2.073876	2.000156	4.020848	0.506309	72.58565
Belçika	1.994623	2.053165	4.489444	-0.05315	69.81181
Birleşik Krallık	2.681079	2.29284	8.063461	0.368047	93.83776
Danimarka	2.000361	2.075078	4.772723	0.25	70.01262
Fransa	1.679275	1.67596	3.498302	0.037514	58.77463
Hollanda	1.908187	1.959136	4.155841	-0.69121	66.78655
İrlanda	2.050087	2.309199	5.590717	-4.4781	71.75304
İspanya	2.966188	3.065657	6.791436	-0.50037	103.8166
İsviçre	2.229006	1.794499	10.36655	-0.49446	78.0152
İtalya	2.679594	2.206737	6.456609	-0.13771	93.78581

Kanada	2.229687	1.949269	5.625864	0.165563	78.03903
Lüksemburg	1.991086	2.074086	3.588098	-0.05666	69.68802
Norveç	2.603295	2.328085	8.717047	0.454499	91.11534
Portekiz	3.802327	2.588507	13.63057	-0.83553	133.0815
Türkiye	37.17914	19.59649	105.215	6.250977	1301.27
Yunanistan	5.51454	3.373968	20.4335	-1.73589	193.0089
Finlandiya	2.002084	1.399474	6.59291	-0.20793	70.07293
Macaristan	10.24287	6.042513	34.81754	-0.22757	358.5005
Kolombiya	11.56762	6.996885	30.38782	2.016992	404.8667
Kosta Rika	10.44842	10.04528	28.70929	-0.01748	365.6947
	İŞSİZLİK				
ABD	3.755722	3.743667	3.982633	3.565257	131.4503
Almanya	3.813574	3.870696	4.041708	3.473487	133.4751
Avusturya	3.661124	3.680517	3.80956	3.370698	128.1393
Belçika	3.890462	3.902655	3.99158	3.737034	136.1662
Birleşik Krallık	3.803591	3.792392	4.018076	3.582631	133.1257
Danimarka	3.766535	3.752663	3.97923	3.56914	131.8287
Fransa	3.965659	3.961421	4.037108	3.87169	138.7981
Hollanda	3.748034	3.76886	3.921062	3.496515	131.1812
İrlanda	3.959748	3.993789	4.278754	3.621488	138.5912
İspanya	4.215895	4.236537	4.416557	3.915558	147.5563
İsviçre	3.826431	3.867762	4.047275	3.306425	133.9251
İtalya	3.979544	3.985292	4.106361	3.792952	139.284
Kanada	3.889808	3.877947	4.055951	3.759668	136.1433
Lüksemburg	3.543248	3.567262	3.850769	3.09899	124.0137
Norveç	3.598391	3.589838	3.774371	3.318898	125.9437
Portekiz	3.878098	3.856306	4.232793	3.586587	135.7334
Türkiye	3.951985	3.948315	4.137702	3.777934	138.3195
Yunanistan	4.083388	4.01494	4.438938	3.845098	142.9186
Finlandiya	3.923775	3.929419	4.222716	3.492481	137.3321
Macaristan	3.471424	3.845098	4.052694	-0.50169	121.4999
Kolombiya	3.982102	3.988247	4.200495	3.691435	139.3736
Kosta Rika	3.837683	3.792392	4.300595	3.576802	134.3189

Tablo 25 incelendiğinde, gini katsayısının ortalamasının Kolombiya’da (0.498086) ile Danimarka’da (0.2404) arasında değiştiği görülmektedir. GDP ile ilgili olarak Kolombiya en düşük (3.569905) GDP ortalamasına sahipken, Lüksemburg en yüksek (4.831761) GDP ortalamasına sahip olan ülkedir. GDP² ile ilgili olarak Kolombiya en düşük (12.798) GDP² ortalamasına sahipken, Lüksemburg en yüksek (23.40164) GDP² ortalamasına sahip olan ülkedir. Enflasyon değişkeninin ortalamasının en düşük (1.679275) olduğu ülke Fransa iken,

en yüksek (37.17914) olduğu ülke Türkiye'dir. İşsizliğin ortalamasının en düşük (3.471424) olduğu ülke Macaristan iken, en yüksek (4.215895) olduğu ülke İspanya'dır.

4.4. Yatay Kesit Bağımlılığı ve Homojenlik Araştırma Sonuçları

Uygulanan panel veri analizinde yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik araştırması yapılmıştır.

Tablo 26

Yatay kesit bağımlılığı testi ve homojenlik testi

Test	Cross-Sectional Dependence Gecikmerange Multiplier 1		Cross-Sectional Dependence Gecikmerange Multiplier 2		Cross-Sectional Dependence Gecikmerange Multiplier 3		Cross-Sectional Dependence Gecikmerange Multiplier Adjusted	
	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık
GINI	1760,725***	0,000	71,169***	0,000	-1,775***	0,038	38,168***	0,000
GDP	907,928***	0,000	31,494***	0,000	-1,765**	0,039	28,005***	0,000
GDP²	905,624***	0,000	31,386***	0,000	-1,829**	0,034	-29,005***	0,000
INF	1792,680***	0,000	72,656***	0,000	-1,374***	0,085	13,130***	0,000
UNEMP	1561,994***	0,000	61,923***	0,000	2,255**	0,012	28,775***	0,000
Panel	3278,217***	0,000	141,769***	0,000	51,978***	0,000	140,631***	0,000
Eğim Homojenliği Testi			İstatistik Değeri			Olasılık Değeri		
Delta Tilde			30,341***			0,000		
Delta Tilde Adjusted			33,332***			0,000		

** ve *** Kritik değerler, sırasıyla %5 ve %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Yatay kesit bağımlılığı testinde olasılık değerlerinin 0,05 değerinden küçük çıkması, yatay kesit bağımlılığının olduğu sonucuna ulaşılmasına neden olmaktadır.

Çalışmada kurulan modelde kullanılan değişkenlerin tamamından ve modelde olasılık değerlerinin 0,05 değerinden küçük çıktığı görülmüştür. Dolayısıyla yatay kesit bağımlılığının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eğim katsayılarının homojenliği testinin sonucu değerlendirilirken de olasılık değerlerinin 0,05 değerinden küçük çıkması, eğim katsayılarının heterojen olduğu, 0,05 değerinden büyük çıkması ise eğim katsayılarının homojen olduğu sonucuna ulaşılması anlamına gelmektedir.

Tablo 26'da görüldüğü üzere, olasılık değerlerinin 0,05 değerinden küçük olması nedeniyle eğim katsayılarının heterojen olduğu ve yatay kesit bağımlılığının mevcut olduğu görülmektedir.

4.5. Fourier Durağanlık Testi Sonuçları

Değişkenlere uygulanan yumuşak geçişli fourier durağanlık testi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmektedir. Tablo 27 incelendiğinde, uygulanan durağanlık testinin sonuçlarına göre değişkenlerin hepsinin aynı derecede durağan olduğu görülmektedir.

Tablo 27

Fourier durağanlık testi sonuçları

	GINI	GDP	GDP²	İŞSİZLİK	ENFLASYON
ABD	0.026	0.068	0.068	0.039	0.034
Almanya	0.033	0.035	0.034	0.038	0.034
Avusturya	0.045	0.036	0.034	0.041	0.035
Belçika	0.045	0.035	0.035	0.041	0.026
Birleşik Krallık	0.029	0.035	0.035	0.046	0.025
Danimarka	0.028	0.038	0.039	0.052	0.048
Fransa	0.03	0.057	0.058	0.049	0.063
Hollanda	0.034	0.04	0.04	0.049	0.058
İrlanda	0.035	0.033	0.03	0.032	0.041
İspanya	0.039	0.038	0.036	0.046	0.053
İsviçre	0.043	0.034	0.034	0.043	0.049
İtalya	0.038	0.031	0.032	0.042	0.023
Kanada	0.038	0.036	0.037	0.038	0.027
Lüksemburg	0.048	0.035	0.035	0.037	0.027
Norveç	0.041	0.036	0.036	0.04	0.028
Portekiz	0.04	0.038	0.038	0.029	0.021
Türkiye	0.052	0.04	0.065	0.039	0.023
Yunanistan	0.051	0.085	0.085	0.034	0.038
Finlandiya	0.025	0.038	0.039	0.04	0.048
Macaristan	0.026	0.034	0.034	0.045	0.054
Kolombiya	0.027	0.035	0.036	0.035	0.054
Kosta Rika	0.027	0.036	0.036	0.037	0.054
FZ(k) Test	2,444***	4,009***	4,379***	3,934***	3,514***
Olasılık	0,007	0,000	0,000	0,000	0,000

*** Kritik değerler, %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Kurulan model kapsamında bağımsız değişkenlerin her biri bağımlı değişken ile ayrı ayrı eşbütünleşme testine tabi tutulmaktadır.

4.6. Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Çalışmada oluşturulan panel veri modeline göre değişkenler arasında %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde eşbütünleşme ilişkisine yer verilmiştir.

Tablo 28

GINI= $\alpha_i + \beta_1$ ENFLASYON + ε_{it} modeli eşbütünleşme testi sonuçları

Ülkeler	GLS				PP			
	İstatistik	%1	%5	%10	İstatistik	%1	%5	%10
ABD	-5.148***	-2.755	-1.535	0.856	-4.946***	-2.813	-1.611	2.11
Almanya	-4.584***	-2.4	-1.204	1.336	-4.551***	-2.905	-1.422	1.725
Avusturya	-6.031**	-2.58	-1.618	1.069	-10.916***	-2.873	-1.963	1.204
Belçika	-5.079***	-2.688	-1.471	0.064	-4.936***	-3.063	-1.686	0.098
Birleşik Krallık	-4.891***	-2.863	-1.566	0.444	-3.316***	-2.707	-1.587	0.281
Danimarka	-2.223**	-2.977	-1.839	-0.847	-6.543***	-2.95	-2.098	-0.828
Fransa	-3.995***	-2.458	-1.647	-0.457	-4.615***	-2.571	-1.676	-0.147
Hollanda	-4.149***	-2.332	-1.401	0.864	-4.158***	-2.829	-1.874	0.961
İrlanda	-4.869***	-2.498	-1.687	-0.439	-5.004***	-2.901	-1.941	-0.083
İspanya	-4.311***	-3.107	-2.108	-0.133	-3.885***	-3.139	-2.194	0.269
İsviçre	-5.51***	-2.856	-1.688	0.151	-5.92***	-2.888	-1.733	0.224
İtalya	-4.432***	-2.857	-2.032	-0.361	-4.313***	-2.971	-2.101	-0.097
Kanada	-5.11***	-2.423	-1.445	0.738	-5.429***	-2.711	-1.433	2.871
Lüksemburg	-4.012***	-2.712	-1.428	-0.144	-5.074***	-2.89	-1.685	0.484
Norveç	-6.54***	-2.5	-1.154	1.455	-6.473***	-2.73	-1.631	1.506
Portekiz	-5.323***	-2.49	-1.634	0.17	-5.464***	-2.693	-1.746	0.267
Türkiye	-2.151**	-2.4	-1.653	0.155	-4.164***	-3.109	-1.95	0.282
Yunanistan	-4.084***	-2.647	-1.776	0.004	-4.017***	-2.881	-1.863	0.271
Finlandiya	-3.474***	-2.349	-1.402	0.02	-4.818***	-2.439	-1.477	0.75
Macaristan	-3.63***	-2.887	-1.812	-0.213	-6.261***	-3.945	-2.458	0.583
Kolombiya	-4.023***	-2.915	-1.697	-0.119	-4.012***	-2.697	-1.675	1.537
Kosta Rika	-3.813***	-3.19	-2.292	-0.618	-6.954***	-3.611	-2.616	-0.796
	Ortalama	-4.426	Olasılık	0.004	Ortalama	-5.262	Olasılık	0.001
	Maksimum	-6.54	Olasılık	0.000	Maksimum	-10.916	Olasılık	0.000
	Medyan	-4.432	Olasılık	0.004	Medyan	-4.946	Olasılık	0.001

** ve *** Kritik değerler, sırasıyla %5 ve %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 28’de kurulan panel veri modeline göre enflasyon ve gini katsayısı arasında Avusturya, Danimarka ve Türkiye haricinde tüm ülkelerin %1 anlamlılık düzeyinde eşbütünlüşme ilişkisi içinde olduğu, Avusturya, Danimarka ve Türkiye’nin ise %5 anlamlılık düzeyinde eşbütünlüşme ilişkisinde olduğu görülmektedir.

Tablo 29

GINI= $\alpha_i + \beta_1$ İŞSİZLİK + ε_{it} modeli eşbütünlüşme testi sonuçları

Ülkeler	GLS				PP			
	İstatistik	%1	%5	%10	İstatistik	%1	%5	%10
ABD	-4.182***	-2.067	-1.05	1.39	-4.21***	-2.832	-1.565	2.453
Almanya	-4.097***	-2.939	-1.668	-0.892	-4.594***	-2.896	-2.138	-1.212
Avusturya	-4.473***	-2.696	-1.742	-0.309	-4.549***	-2.751	-2.09	-0.53
Belçika	-4.875***	-2.683	-1.637	-0.569	-7.959***	-3.346	-2.076	-0.477
Birleşik Krallık	-5.038***	-3.075	-1.691	-0.177	-4.005***	-2.729	-1.812	-0.502
Danimarka	-3.919***	-2.45	-1.503	0.479	-6.544***	-2.954	-1.689	1.25
Fransa	-4.858***	-2.568	-1.335	0.782	-4.035***	-2.721	-1.732	0.682
Hollanda	-3.845***	-2.14	-1.168	1.328	-3.868***	-2.743	-1.579	2.529
İrlanda	-3.348***	-2.435	-1.374	0.946	-3.633***	-2.394	-1.573	0.844
İspanya	-3.589***	-2.292	-1.136	2.291	-4.132***	-2.739	-1.591	2.539
İsviçre	-2.691***	-2.244	-1.318	0.287	-3.993***	-2.105	-1.275	0.374
İtalya	-2.637***	-2.297	-1.147	1.197	-3.129***	-2.413	-1.561	1.198
Kanada	-3.981***	-2.657	-1.765	0.275	-5.946***	-3.665	-2.309	-0.295
Lüksemburg	-4.889***	-3.045	-1.992	-0.617	-3.827***	-2.872	-2.111	-0.561
Norveç	-5.047***	-2.538	-1.58	0.437	-4.007***	-2.708	-1.858	0.904
Portekiz	-5.017***	-2.35	-1.499	1.241	-5.165***	-2.717	-1.696	1.063
Türkiye	-4.219***	-3.182	-1.849	-0.37	-4.034***	-3.299	-2.266	-0.437
Yunanistan	-3.774***	-2.996	-1.72	0.452	-2.092**	-2.483	-1.713	0.123
Finlandiya	-4.63***	-2.245	-1.273	0.288	-5.339***	-2.442	-1.77	0.404
Macaristan	-4.377***	-2.525	-1.443	1.425	-5.701***	-2.437	-1.443	2.788
Kolombiya	-4.055***	-2.774	-1.416	0.644	-4.007***	-2.492	-1.555	0.368
Kosta Rika	-6.32***	-3.201	-2.249	-0.888	-8.332***	-3.33	-2.359	-1.387
	Ortalama	-4.266	Olasılık	0.005	Ortalama	-4.686	Olasılık	0.005
	Maksimum	-6.32	Olasılık	0.000	Maksimum	-8.332	Olasılık	0.000
	Medyan	-4.219	Olasılık	0.006	Medyan	-4.132	Olasılık	0.008

** ve *** Kritik değerler, sırasıyla %5 ve %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 29 incelendiğinde, kurulan panel veri modeline göre işsizlik ve gini katsayısı arasında Yunanistan haricinde tüm ülkelerin %1 anlamlılık düzeyinde eşbütünlük ilişkisi içinde olduğu, Yunanistan'ın ise %5 anlamlılık düzeyinde eşbütünlük ilişkisinde olduğu görülmektedir.

Tablo 30

GINI= $\alpha_i + \beta_1 \text{GDP} + \varepsilon_{it}$ modeli eşbütünlük testi sonuçları

Ülkeler	GLS				PP			
	İstatistik	%1	%5	%10	İstatistik	%1	%5	%10
ABD	-4.699***	-2.676	-1.936	-0.879	-4.703***	-3.094	-2.242	-0.756
Almanya	-4.227***	-2.99	-1.948	-0.067	-5.279***	-3.344	-2.294	-0.33
Avusturya	-4.535***	-2.746	-1.795	-0.132	-4.635***	-3.249	-2.166	-0.409
Belçika	-4.233***	-3.047	-1.987	-0.54	-4.977***	-3.222	-2.236	0.265
Birleşik Krallık	-4.966***	-3.355	-2.229	-0.263	-4.461***	-3.233	-2.274	-0.206
Danimarka	-4.263***	-3.017	-2.042	-0.33	-4.964***	-3.141	-2.243	0.004
Fransa	-3.75***	-2.853	-1.851	-0.497	-5.428***	-3.033	-2.143	-0.37
Hollanda	-2.698***	-3.169	-2.012	-0.596	-3.295***	-2.992	-1.995	-0.509
İrlanda	-3.951***	-3.092	-1.803	-0.419	-3.512***	-3.027	-2.083	-0.322
İspanya	-3.386***	-3.026	-1.802	-0.531	-4.2***	-2.815	-2.017	0.015
İsviçre	-3.912***	-3.117	-1.964	-0.585	-5.506***	-3.172	-2.314	-0.127
İtalya	-3.082***	-3.088	-1.942	-0.194	-2.754**	-3.035	-2.049	-0.276
Kanada	-3.706***	-3.002	-1.786	-0.564	-4.209***	-2.791	-2.007	-0.523
Lüksemburg	-1.736**	-2.809	-1.77	-0.352	-3.787***	-2.807	-2.025	-0.373
Norveç	-3.848***	-3.098	-2.035	-0.585	-5.218***	-3.254	-2.225	-0.44
Portekiz	-5.217***	-2.55	-1.903	-0.821	-5.954***	-2.971	-2.237	-0.199
Türkiye	-5.537***	-2.851	-1.932	-0.457	-5.482***	-3.064	-2.269	-0.387
Yunanistan	-3.194***	-2.717	-1.56	0.22	-3.161***	-2.495	-1.719	1.882
Finlandiya	-3.63***	-3.27	-1.995	-0.197	-4.504***	-2.947	-2.176	-0.573
Macaristan	-3.794***	-2.977	-1.822	-0.551	-4.741***	-3.047	-2.195	-0.442
Kolombiya	-4.068***	-2.713	-1.752	-0.49	-4.026***	-2.452	-1.821	0.615
Kosta Rika	-3.873***	-3.153	-1.863	-0.292	-4.33***	-3.019	-2.104	0.117
	Ortalama	-3.923	Olasılık	0.019	Ortalama	-4.506	Olasılık	0.003
	Maksimum	-5.537	Olasılık	0.000	Maksimum	-5.954	Olasılık	0.000
	Medyan	-3.912	Olasılık	0.019	Medyan	-4.635	Olasılık	0.003

** ve *** Kritik değerler, sırasıyla %5 ve %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 30'a göre, kurulan panel veri modeline göre GDP ve gini katsayısı arasında İtalya ve Lüksemburg haricinde tüm ülkelerin %1 anlamlılık düzeyinde eşbütünlük ilişkisi içinde olduğu, İtalya ve Lüksemburg'un ise %5 anlamlılık düzeyinde eşbütünlük ilişkisinde olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 31

GINI= $\alpha_i + \beta_1 \text{GDP}^2 + \varepsilon_{it}$ modeli eşbütünlük testi sonuçları

Ülkeler	GLS				PP			
	İstatistik	%1	%5	%10	İstatistik	%1	%5	%10
ABD	-4.706***	-2.666	-1.911	-0.889	-4.693***	-3.09	-2.209	-0.767
Almanya	-4.266***	-3.037	-1.958	-0.134	-5.298***	-3.383	-2.327	-0.335
Avusturya	-4.507***	-2.759	-1.81	-0.153	-4.592***	-3.249	-2.147	-0.439
Belçika	-4.238***	-2.993	-1.968	-0.543	-4.898***	-3.18	-2.242	0.23
Birleşik Krallık	-4.932***	-3.319	-2.214	-0.309	-4.484***	-3.218	-2.295	-0.257
Danimarka	-4.275***	-3.033	-2.046	-0.313	-4.651***	-3.012	-2.231	0.026
Fransa	-3.756***	-2.867	-1.847	-0.484	-5.431***	-3.038	-2.138	-0.401
Hollanda	-2.69**	-3.146	-2.02	-0.584	-3.252***	-2.965	-1.987	-0.509
İrlanda	-3.892***	-3.101	-1.826	-0.485	-3.405***	-3.038	-2.07	-0.398
İspanya	-3.41***	-3.03	-1.801	-0.529	-4.187***	-2.817	-2.012	0.134
İsviçre	-3.914***	-3.059	-1.964	-0.566	-5.636***	-3.218	-2.329	-0.077
İtalya	-3.084***	-3.083	-1.928	-0.186	-2.763**	-3.023	-2.042	-0.271
Kanada	-3.729***	-3.002	-1.778	-0.57	-4.201***	-2.792	-2.027	-0.515
Lüksemburg	-1.777**	-2.928	-1.733	-0.099	-3.928***	-2.818	-2.064	-0.439
Norveç	-3.832***	-3.009	-2.061	-0.608	-5.181***	-3.314	-2.246	-0.437
Portekiz	-5.215***	-2.543	-1.904	-0.841	-5.881***	-2.921	-2.249	-0.227
Türkiye	-5.541***	-2.79	-1.892	-0.357	-5.485***	-3.027	-2.266	-0.287
Yunanistan	-3.204***	-2.734	-1.586	0.258	-3.17***	-2.49	-1.682	2.06
Finlandiya	-3.655***	-3.229	-2.007	-0.221	-4.533***	-2.976	-2.17	-0.549
Macaristan	-3.788***	-3.001	-1.865	-0.57	-4.74***	-3.052	-2.155	-0.439
Kolombiya	-4.064***	-2.726	-1.773	-0.484	-4.021***	-2.464	-1.809	0.613
Kosta Rika	-3.913***	-3.179	-1.892	-0.282	-4.248***	-3.054	-2.099	0.068
	Ortalama	-3.927	Olasılık	0.018	Ortalama	-4.485	Olasılık	0.004
	Maksimum	-5.541	Olasılık	0.000	Maksimum	-5.881	Olasılık	0.000
	Medyan	-3.913	Olasılık	0.018	Medyan	-4.592	Olasılık	0.003

** ve *** Kritik değerler, sırasıyla %5 ve %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 31 incelendiğinde, kurulan panel veri modeline göre GDP² ve gini katsayısı arasında Hollanda, İtalya ve Lüksemburg haricinde tüm ülkelerin %1 anlamlılık düzeyinde eşbütünleşme ilişkisi içinde olduğu, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg'un ise %5 anlamlılık düzeyinde eşbütünleşme ilişkisinde olduğu görülmüştür.

4.7. İnteraktif Sabit Etkiler Modeli ile Uzun Dönem Katsayı Tahminleri

$$\text{GINI} = 0,7525124 - 0,2178983 \text{ GDP} + 0,0253515 \text{ GDP}^2 + 0,0002069 \text{ ENFLASYON} + 0,0062215 \text{ İŞSİZLİK}$$

(0,000)   (0,000)   (0,000)   (0,003)   (0,000)

Kurulan panel modele göre bağımlı ve bağımsız değişkenlerin tamamında yüksek anlamlılık düzeyinde ilişki olduğu görülmektedir. İnteraktif sabit etkilerin hesaba dahil edildiği model sonucuna göre gini katsayısı ile GDP arasında negatif ilişki varken, diğer bağımsız değişkenler ile gini arasında pozitif ilişki mevcuttur.

4.8. Fourier Panel Nedensellik Sonuçları

Tezin bu bölümünde kurulan panel modeli kapsamında fourier panel nedensellik testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 32'ye göre; Belçika, Danimarka, Fransa, İrlanda, İspanya, İsviçre, İtalya, Kanada, Lüksemburg, Portekiz ve Kolombiya ülkelerinde gini katsayısından GDP değişkenine doğru nedensellik ilişkisi söz konusudur. Almanya, Birleşik Krallık, Hollanda, İspanya, İtalya, Norveç, Türkiye ve Finlandiya'da ise GDP'den gini katsayısına doğru nedensellik ilişkisi söz konusudur.

Tablo 32

Panel granger nedensellik testi sonuçları (GINI→GDP / GDP→GINI)

Ülkeler	GINI→GDP			GDP→GINI		
	Gecikme	Wald İstatistik	Olasılık	Gecikme	Wald İstatistik	Olasılık
ABD	1	1.78	0.182	1	0.135	0.713
Almanya	1	1.38	0.240	1	9.842***	0.002
Avusturya	2	0.993	0.609	2	1.652	0.438
Belçika	1	2.753*	0.097	1	0.134	0.715
Birleşik Krallık	2	2.581	0.275	2	4.751*	0.093
Danimarka	1	22.612***	0.000	1	0.244	0.621
Fransa	1	6.347**	0.012	1	0.266	0.606
Hollanda	1	0.013	0.910	1	3.636*	0.057
İrlanda	1	6.431**	0.011	1	0.828	0.363
İspanya	1	6.985***	0.008	1	3.2*	0.074
İsviçre	1	10.998***	0.001	1	0.318	0.573
İtalya	2	11.383***	0.003	2	10.519***	0.005
Kanada	1	5.831**	0.016	1	1.752	0.186
Lüksemburg	1	33.659***	0.000	1	0.57	0.450
Norveç	1	0.088	0.766	1	3.905**	0.048
Portekiz	1	3.044*	0.081	1	1.339	0.247
Türkiye	2	2.998	0.223	2	12.722***	0.002
Yunanistan	1	0.573	0.449	1	1.58	0.209
Finlandiya	1	1.83	0.176	1	4.477**	0.034
Macaristan	1	0.826	0.363	1	0.184	0.668
Kolombiya	1	6.697***	0.010	1	1.35	0.245
Kosta Rika	2	1.751	0.417	2	0.826	0.662

*, ** ve *** Kritik değerler, sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 33

Panel granger nedensellik testi sonuçları (GINI→GDP² / GDP²→GINI)

Ülkeler	GINI→GDP ²			GDP ² →GINI		
	Gecikme	Wald İstatistik	Olasılık	Gecikme	Wald İstatistik	Olasılık
ABD	1	1.659	0.198	1	0.146	0.702
Almanya	1	1.398	0.237	1	10.178***	0.001
Avusturya	2	0.999	0.607	2	1.659	0.436
Belçika	1	2.941*	0.086	1	0.152	0.697
Birleşik Krallık	2	2.733	0.255	2	4.788*	0.091
Danimarka	1	22.478***	0.000	1	0.254	0.614
Fransa	1	6.395**	0.011	1	0.235	0.628
Hollanda	1	0.009	0.922	1	3.578**	0.059
İrlanda	1	6.405**	0.011	1	0.958	0.328
İspanya	1	6.901***	0.009	1	3.375**	0.066
İsviçre	1	11.17***	0.001	1	0.312	0.576
İtalya	2	10.88***	0.004	2	9.985***	0.007
Kanada	1	5.845**	0.016	1	1.696	0.193
Lüksemburg	1	31.915***	0.000	1	0.527	0.468
Norveç	1	0.092	0.762	1	3.839**	0.050
Portekiz	1	3.131*	0.077	1	1.407	0.236
Türkiye	2	2.853	0.240	2	13.251***	0.001
Yunanistan	1	0.685	0.408	1	1.56	0.212
Finlandiya	1	1.93	0.165	1	4.478**	0.034
Macaristan	1	0.843	0.358	1	0.245	0.620
Kolombiya	1	6.978***	0.008	1	1.494	0.222
Kosta Rika	2	1.79	0.409	2	0.892	0.640

*, ** ve *** Kritik değerler, sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 33 incelendiğinde; Belçika, Danimarka, Fransa, İrlanda, İspanya, İsviçre, İtalya, Kanada, Lüksemburg, Portekiz ve Kolombiya ülkelerinde gini katsayısından GDP² değişkenine doğru nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Almanya, Birleşik Krallık, Hollanda, İspanya, İtalya, Norveç, Türkiye ve Finlandiya'da ise GDP² değişkeninden gini katsayısına doğru nedensellik ilişkisi mevcuttur.

Tablo 34

Panel granger nedensellik testi sonuçları (GINI→ENF / ENF→GINI)

Ülkeler	GINI→ENF			ENF→GINI		
	Gecikme	Wald İstatistik	Olasılık	Gecikme	Wald İstatistik	Olasılık
ABD	1	1.224	0.269	1	7.536***	0.006
Almanya	1	6.254**	0.012	1	0.613	0.434
Avusturya	2	2.66	0.264	2	7.934**	0.019
Belçika	1	0.086	0.770	1	1.586	0.208
Birleşik Krallık	2	0.69	0.708	2	1.844	0.398
Danimarka	2	0.732	0.694	2	6.36**	0.042
Fransa	1	4.965**	0.026	1	0.07	0.792
Hollanda	1	0.009	0.922	1	3.919**	0.048
İrlanda	1	0.046	0.831	1	2.607	0.106
İspanya	1	0.071	0.789	1	2.74*	0.098
İsviçre	1	1.684	0.194	1	0.939	0.333
İtalya	2	10.02***	0.007	2	0.547	0.761
Kanada	1	0.387	0.534	1	1.6	0.206
Lüksemburg	2	0.442	0.802	2	8.572**	0.014
Norveç	2	2.997	0.223	2	0.395	0.821
Portekiz	1	2.258	0.133	1	0.103	0.748
Türkiye	2	6.506**	0.039	2	3.909	0.142
Yunanistan	1	8.22***	0.004	1	0.729	0.393
Finlandiya	1	24.792***	0.000	1	0.789	0.375
Macaristan	1	4.272**	0.039	1	14.299***	0.000
Kolombiya	2	2.924	0.232	2	2.341	0.310
Kosta Rika	2	1.013	0.603	2	9.485***	0.009

*, ** ve *** Kritik değerler, sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 34’de Almanya, Fransa, İtalya, Türkiye, Yunanistan, Finlandiya ve Macaristan ülkelerinde gini değişkeninden enflasyon değişkenine doğru nedensellik ilişkisi mevcut iken, ABD, Avusturya, Danimarka, Hollanda, İspanya, Lüksemburg, Macaristan ve Kosta Rika ülkelerinde ise enflasyondan gini katsayısı değişkenine doğru bir nedensellik ilişkisi söz konusudur.

Tablo 35

Panel granger nedensellik testi sonuçları (GINI→İŞZ / İŞZ→GINI)

Ülkeler	GINI→İŞZ			İŞZ→GINI		
	Gecikme	Wald İstatistik	Olasılık	Gecikme	Wald İstatistik	Olasılık
ABD	1	4.002**	0.045	1	0.017	0.895
Almanya	1	2.199	0.138	1	4.376**	0.036
Avusturya	2	7.203**	0.027	2	1.825	0.401
Belçika	2	8.212**	0.016	2	0.241	0.886
Birleşik Krallık	1	2.654	0.103	1	0.634	0.426
Danimarka	2	2.969	0.227	2	0.072	0.965
Fransa	2	1.172	0.557	2	2.099	0.350
Hollanda	2	1.283	0.527	2	2.839	0.242
İrlanda	1	7.53***	0.006	1	0.544	0.461
İspanya	2	7.198**	0.027	2	0.773	0.679
İsviçre	2	1.115	0.573	2	2.511	0.285
İtalya	1	0.649	0.421	1	0.069	0.793
Kanada	1	2.759*	0.097	1	6.285**	0.012
Lüksemburg	2	12.781***	0.002	2	3.812	0.149
Norveç	2	1.056	0.590	2	5.733*	0.057
Portekiz	1	2.18	0.140	1	0.801	0.371
Türkiye	2	7.467**	0.024	2	6.883**	0.032
Yunanistan	2	24.16***	0.000	2	2.55	0.279
Finlandiya	2	9.587***	0.008	2	0.915	0.633
Macaristan	1	12.762***	0.000	1	0.389	0.533
Kolombiya	1	1.28	0.258	1	0.527	0.468
Kosta Rika	1	0	0.995	1	4.853**	0.028

*, ** ve *** Kritik değerler, sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Son olarak tablo 35 incelendiğinde; ABD, Avusturya, Belçika, İrlanda, İspanya, Kanada, Lüksemburg, Türkiye, Yunanistan, Finlandiya ve Macaristan ülkelerinde gini katsayısından işsizlik değişkenine doğru nedensellik ilişkisi söz konusu iken, Almanya, Kanada, Norveç, Türkiye ve Kosta Rika ülkelerinde ise işsizlik değişkeninden gini katsayısına doğru bir nedensellik ilişkisi söz konusudur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelir dağılımındaki adaletsizlik, dünyadaki tüm ülkeler tarafından önem arz eden sorunlardan biri olarak nitelendirilmektedir. Gelir dağılımını yalnızca ülkeler arasında değil, ayrıca bölgeler arasında hatta fertler arasında da problem olabilmektedir. Bu sebeple gelir dağılımındaki eşitsizlik, iktisat literatüründe üzerinde en fazla tartışılan konulardan biri olmuştur.

Gelirin adil olmayan dağılımı, aynı zamanda sosyal ve politik bir problemdir. Çünkü toplumun huzura ve iyi bir refah seviyesine kavuşması açısından gelirin adil bir şekilde dağılımı oldukça önemlidir. Gelir dağılımına devletin müdahale etmesiyle ortaya çıkan yeniden dağılım ise ikincil dağılımdır. Yeniden dağılım ile ülkede çalışma gücünü kaybetmiş olan ya da çalışmasına rağmen yaşamını idame ettiremeyecek kadar az kazanan fertlere gelir transferi yapılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde kaynağın bol olmasından dolayı gelirin ikincil paylaşımı için daha çok bütçe ayrılırken, az gelişmiş ekonomilerde kaynak kıt olduğu için ayrılan bütçe daha az olmaktadır. Dolayısıyla yeniden paylaşım yeteri kadar etki gösterememektedir.

Bir ülkenin üretim kapasitesinin artmasıyla birlikte milli gelir de artmaktadır. Bu sayede ekonomik büyüme gerçekleşmektedir. Büyüme hızı, ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir. Ayrıca ülkeler, büyüme hızlarını artırma konusunda birbirleri ile adeta yarış içerisinde. Çünkü büyüme, beraberinde toplumun sosyo-ekonomik refahını artırmaktadır. Farklı gelir gruplarının ülkede artış gösteren kazançtan payına düşen kısmı almaya çalışması doğal bir durumdur. Fertler arasında paylaşılacak olan bu artan gelirin daha adaletli bir şekilde bölüşülmesi de o ülkedeki sosyo-ekonomik yaşamın devam etmesi için oldukça önemlidir. Bu sebeple ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişki, ekonomistler tarafından üzerinde çokça tartışılan konulardan biri olmuştur.

İktisat literatürüne bakıldığında, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı ilişkisi ile ilgili farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Yaygın olarak ortaya çıkan sonuç, gelir dağılımı adaletsizliğinin iktisadi büyümeyi negatif açıdan etkilediği yönünde olmasına karşın, artan büyümenin gelir adaletsizliğini yükselttiği ya da düşürdüğü konusunda elde edilen bulgularda bulunmaktadır. Aynı zamanda bu iki olgu arasında herhangi bir ilişki olmadığını ileri süren çalışmalarda mevcuttur.

Bir ülkede gelirin adaletli bir şekilde dağıtılması, o ülkenin sosyo-ekonomik açıdan güçlü olabilme durumunu yansıtmaktadır. Bu durum, sosyal devletin sorumluluğu altındadır. Ülkeler bu sorumluluklarından uzaklaşmaya başladıkça gelir eşitsizliğinde artış yaşanacaktır. Gelir dağılımındaki adaletsizliğin artması, insanların asgari geçim düzeylerinin düşmesine neden olurken, ekonominin sağlıklı ve istikrarlı bir şekilde büyümemesine yol açmaktadır. Ekonomi politikalarının temel amaçlarından biri, toplumu oluşturan bireylerin ve grupların ekonomik gelişmişlik düzeyini artırmaktır. Bir ülkenin ekonomisi pozitif yönde ilerlerken, bireylerin ve grupların refah düzeyinde meydana gelen farklılığın değerlendirilmesinin kilit noktası, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı verilerinde ortaya çıkan değişimleri izlemektir.

Ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiye yönelik yapılan tez çalışmasında, seçilmiş OECD ülkeleri açısından 1987-2021 dönemlerindeki veriler ele alınarak Fourier panel veri analiz yöntemiyle oluşturulan modeller doğrultusunda Kuznets'in Ters-U hipotezi test edilip değerlendirme yapılmıştır. Çalışma, özellikle kullanılan yöntem bakımından literatürde yer alan diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Yatay kesit bağımlılığı testi için çalışmada kurulan modelde kullanılan değişkenlerin tamamından ve modelde olasılık değerlerinin 0,05 değerinden küçük çıktığı görülmüştür. Bu bağlamda yatay kesit bağımlılığının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim katsayılarının homojenliği testinin sonucu değerlendirildiğinde, olasılık değerleri 0,05 değerinden küçük çıktığı için eğitim katsayılarının heterojen olduğu ve yatay kesit bağımlılığının mevcut olduğu görülmektedir.

Kurulan Fourier panel veri modeline göre enflasyon ve gini katsayısı arasında Avusturya, Danimarka ve Türkiye haricinde tüm ülkelerin %1 anlamlılık düzeyinde eşbütünleşme ilişkisi içinde olduğu, Avusturya, Danimarka ve Türkiye'nin ise %5 anlamlılık düzeyinde eşbütünleşme ilişkisinde olduğu, işsizlik ve gini katsayısı arasında Yunanistan haricinde tüm ülkelerin %1 anlamlılık düzeyinde eşbütünleşme ilişkisi içinde olduğu, Yunanistan'ın ise %5 anlamlılık düzeyinde eşbütünleşme ilişkisinde olduğu göze çarpmaktadır. GDP ve gini katsayısı arasında İtalya ve Lüksemburg haricinde tüm ülkelerin %1 anlamlılık düzeyinde eşbütünleşme ilişkisi içinde olduğu, İtalya ve Lüksemburg'un ise %5 anlamlılık düzeyinde eşbütünleşme ilişkisinde olduğu görülmektedir. Ayrıca kurulan panel veri modeline göre GDP² ve gini katsayısı arasında Hollanda, İtalya ve Lüksemburg haricinde tüm ülkelerin %1 anlamlılık düzeyinde eşbütünleşme ilişkisi içinde olduğu, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg'un ise %5 anlamlılık düzeyinde eşbütünleşme ilişkisinde olduğu göze çarpmaktadır.

Belçika, Danimarka, Fransa, İrlanda, İspanya, İsviçre, İtalya, Kanada, Lüksemburg, Portekiz ve Kolombiya ülkelerinde gini katsayısından GDP değişkenine doğru nedensellik ilişkisi söz konusudur. Almanya, Birleşik Krallık, Hollanda, İspanya, İtalya, Norveç, Türkiye ve Finlandiya'da ise GDP'den gini katsayısına doğru nedensellik ilişkisi söz konusudur.

Belçika, Danimarka, Fransa, İrlanda, İspanya, İsviçre, İtalya, Kanada, Lüksemburg, Portekiz ve Kolombiya ülkelerinde gini katsayısından GDP² değişkenine doğru nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Almanya, Birleşik Krallık, Hollanda, İspanya, İtalya, Norveç, Türkiye ve Finlandiya'da ise GDP² değişkeninden gini katsayısına doğru nedensellik ilişkisi mevcuttur.

Almanya, Fransa, İtalya, Türkiye, Yunanistan, Finlandiya ve Macaristan ülkelerinde gini değişkeninden enflasyon değişkenine doğru nedensellik ilişkisi mevcut iken, ABD, Avusturya, Danimarka, Hollanda, İspanya, Lüksemburg, Macaristan ve Kosta Rika ülkelerinde ise enflasyondan gini katsayısı değişkenine doğru bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır.

ABD, Avusturya, Belçika, İrlanda, İspanya, Kanada, Lüksemburg, Türkiye, Yunanistan, Finlandiya ve Macaristan ülkelerinde gini katsayısından işsizlik değişkenine doğru nedensellik ilişkisi söz konusu iken, Almanya, Kanada, Norveç, Türkiye ve Kosta Rika ülkelerinde ise işsizlik değişkeninden gini katsayısına doğru bir nedensellik ilişkisi söz konusudur.

Kurulan Fourier panel modele göre bağımlı ve bağımsız değişkenlerin tamamında yüksek anlamlılık düzeyinde ilişki olduğu görülmektedir. İnteraktif sabit etkilerin hesaba dahil edildiği model sonucuna göre gini katsayısı ile GDP arasında negatif ilişki varken, diğer bağımsız değişkenler ile gini arasında pozitif ilişki mevcuttur. Başka bir ifadeyle çalışmada seçilmiş OECD ülkeleri için ele alınan 1987-2021 döneminde “ters-U” şeklindeki Kuznets hipotezinin tersine, ekonomik büyüme ile gelir dağılımı arasında “U” şeklinde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre kişi başına düşen gelir arttıkça, gelir eşitsizliği önce azalmakta, belirli bir dönüm noktasından sonra ise artmaktadır.

Ampirik çalışmalar incelendiğinde; Kuznets hipotezini destekleyen çalışmaların olduğu görülmektedir. Ancak bu çalışmada Kuznets hipotezinin aksine “U” şeklindeki sonuçlar elde edilmiştir. Literatür çalışmasında ele alınan Dişbudak ve Süslü (2009), Huang vd. (2012), Ak ve Altıntaş (2016), Çakmak ve Tosun (2017), Oczki vd. (2017), Kızmaz (2019), Kılıç vd. (2022) ve Kazazi vd. (2022)’ne ait çalışmalarda Kuznets eğrisinin “ters-U” yerine “U” şeklinde seyrettiği saptanmıştır.

Sonuç olarak, gelir dağılımında adaletsizliğin yükselmesi, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyokültürel problemlerde meydana getirmektedir. Gelir paylaşımındaki adaletsizliği ortadan kaldırmak için üretilen mal ve hizmetler sayesinde elde edilen milli hasılanın daha adaletli dağılımını sağlayacak politikaların uygulanması dolayısıyla sağlıklı işleyen bir vergi politikasının ve daha düşük gelir elde eden gruplara gelir sağlayıcı sosyal transfer politikalarının sağlanması gerekmektedir.

Bir ekonomideki gelir paylaşımı, tasarruf miktarını ve tüketimin bileşimini etkilediğinden gelir dağılımındaki bozulmanın derecesinin ve kaynağının belirlenmesi

oldukça önemli bir konudur. Dolayısıyla ülkedeki toplam kaynakların dengeli paylaşılması neticesinde piyasa genişleyecek ve üretim potansiyeli artacaktır.

Gelir dağılımında adaletin sağlanması için istikrarlı bir büyümenin sağlanması gerekmektedir. Bunun sağlanması için yatırımların üretken yatırımlara yönlendirilmesi, eğitim düzeyinde ve kalitesinde iyileştirmelerin yapılması, emek piyasasında işgücüne nitelik kazandırılması ve rekabetin etkili bir biçimde işlemesi aynı zamanda politik istikrar ve güven ortamının sağlanması gerekmektedir. Bu sayede kaynaklar verimli bir biçimde kullanılarak istihdam artışı sağlanacaktır.

Gelir paylaşımında adaletin sağlanması uzun ve zorlu bir süreç olduğu için kamu otoritelerinin uyumlu davranış göstermesi, taahhütlerini faaliyete geçirmesi, fertlerin ve işletmelerin öğrendikleri davranış kalıplarını değiştirmesi ve yenilerini edinmeleri gerekmektedir.

Başta seçilmiş OECD ülkeleri olmak üzere ülke ekonomilerinde, iktisadi büyümenin sürdürülebilir olabilmesi için öncelikli olarak teknoloji yoğun katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi gerekmektedir. Bu sayede nitelikli işgücüne olan talep artacak ve bu durumda uzun dönemde gelir dağılımına pozitif açıdan etki etmesi sağlanacaktır.

Ayrıca uzun dönemde gelir dağılımında adaletin sağlanması için hızlı ve istikrarlı büyümenin yanında; yatırımların üretken yatırımlara yönlendirilmesi, kırsal ve kent arasındaki eğitim farklılıklarının giderilmesi, kırsal bölgelerde tarıma yönelik sanayi kuruluşlarının kurulması ve desteklenmesi, rekabetin etkili bir biçimde piyasada işlemesi, vergi sisteminin yatırımları teşvik edecek nitelikte olması, ücretlilerin vergi yükünün azaltılması ve kayıt dışı istihdamın önlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdioğlu, Z., Yamak, N. ve Yamak, R. (2019). “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Gelişme Arasındaki Uzun Dönem İlişki”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (3), 721-735.
- Acar, İ. (2015). “Türkiye’de Gelir Dağılımı”. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4 (8), 42-59.
- Acet, H. ve Erkoçak, H. E. (2022). “Fiziki, Beşeri ve Doğrudan Yabancı Sermayenin Ekonomik Büyümeye Etkisi: G20 Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama (Panel Veri Analizi)”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 25 (1), 141-155.
- Aghion, P. and Williamson, J. G. (1998). *Growth, Inequality and Globalization: Theory, History and Policy*. Cambridge University Press: United Kingdom.
- Ağayev, S. ve Yamak, N. (2009). “Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkelerinde Ekonomik Büyümenin Belirleyicileri”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23 (4), 179-204.
- Ak, M. Z. ve Altıntaş, N. (2016). “Kuznets’in Ters U Eğrisi Bağlamında Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1986-2012”. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 93-102.
- Akalin, G., Özbek, R. İ. ve Çiftçi, İ. (2018). “Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı”. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20 (4), 59-76.
- Akça, H. ve Ela, M. (2012). “Eğitim ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Türkiye Değerlendirmesi”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (3), 241-260.
- Akçoraoğlu, A. (2015). “Gelir Dağılımı ve İktisadi Büyüme: Post-Keynesyen Modeller ve Politika Analizi”. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 26 (96), 91-126.
- Akın, C. S. ve Aytun, C. (2018). “Gelir Dağılımının Makroekonomik Belirleyicileri: Türkiye Örneği”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (42), 52-81.

- Akıncı, G. Y. ve Akıncı, M. (2016). “Ters-U Hipotezi Bağlamında Ekonomik Büyüme, Finansal Kalkınma ve Gelir Eşitsizliği Mekanizmaları Üzerine”. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 53 (622), 61-77.
- Aksu, L. (2014). “İktisat Ekollerinin İktisadi Büyüme Konusundaki Düşünceleri ve Modellerinin Analizi”. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 106 (208), 351-392.
- Aktan, C. C. (2010). “Monetarizm ve Rasyonel Beklentiler Teorisi”. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 168-187.
- Aktan, C. C. ve Vural, İ. A. (2002a). *Gelir Dağılımında Adalet(siz)lik ve Gelir Eşit(siz)liği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri*. Coşkun Can Aktan (Ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları: Ankara, 1-21.
- Aktan, C. C. ve Vural, İ. A. (2002b). *Başlıca Fonksiyonel Gelir Dağılımı Teorileri ve Bölüşüm Adaleti*. Coşkun Can Aktan (Ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları: Ankara, 1-23.
- Akyüz, Y. (1980). *Sermaye, Bölüşüm, Büyüme*. 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: Ankara.
- Alesina, A. and Perotti, R. (1996). “Income Distribution, Political Instability and Investment”. *European Economic Review*, Vol: 40, 1203-1228.
- Alkin, E. (1969). “Keynesyen Gelir Dağılımı Teorisi ve Kaldor Modeli”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 29 (1-4), 131-159.
- Alkin, E. (1987). *Gelir ve Büyüme Teorisi*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları: İstanbul.
- Alper, F. Ö. (2019). “Ekonomik Büyümenin Belirleyicileri: Yapısal Kırılmalar Altında Türkiye Örneği”. *Fiscaoeconomia*, 3 (1), 202-227.
- Altınışık, İ. ve Peker, H. S. (2008). “Eğitim ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2008 (2), 101-118.
- Altıntaş, H. ve Çetintaş, H. (2010). “Türkiye’de Ekonomik Büyüme, Beşeri Sermaye ve İhracat Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Analizi: 1970-2005”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 36, 33-56.

- Altunöz, U. ve Çondur, F. (2018). “Sosyal Güvenlik Harcamaları Gelir Dağılımında Etkin Mi? Türkiye Ekonomisi İçin Nedensellik Analizi”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15 (15), 173-189.
- Alyu, E. (2018). Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Mikroekonomisi: Seçilmiş Ülkeler Üzerine Panel Veri Analizi. Doktora Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Angeles, L. (2010). “An Alternative Test of Kuznets’ Hypothesis”. *The Journal of Economic Inequality*, 8 (4), 463-473.
- Arısoy, İ. (2011). “Fiziksel Sermaye Yatırımları ve Büyüme İlişkisinin AK Modeliyle Sınanması: Türkiye Örneği (1968-2006)”. *Maliye Dergisi*, Sayı: 161, 283-297.
- Armutlu, A. (2020). İktisadi Büyümenin Sosyo-Ekonomik Açından Gelir Dağılımı ile İlişkisinin İncelenmesi: Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arrow, K. J. (1962). “The Economic Implications of Learning by Doing”. *The Review of Economic Studies*, 29 (3), 155-173.
- Arslan, C. (2015). *Katalaksi*. 2. Baskı, Derin Yayınları: İstanbul.
- Arslan, G. E. (2013). “Ekonomik Büyüme, Kalkınma ve Gelir Dağılımı”. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 45-52.
- Aslan, G. (2019). “İktisat Yazınında Neoklasik Paradigma ve Asgari Ücret Tartışmaları”. *Çalışma ve Toplum, Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 2 (61), 1259-1286.
- Aslan, N. (2015). *Makro İktisat (KPSS ve Kurum Sınavları İçin)*. 5. Baskı, İkinci Sayfa Yayınevi: İstanbul.
- Ataman, B. C. (1996). “Neo Keynesci Bölüşüm Teorisi: Ücret-Fiyat Sarmalı ve Gelirler Politikası”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 51 (01), 53-69.
- Atkinson, A. B. (1970). “On the Measurement Inequality”. *Journal of Economic Theory*, 2 (3), 244-263.
- Ay, A. ve Yardımcı, P. (2008). “Türkiye’de Beşeri Sermaye Birikimine Dayalı Ak Tipi İçsel Ekonomik Büyümenin Var Modeli İle Analizi (1950-2000)”. *Maliye Dergisi*, Sayı: 155, 39-54.

- Ayan, C. (2023). Türkiye’de 1986-2021 Dönemi İktisadi Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ayaz, H. (2023). Teknolojik Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz. Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Aydın, K. (2012). “Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımının Sosyo Ekonomik ve Demografik Belirleyicileri”. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1 (32), 147-166.
- Bahmani-Oskooee, M. and Gelan, A. (2008). “Kuznets Inverted-U Hypothesis Revisited: A Time-Series Approach Using US Data”. *Applied Economics Letters*, 15 (9), 677-681.
- Bai, H., Wang, L., Pan, W., and Frey, M. (2009). “Measuring Mathematics Anxiety: Psychometric Analysis of a Bidimensional Affective Scale”. *Journal of Instructional Psychology*, 36 (3), 185-193.
- Bal, H. (2011). “İktisadi Gelişme ve Doğal Kaynaklar: Geçiş Ekonomileri Çerçevesinde Bir İnceleme”. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (1), 87-104.
- Baltagi, B. H. and Li, D. (2002). “Series Estimation of Partially Linear Panel Data Models with Fixed Effects”. *Annals of Economics and Finance*, 3 (1), 103-116.
- Barış, S. ve Çiftçi, E. (2018). “Gelir Dağılımının Tasarruflar Üzerindeki Etkisi: Bir Alan Araştırması”. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 181-192.
- Barro, R. J. (1990). “Government Spending in a Simple Model of Endogeneous Growth”. *Journal of Political Economy*, 98 (5), 103-125.
- Başaran, A. (2017). “Sınıf Kavramının Kökeni ve Politik Ekonomik Bir Mukayese”. *Politik Ekonomik Kuram*, 1 (1), 214-237.
- Bayraktar, B. ve Kazancıgil, D. (2020). “Türkiye’de Beşeri Sermaye ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişki”. *Troyacademy Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2), 9-34.
- Baytar, R. A. (2010). Dünya Gelir Dağılımındaki Bozulmada Yeni Korumacılığın Rolü. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Becker, G. S., Glaeser, E. L. and Murphy, K. M. (1999). "Population and Economic Growth". *American Economic Review*, 89 (2), 145-149.
- Bellù, L. G. and Liberati, P. (2005). *Charting Income Inequality: The Lorenz Curve*. MPRA Paper 30063, University Library of Munich, Germany.
- Beneton, P. (1991). *Toplumsal Sınıflar*. Hüsnu Dilli (çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Berber, M. (2006). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*. Üçüncü Basım, Derya Kitabevi: Trabzon.
- Beşer, N. Ö. ve Güllü, İ. (2019). "Türkiye'de Gelir Dağılımının Sosyal Tabakalaşma Üzerine Etkileri". *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 327-346.
- Birdsall, N., Pinckney, T. C. and Sabot, R. (2000). "Natural Resources, Human Capital and Growth". *Carnegie Endowment Working Papers*, No: 9, 1-20.
- Bocutoğlu, E. (2012). *İktisadi Düşünceler Tarihi*. 1. Basım, Murathan Yayınevi: Trabzon.
- Bozkurt, C. (2014). "Kayıtdışı Ekonominin Bir Değerlendirmesi ve Türkiye". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), 41-58.
- Bozkurt, K. ve Balmumcu, Ö. (2018). "Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Bir Panel Veri Analizi". *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, Prof. Dr. Harun TERZİ Özel Sayısı, 391-406.
- Bozoklu, Ş., Yılandı, V. and Görüş, M. Ş. (2020). "Persistence in Per Capita Energy Consumption: A Fractional Integration Approach with A Fourier Function". *Energy Economics*, Vol: 91, 1-12.
- Breusch, T. S. and Pagan, A. R. (1980). "The Lagrange Multiplier Test and its Applications to Model Specification in Econometrics". *The Review of Economic Studies*, 47 (1), 239-253.
- Bulut, M. (2009). *Yatırım İkliminin Geliştirilmesinde Vergi Politikalarının Rolü: Türkiye Örneği*. T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2009/388, Ankara.
- Bükey, A. M. ve Çetin, B. I. (2017). "Türkiye'de Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörlerin En Küçük Kareler Yöntemi ile Analizi". *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 103-117.

- Caldentey, E. P. and Vernengo, M. (2013). “Wage and Profit-led Growth: The Limits to Neo-Kaleckian Models and a Kaldorian Proposal”. *Economics Working Paper Archive*, Levy Economics Institute, Working Paper, No: 775, 1-37.
- Campano, F. and Salvatore, D. (2006). *Income Distribution*. Oxford University Press: New York.
- Chen, B. (2003). “An Inverted-U Relationship Between Inequality and Long-Run Growth”. *Economics Letters*, 78 (2), 205-212.
- Cho, D., Kim, B. M. and Rhee, D. (2014). “Inequality and Growth: Nonlinear Evidence from Heterogeneous Panel Data”. *Korea Institute for International Economic Policy Working Paper*, No: 14-01, 1-40.
- Cowell, F. A. (2003). *Theil, Inequality and the Structure of Income Distribution*. STICERD - Distributional Analysis Research Programme Papers 67, Suntory and Toyota International Centres for Economics and Related Disciplines, LSE, 1-16.
- Cural, M. (2009). “OECD Ülkelerinde Gelir Dağılımının 1980 Sonrası Gelişimi ve Eşitsizliği Azaltıcı Müdahaleler”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4 (2), 73-97.
- Çakmak, A. İ. ve Tosun, B. (2017). “Ekonomik Büyüme-Gelir Dağılımı İlişkisi: Kuznets Hipotezinin Seçilmiş Ülkeler Üzerine Araştırılması”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 33, 33-44.
- Çakmak, E. ve Gümüş, S. (2005). “Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Ekonometrik Bir Analiz (1960-2002)”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60 (1), 59-72.
- Çalışkan, Ş. (2010). “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 59, 2010/2, 89-132.
- Çeştepe, H. ve Gençel, H. (2019). “Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin Nedensellik Analizi”. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (16), 139-146.
- Çetiner, S. ve Çelik, O. (2021). “Türkiye Ekonomisinde Ekonomik Büyüme ve Beşeri Sermaye Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi: 1980-2019 Dönemi”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21 (51), 540-558.

- Çetinkaya, Ş. (2017). “Gelir Dağılımı Adaleti ve Ekonomik Büyüme ile İlişkisi”. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), 1-11.
- Çınar, S. (2015). “Doğal Kaynaklar ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Gelişmekte Olan Ülkeler Örneği”. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*, 37 (2), 171-190.
- Dam, M. M., Ertekin, Ş. ve Kızılcıca, N. (2018). “Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdamın Boyutu: Ekonometrik Bir Analiz”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33 (1), 293-318.
- De Maio, F. G. (2007). “Income Inequality Measures”. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 61 (10), 849-852.
- Demir, O. (2002). “Durgun Durum Büyümeden İçsel Büyümeye”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3 (1), 1-16.
- Demirgil, B. (2018). “Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir Çalışma”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19 (2), 118-131.
- Desbordes, R. and Verardi, V. (2012). “Refitting the Kuznets Curve”. *Economics Letters*, 116 (2), 258-261.
- Ding, X., Dong, T., Xu, Y. and Zheng, Z. (2015). “Does Economic Growth Positively Affect Income Inequality in China?”. *Deakin Papers on International Business Economics*, Vol: 8, 1-14.
- Dinler, Z. (2009). *İktisada Giriş*. Gözden Geçirilmiş 15. Baskı, Ekin Yayınevi: Bursa.
- Dinler, Z. (2012). *Mikro Ekonomi*. Gözden Geçirilmiş 23. Basım, Ekin Basın Yayın Dağıtım: Bursa.
- Dişbudak, C. ve Süslü, B. (2007). “Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımını Belirleyen Makroekonomik Faktörler”. *Ekonomik Yaklaşım*, 18 (65), 1-23.
- Dişbudak, C. ve Süslü, B. (2009). “Kalkınma ve Bireysel Gelir Dağılımı: Kuznets Hipotezi Türkiye için Geçerli Mi?”. *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 9 (18), 146-166.
- Doğan, C. ve Tek, M. (2007). “Türkiye’de Gelir Dağılımının Toplanma Oranı Yöntemiyle Analizi”. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (2), 93-119.
- Doğan, S. ve Şanlı, B. (2003). “İktisadi Kalkınmada Beşeri Sermaye”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 173-196.

- Doğruyol, A. ve Aydınlar, K. (2015). “Emek Üretkenliği ve Ücret Teorisi”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (2), 263-278.
- Domar, E. D. (1946). “Capital Expansion, Rate of Growth and Employment”. *Econometrica*, 14 (2), 137-147.
- Domar, E. D. (1947). “Expansion and Employment”. *The American Economic Review*, 37 (1), 34-55.
- Dorfman, R. (1991). “Review Article: Economic Development from the Beginning to Rostow”. *Journal of Economic Literature*, 29 (2), 573-591.
- DPT (2001). *Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyon Raporu*. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (DPT: 2599-ÖİK: 610), Ankara, 7-64.
- Eğilmez, M. (2012). *Ekonomik Büyümenin Geometrik Anlatımı*. Kendime Yazılar, Erişim: 10 Mart 2023, <https://www.mahfiegilmez.com/2012/04/ekonomik-buyumenin-geometrik-anlatm.html>.
- Eğilmez, M. (2019). *Ekonominin Temelleri, Kavramlar ve Kurumlar*. 4. Baskı, Remzi Kitapevi Yayınları: İstanbul.
- Ercan, N. Y. (2000). “İşsel Büyüme Teorisi: Genel Bir Bakış”. *Planlama Dergisi*, Özel sayı, 129-138.
- Erçakar, M. E. ve Güvenoğlu, H. (2018). *Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Sosyal Koruma Harcamalarına Bir Bakış*. Sosyal Bilimler Metinleri, Sayı: 1, 38-53.
- Erkişi, K. ve Ceyhan, T. (2020). “İktisadi Büyüme ve Gelir Dağılımı Adaleti İlişkisi: Bir Panel Veri Analizi”. *Sosyoekonomi*, 28 (43), 195-212.
- Esen, E. ve Yıldırım, K. (2019). “Ortodoks Ekonomi Yaklaşımına Alternatif Olarak Post Keynesyen Ekonominin Gelişimi”. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2), 385-405.
- Eser, K. ve Gökmen, Ç. E. (2009). “Beşeri Sermayenin Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkileri: Dünya Deneyimi ve Türkiye Üzerine Gözlemler”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1 (2), 41-56.

- Esfahani, H. S. and Ramirez, M. T. (2003). "Institutions, Infrastructure and Economic Growth". *Journal of Development Economics*, 70 (2), 443-477.
- Fahliogullari, M., Uzun, G., Yildiz, G. ve İftar, Ü. (2018). "Ücret Politikaları ve Gelir Dağılımı Eşitsizlikleri". *Uluslararası Bankacılık Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 17-50.
- Ferguson, C. E. (1964). "Theories of Distribution and Relative Shares". *From the journal Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*, 176 (1), 23-37.
- Findlay, R. (1980). "On W. Arthur Lewis' Contributions to Economics". *The Scandinavian Journal of Economics*, 82 (1), 62-79. "W. Arthur Lewis'in Ekonomi Bilimine Katkısı Üzerine". Süleyman Özdemir (çev.). *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2010/3, 71-92.
- Formaini, R. L. (2004). "David Ricardo: Theory of Free International Trade". *Economic Insights*, Federal Reserve Bank of Dallas, 9 (2).
- Fusfeld, D. R. (1988). *Çağdaş İktisadi Düşüncenin Gelişimi*. Orhan Sezgin (çev.). Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, 1988/430-664.
- Gençler, A., Uyanık, Y., Özgüler, V. C., Özdemir, M. Ç., Topkaya, Ö., İslamoğlu, E., Arabacı, R. Y., Karadeniz, H. K., Zambak, M., Şenkal, A. ve Yıldırım, S. (2017). *Gelir Dağılımı ve Yoksulluk*. (Kavram - Teori - Uygulama), Güncellenmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Gerni, C. (2012). *Makro İktisat (Makro İktisadi Akımlar)*. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını: Erzurum.
- Göçer, İ. (2013). "Küresel Ekonomik Krizin Etkileri: Panel Veri Analizi". *Balikesir University The Journal of Social Sciences Institute*, 16 (29), 163-188.
- Gökpinar, S. (2022). "Covid-19 Pandemisinin ABD Ekonomisine Yansımaları ve Küresel Ekonomik Güçlükler". *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 7 (1), 107-132.
- Göktaş, Ö. Y. (2005). "Türkiye Ekonomisinde Büyüme ve İşsizlik Oranları Arasındaki Nedensellik İlişkisi". *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, Sayı: 2, 63-76.
- Guerrien, B. (1991). *Neo-Klasik İktisat*. Ertuğrul Tokdemir (çev.). Birinci Baskı, İletişim Yayınevi: İstanbul.

- Gutierrez, L. (2006). "Panel Unit-root Tests for Cross-sectionally Correlated Panels: A Monte Carlo Comparison". *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 68 (4), 1-12.
- Güçlü, S. ve Bilen, M. (1995). "1980 Sonrası Dönemde Gelir Dağılımında Meydana Gelen Değişmeler". *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 6, 160-172.
- Günel, T. (2019). "Türkiye’de Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Gelir Dağılımına Etkisi: Ekonometrik Bir Uygulama". *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 14 (55), 277-287.
- Günsoy, G. ve Tekeli, S. (2015). "Nüfusun Yaşlanması ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Analiz". *Amme İdaresi Dergisi*, 48 (1), 35-87.
- Gürak, H. (2006). *Ekonomik Büyüme ve Küresel Ekonomi*. Birinci Baskı, Ekin Kitapevi Yayınları: Bursa.
- Güvenek, B., Acet, H. ve Karakaş, M. (2018). "2008 Küresel Finansal Krizinin Türkiye Rezervleri Üzerine Etkisi". *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10 (3), 39-52.
- Güzel, S. (2018). "Gelir Eşitsizliği, Refah ve Mutluluk". *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (3), 389-394.
- Hailemariam, A. and Dzhumashev, R. (2020). "Income Inequality and Economic Growth: Heterogeneity and Nonlinearity". *Studies in Nonlinear Dynamics & Econometrics*, De Gruyter, 24 (3), 1-15.
- Hamilton, J. D. (2001). "A Parametric Approach to Flexible Nonlinear Inference". *Econometrica*, 69 (3), 537-573.
- Hamilton, J. D. (2003). "What is an oil shock?". *Journal of Econometrics*, 113 (2), 363-398.
- Harrod, R. F. (1939). "An Essay In Dynamic Theory". *The Economic Journal*, 49 (193), 14-33.
- Harvey, J. (1998). *Modern Economics: An Introduction for Business and Professional Students*. Palgrave Macmillan: New York.
- Haughton, J. and Khandker, S. R. (2009). *Handbook on Poverty and Inequality*. Washington, DC: The World Bank.
- Helpman, E. (1991). "Endogenous Macroeconomic Growth Theory". *NBER Working Papers*, No: 3869, 1-48.

- Huang, H. R. (2004). "A Flexible Nonlinear Inference to the Kuznets Hypothesis". *Economics Letters*, 84 (2), 289-296.
- Huang, H., Lin, Y. and Yeh, C. (2012). "An appropriate test of the Kuznets hypothesis". *Applied Economics Letters*, 19 (1), 47-51.
- IMF (2022). *World Economic and Financial Surveys*, World Economic Outlook Database, October, Erişim: 30 Mart 2023, <https://www.imf.org/en/Home>.
- Işığıçok, E. (1998). "Türkiye’de Gelir Dağılımı ve 1987-1994 Gelir Dağılımı Araştırmalarının Karşılaştırılmalı Bir Analizi". *Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi*, 16 (1), 6-18.
- Işık, N. (2006). "Sektörel Gelir Dağılımının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi". *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (2), 119-127.
- Işık, N. ve Acar, M. (2003). "Kayıtdışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme". *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 21, 117-136.
- İncekara, A. ve Mutlugün, B. (2016). "Türkiye’de Neoliberal Ekonomi Politikaları Sürecinde Gelir Bölüşümü ve İktisadi Büyüme İlişkisinin Analizi". *International Conference On Eurasian Economies*, 29-31 Ağustos 2016, Kaposvar, Macaristan, 358-367.
- İsagiller, A. (2007). "Income Distribution and Economic Growth". *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 1, 83-94.
- İzgi, B. B. ve Alyu, E. (2018). "Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği: OECD ve AB Ülkeleri Panel Veri Analizi". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (3), 988-996.
- Jha, S. K. (1996). "The Kuznets Curve: A Reassessment". *World Development*, 24 (4), 773-780.
- Jones, C. I. (2001). *İktisadi Büyümeye Giriş*. Sanlı Ateş ve İsmail Tuncer (çev.). Birinci Baskı, Literatür Yayınları: İstanbul.

- Jones, P. M. and Enders, W. (2014). *On the Use of the Flexible Fourier Form in Unit Root Tests, Endogenous Breaks and Parameter Instability*. Erişim: 30 Temmuz 2023, 59-83, https://sci-hub.hkvisa.net/10.1007/978-1-4614-8060-0_4.
- Kalaycı, S. ve Öztürk, A. (2017). “Türkiye’de Eğitim, İşsizlik ve Enflasyona Dayalı Gelir Dağılımı Adaletsizliği”. *Türk Çalışmaları, Uluslararası Türk Dili, Edebiyatı ve Tarihi Dergisi*, 12 (31), 151-168.
- Kanca, O. C. ve Bayrak, M. (2019). “Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Belirleyiciliği: Panel Veri Analizi”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (4), 1495-1514.
- Kar, M. ve Ağır, H. (2006). “Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Eşbütünleşme Yaklaşımı ile Nedensellik Testi, 1926-1994”. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6 (11), 51-68.
- Kar, M. ve Taban, S. (2003). “Kamu Harcama Çeşitlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58 (3), 145-169.
- Karabulut, T. (2006). “Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımı Araştırmalarının Analizi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 9 (1-2), 21-36.
- Karacan, R. (2017). *Kapitalist Ekonomide Gelir Dağılımı ve Yoksulluk (Türkiye Örneğiyle)*. Gözden Geçirilmiş, Geliştirilmiş 3. Baskı, Yalın Yayıncılık: İstanbul.
- Karadal, H., Rençber, Ö. F. ve Saygın, M. (2014). “Beşeri Sermaye ve Sosyal Sermaye Özelliklerinin Adana İlindeki Yabancı Dil Kurslarında İncelenmesi”. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 38-48.
- Karagül, M. ve Masca, M. (2005). “Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceleme”. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Bahar 2005 (1), 37-52.
- Karaman, B. ve Özçalık, M. (2007). “Türkiye’de Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Bir Sonucu: Çocuk İşgücü”. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14 (1), 25-41.
- Karataş, M. (2019). “Gelir Dağılımının Teorik Yapısı”. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 8 (21), 52-79.
- Kaya, A. (2009). *Türkiye’de Bölgesel Net Mali Yansıma*. T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2009/395, Ankara.

- Kaya, A. A. (1999). “İçsel Büyüme Kuramlarına AK Yaklaşımı”. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 389-402.
- Kaynak, M. (2009). *Büyüme Teorileri Giriş*. Birinci Baskı, Gazi Kitabevi Yayınları: Ankara.
- Kazazi, S., Küçükahmetoğlu, O., Şişman, M. ve Bakırtaş, T. (2022). “Doğu ve Batı Avrupa’da Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Kuznets Ters U Hipotezi Çerçevesinde Karşılaştırmalı Analizi”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 18 (1), 244-276.
- Kazgan, G. (2006). *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*. 12. Baskı, Remzi Kitapevi: İstanbul.
- Kılıç, C., Kurt, S., Savrul, B. K., Topkaya, Ö., Arslanboğa, K., Torun, M., Savrul, M. ve Balan, F. (2018). *İktisada Giriş*. 2. Baskı, Pozitif Matbaa: Ankara.
- Kılıç, C., Kurt, Ü. ve Can, G. (2022). “Is Kuznets’ Inverted-U Hypothesis Valid For Turkey?: ARDL Bounds Testing Approach”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 20 (43), 171-190.
- Kızmaz, A. A. (2019). Gelir Dağılımı ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Üst-Orta Gelir Grubunda Yer Alan Bazı Ülkeler Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kibritçioğlu, A. (1998). “İktisadi Büyümenin Belirleyicileri ve Yeni Büyüme Modellerinde Beşeri Sermayenin Yeri”. *AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 53 (1-4), 207-230.
- Kitapçı, İ. (2019). “Joseph Schumpeter’in Girişimcilik Ve İnovasyon Anlayışı: Yaratıcı Yıkım Kavramı ve Geçmişten Günümüze Yansımaları”. *Uygulamalı Ekonomi ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 54-74.
- Koç, Ö. E. (2018). “İçsel Büyüme/Teknoloji Yoğun Büyüme Modelleri Kapsamında Türkiye’de Teknoloji Geliştirme Bölgelerine Yönelik Vergi Uygulamaları”. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25 (2), 477-499.
- Kubar, Y. (2011). “Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı Türkiye Örneği (1994-2007) Analizi”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 227-246.

- Kurtipek, R. (2011). Türkiye İçin Gelir Grupları Arası Gelir Oluşum İlişkisinin Miyazawa Yöntemiyle İncelenmesi. Uzmanlık Tezi, T.C. Kalkınma Bakanlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kurtoğlu, Y. (2019). *Ekonomik İstikrar ve Büyüme*. 1. Baskı. Gazi Kitabevi: Ankara.
- Kuştepli, Y. (2006). "Income Inequality, Growth, and the Enlargement of the European Union". *Emerging Markets Finance and Trade*, 42 (6), 77-88.
- Kuştepli, Y. ve Halaç, U. (2004). "Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (4), 143-160.
- Kuznets, S. (1955). "Economic Growth and Income Inequality". *The American Economic Review*, 45 (1), 1-28.
- Kuznets, S. (1973). "Modern Economic Growth: Findings and Reflections". *The American Economic Review*, 63 (3), 247-258.
- Lahouij, H. (2017). *The Effects of Income Inequality on Economic Growth Evidence from MENA Countries*. 2017 Awards for Excellence in Student Research and Creative Activity Documents, 4.
- Lipsey, R. G., Steiner, P. O., Purvis, D. D. and Courant, P. N. (1990). *Economics*. 9th Edition, HarperCollins Publishers: New York.
- Lucas, R. E. (1988). "On the Mechanics of Economic Development". *Journal of Monetary Economics*, Elsevier, 22 (1), 3-42.
- Lynch, J. W. and Kaplan, G. A. (1997). "Understanding How Inequality in the Distribution of Income Affects Health". *Journal of Health Psychology*, 2 (3), 297- 314.
- Makreshanska-Mladenovska, S. and Petrevski, G. (2019). "Decentralisation and Income Inequality in Central and Eastern European Countries". *Post-Communist Economies*, 31 (1), 123-136.
- Manga, M., Bal, H., Algan, N. ve Kandır, E. D. (2015). "Beşeri Sermaye, Fiziksel Sermaye ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: BRICS Ülkeleri ve Türkiye Örneği". *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (1), 45-60.

- Nafziger, E. W. (2006). *Economic Development*. 4th Edition, Cambridge University Press: New York.
- Nazlıoğlu, Ő. and Karul, C. (2017). “A Panel Sationarity Test with Gradual Structural Shifts: Re-investigate the International Commodity Price Shocks”. *Economic Modelling*, Vol: 61, 181-192.
- Nazlıoğlu, Ő., Grmüş, N. A. and Soytas, U. (2016). “Oil Prices and Real Estate Investment Trusts (REITs): Gradual-shift Causality and Volatility Transmission Analysis”. *Energy Economics*, 1-28.
- Nişancı, M., Aydemir, A. F., Tosun, B. ve Emsen, . S. (2017). “Kuznets Eğrisi ile Ekonomik ve Siyasal Liberalizasyon Uygulamaları Arasındaki İlişkiler”. *International Conference on Economics Finance and Banking*, Bishkek, Kyrgyzstan, 147-154.
- Oczki, J., Muszyńska, J. and Wędrowska, E. (2017). *Kuznets Hypothesis of Income Inequality: Empirical Evidence from EU*. Nicolaus Copernicus University in Toruń, 643-651, Eriřim: 5 Őubat 2023, <http://repozytorium.umk.pl/handle/item/4909>.
- Olayeni, R. O., Tiwari, A. K. and Wohar, M. E. (2020). “Fractional Frequency Flexible Fourier Form (FFFFF) for Panel Cointegration Test”. *Applied Economics Letters*, 28 (6), 1-5.
- nal, A. Y. (2004). *Smith'den Ricardo'ya Rant Teorisindeki Değişim*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi*, Sayı: 45, 85-97.
- nal, H. N. (2019). Ekonomik Büyüme ile Gelir Dağılımı İlişkisinin Ekonometrik Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- ncel, T. (2012). “Gelirin Yeniden Dağılım Politikası Aracı Olarak Negatif Gelir Vergisi”. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, Sayı: 28, 1-14.
- zateşler, M., Gökalp, M. F. ve Başer, S. . (1998). “Nobel Ekonomi dl Alan Ekonomistler ve Azgelişmiş lkeler”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 145-162.
- zdurak, T. S. (2014). *Makro İktisat*. Güncellenmiş 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık: İstanbul.

- Özel, H. A. (2012). “Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 63-72.
- Özer, M. ve Çiftçi, N. (2009). “AR-GE Tabanlı İçsel Büyüme Modelleri ve AR-GE Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: OECD Ülkeleri Panel Veri Analizi”. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8 (16), 219-240.
- Özgüler, V. C. (2014). *Gelir, Servet ve Yoksulluk*. 1. Baskı, Cinius Yayınları: İstanbul.
- Özgüven, A. (1988). *İktisadi Büyüme İktisadi Kalkınma Sosyal Kalkınma Planlama ve Japon Kalkınması*. Birinci Baskı, Filiz Yayınları: İstanbul.
- Özgüven, A. (2005). *İktisadi Düşünceler - Doktrinler ve Teoriler*. 3. Baskı, Filiz Kitabevi: İstanbul.
- Öztürk, N. (2005). “İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü”. *Sosyoekonomi*, 1 (1), 27-44.
- Öztürk, N. (2009). *İktisatta Bölüşüm*. (Kuram-Politika), Palme Yayıncılık: Ankara.
- Öztürk, N. (2010). “Klasik ve Neoklasik İktisatta Gelir Bölüşümü”. *Çalışma Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 1 (24), 1-24.
- Öztürk, N. (2017). *Gelir Dağılımının İktisadi Analizi*. 1. Baskı, Ekin Basım Yayınevi: Bursa.
- Öztürk, N. ve Göktolga, Z. G. (2010). “Yoksulluk ve Gelir Bölüşümünü Belirlemede Kullanılan Ölçütler”. *Bütçe Dünyası Dergisi*, 2 (34), 3-25.
- Pamuk, M. ve Bektaş, H. (2014). “Türkiye’de Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı”. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 77-90.
- Parasız, İ. (2003). *Ekonomik Büyüme Teorileri*. Ezgi Kitabevi Yayınları: Bursa.
- Pasinetti, L. L. (2000). “Critique of the Neoclassical Theory of Growth and Distribution”. *Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review*, Banca Nazionale del Lavoro, 53 (215), 383-431.
- Paya, M. M. (2001). *Makro İktisat*. Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Filiz Kitabevi: İstanbul.

- Pehlivan, M. S. (2009). Gelir Dağılımı Eşitsizliğine Devletin Müdahale Araçları: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Pesaran, M. H. and Yamagata, T. (2008). "Testing Slope Homogeneity in Large Panels". *Journal of Econometrics*, 142 (1), 50-93.
- Pesaran, M. H., Shin, Y. and Smith, R. J. (2001). "Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships". *Journal of Applied Econometrics*, 16 (3), 289-326.
- Pesaran, M. H. (2004). *General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels*. CESifo Working Paper Series No. 1229; IZA Discussion Paper No. 1240.
- Peterson, W. C. (1976). *Gelir, İstihdam ve Ekonomik Büyüme*. Servet Mutlu (çev.). 1. Baskı, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları: Eskişehir.
- Rebelo, S. (1991). "Long-Run Policy Analysis and Long-Run Growth". *Journal of Political Economy*, 99 (3), 500-521.
- Reuveny, R. and Li, Q. (2003). "Economic Openness, Democracy and Income Inequality An Empirical Analysis". *Comparative Political Studies*, 36 (5), 575-601.
- Risso, W. A., Punzo, L. F. and Carrera, E. J. S. (2013). "Economic Growth and Income Distribution in Mexico: A Cointegration Exercise". *Economic Modelling*, Vol: 35, 708-714.
- Robinson, J. (1984). *İktisat Felsefesi*. Vural Savaş (çev.). Fatih Yayınevi Matbaası: İstanbul.
- Romer, P. M. (1986). "Increasing Returns and Long-Run Growth". *Journal of Political Economy*, 94 (5), 1002-1037.
- Romer, P. M. (1990). "Endogenous Technological Change". *The Journal of Political Economy*, 98 (5), 71-102.
- Sato, S. and Fukushige, M. (2009). "Globalization and Economic Inequality in the Short and Long Run: The Case of South Korea 1975-1995". *Journal of Asian Economics*, Elsevier, 20 (1), 62-68.
- Sinha, D. (1999). "The Role of Savings In Pakistan's Economic Growth". *The Journal of Applied Business Research (JABR)*, 15 (1), 79-86.

- Skaggs, N. T. (1999). "Adam Smith on Growth and Credit - Too weak a connection?". *Journal of Economic Studies*, 26 (6), 481-496.
- Solow, R. M. (1956). "A Contribution to the Theory of Economic Growth". *Quarterly Journal of Economics*, 70 (1), 65-94.
- Solow, R. M. (1957). "Technical Change and the Aggregate Production Function". *The Review of Economics and Statistics*, 39 (3), 312-320.
- Solt, F. (2023). *The Standardized World Income Inequality Database, Version 9.5*. Harvard Dataverse, Erişim: 29 Haziran 2023, <https://dataverse.harvard.edu/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.7910/DVN/LM4OWF>.
- Söylemez, A. ve YurttañıkmaZ, Z. Ç. (2020). "Beşeri Sermayenin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Üzerine Bir İnceleme". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (1), 175-195.
- Stiglitz, J. E. (2000). *Development Thinking at the Millennium*. Annual World Bank Conference on Development Economics, Ed: Boris Pleskovic and Nicolas Stern, The World Bank, Washington D.C.
- Şengül, B. (2022). Gelir Dağılımı ve Ekonomik Büyüme Açısından Optimal Kamu Kesimi Türkiye İncelemesi. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Şengür, M. (2020). "Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Geçiş Ekonomileri Üzerine Panel Veri Analizi". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15 (1), 331-346.
- Şerbetçi, G. (2014). "Türkiye'de Uygulanan Finansal Politikaların Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 93-116.
- Taban, S. (2016). *İktisadi Büyüme Kavram ve Modeller*. 4. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım: Bursa.
- Takım, A., Ersungur, Ş. M., Dikmen, A. T. ve Aksu, L. E. (2020). "Türkiye'de Ekonomik Büyüme ile Gelir Dağılımı Arasındaki İlişki". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34 (1), 227-240.

- Taştan, H. ve Akar, M. (2013). “Türkiye İmalat Sanayiinde Bölgesel ve Sektörel Ücret Eşitsizliği”. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 63 (1), 17-49.
- Tatlıldil, E. (1993). “Türkiye’de Kentleşme ve İşgücünün Değişen Nitelikleri”. *Sosyoloji Dergisi*, Sayı: 4, 59-72.
- Teyyare, E. ve Sayaner, K. (2018). “Türkiye’de Gelir Eşitsizliğinin Maliye Politikası Araçları ve Kurumsal Faktörler Açısından Analizi ve Çözüm Önerileri”. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (16), 309-334.
- Theyson, K. C. and Heller, L. R. (2015). “Development and Income Inequality: A New Specification of the Kuznets Hypothesis”. *The Journal of Developing Areas*, 49 (3), 103-118.
- Tiryaki, H. H. (2013). Teorik ve Ampirik Açından Gelir Dağılımı ve İşsizlik İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Çalışma. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Todaro, M. P. (2000). *Economic Development*. 7th Edition, Addison Wesley Inc., England.
- Todaro, M. P. and Smith, S. C. (2012). *Economic Development*. 11th Edition, Harlow: Addison-Wesley, Pearson.
- Topuz, S. G. ve Yıldırım, K. (2017). “Gelir Eşitsizliğinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (3), 57-72.
- Tunalı, H. ve Erbelet, E. (2017). “Ekonomik Büyüme ve Sanayileşme İlişkisinde Kaldor Yasasının Türkiye’deki Geçerliliğinin Analizi”. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 1-15.
- Tuominen, E. (2015). *Essays on Income Distribution and Economic Growth*. Acta Universitatis Tamperensis 2119, Tampere University Press: Tampere.
- Turan, T. (2001). *Neoklasik Büyüme Modeli ve Koşullu Yakınsama Hipotezi*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, Sayı: 39, 129-144.
- Turan, T. (2008). *İktisadi Büyüme Teorisine Giriş*. Yalın Yayıncılık: İstanbul.

- Ulusoy, A., Karakurt, B. ve Akbulut, E. (2015). “Eğitim Harcamalarının Gelir Dağılımlına Etkisi: Türkiye’de Yükseköğretimin Gelir Eşitsizliğini Giderici İşlevi”. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 45-75.
- Ulutürk, S. ve Ersezer, D. (2005). “Gelir, Gelir Dağılımlı Yaklaşımları ve Devletin Rolü”. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, İstanbul Üniversitesi, Sayı: 47, 87-105.
- Uysal, Y. (1997). Bölüşüm İlişkileri ve Bu İlişkilerin Düzenlenmesinde Etkili Olabilecek İktisat Politikalarının Değerlendirilmesi -Türkiye Örneği-. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Uysal, Y. (2007). “Gelir Dağılımlı Türleri Arasındaki İlişkiler Perspektifinde Türkiye’de Gelir Dağılımlının Düzenlenmesine Yönelik Öneriler”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (2), 248-292.
- Ülgen, G. (2004). *İktisat Bilimine Giriş*. Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Der Yayınları: İstanbul.
- Ülgener, S. F. (1991). *Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme*. 7. Basım, Der Yayınları: İstanbul.
- Ünsal, E. M. (2011). *Makro İktisat*. Genişletilmiş 9. Baskı, İmaj Yayınevi: Ankara.
- Üzümcü, A. (2015). *İktisadi Büyüme (Teori, Model ve Türkiye Üzerine Gözlemler)*. 2. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım: İstanbul.
- Üzümcü, A. ve Korkat, M. (2014). “Türkiye’de Gelir Dağılımlı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012)”. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (8), 135-166.
- Velkovska, I., Trenovski, B. and Kozheski, K. (2020). “Is There a Link between Income Inequality and Economic Growth in the Balkans? Testing the Kuznets Hypothesis”. *Revija za Socijalnu Politiku*, 28 (2), 227-238.
- Weil, D. E. (2016). *Economic Growth*. Third Edition, International Edition: Routledge.
- World Bank (2023). *Data Bank: World Development Indicators*. March, Erişim: 15 Haziran 2023, <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG>.
- Yardımcı, P. (2006). “İçsel Büyüme Modelleri ve Türkiye Ekonomisinde İçsel Büyümenin Dinamikleri”. *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, 10 (9), 96-115.

- Yaylalı, M. ve Lebe, F. (2011). “Beşeri Sermaye ile İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi”. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, 23-51.
- Yaylalı, M., Akan, Y. ve Işık, C. (2010). “Türkiye’de AR&GE Yatırım Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Eş-Bütünleşme ve Nedensellik İlişkisi: 1990-2009”. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 5 (2), 13-26.
- Yıldırım, K., Karaman, D. ve Taşdemir, M. (2014). *Makro Ekonomi*, Genişletilmiş 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Yılmaz, Ö. G. (2005). “Türkiye Ekonomisinde Büyüme ile İşsizlik Oranları Arasındaki Nedensellik İlişkisi”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, Sayı: 2, 63-76.
- Younsi, M. and Bechtini, M. (2020). “Economic Growth, Financial Development, and Income Inequality in BRICS Countries: Does Kuznets’ Inverted U-Shaped Curve Exist?”. *Journal of the Knowledge Economy*, Springer; Portland International Center for Management of Engineering and Technology (PICMET), 11 (2), 721-742.
- Yurdakul, F. (2008). “Türkiye’de Kayıtdışı Ekonomi: Bir Model Denemesi”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (4), 205-221.
- Yüce, M. (2002). “Türkiye’de Gelir Dağılımı Bozukluğunun İzlenen Kamu Gelir ve Harcama Politikaları ile Bağlantısı”. *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 23, 1-38.
- Yülek, M. A. (1997). “İçsel Büyüme Teorileri, Gelişmekte Olan Ülkeler ve Kamu Politikaları Üzerine”. *Hazine Dergisi*, Sayı: 6, 1-15.
- Zhou, X. and Li, K. (2011). “Inequality and Development: Evidence from Semiparametric Estimation with Panel Data”. *Economics Letters*, 113 (3), 203-207.